

DIALÓGUS

**A Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Karának alumni kiadványa**

2018

Kemenes Béla professzor diplomája

Dr. Karsai Krisztina, Dr. Gál Andor,
Dr. Juhász Krisztina és Dr. Tamási Éva közreműködésével
szerkeszti: Dr. Balogh Elemér

Felelős kiadó: Dr. Balogh Elemér
az SZTE Állam- és Jogtudományi Karának dékánja

<http://www.juris.u-szeged.hu>

Műszaki szerkesztés: „Norma” Nyomdász Kft.
Hódmezővásárhely
Készült az Innovariant Nyomdaipari Kft.-ben

Tisztelt Olvasó!

Dékánként és magazinunk szerkesztőjeként is szeretettel köszöntöm újabb számunk elején. Immár huszadik életévébe lépett folyóiratunk változatlan rovatstruktúrájában ezúttal is gazdag tartalmú írások kaptak helyet. Se szeri se száma a szépen megírt, tartalmas cikkeknek, melyek mind-mind pozitív eseményekről adnak hírt; a kivételt mindig az *In memoriam* rovat jelenti, ahol nemcsak a régmúlt idők nagy professzorairól emlékezünk meg, hanem az adott esztendőben eltávozott kollégáktól is. A 2018. esztendőben ketten is fájdalmasan korán távoztak karunk oktatói közül: *Kovács László* és *Nagy Tamás*...

Minden eddiginél gazdagabb tartalommal töltötték meg tanszékeink-intézeteink a konferencia rovatot. A legbuzgóbbak nem is egy tudományos rendezvény házigazdái voltak, amelyek hazai, de többségükben nemzetközi segerszemplék voltak, ahol a hazai tudományos eredmények mellé a külföldről érkezett vendégelőadók is odatették tudásukat. Öröm volt látni, megélni, most pedig újraolvasni a számos konferencia anyagát, amelyeken a szegedi kollégák folyamatosan bizonyítják, hogy ott vagyunk a nemzetközi jogtudományos élet élmezőnyében.

A tudományos kvalifikáció az egyetemi élet belső minőségmérésének a közepkorból forrászó hagyatéka. Ennek első és legfontosabb lépcsője a doktori (PhD) fokozat megszerzése, amely a rendszerváltozás után ismét visszake-

Balogh Elemér

rült az egyetemekhez. Karunkon tavaly is kilencen szerezték meg ezt a minősítést, köztük két külföldi aspiráns, akik angol nyelven írták és védtek meg értekezésüket. Ez egyben utal karunk nemzetközi nyitására is, hiszen nemcsak mind több hallgató érkezik hozzánk távoli országokból, hanem közülük a legjobbak és legambiciózusabbak nekilátnak a doktori disszertáció elkészítésének is. Az egyetemi ranglétra legfelső fokához szükségeltetik a habilitáció megszerzése is: az érett tudományos habitus és az előadói készség megmérésére szolgáló, szintén egyfajta minősítésnek tekinthető erőpróbára hárman vállalkoztak karunk oktatói közül 2018-ban.

Szemle rovatunkban a hagyományos Kari Könyvünnepeken bemutatott kötetek ismertetőinek előadásai kapnak rendre helyet, de emellett további, karunk oktatói által írt könyvek bemutatásáról született értékelések is helyet kaptak itt. A tudományos aktivitás már

régen túlhaladta a kari kereteket, országosan, sőt nemzetközileg jelen lévő kiadók jelentetik meg munkáinkat. Itt említem a karunkat sokoldalúan támogató Pólay Elemér Alapítvány által a közelmúltban létrehozott Iurisperitus Kiadót, amely a szegedi jogi kar kiadójaként változatlanul gazdag szakmai repertoárt gondozva, több tudományos sorozat köteteit jelentette meg idén is.

Exkluzív rovatunkban egy fiatal kollégánkat, *Varga Norbert* docenst, a tudományos ügyek dékánhelyettesét mutatjuk be, mellette pedig szokásosan az idősebbek közül a 70 éves *Katona Tamással* folytatott életút-beszélgetést olvashatjuk. Utóbbi szervesen illeszkedik abba a tudatos programba, hogy feltárjuk és megörökítsük karunk történetének elmúlt évtizedeit – kollégáink életútjának bemutatása által.

Kiemelkedően gazdagra sikeredett a világ különböző egyetemeire látogató hallgatóink és oktatóink élménybeszámolója: kilenc város, kilenc ország, kilenc kultúra ízeit élvezhetjük a részletes beszámolókból.

Az évfolyam-találkozók is mindig kedves színfoltjai folyóiratunknak: olykor kifejezetten megható sorokat olvashatunk az előttünk itt tanulóktól. Mindenki hálával és meghatottan gondol vissza az itt töltött évekre. Kutatok a régi jogi kari élet fényképei után: jó volna ezekből többet látni... Igazán unikális rovatunk a kulturális, amelyben olyan Szegeden végzett jogászokat mutatunk be, akik jogász hivatásuk mellett valami egyedülálló, kulturálisan kiemelkedően értékes tevékenységet is végeznek. Választásunk idén *Vass László* ügyvédre, a messze földön híres, '48-as hagyományörző egyesület frontemberére esett.

A füzet végén szokásos adattárunk kapott helyet: a Kari Hírekben jobbra külföldi konferencia-szereplések olvashatók, láthatjuk a képzéseinken oklevelet szerzők számaikat, és név szerint is megemlíthetjük díszdiplomásainkat – egykori kedves hallgatóinkat, akik számára a Dialógus készül...

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár, dékán

Jogászavató a TIK-ben 2018. július 8-án

Tartalom

Köszöntő	3
Konferenciák	7
Jogi akadálymentesítés a visegrádi országok között	7
Az Összehasonlító Jogi Intézet aktivitása	10
Bűnügyi színes 2018	13
Nemzetközi kommunikáció és média konferencia Szegeden	17
A társasági jog múltja, jelene és jövője	18
Szküllá és Kharüdbisz között? Magánszféra vs. nyilvánosság az eljárásjogokban	20
Centenaria. Jogtörténeti konferencia a hosszú 19. századról	22
Modernitás és nemzetköziesedés az oktatásban, kutatásban. Az Üzleti Jogi Intézet 2018-ban	26
PhD	31
Da Lu	31
Deák Zoltán	32
Dúl János	34
Mészáros János	37
Molnár Erzsébet	38
Pétervári Máté	41
Pongó Tamás	44
Szakály Zsuzsa	48
Török Bernát	51
Waddah Salem Saleem Alrawashde	55
Habilitáció	56
Gyengéné Nagy Márta	56
Heka László	58
Gyémánt Richárd	62
Szemle	67
Könyvünnep és könyvbemutatók	67
„Az általam megkért hiteles tanúk előtt következő végső rendelkezésemet tészem...”	67
Dologi hitelbiztosíték az ügyleti gyakorlatban. Kauteláris praxis a preklasszikus és a klasszikus korszakban	70
Free Movement of Patients in the EU A Patient’s Perspective	75
Az Igazságügyi Minisztérium története. Fejezetek a polgári kor évtizedeiből (1867–1944) A pártirányítás évtizedei (1944–1990)	77
Emancipáció. Integráció vagy asszimiláció. Tanulmányok az emancipációs törvény 150. évfordulója alkalmából	80
Exkluzív	83
Statisztika – Demográfia – Jogi informatika, ’katonas’ rendben oktatva.	
Beszélgetés a 70 esztendőös Katona Tamás professzorral	83

Jogtörténeti kutatás Bolyai ösztöndíjasként. Beszélgetés Varga Norberttel, karunk tudományos dékánhelyettesével	93
Élmény	93
Washington D.C.	95
'Egy övezet, egy út' – Kapcsolatépítés Kínában	103
Kapcsolatfejlesztés Vietnámban	108
Erasmus-szal a szerelmesek városában	109
Indiánnyar Montpellierben	113
„Temesvárra ment pihenni”	116
Szakmai gyakorlaton Münchenben	119
15 hónap Párizsban	121
Egy félév Portsmouth-ban	123
Évfolyam-találkozók	128
Egy soron kívüli évfolyam-találkozóról...	128
Negyven éve végeztünk!	129
Mi vagyunk a '83-asok	131
Húsz éve végeztünk	131
Kultúra	133
A hagyományörző ügyvéd. Beszélgetés Vass Lászlóval	133
Alapítványi hírek	136
Könyvkiadás, ösztöndíjak	136
Élet a Karon	137
Acta est fabula. Alkotmánybíróági szimulációs verseny karunkon	137
Demokrácia és jog. Nemzetközi konferencia az EPLO, az NRTI és Europe Direct szervezésében	139
Kemenes Béla Szeminárium. Emlékezés Kemenes Béla professzor tiszteletére	141
Küzdelem a terrorizmus ellen	143
Élet a GDPR előtt és után	144
Határtalan politikatudomány. Politológiai konferencia és könyvbemutató	147
Ménesi bortúra	149
In Memoriam	151
Menyhárth Gáspár	151
Szandtner Pál	152
Ürmös Ferenc	158
Kovács László Imre	159
Nagy Tamás	161
Krónika	164
Kari Hírek	164
Kitüntetések	166
Diplomaosztó	167
Díszoklevelet kapott	168

Jogi akadálymentesítés a visegrádi országok között

A konferenciát *Mezei Péter*, a SZTE ÁJTK nemzetközi ügyekért felelős dékánhelyettese nyitotta meg, aki a tudományos nemzetközi együttműködés szerepét és jelentőségét hangsúlyozta a V4 országok között. Elmondta, hogy a projekt célja Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország között a személyek szabad áramlását kiegészítendő illetve megkönnyítendő, annak jogi akadálymentesítését célzó megoldások kidolgozása.

A dékánhelyettesi köszöntőt *Nemessányi Zoltán*, az Igazságügyi Minisztérium nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős helyettes államtitkárának nyitó beszéde követte, aki kiemelte, hogy a jogi akadálymentesítés a CЕСSI projektjeként indult el 2016-ban. Az Igazságügyi Minisztérium által támogatott projekt célja a magyar határok mentén meglévő jogi és adminisztratív

természetű akadályok beazonosítása volt, valamint megoldási javaslatok kidolgozása – európai jó gyakorlatok tapasztalatai alapján. Az egyedi projekt fokozatosan vált átfogó kezdeményezéssé, amihez hozzájárult a CЕСSI projektjével párhuzamosan futó Cross-Border Review projekt, amelyet az Európai Bizottság indított el, 2015-ben. A belső határok átjárhatóságát célzó V4-es szintű együttműködés kereteiről szóló panel első előadója *Varjú Krisztina*, Magyarország 2017/2018. évi V4 elnökségének lebonyolításáért felelős miniszteri biztos, a V4-es magyar elnökség prioritásait ismertette és annak eddigi eredményeiről beszélt.

Ricardo Ferreira, az Európai Bizottság EU Regionális- és Várospolitikai Főigazgatóságának képviselője részletesen ismertette a Bizottság Cross-Border Review dokumentumát, és bemutatta

Mezei Péter dékánhelyettes megnyitja a tanácskozást

a Boosting Growth and Cohesion in EU Border Regions c. közlemény legfontosabb részleteit és lehetséges jövőbeli hatásait. *Fejes Zsuzsanna*, a SZTE ÁJTK Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézetének igazgató-helyettes docense a határon átnyúló együttműködések nemzetközi jogi és uniós jogi kereteiről nyújtott áttekintő előadást. Ennek során kiemelte, hogy a DG Regio által koordinált Cross-Border Review mellett figyelemre méltó a 2015-ös luxemburgi elnökség által kezdeményezett új jogi megoldás, amely egy European Cross-Border Convention (ECBC) létrehozását célozza.

A konferencia második panelje a határon átnyúló együttműködések nemzeti szabályozási kereteit vizsgálta. Ennek során *Katarína Mihalová*, a Szlovák Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium határ menti programokért felelős igazgatója beszélt a jogi akadályokról és a szlovákiai határ menti együttműködési programok tanulságairól.

Katarzyna Kos, a Lengyel Kormány Jogalkotói Központjának jogásza a lengyel jogalkotási folyamatokban felmerülő, határon átnyúló kérdések problé-

máit ismertette. *Michal Sindelar és Milan Jeřábek*, a Masaryk Egyetem kutatói pedig a cseh határtérsegek együttműködéseit mutatták be.

A konferenciát *Ocskay Gyula*, a CESCI főtitkára zárta a „Jogi akadálymentesítő kezdeményezés és a határon átnyúló szabad mozgás V4-es platformja” c. előadásával. Ennek során arról beszélt, hogy a meglévő akadályok véletlenszerű kezelése helyett célszerű volna kialakítani olyan állandó mechanizmusokat, amelyek segíthetik a döntéshozók munkáját, és folyamatosan reflektálni tudnak a kialakult problémákra. Ehhez a megoldást a visegrádi országok szintjén létrehozandó, az Északi Tanács megoldásához hasonló platform jelenthetné, amely a négy visegrádi ország állampolgárainak szabad mozgását segítő körülmények kialakításán dolgozna. Ennek értelmében a projekt elvárt eredménye a skandináv államok együttműködését, illetve a Benelux államok kooperációját megvizsgálva, tanulmányutak segítségével, a munka-, az oktatás és a hétköznapiak minden aspektusának figyelembe vételével egy kézikönyv kidolgozása, amelyben a pro-

A kari társalgó hallgatósága

Soós Edit és Fejes Zsuzsanna docens asszonyok a panel résztvevőivel munka közben

jekt résztvevői a V4-ek Mobilitási Tanácsának felállítására, annak felépítésére, működésére tesznek javaslatot.

A rendezvény 2018. április 18-án szűkebb körű, szakmai munkamegbeszéléssel és a feladatok ütemezésének kialakításával folytatódott, amelyen a szervezők mellett részt vettek a CESCO Carpathia képviselői Szlovákiából, a Masaryk Egyetem kutatói Csehországból, illetve a Varsói Egyetem Európai Regionális és Lokális Tanulmányok

Intézetének képviselői Lengyelországból. A 2017. február 1. és 2019. július 31. között zajló projekt szakmai megvalósításában karunk részéről *Fejes Zsuzsanna* egyetemi docens, *Soós Edit*, a Politológiai Tanszék egyetemi docense, *Szőke-Kis Bernadett* PhD hallgató, *Vixaty Phompanya* PhD hallgató, valamint *Gombos Jarmo Juhani*, az angol nyelvű nemzetközi tanulmányok MA képzés hallgatója vesz részt.

Csoportkép a Kar bejáratánál

Az Összehasonlító Jogi Intézet aktivitása

Karunk Összehasonlító Jogi Intézete (is) több nemzetközi vonatkozású tudományos programot szervezett 2018-ban. Február 8-án a II. WIPS (Workshop on Intellectual Property Law in Szeged) házigazdája volt, melynek keretében *Stefan Larsson*, a Lundi Egyetem jogszociológusa látogatott Szegedre, és „Conceptions in the Code: The Role of Metaphors for Understanding and Regulating Technological Change” címmel tartott előadást a digitális technológiák jogra, és különösen a szerzői jogra gyakorolt hatásairól.

Május 15-én a SZAB Székházban került megrendezésre a 'Helyi önkormányzati rendszerek összehasonlító vizsgálata – Analyse comparative des systèmes des municipalités locales' c. francia-magyar konferencia. A konferencia tematikája: Az egység és autonómia közötti egyensúly kérdése az európai térség egyik fő

kihívását jelenti, függetlenül a kérdéses államok államformájától. Európa-szerte számos területszervezési modell létezik, amelyek átalakulásokon mennek keresztül a jelenlegi gazdasági viszonyokhoz való alkalmazkodástól vezérelve, amely átalakulás kihatással van mind az európai integrációra, mind a centrum- és periféria-államok közötti szakadék további szélesedésére. A francia-magyar szinkrontolmácsolással megvalósult konferencia átfogó elemzést adott a területi szervezés átalakulásának összehasonlító jogi vonatkozásairól az európai államokban, a helyi önkormányzatok jogának magyar, francia és olasz szaktekintélyeinek közreműködésével. A konferencia megvalósulását 'A jó kormányzást megalapozó közszolgálat fejlesztése' című, KÖFOP 2.1.2 – VEKOP 15-2016-00001 sz. projekt támogatása segítette.

*Christoph Chabrot hozzászólása az aktuális előadáshoz
(Helyi önkormányzati rendszerek összehasonlító jogi vizsgálata c. konferencia)*

Szintén május 15-én tartotta ülését a III. WIPS. Tematikája: Az Intézet szervezésében *Rainer Oesch*, a Helsinki Egyetem emeritus jogász professzora látogatott Szegedre, és „Nordic Learning from Cases of Copying” címmel előadást tartott a Trade and Investment Law LL.M. képzés hallgatói számára. Ezt követően a hallgatók kutatási eredményeiket ismertették a szabadkereskedelem és szellemi tulajdonvédelem, valamint a digitális szerzői jog területén.

Szeptember 19-én 'A magyar önkormányzatok döntéshozatali mechanizmusának jogtörténeti, jogszociológiai és összehasonlító jogi vizsgálata' c. konferenciára került sor. Ennek témája az említett címmel egyező elnevezésű Államtudományi Kutatóműhely egy éves munkájának bemutatása volt. Az előadók az elmélettől a gyakorlatig, a közigazgatási jogtól a szociológiáig minden területet érintettek, hogy hallgatóink minél mélyebben beleláthassanak az önkormányzatok működésébe.

Október 18-án 'A Perzsia Szegedre jön (Hajnóczy-nap)' c. rendezvény a tragikus hirtelenséggel távozott kollégánk, *Nagy Tamás* és a Hajnóczy-hagyatékot gondozó műhely konferenciájaként (az ÖJI támogatásával) interdiszciplináris programot nyújtott az érdeklődők számára. 'Egy hagyatékgyondozó hagyatéka: In memoriam Nagy Tamás' címmel emlékeztünk kollégánkról új, utolsó könyvének bemutatóját megtartva. Az 'Egy arkangyal viszontagságai. Jog, irodalom és intertextualitás Hajnóczy Péter műveiben' c. kötetét *Reményi József Tamás*, a hagyaték korábbi gondozója, irodalomtörténész, kritikus, kiadó és *Németh Gábor* író, újságíró, művészeti író, a Színház- és Filmművészeti Egyetem forgatókönyvírás-tanára mutatta be. „A jog- és irodalom-kutatások Magyarországon: az irodalomtudomány nézőpontjából” címmel pedig Nagy Tamás kutatásairól *Falusi Márton* költő, a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa beszélt.

Patrizia Magaró előadás közben
(Helyi önkormányzati rendszerek összehasonlító jogi vizsgálata c. konferencia)

November 16-án egyetemünk adott otthont az OFFI Zrt. kezdeményezésére az Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézettel közösen megrendezett 'A jogi szaknyelv terminológiai és oktatási kihívásai' címet viselő konferenciánknak. A résztvevőket elsőként *Dr. Trócsányi László* igazságügyi miniszter köszöntötte, aki kiemelte, hogy szükség van a jogi szövegek jó minőségű szakfordítására. A miniszter úr beszédét *Dr. Gellén Klára* egyetemi docens (az Üzleti Jogi Intézet vezetője karunkon), oktatási rektorhelyettes köszöntője követte, aki az oktatás szerepét hangsúlyozta a szakmai életben, és a karunkon folyó angol és német nyelvű képzések előnyeit emelte ki. Az első előadó *dr. Németh Gabriella*, az OFFI Zrt. vezérigazgatója „A közérthető jogalkotás, a jogi szakfordítás és a fordítás etikájának összefüggései” címmel a jogi szövegek közérthetőségének jelentőségére hívta fel a figyelmet. *Prof. Dr. Detlev W. Belling* (Universität Potsdam) a német nyelvű jogi és szakfordítói képzés professzora-ként az oktatás során alkalmazott mód-

szertani kérdéseket helyezte „A német jogi szaknyelvi képzés módszertani kérdése” című előadása középpontjába. *Dr. Vadász Viktor* bíró (Fővárosi Törvényszék) „A tolmács a bírósági eljárásban – történeti visszatekintés és jövőbeli kihívások” című előadásában történeti visszatekintést nyújtott a hallgatóságnak a tolmácsok szerepéről a különböző korokban. *Dr. Gáspár Endre* az Igazságügyi Minisztérium képviselőjében „Jogszabályfordítás holisztikus megközelítésben – az Igazságügyi Minisztérium jogszabályfordítási programjáról” c. tájékoztatta a hallgatóságot. *Pöschl Dániel*, mint Németországban végzett jogász, jogi szakfordító és a szegedi-potsdami képzés végzett hallgatója beszélt a szakfordítók ki- és továbbképzéséről. A konferenciát *Christoph Lehker* oktató (Universität Potsdam) német nyelven elhangzott videó előadása zárta. A konferencia kiváló hangulatban, színvonalas előadásokkal körülbelül hatvan érdeklődő jelenlétében zajlott le.

Dr. Badó Attila
egyetemi tanár

*Badó Attila intézetvezető professzor megnyitja a konferenciát
(Elmélet és gyakorlat - Konferencia a helyi önkormányzatokról)*

Bűnügyi színes 2018

A Bűnügyi Tudományok Intézete évről-évre hagyományosan számos hazai és nemzetközi programot szervez, a tavaly útjára indított 'büntis portfólió' azonban megannyi újdonságot hozott és így a 2018-as év a szokásosnál is mozgalmasabb volt.

Májusban a Szegedi Tudományegyetem volt az Országos Büntetőjogi Perbeszédverseny házigazdája, amelyen az ország nyolc jogi karának 16 legjobb hallgatója mérhette össze büntetőjogi tudását és igazságügyi retorikai készségeit. A zsűri (*Harangozó Attila* – a Szegedi Ítéltábla elnöke, *Kopasz Zsolt* – a Csongrád Megyei Főügyészség főügyésze, *Kertész József* – a Szegedi Ügyvédi Kamara elnöke) ügyész kategóriában *Kasza-Tóth Krisztinát* (ELTE ÁJK), míg védő kategóriában *Galambosi Gábort* (PPKE JÁK) ítélte a legjobbnak.

Június 7-én Szeged adott otthont az évente megrendezésre kerülő Bűnügyi Oktatók Találkozásának (BOT). A Bűn-

ügyi Tudományok Intézete a szakmai rendezvény plenáris ülésének keretében a bűnügyi tantárgyak oktatásáról, azok megújításáról kezdeményezett diskurzust az ország jogi karain működő, bűnügyi tudományokkal foglalkozó műhelyek képviselőivel. A témában előadást tartott *Dr. Karsai Krisztina* (SZTE), *Dr. Szomora Zsolt* (SZTE) professzorok, *Dr. Schubauer László* (NKE RTK), valamint *Dr. Pallagi Anikó* (NKE RTK). Délután szekcióülések keretében mintegy 27 fiatal oktató, illetve kutató tartott előadást kutatási területéhez kapcsolódóan.

A Bűnügyi Tudományok Intézete 2018. június 30. – 2018. július 4. között *Comparative Criminal Law Seminar* címmel szervezett a büntető eljárásjog témakörében angol nyelvű jogösszehasonlító szemináriumot török, német és magyar graduális hallgatók, doktoranduszok és oktatók részvételével. A program a Justus-Liebig Universität Gießen, a University of Istanbul és a Szegedi Tudo-

*A vándorBOT átadása a Nemzeti Közzolgálati Egyetemnek
(balról jobbra: Mészáros Bence, Karsai Krisztina, Blaskó Béla)*

Karsai Krisztina a kínai diákokkal

mányegyetem közötti együttműködés keretében, *Karsai Krisztina* és *Szomora Zolt* magyar, *Liane Wörner* német és *Adem Sözüer* török professzorok vezetésével valósult meg.

Júliusban immáron harmadik alkalommal fogadta hallgatóit a *Gateway* kínai-magyar csereprogram keretében a Bűnügyi Nyári Egyetem (*Summer Semester on Criminal Justice*), amelynek során a Bűnügyi Tudományok Intézetének oktatói az európai és magyar

büntető igazságszolgáltatás rendszerébe és a bűnügyi tudományokba vezették be a Kínából érkező joghallgatókat. A vendéghallgatók a tantermi előadásokon túl ellátogattak a Szegedi Fegyház- és Börtönbe, megtekintették a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság rendőrségi bemutatóját, valamint angol nyelvű perszimuláción vettek részt.

Szeptember 17–21. között immáron harmadik alkalommal rendezte meg a BTI az *International Week of Criminal*

Kerekasztal az európai büntetőjog jövőjéről (balról jobbra: Cristian Mihes, Gennadij Esakov, Juan-Yih Wu, Arndt Sinn, Giuseppina Panebianco, Karsai Krisztina)

Law nemzetközi jogösszehasonlító konferenciát, amelynek keretében 8 ország meghívott büntetőjogászai tartottak előadásokat. A konferencia központi témája a 'tévedés' megítélése az egyes büntető-jogrendszerekben volt. A hallgatók angol nyelvű előadásokon ismerkedhettek meg a görög, olasz, orosz, román, szerb büntetőjog tévedés-tanával, német nyelvű előadásokon keresztül pedig a német, török, valamint a tajvani büntetőjog tévedéssel kapcsolatos tanaiba és joggyakorlatába nyerhettek betekintést. Emellett a meghívott vendégelőadók különböző, a szakterületükhöz kapcsolódó témákból is tartottak egy-egy előadást. A rendezvény zárásaként az előadók, a BTI oktatói és a hallgatók jogösszehasonlító szeminárium keretében szintetizálták a tévedéssel kapcsolatos ismereteket.

Októberben a BTI 'A büntetés-végrehajtás aktuális problémái' címmel büntetés-végrehajtási jogi *workshop*-nak adott otthont, amelyen a jogterület jeles képviselői (Juhász Zsuzsanna, Lőrincz József, Czenczer Orsolya, Végh Marianna, Pallo József, Juhász Andrea, Hussein Jasmine)

tartottak előadásokat. A prezentációk többek között a 'javítás' és 'nevelés' fogalmának egymástól való elhatárolásának fontosságát, ezek reintegrációs célokkal való összeegyeztetését, a fiatalok fogvatartottak magyarországi helyzetét, az ügyész fogvatartottakkal összefüggő jogvédelmi szerepét, valamint a túlzásfolttsággal kapcsolatos legfrissebb statisztikai adatokat és ezzel szoros összefüggésben a kártalanítási eljárásokat érintették.

Novemberben a BTI az Alkotmányjogi Tanszékkal közösen *Privacy vs. Transparency – Rights and Procedures in a Comparative Perspective* címmel rendezett nemzetközi, összehasonlító eljárásjogi konferenciát. A büntetőjogi témájú előadások az Európa-szerte megjelenő új jogintézmények gyakorlata – illetve annak hiánya – köré csoportosultak, így szó volt többek között a tanúk joghelyzetéről, a nyilvánosság garanciális funkciójáról az előkészítő eljárásban, a jogellenesen megszerzett bizonyítékok legújabb joggyakorlatáról, valamint az eljárás egyes alanyainak megváltozott szerepköréről.

Hussein Jasmine (a BTI doktorandusza) előadása

A szintén novemberben megrendezett 'Ember – Gép – Jog 2.0' koncepcióversenyen a hallgatók kerültek reflektorfénybe, akik az úgynevezett Pecha-Kucha prezentációs technikával (20x20 másodperces diák) adtak elő a *blockchain*, robotok, mesterséges intelligencia, kriptovaluta, ún. okos szerződések, drónok, e-kereskedelem, önvezető autók, felhő alapú megoldások,

Ember-Gép-Jog 2.0.
(Gizem Gültekin-Várkonyi doktorandusz)

okos városok és különböző jogterületek kapcsolatáról. Az első helyet címvédőként *Zsurzsza Zsolt* szerezte meg „A drónrepüléssel kapcsolatos jogi kérdések – különös tekintettel a magánjogi igényekre” című előadásával.

A BTI Humboldt-ösztöndíjas oktatói, valamint fiatal kutatói 2018. november 30. és december 2. között vettek részt az Alexander von Humboldt Egyesület által Budapesten megrendezett *Neue Grenzen – New Frontiers* című Humboldt-konferencián. A több száz fős rendezvény büntetőjogi szekcióját *Karsai Krisztina* professzor asszony szervezte. A szekcióban spanyol (*Eduardo Demetrio Crespo*), német (*Arndt Sinn* és *Liane Wörner*), török (*Adem Sözüer*), osztrák (*Kurt Schmuoller*), orosz (*Gleb Bogusch*), valamint magyar (*Jacsó Judit* – Miskolc, *Karsai Krisztina* – Szeged, *Szomora Zsolt* – Szeged) Humboldt-ösztöndíjas büntetőjogászok tartottak német nyelvű előadásokat. 'Utánpótlás' fiatal, nem Humboldt-ösztöndíjas kutatóként *Molnár Erzsébet*nek és *Gál Andornak* nyílt lehetősége előadást tartani.

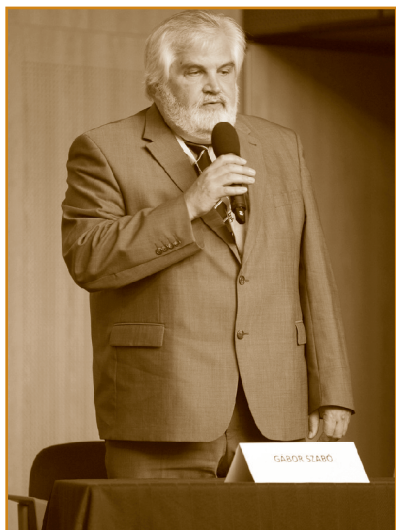
Dr. Molnár Erzsébet
adjunktus

Büntetőjogászok 8 országból a budapesti Humboldt konferencián

Nemzetközi kommunikáció és média konferencia Szegeden

A Szent-Györgyi Albert Agóra adott otthont a 11. *Central and Eastern European Communication and Media Conference*-nek (CEECON) 2018. május 30. és június 1. között. A konferenciát a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszéke a Bölcsészettudományi Kar Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékével együttműködve rendezte. Az eseményt a Szegedi Tudományegyetem rektora, Szabó Gábor professzor úr nyitotta meg. Ezt követően Mezei Péter, az ÁJTK dékánhelyettese elnöklésével a konferencia résztvevői két plenáris előadást hallgattak meg.

Szabó Gábor rektor úr megnyitja a konferenciát

Elsőként Epp Lauk, a finn Jyväskyläi Egyetem professzor asszonya beszélt a kelet-közép-európai újságírás átalakulásáról, valamint arról, hogy miért jelentek meg sajtóságos mintázatok a régióban az egyes országok esetében. Őt követte Jerome Monnet, aki a konferen-

cia *Communicative Space – Political Space* címéhez kapcsolódóan a nyilvános terek kommunikációs szerepéről tartott előadást, amiben a köztéri művészet és a városi társadalom kapcsolatát elemezte. Az első nap tematikus ülésein a hallgatóság olyan kutatási területek legfrissebb eredményeiről tájékozódhatott, melyek többek közt lefedték a digitális platformok újságírásához kötődő szó-lásszabadság kérdését, a vallási, kommunikációs és politikai terek metszetét, valamint a jó kormányzást. A konstruktív és jó hangulatú kezdést az esti fogadás koronázta meg, melyet Vajda Zoltán, a bölcsészkar dékánhelyettese nyitott meg.

A második nap délelőtti két plenáris üléssel kezdődött. Sabina Miblej, a Loughborough-i Egyetemről a közép- és kelet-európai média környezet hanyatlását előadásában elsősorban a nyilvánosság minőségének csökkenésében látta.

Merkovity Norbert, a konferencia egyik fő szervezőjének előadása

*Bozóki András a konferencia egyik
keynote előadója*

Bozóki András a CEU-ról a rendszerváltás és az ezzel együtt járó politikai diskurzusváltást elemezte. Egy rövid ebéd-szünetet követően, délután folytatódtak a szekciók. Az előadások többek között

a digitális írástudás, politikai polarizáció és az újságírásra háruló nyomásgyakorlás, a populizmus és az identitás alkotás elméleti és gyakorlati megvalósulásait érintették. A résztvevőket korábban a városházán *Berkesi Ottó* fogadta.

A konferencia június elsején a politikatudomány és a kommunikáció-, médiatudomány metszetét mélyítő és tagító előadásokkal folytatódott. A politikai kommunikáción túl, többek között a közösségi hálózatok és a közösségi média, valamint a politika médiaábrázolásának vonatkozásaiban is hallhattunk előadásokat. A konferencia szervezői, a nagy érdeklődésre és a prezentációk sokszínűségének bemutatásától vezérelve kilátásba helyezték a konferencia szereplői által végzett kutatások publikálását, mely 2019 első felében várható.

*Hajzer Gergő
tudományos segédmunkatárs*

A társasági jog múltja, jelene és jövője

Az SZTE ÁJTK Civilisztikai Tudományok Intézete és az MTA SZAB Jogtudományi Szakbizottság Gazdasági Jogi Munkabizottsága 2018. szeptember 19. napján 'A társasági jog múltja, jelene, jövője' címmel szervezett konferenciát. A tudományos értekezlet különlegességét az adta, hogy 2018 a társasági jog 30 éves fennállásának mérföldköve volt. Az előadók között megtalálhattuk a jogalkalmazói oldalt (cégbírák, ügyvédek) az egyetemi szférát, valamint a jogalkotói oldalt is. Egy közös volt bennük: valamennyi előadó több évtizedes elméleti és gyakorlati tapasztalattal rendelkező kiváló szakember, akik a társasági és cégjog egy-

egy szegmensét mutatták be, és tettek a jogalkalmazás számára is hasznos megállapításokat.

Az intézetvezető professzor asszony, *Görög Márta* köszöntőjében hangsúlyozta a társasági jog különállásának fontosságát és kiemelte, hogy a gazdasági, illetve társasági jogot érintő konferenciák, szakmai események rendkívül fontosak a gyakorló jogászai réteg számára, tekintve, hogy a jognak egy különösen dinamikus területéről van szó. *Farkas Csaba* egyetemi docens megnyitójában felelevenítette, hogy milyen volt egy cégalapítás a társasági jog létrejöttékor és felvázolta, hogy mára milyen változásokon ment e folyamat keresztül.

Czene Klára előadás közben

Duxné Velcsov Katalin bírónő előadásában ismertette, hogy miképpen alakultak az egyes cégformák alapításának számai az elmúlt húsz évben és megadta ennek jogszabályi indokait is. Egy másik bírónő, *Czene Klára* a cégeljárás elmúlt harminc éves történetébe kalauzolta el a hallgatóságot és rávilágított a joggyakorlatban megfigyelhető érdekességekre. *Miskolczi Bodnár Péter* professzor (Károli Gáspár Református Egyetem) a cégeljáráson belül a társaság alapításának változásait mutatta be előadásában.

Nochta Tibor (Pécs) és *Pázmándi Kinga* előadásaikban érdekes dogmatikai kérdéseket vizsgáltak. Míg *Nochta* professzor a magánjogi felelősségnek a társasági jogban megjelenő újabb útjairól tartott előadást, addig *Pázmándi Kinga*

azt a kérdést feszegette, hogy az üzlet-rész eszmei dolognak tekinthető-e?

Bodzási Balázs a társasági szerződést elemezte előadásában, kitért annak jogi jellegére és különös figyelmet szentelt az annak érvénytelenségével kapcsolatos kérdésekre. *Szabó Gabriella* az ügyvédek szemszögéből vizsgálta a társasági jogi változásokat és többek között kitért azok nehézségeire. A nap záró előadásában *Farkas Csaba* az üzletrészt vette górcső alá és a történeti megközelítést alkalmazva elemezte azt.

A konferencia sikerét mutatja a népes hallgatóság és az előadásokat követő élénk vita, amelyen felbuzdulva a szervezők az előadások nyomtatott formában történő megjelenését is kezdeményezték.

dr. Szivós Kristóf
PhD hallgató

Feszült figyelem a SZAB előadótermében

Szkülla és Kharüdbisz között?

Magánszféra vs. nyilvánosság az eljárásjogokban

A magánszféra védelme, valamint az átláthatóság követelményének kollíziója számos területen jelent problémát nem csak a jogalkotó, hanem a jogalkalmazó, a bírói gyakorlat számára is. Az adatvédelmi kérdéseken túl befolyással bír az eljárások tárgyalótermi nyilvánosságára, a sajtónyilvánosságra, a személyiségi jogok védelmére, de meghatározó jelentősége van a jogellenesen megszerzett bizonyítékok jogi megítélésében is, az azokkal szembeni magánszféra-védelmi alapon megfogalmazott eljárási korlátozások tekintetében.

A fenti problémakör megvitatására a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Alkotmányjog Tanszéke, valamint a Bűnügyi Tudományok Intézete 2018. november 16-án nemzetközi konferenciát szervezett 'Privacy vs. Transparency – Rights and Procedures in a Comparative Perspective' címmel. E jeles rendezvénynek a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottság Székháza adott otthont. A konferencia kiváló lehetőséget biztosított, hogy választ keressünk arra a legalapvetőbb kérdésre, hogy ez a két jog, illetve követelmény, vagyis az átlát-

hatóság (*transparency*) és a magánszféra védelméhez való jog (*privacy*) összeférhető-e a bíróságok igazságszolgáltató tevékenysége során? Érvényre juttatható-e az egyik, a másik feláldozása nélkül? Az angolnyelvű konferencia során a téma számos jeles hazai és külföldi képviselője tartott előadást kutatásainak eredményeiről.

A meghívott előadók között szerepelt *Richard Vogler* a Sussex-i Egyetem professzora és *Christa Maria Madrid Boquin*, a spanyol Unversitat Jaume I. oktató-

Richard Vogler
(University of Sussex, UK)

A büntetőeljárásjogi szekció ülésén Karsai Krisztina elnökölt

ja. A konferencia egyik alapvető célja az volt, hogy a magánszféra-védelem és átláthatóság kérdéséről képet kapjunk, mind hazai és nemzetközi viszonylatban, mind elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt. Ennek megfelelően a konferencián a külföldi előadók mellett részt vettek a téma hazai elméleti és gyakorlati szakemberei is. Előadást tartott *Hack Péter* professzor úr az Eötvös Lóránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára, *Herke Csongor* professzor úr a Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára, *Pap András László* professzor úr a Nemzeti Közszolgálati Egyetem egyetemi tanára, *Sulyok Márton* a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának adjunktusa, valamint *Garamvölgyi Balázs* ügyész úr. A konferencián előadást tartott karunk két PhD hallgatója is, *Lichtenstein András* és *Márki Dávid*, akiknek remek lehetőséget nyújtott a konferencia, hogy szorosban kapcsolódó kutatási területükön végzett kutatásaikról beszámoljanak.

A téma összehasonlító eljárásjogi és összehasonlító alkotmányjogi vonatkozásainak megvilágításához remek tápta-

*Gyakorlat teszi a mestert:
Garamvölgyi Balázs ügyész úr előadása*

lajt nyújt azon eljárásjogi és alkotmányjogi eszközök széles tárháza, amelyeket az egyes jogrendszerek alkalmaznak a magasabb rendű érdekek tekintett nyilvánosság vagy magánszféravédelem eljárásjogi kereteinek szabályozására, ezért a konferencia kiemelkedő jelentősége abban állt, hogy ezek értékelése az előadások keretében *sine ira et studio* megtörténhetett, a kontinentális és az angolszász jogrendszerből vett példákon keresztül.

*Dr. Sulyok Márton
adjunktus*

Balról jobbra: Richard Vogler (University of Sussex), Christa Maria Madrid Boquin (Universitat Jaume I, Spain), Sulyok Márton, Márki Dávid, Lichtenstein András, Garamvölgyi Balázs, Pap András László

Centenaria

Jogtörténeti konferencia a hosszú 19. századról

2014 után, négy év elteltével a tanszéki szokásjog szerint eljött az ideje, hogy az Európai Jogtörténeti Tanszék nagy volumenű nemzetközi konferenciát szervezzon a 2018-as évben évfordulóját ünneplő, kiemelkedő jogtörténeti események kapcsán. Ennek témájaként két jelentős centenáriumi eseményt jelöltünk meg, nevezetesen az első világháború lezárulását és annak jogtörténeti szempontból is fontos hatásait, másrészt az első egyházi törvénykönyv, a *Codex Iuris Canonici* hatályba lépésének 100 éves évfordulóját. E két, egymástól nagyon eltérő momentumra való emlékezés szerencsére sok hazai és külföldi jogtörténészt, kánonjogászt, hadtörténészt megindított egy közös tudományos diszkusszióra. A szervezés *Balogh Elemér* professzor úr – aki egyben a jogi kar jelenlegi dékánja is – vezetésével nagyon korán megkezdődött. Az anyagi háttérrel a Pólay Elemér Alapítvány mellett az egyik EFOP pályázat biztosította, amelyek jelentő-

sen hozzájárultak ahhoz, hogy a neves hazai és külföldi előadóinkat méltó fogadtatásban részesíthessük. Szervezőként az Európai Jogtörténeti Tanszék mellé a Gál Ferenc Főiskola Teológiai Kara is bekapcsolódott, az egyházjog-történeti téma okán.

A konferencia három napon át, három különböző helyszínen zajlott: az első nap délutánján a doktorandusz hallgatók mutatták be a fentebbi két témával kapcsolatos kutatási eredményeiket az Állam- és Jogtudományi Kar Tisza Lajos körüti főépületében. Nagy örömünkre szolgált, hogy ebbe a szekcióba is érkeztek külföldi PhD hallgatók. *Homoki-Nagy Mária* professzor asszony elnöklése mellett rendkívül érdekes témákat vonultatott fel a legfiatalabb kutató generáció: a nemzetragalmazási perekkel kezdve a sajtópereken, trónbegtöltési kérdéseken, büntetőjogi, perjogi témákon át egészen a jogászképzés történetéig bezárólag széles paletta tárult az érdeklődők elé.

A plenáris ülés hallgatósága, elől: Antal Tamás, Szabó István, Homoki-Nagy Mária és Blazovich László

A második nap teljes egészében a Gál Ferenc Főiskola Dóm téri rezidenciáján, annak főelőadóiban került megrendezésre: délelőtt a konferencia plenáris ülésének előadóit hallgathatta meg a nagyszámú hallgatóság, a két kar dékánja, *Balogh Elemér* és *Kovács József* professzor urak köszöntőit, valamint bevezető előadásait követően. Az első vendégelőadó *Erdő Péter* bíboros úr lett volna a Clemencau-i egyházpolitika bevezetésének témakörében, ám sajnos végül nem érkezett meg halaszthatatlan elfoglaltságai miatt. A következő előadó a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora, *Szuromi Szabolcs Anselm* atya volt, aki a *Liber Extra* és az 1917-es *Codex Iuris Canonici* viszonyát elemezte forrás- és tudománytörténeti szempontból. Őket két szegedi professzorunk követte: *Blazovich László* a *Summa legum Ramundiról* és *Gratianus* Dekrétumáról tartott érdekfeszítő előadást, *Homoki-Nagy Mária*, a Magyar Jogtörténeti Tanszék vezetője pedig a kánonjog és a világi jog megjelenését vizsgálta a családjog viszonyában az I. világháború idején a tőle megszokott alaposítással. *Völgyesi Levente* docens úr az 1917-es egyházi törvénykönyv meg-

alkotásának körülményeit mutatta be és elemezte.

A frissítő kávészünetet követően a PPKE Kánonjogi Posztgraduális Intézetének licenciátussal rendelkező kánonjogászai, *Tótsi Bálint* és *Kiss Gábor* mutatták be kutatási eredményeiket a katolikus nevelés és hitoktatás 20. század eleji és mostani aktuális állapotáról, kihívásairól, valamint a világi krisztushívók és az egyházi hatalom kérdésköréről. A plenáris szekció záróelőadását *Claudia Lydorf* tartotta a *Codex Iuris Canonici* egyes házasságjogi kérdéseiről. A hangulatos, autentikus ebédet a szegedi Dóm (Magyarok Nagyasszonya Székesegyház) alatt kialakított Katedrális Étterem árkádjai alatt fogyasztottuk el.

E nap délutánja teljes egészében az idegen nyelvű előadásoknak lett szentelve: két párhuzamosan ülésező nemzetközi, Európai alkotmánytörténet I-II. elnevezésű szekcióban külföldi előadóink ismertették tudományos eredményeiket, másrészt hazai kollégáink idegen nyelven osztották meg a két témával kapcsolatos tudományos reflexióikat. Vendégprofesszorokat köszönthettünk többek között Németországból, Szlovákiából,

Szuromi Szabolcs előadás közben

Lengyelországból és Törökországból is. Két német előadónk, *Heinz Holzhauser* és *Bernd Kannowski* professzorok a háborút közvetlenül követő, 1919-es weimari alkotmány egyes kérdéseivel foglalkozott előadásában: a német nemesség helyzetével, valamint az emberi- és polgári jogok szabályozásával. Lengyel előadónk, *Jakub Pokoj* és *Krzysztof Bokwa* szintén az első világháborút követő politikai berendezkedések egyes kérdéseit vizsgálták hazájuk vonatkozásában. Külön érdekes volt hallgatni, hogy más, a magyarhoz hasonló helyzetű államokban milyen erők kerültek hatalomra, milyen tendenciák figyelhetők meg, ráadásul egyik előadónk magyar párhumokkal is gazdagította előadását. Török kollégáink egy különleges és érdekes szint hoztak az előadások menetébe, kicsit a keresztény világtól eltávolodván, ők az Oszmán Birodalom életéből villantottak fel momentumokat: a háború-korabeli jogi reformokról, az ottani jogtanításról, valamint az első oszmán alkotmány nem-muszlimokra vonatkozó rendelkezéseiről.

A *Varga Norbert* docens úr vezette második külföldi szekcióban mutatták be tu-

dományos eredményeiket egyrészt szlovák vendégprofesszoraink, *Tomas Gabris*, *Andrea Kluknavska*, *Miroslav Lysy* és *Ján Sombati*, akik a megalakuló Csehszlovákia egyes alkotmánytörténeti kérdéseivel foglalkoztak. Ezen előadásokhoz szorosan kapcsolódott budapesti kollégánk, *Képesy Imre* előadása, aki a büntetőjog fejlődését vizsgálta a frissen alakult Csehszlovák Köztársaságban. Szintén idegen nyelven, németül referált kutatásairól *Frey Dóra*, aki a magyarországi nemzetiiségek jogainak alakulását mutatta 1918 után. Őt követte *Képes György* angol nyelvű előadása, aki dán alkotmánytörténeti kérdésekről értekezett. *Bódiné Beliznai Kinga* az igazságügyi szervezet és az ügyvitel változásait mutatta be.

Az előadásokat este egy jó hangulatú, kellemes vacsora követte szintén a Katedrális Étteremben, ahol kis meglepetésben részesítettük *Balogh Elemér* professzor urat, aki épp aznap töltötte be 60. születésnapját. E nap zökkenőmentes lebonyolításában rengeteget köszönhetünk a Főiskola Rendezvénykoordinációs és Alumni Irodája vezetőjének, *Tikász-Tóth Éva* osztályvezető asszonynak.

*A 60 esztendő Balogh Elemért a tanszék
Febér Margit tűzzománc műalkotásával köszöntötte*

A konferencia harmadik napja szintén új helyszínt kapott: a hadtörténeti és törvénykezési jog-történeti, valamint az alkotmány- és jogtörténeti szekció a Szegedi Akadémiai Bizottság Székházában ülésezett, ahol külföldi vendégeinknek az előadások követését angol és német nyelvű absztrakttal igyekeztünk megkönnyíteni. Az első szekcióba szép számmal érkeztek előadók a budapesti Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karáról, a jogászok számára különösen izgalmas perspektívákat, témákat felvonultatva. Ahogy Balogh professzor úr is kiemelte: az ő és többek nagypapái, dédpapái még részt vettek a háborúban, mely egy plusz érdeklődést is adott az amúgy is különleges témákhoz. *Kaiser Ferenc* a Duna Bizottság személyi kérdéseiről, *Boda Mihály* pedig az igazságok háború szentkorona-eszméire alapozott elméletéről tartott érdekes, filozófiai, jogbölcseleti húrokat is megpendítő előadást. *Németh Balázs* és *Harangi-Tóth Zoltán* a gyalogsági löfegyverek és lökiképzés, valamint a gyalogsági harcászat fejlődéséről mutatott be prezentációt. Hozzájuk

kapcsolódott *Stipta István* professzor úr előadása, melynek témája *Balogh Jenő* és a háborús jog volt. Két szegedi docens kollégánk, *Varga Norbert* az I. világháború hatását vizsgálta a magyar magánjogra, különösen a kartelljog kodifikációjára, *Antal Tamás* pedig az igazságügyi igazgatás I. világháború alatti kihívásairól értekezett.

Az alkotmány- és jogtörténeti szekció első előadója *Marjanucz László* történész professzor úr volt, aki egy szorosan helytörténeti témát választott „Forradalom és területfoglalás szorításában: Csánád és Csongrád megye (1918–1920)” címmel. *Szabó István* professzor úr, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának dékánja a királyi hatalom gyakorlásának megszűnését és ennek a főkegyúri jogra gyakorolt hatásait vizsgálta, *Biernacki Karol* szegedi levéltár-igazgató úr pedig Lengyelország helyreállítását értékelte. *Nagy Janka Teodóra* professzor asszony a világháború jogszokásokra gyakorolt hatásait elemezte, míg *Pétervári Máté* a járási szervezet átalakításáról értekezett Délkelet-Magyarországon a trianoni békekötést követő-

A plenáris ülés hallgatóinak egy csoportja, az előtérben Gyulai Endre ny. püspök

A plenáris ülés előadói: Balzovich László, Claudia Lydorf, Homok-Nagy Mária, Völgyesi Levente, Balogh Elemér, Tópsi Bálint, Kiss Gábor

en. *Andrási Dorottya* a horvát autonómia koncepciókat vázolta a hallgatóságnak, *Bató Szilvia* pedig „Sosemvolt jogegység: az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásának egy faktora” címmel mutatta be érdekfeszítő előadását. Az előadások sorát két magánjogi, házasságjog-történeti referátum zárta: *Peres Zsuzsanna* a magyar főúri családok házasságkötési gyakorlatát vizsgálta, *Tamási A. Éva* pedig a házassági eljárási szabályok 1917/18-as egyházi jogi változásait mutatta be a szentszéki gyakorlaton keresztül.

Ezután nem maradt más hátra, mint a finom ebéd elfogyasztása a konfe-

rencia helyszínén, ahonnan remélhetőleg mindenki szép élményekkel, sok új tudományos ismerettel gazdagodva térhetett haza. Összefoglalóan elmondhatjuk, nagyon sikeres, eredményes volt e tudományos diszkusszió, mind a szervezők, mind a résztvevők pozitív tapasztalataikról számoltak be, továbbá megbeszélték a szervező felek, az SZTE ÁJTK Európai Jogtörténeti Tanszéke és a Gál Ferenc Főiskola Teológiai Kara, hogy e gyümölcsöző együttműködést ezután rendszeressé fogják tenni.

*Dr. Tamási Anna Éva
adjunktus*

Modernitás és nemzetköziesedés az oktatásban, kutatásban

Az Üzleti Jogi Intézet 2018-ban

Az Üzleti Jogi Intézet az üzleti élet területeit lefedő szervezeti egységként 2016-ban került létrehozatalra. Habár még csak rövid múltra tekinthet vissza, az eltelt időszak eseményekben gazdag volt.

Az intézet célkitűzéseinek egyike, hogy az üzleti jog világa iránt érdeklődő hallgatók számára gyakorlatorientált és naprakész tudást nyújtson. E cél megvalósítása érdekében 2018-ban, a tavaszi félévvel elindult az első Üzleti Jogi

Modul is, amelyben a hallgatók többek között az üzleti jog, a pénzügyi- és adójog, a médiajog, a fogyasztóvédelem, az agrár- és környezeti jog kérdéseiről szerezhetnek ismereteket. Hallgatóinkat nemcsak a tantermi tananyag elsajátításában, hanem azon kívül is támogatjuk jogesetmegoldó és perbeszédversenyeken részvételükben, az írás és a tudományos kutatás iránti tehetségük kibontakoztatásában. Perbeszédversenyen modulus hallgatóink két alkalommal is részt vettek 2018-ban. Márciusban az agrárjog iránt érdeklődő hallgatók háromfős csapattal képviselték karunkat a XV. Országos Agrárjogi Jogesetmegoldó és Perbeszéd Versenyen, ahol a rangosnak számító III. helyezést érték el.

Miklós Bence, Takács Tamara, Szegedi Levente, Szalkai András

Mezőfalvi Viktória, és az üzleti jogi modulus Nagy Titanilla és Nagy Nándor

Decemberben pedig az infokommunikációs és a médiajog iránt érdeklődő hallgatóink részt vettek a *Price Media Law Moot Court* nemzetközi perszimulációs verseny ELTE jogi karán megrendezett regionális fordulóján. Amellett, hogy a hallgatók itt is kiválóságukról tanúbizonyságot tettek IV. helyezést értek el, *Szegedi Levente* elnyerte a II. legjobb felszólalónak járó díjat is.

Az írás tudományos és a hétköznapi területe is felkeltette hallgatóink figyelmét. Tudományos dolgozataikkal mind az áprilisban, mind a novemberben megrendezésre került kari Tudományos Diákköri Konferencián kiváló eredményeket értek el. *Szalkai András* a 'Fogyasztók védelme az Egyetemes Digitális Piacon' (témavezető: *Dr. Gellén Klára* egyetemi docens) c. dolgozatával második helyezést; *Prikkel Petra* a „Kriptoadó, avagy a XXI. század bányaadója” (témavezető: *Dr. Kamplér Béla* egyetemi docens és *dr. Gyenge Balázs* tanársegéd) c. dolgozatával mindkét alkalommal első helyezést ért el. *Krusóczki Bence* az áprilisi fordulón „A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara tisztességtelen versennyel kapcsolatos gyakorlata” című dolgozatával (témavezető: *Dr. Homoki-Nagy Mária* egyetemi tanár és *Dr. Varga Norbert* egyetemi docens) I. helyezést, a novemberi fordulón pedig „A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szerepe a tisztességtelen verseny-cselekmények megítélése kapcsán” című dolgozatával (témavezetők: ugyanők) II. helyezést ért el.

Az innovatív jogi témák iránt érdeklődő üzleti jogi modulus hallgatóink az *Ars Boni* évente megrendezésre kerülő cikkíró pályázatán pedig virtuális tolat ragadtak: *Szegedi Levente* a „Digitális platformok, mint a sharing economy munkáltatói?” című cikkével indult a pályázaton, ahol a szakmai zsűri XX. helyezéssel, valamint 'Kiváló Írás' minősítéssel jutalmazta művét; *Prikk Petra* pedig „A XXI. században bányászandó kincs: a Bitcoin” című cikkének szerkesztett változatát az eredményhirdetést követően az *Ars Boni* közzétette *online* felületén.

Szegedi Levente

A hallgatói tehetség támogatása mellett az intézet számára az is fontos, hogy hallgatóink látókörüket folyamatosan bővítsék és az innovatív területek jogi szabályozásával is megismerkedjenek. Ennek érdekében törekszünk arra, hogy nemzetközi szakemberektől is tanulhassanak – ezért hallgatóink részére külföldi oktatók, kutatók által tartott, angol nyelvű kurzusokat is rendszeresen szervezünk. Az Üzleti Jogi Intézet májusban látta vendégül *Prof. David Frisch*-t, az amerikai Virginia állambeli Richmond Egyetem professzorát, aki „Secured Transactions” címmel tartott fakultatív kurzust. A kurzuson az Üzleti Jogi Modulus hallgatók az amerikai kereskedelmi jog alapjaiba tekinthettek be, az Egyesült Államok Egységes Kereskedelmi Kódexének (Uniform Commercial Code) vonatkozó rendelkezésein keresztül.

A római La Sapienza Egyetemmel kialakított kölcsönös mobilitás gyümölcsöző jellegét mutatja, hogy 2018 októberében Intézetünk vendégül láthatta *Maria Romana Allegri* professzort, a Sapienza Egyetem oktató-kutatóját. Allegri professzor asszony két előadást is tartott a tanulmányaikat az Üzleti

Gyenge Balázs, Erdei Anna, Herpai Anna, Szécsi Enikő, Miklós Bence, Török Dániel, Erdei Péter és David Frisch

Jogi modulban folytató ötödéves hallgatók számára. Első előadásának témája az Európai Unióban 2018 májusától hatályos Általános Adatvédelmi Rendeletben (GDPR) a 'felejtés jogaként' nevesített érintetti jogosultság, második előadásának témája pedig az olaszországi újságírás szabályozása és az újságírók jogai és kötelezettségei köré összpontosult.

Maria Allegrí professzor asszony

2018 októberében megrendezésre került a 'The Current Challenges of the Improvement of Digital Economy in the field of Business Law' c. konferencia, amelynek keretében az intézet vendégül látta a lengyelországi Lodz-i Egyetem két kutatóját, *Dr. Małgorzata Sęk*-et és *Professor Dr. Ziemowit Kukulski*-t. A

kétnapos rendezvény első napján Dr. Sęk és Kukulski professzor tantermi előadást tartottak a hallgatónak. Sęk a megosztás alapú gazdaság adójogi kérdéseiről, Kukulski pedig az OECD/G20 BEPS Cselekvési Tervet követő adó-elkerülési intézkedésekről beszélt.

A konferencia második napján előadásukban a nemzetközi adóegyezmények adóalap erózióját és az adóelkerülést megakadályozó intézkedésekre vonatkozó multilaterális egyezmény hatása, valamint a hozzáadottérték-adóval kapcsolatos jelentések digitalizálásából származó előnyöket vizsgálták. Előadásukat követően az intézet oktató-kutatóinak a digitális gazdaság fejlődéséből eredő kérdéseket tovább elemző, angol és magyar nyelvű előadásai hangzottak el, amelyek a közösségi finanszírozás szabályozási kihívásaival, az e-mobilitás és a precíziós gazdálkodás során alkalmazott drónokkal kapcsolatos szabályozással, a *smart grid* rendszerrel kapcsolatos adózással, valamint az *E-bid* és EKR alkalmazásakor felmerülő versenyjogi kérdésekkel foglalkoztak.

A Lodz-i Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem közötti hallgatói együttműködés elmélyítése eredményeképpen az intézet és a Lodz-i Egyetem Adójogi

Gyenge Balázs, Małgorzata Sęk és Ziemowit Kukulski

Labancz Andrea, Gellén Klára intézetvezető, Ziemowit Kukulski, Malgorzata Sek, Hegyes Péter, Herczeg Ágnes

Tanszéke közötti Erasmus kapcsolat kiépítésére is sor került. Az Erasmus mobilitási megállapodás alapján a hallgatók számára lehetőség nyílik arra, hogy nemzetközi pénzügyi jogi és adójogi ismereteiket lengyelországi partnereink által kínált kurzusok során mélyítsék el, valamint a 2019 tavaszi félévben Prof. Kukulski „Introduction to the International Taxation”, Dr. Sek pedig „E-Commerce and the EU VAT” c. kurzusokat tartanak nálunk.

2018-ban, a nemzetköziesítés jegyében oktató-kutatóink többször is részt vettek külföldi konferenciákon előadás tartásával, így például Rómában, a Sapienza Egyetem által szervezett 'The Best Interest of the Child' című konferencián; valamint a svájci Zürichi Egyetem Jogtudományi Karának szervezésében megrendezett European Association of Tax and Law Professors (EATLP) kongresszuson, és a franciaországi Nizza városában, a University of Nice-n megrendezett és a European Law Institute által szervezett 'European Tax Development in R&D' című nemzetközi tudományos találkozón; továbbá a romániai Temesvári Nyugati Tudományegyetemen megrendezett 'International Conference of PhD Students in Law' c. konferencián vagy a szlovákiai University of St. Cyril and Methodius in Trnava-n az 'International Scientific

Conference – Social Sciences from a Perspective from Young Scientific Researchers III.' c. PhD konferenciákon.

Intézetünk nemcsak a joghallgatók, hanem a környezeti jog iránt érdeklődő, diplomával rendelkezők számára is lehetőséget kínál tudásuk szélesítésére környezetjogi szakjogász képzés keretében. Decemberben megkapták okleveleiket a Környezetvédelmi Jogi Posztgraduális képzés végzős hallgatói, akik egyúttal LL.M. cím viselésére is jogosultak. A szakirányú továbbképzésben résztvevők elsősorban a környezetvédelmi jog és a kapcsolódó jogi és határtudományi területek ismereteit sajátíthatják el.

A képen a környezetvédelmi posztgraduális képzésen 2018-ban végzett csoport, valamint Varga Norbert

Bízunk benne, hogy hasonlóan a 2018-as évhez, az intézet 2019-ben is bővelkedik majd sikerekben!

*dr. Labancz Andrea
tudományos segédmunkatárs*

Karunk új doktorai

***Da Lu* „Development of the Constitution Between China and the Visegrád States During the Communist Period. A Comparative Perspective” címmel védte meg doktori értekezését.**

A disszertáció középpontjában a 20. századi összehasonlító alkotmánytörténet állt, különös tekintettel az ún. visegrádi országok (Magyarország, Lengyelország, Szlovákia és Csehország) és Kína alkotmányfejlődésére a szocialista időszakban. A kínai illetőségű szerző a Stipendium Hungaricum Ösztöndíj támogatásával végezte kutatásait karunk Magyar Jogtörténeti Tanszékén. Ösztöndíjas időszaka alatt többször volt kutatóúton és nyári egyetemen Lengyelországban, Szlovákiában és Németországban, továbbá számos hazai és nemzetközi konferencián ismertette kutatási eredményeit.

Doktori értekezésében bemutatta, hogy a nevezett országok szocialista alkotmányaiban milyen hasonlóságokat vagy különbségeket lehet felfedezni, utalva az eltérő történelemi hagyományokra, a politikai és társadalmi azonosságokra és különbségekre, amelyek hatással voltak az adott ország alkotmányos berendezkedésének kialakítására. A szerző disszertációjában kitért a kutatási téma módszertani hátterének bemutatására is. A dolgozatban elemzésre kerültek a kommunista rendszer bevezetésének körülményei, a politikai változások által jelentősen átalakított alkotmányjogi struktúra. A szerző részletesen bemutatta a kínai kommunista

Da Lu

alkotmány keletkezését és a Kínai Népköztársaság létrejöttének körülményeit. Ezt követően sorra ismertette a visegrádi országok alkotmánytörténetének főbb állomásait. A szocialista alkotmányok rendelkezéseinek összehasonlításával akart párhuzamot vonni a vizsgálat tárgyává tett országok eltérő alkotmányos intézményei között.

A szerző a szakirodalmi háttér bemutatását követően a kommunista pártrendszer és a szovjet alkotmányos rendszer működésére és annak adaptációira fókuszált, ahogy az Kínában 1930-ban vagy Magyarországon a 20. század második felében történt. Ezt követően olvashatunk az 1954. évi kínai alkotmányról, az 1949. év magyar, az 1948. évi csehszlovák és az 1952. évi lengyel alkotmány legfontosabb jellemzőiről. A kiválasztott téma bemutatását elvezette az 1989. évi rendszerváltozás időszakáig.

A dolgozatot egy összegzés zárja, amelyben a disszertáns kifejtette véleményét, kivált az összehasonlító elemzés tárgyává tett országok eltérő jogfejlődésével kapcsolatban, különös tekintettel a háttérben meghúzódó gazdasági, társadalmi és kulturális különbségekre. Kutatása során a szerző – egy távolkeleti országból érkezett jogász perspektívájából megfogalmazva – megvizsgálta a témához kapcsolódó idegen, elsősorban angol nyelvű szakirodalmat,

ami alapján igazolni kívánta a dolgozat bevezetésében kitűzött célokat, amelynek következtében egy olyan összehasonlító alkotmánytörténeti dolgozat készült, ami hiánypótlónak mondható hazájában. Az értekezés nagymértékű hozzájárulásnak tekinthető a visegrádi országok 20. századi történelmének megismertetéséhez.

*Dr. Varga Norbert
egyetemi docens, konzulens*

Deák Zoltán „A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban” címmel védte meg doktori értekezését.

„Azt hiszem nem tévedek, midőn azt állítom, hogy codexünkben alig van fogalom, mely oly sok büntett tényálladáki ismérvét képezné, mely oly nagy practicus értékkel bírna mint az erőszak és a fenyegetés; s hozzá tehetjük bátran azt is, hogy kevés büntetőjogi fogalom van a praxisban oly laza talajra építve, mint az erőszak és fenyegetés mindennapi fogalma.”¹ E gondolattal vezette be az akkor kecskeméti királyi ügyész *Vargha Ferenc* az erőszak és fenyegetés büntetőjogi fogalmáról írt, 1892-ben közreadott mélyreható, rendkívül alapos elemzését. Annak ellenére, hogy a kényszer, az erőszak és a fenyegetés a büntetőjog központi jelentőségű kategóriái, *Vargha* idézett megállapítása ma is aktuális, a büntető anyagi jog tudománya – néhány kivételtől eltekintve² – az egyetemi tankönyv és

Deák Zoltán

kommentárirodalomnál mélyebben azóta sem foglalkozott az erőszak és fenyegetés kategóriáival.

Mindezeket előrebocsátva az értekezés fő célja annak átfogó részletesség-

gyar Jog 1981/6 és uő.: A dolog elleni erőszak fogalmának értékelése a gyakorlatban, in: Belügyi Szemle 1981/12; Erdősy Emil: A kényszerítés kettős alakja a magyar büntetőjogban, in: Tóth Mihály – Herke Csongor (szerk.): Tanulmányok dr. Földvári József professzor 75. születésnapja tiszteletére, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2001; Szomora Zsolt: Az erőszakos nemi bűncselekmények kényszerítési eleméről, in: Büntetőjogi Kodifikáció 2008/2.

1 Vargha Ferenc: Az erőszak és fenyegetés fogalma a büntetőjogban, in: Magyar Igazságügy XXXVII. kötet, 1892.

2 Így elsősorban Tóth Mihály: Gondolatok az „erőszak” büntetőjogi fogalmáról, in: Ma-

gel való feldolgozása, hogy a büntető anyagi jog milyen jelentőséget tulajdonít az erőszak, a fenyegetés és az azokhoz szervesen kapcsolódó kényszer fogalmának, azok dogmatikai természetét hogyan ragadja meg, illetve, hogy e fogalmakat milyen tartalmi keretekben értelmezi. Az értekezés elkészítésének alapjául szolgáló kutatás során elsősorban a jogtudomány történeti és dogmatikai módszerét alkalmaztam.

Az értekezés hangsúlyosan törekszik arra, hogy a már kodifikált büntetőjoghoz kapcsolódó hazai jogalkotás, jogirodalom és jogalkalmazás témát érintő múltbeli értékeit bemutassa és hasznosítsa. Ez annál is inkább indokolt, mivel az erőszakkal és fenyegetéssel megvalósuló, klasszikus bűncselekmények (rablás, zsarolás, szexuális erőszak) jogi fogalmi keretei – az erőszakot és a fenyegetést illetően – a Csemegi-kódex óta alapvetően alig változtak, illetve már a Csemegi-kódex is a jelenkori büntetőtörvényekhez hasonlóan elismerte – bizonyos feltételek teljesülése esetén – az erőszak és a fenyegetés hatására elkövetett büntetendő cselekmény büntetlenségét. A lényegében közös tételes jogi háttér tehát – a tudománytörténeti értékén túl – ma is feltétlenül relevánssá teszi a régi magyar szerzőknek és a Büntető Jog Tára hasábjain megörökített egykori joggyakorlatnak a jogfejlődés során felhalmozott tudás- és tapasztalathalmazát.

A disszertáció törekszik a rendelkezésre álló magyar szakirodalom lehető legteljesebb feldolgozására a Csemegi-kódex időszakától napjainkig. A szakirodalmi elemzés során az egyes nézetek, álláspontok ismertetésén túl érdemben is igyekeztem reflektálni

azokra, amelyek jelentősnek tűnő jogértelmezési kérdésekben saját álláspont kialakítására vezettek, ez alapján pedig néhány esetben *de lege ferenda* javaslatot is tettem. Gyakorló jogász lévén kiemelt figyelmet fordítottam a jelenkori joggyakorlat részletes vizsgálatára, az erőszakot és fenyegetést érintően a bírói gyakorlatban évszázados múltra visszatekintő, a *vis absoluta* és a *vis compulsiva* kategóriái mentén különbséget tevő – vagy különbséget tenni próbáló – felfogás leírására és az arra való kritikai reflexióra. A joggyakorlat feldolgozása során a primer forrásokra, elsősorban a Bíróügyi Határozatokban publikált eseti döntések elemzésére támaszkodtam, amit esetenként táblabíróági és alsóbíróságoktól származó határozatok vizsgálatával egészítettem ki.

Az értekezés fókuszában a magyar törvényi szabályozás, büntető jogirodalom és bírói gyakorlat áll, azonban ott, ahol a hazai jogirodalom és praxis felfogásának, egyes megállapításainak korrekciója, továbbgondolása vagy éppen megerősítése érdekében szükségesnek mutatkozott, helyet kapott elsősorban német, kisebb részt osztrák jogelemzés is, amit a közös dogmatikai háttér és a szegedi büntetőjogi iskolát jellemző összehasonlító büntetőjogi módszer hagyománya is indokolt. A dolgozat szerkezeti felépítését alapvetően az határozta meg, hogy a Btk. – elődeihez hasonlóan – az erőszak és a fenyegetés fogalmait két különböző funkcióban használja. Általános részi kategóriaként büntetethezőséget kizáró okként szabályozza azokat, különös részi vonatkozásban pedig számos bűncselekmény törvényi tényállási elemeként, mint elkövetési magatartást vagy elkövetési módot. E

törvényi szabályozási konstrukcióhoz igazodva az értekezés két részre oszlik. Az első rész tárgyalja az általános részi jelentőségű, büntethetőségi akadályként megfogalmazott kényszer és fenyegetés dogmatikai természetét, méghozzá büntetőjogi tárgyú dolgozathoz képest rendhagyó módon, magánjogi dogmatikai áttekintéssel bevezetve és az alapján felállított hipotézisek köré felépítve. Az interdiszciplináris megközelítés funkciója az erőszak és fenyegetés fogalmainak teljesebb magyarázata volt, amelyhez jelen esetben a magánjog komoly segítséget tudott nyújtani. A disszertáció második, terjedelmesebb része az egyes delik-

tumok tényállási elemeként szabályozott erőszak és fenyegetés fogalmaival foglalkozik. Megítélésem szerint sem az erőszak, sem a fenyegetés fogalmát nem lehet meghatározni, illetve koherens elvi alapokon vizsgálni e jelenségek lényegének megértése nélkül. Ez a fundamentum pedig az erőszak és a fenyegetés kényszerhatása, azaz a *vis absoluta* és a *vis compulsiva* kérdésköre. Az értekezés második része ezért ezt a problémakört tárgyalja elsőként, majd ezt követően kerül sor a fenyegetés és az erőszak büntetőjogilag releváns fogalmainak tartalmi elemzésére.

Dr. Deák Zoltán
ügyész

Dúl János „A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal” címmel védte meg doktori értekezését.

A társasági jog számos ponton kapcsolódik az öröklési joghoz, amelynek szabályait egy az egyben nem tudjuk alkalmazni a társasági jog sajátos jogági jellege folytán, ugyanis *Kisfaludi András* szerint „a társaságok természete nem viseli el, hogy öröklés útján, a felek akaratától függetlenül kényszerüljenek a társaság megmaradó tagjai olyan személlyel (az elhunyt tag jogutódjával) együttműködni, akivel az együttműködést nem kívánják.” Az értekezés kiindulópontjaként annak a kutatási kérdésnek, feltevésnek a megválaszolása szolgált, miszerint a társasági jog a pontosan körülírt, olykor a bírói gyakorlat által korrigált öröklési jogi szabályokat eltéríti, az *ipso iure* elven felépített magyar öröklési jogi szabályok

Dúl János

teljes mértékben nem érvényesülhetnek abban az esetben, ha a hagyatékban társasági részesedés (közkereseti és betéti társaságoknál társasági részesedés, korlátolt felelősségű társaságok esetén üzletész, míg részvénytársaságoknál

részvény) lelhető fel. A téma aktualitását az adja, hogy a bírói gyakorlatban több alkalommal felmerült valamely résztémával kapcsolatos tényállás, amelyek megoldására elsősorban ugyan elegendő a törvényi szabályozás megfelelő értelmezése, de az ilyen esetek felsőbb szintű bíróságokra (ítélőtáblák, Kúria) jutása azt jelentheti, hogy a társasági részesedések örökölhetőségére irányuló alapvető szabályok még nem gyökeresek meg eléggé a jogi köztudatban.

Az értekezés célja a társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjainak feltárása, jogtörténeti aspektusának bemutatása és osztrák jogi szempontú jog-összehasonlító elemzése. A személyegyesítő jelleget magán hordozó közkereseti és betéti társaság részesedésének megszerzése, ha az örökös taggá kíván válni, akként történhet, hogy megegyezik a társaság életben maradt tagjaival a belépésről, de ha nem akar belépni, úgy megszerezheti elődje részesedésének értékét megváltási igényként, az örökhagyó halála előtt keletkezett kötelezettségekért azonban helyt kell állnia az irányadó szabályoknak megfelelően. Az üzletrészek öröklése esetén kérdésként arra kell választ adni, hogy miután az örökös kéri az ügyvezetőtől a tagként való bejegyeztetését, már amennyiben kéri, van-e a társasági szerződésben az üzletrész megváltására feljogosított személy, és ha igen, akkor ő ezzel a jogával kíván-e élni. A részvénytársaság vonatkozásában a dolgozói részvények megszerzése vet fel problémákat, amely megoldását már a törvény is tartalmazza, azonban azokat céljuknak megfelelően kell értelmezni. A cél e tekintetben az, hogy dolgozói részvény ne állhasson huzamosabb ideig olyan személy tulajdonában, aki

nem a részvénytársaság munkavállalója, ugyanakkor annak törvény folytán bekövetkező megszerzése esetén se eszenek el annak ellenértékétől, miután ez a részvény is a hagyatékba tartozik.

A személyegyesítő társaságoknál a joggyakorlatban többször felmerült kérdés az, hogy ha a halál folytán a törvényi minimum alá csökken a kkt. tagjainak száma, illetve a betéti társaságban nem lesz kültag vagy beltag, honnan kell számítani a társaság megszűnésére, illetve nevezhető akár megmentésére előírt hathónapos határidőt? Hiába tartalmazták ezt pontosan a korábbi gazdasági társaságokra irányadó törvények (ugyan a korábbiakhoz képest már megemelt határidővel), illetve szerepel jelenleg is a 2013. évi V. törvényben, több közzétett eseti döntés a feleknek e jogszabályi hellyel összefüggő nem megfelelő értelmezéséről tett tanúbizonyságot. A döntésekben foglalt jogértelmezési problémák hatására *de lege ferenda* javaslatom az, miszerint ne a haláltól, hanem a hagyaték közhitelű és végleges átadásától kelljen számítani a társaság megszűnésére irányuló jogvesztő határidőt, amellyel orvosolni lehetne ezeket a félreértelmezéseket.

A jogtörténeti fejezet alátámasztja azt, hogy az öröklés útján bekövetkező társasági jogi jogutódlás már a 19–20. század fordulóján is foglalkoztatta a magyar jogtudósokat, hasonló problémákat felfedezve, amelyek hatályos jogunkban is fellelhetők, illetve próbálták az öröklési joggal összeegyeztetni a kereskedelmi társaságok vagyoni részesedéseinek öröklését. A kérdés fontosságát mutatja az, hogy neves elődeink is bőven írtak erről a kérdéskörrel. A származtatott alapítás eseteit, az eljárások egyes momentumait megvizsgál-

va is arra a következtetésre kell jutni, hogy először a társasági jog szabályait kell alkalmazni, és ha nem is azok hiányosságainak pótlására, hanem az öröklési jogviszonyra tekintettel kell alkalmazni azokat az eljárásban részt vevő társasági formának megfelelő jogutódlás alapján.

A közös veszélyre irányadó hatályos, valamint a régi Ptk.-beli szabályozás fejezetben meghatározott, egyelőre hipotetikus helyzetekben eltérő eredményekhez vezethet a társaság tagjának halála, valamint figyelembe kell azt is venni, hogy a tagok egy család tagjai voltak-e vagy sem, az egymás utáni öröklés miatt, közülük kik voltak tagok, és mennyiben járt volna más eredménnyel az, ha a jogalkotó nem illesztette volna be a vélelmet. Látható az esetek alapos vizsgálata után, lényeges változás következett be a megújult szabályozással az egyelőre hipotetikus tényállásokban, amelyek azonban nem teljes mértékig elképzelhetetlenek. A speciális társulások néven összefoglalt személy- és vagyonegyesülések különféle szempontok alapján csoportosíthatók, bennük a társaság sajátosságaihoz illeszkedő szabályok kerültek megalkotásra. Ilyenek hiányában az örökléssel összefüggő különlegességeket a szóba jöhető lehetőségek alapul vételével lehet feloldani.

Az öröklési szerződés egyszerre magán viseli a tartási, illetve életjáradéki szerződések, valamint a végrendeletek stílusjegyeit, amelynek tárgya lehet az üzletész, a részvény, stb., az öröklés és az átruházás határára elhelyezkedő jogintézmény, ezért mindkét terület szabályozását figyelembe kell venni. Ezek a szerződések alkalmasak arra, hogy a szerződéskötéshez viszonyítva változatlan körülmények fennállta esetére

egyrészt biztosítsák a társasági részesedésben való jogutódlást, másrészt a leendő örökhagyó ellátásbeli igényeinek kielégítését. Az öröklési szerződések alkalmazásánál először mindig meg kell nézni a létesítő okiratot, hogy korlátozza-e vagy kizárja a részesedésszerzést ezen a jogcímen; ha lehetővé teszi, minden további nélkül köthetők ilyen szerződések, ha nem teszi lehetővé, vagy más utat keres az igények kielégítésére és a társasági részesedésének átörökítésére, vagy a társasági szerződést módosítja a legfőbb szerv. Ezzel a jogintézménnyel megfelelő felkészülési lehetőség áll rendelkezésre a társaságbeli pozícióban a jogutódlás biztosítására.

A hagyatéki tartozásokért, ezek között említve bizonyos esetekben a társasági részesedéssel összefüggő kötelezettségeket, való felelősség és a társasági jog legeklektantsabb példája a közkereseti társaságoknál, illetve a megfelelő alkalmazás folytán a betéti társaságoknál jelenik meg, amikor a törvényhely maga utal ezeknek a szabályoknak a figyelembe vételére, nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a Hetedik Könyvbéli szabályok generális jellemzőjét, miszerint bármely öröklés esetén helyt kell állnia tartozási sorrendbe illeszkedő kötelezettségért. Az értekezésbe beépítésre került a vonatkozó részeknél jogösszehasonlító céllal az osztrák jogi szabályozás töredékes, mintegy fragmentált formában. A szabályok töredékes beépítését azok témához mért relevanciája indokolta. A dolgozatban a megfelelő pontoknál az Európai Unió öröklési jogi tárgyban megalkotott rendeletének szabályai is feldolgozásra kerülnek.

*Dr. Dúl János
tudományos segédmunkatárs*

Mészáros János „Adatvédelem a 21. században és az internet világában” címmel védte meg doktori értekezését.

Napjainkban az állampolgár számára leszűkült a döntés lehetősége a tekintetben, hogy részt vesz-e a digitális életben: az egyetemek elektronikus portáljain és munkahelyi csoportokban zajló információáramlás megkívánja a részvételt, és komoly hátrányba kerülhet az érintett az említett rendszerek használata nélkül. Az egyén digitális világban betöltött szerepének felértékelődése és a magánszférájának védelemre szorulása jelentik a dolgozatom kiindulópontját, amelyet a magánszféra vizsgálatát követően az internet leggyakrabban használt szolgáltatásain (pl. *Google*, *Facebook*) keresztül mutatok be, keresve a jogi és technikai megoldásokat a felmerült problémák megoldására. A *privacy* fogalmának meghatározása különösen nehéz, mivel a 'privát' szó jelentése is koronként változik minden országban, ezért a dolgozatban annak történetét, az európai valamint az amerikai jogrendszerekben való érvényesülését vizsgáltam meg.

A törléshez való jognak életre hívói napjainkban az internetes keresők, a közösségi hálózatok és olyan közvetítő csatornák, amelyek lehetővé teszik az információ előkeresését és megosztását abban az esetben is, ha az egy archívum mélyén található. Az információ, amely korábban adatmorzsákból volt összeállítható hosszas keresőmunka árán, így elérhetővé vált bárhol, bármikor, gyorsan és ingyen, akár inkognitóban is. A dolgozatban a törléshez való jognak a történeti és filozófiai hátterén túl az internetes keresőkön és a közösségi hálózatokon való érvényesülését vizsgáltam meg, összekapcsolva az EU Bíróságának ítélezési gyakorlatának elemzésével. A

Mészáros János

a törléshez való jog érvényesítésének 3 aspektusát mutattam be, a felmerülő problémákra megoldást keresve:

a) határvonal húzása az adatkezelők és adatfeldolgozók között online környezetben,

b) az érintettek törlésre vonatkozó kérelmeinek tartalmi vizsgálatához támpontok kialakítása egyéb szektorokban alkalmazott módszerekkel,

c) az elbírálás eljárásának a kialakítása oly módon, hogy az felhasználóbarát, átlátható, továbbá az uniós és nemzeti hatóságoknak kevesebb terhet jelentő legyen.

A *Facebook* felhasználói tábor 2 milliárdhoz közelít, amellyel a világ egyik legnagyobb – nem állami – adatkezelője. A *Facebook* magánszférát érintő legfontosabb kérdéseit és problémáit helyeztem vizsgálat alá, különösen az Európai Unió adatvédelmi szabályozásának a szemszögéből. A *Facebook* főként a felhasználók hozzájárulását használja fel jogalapként az adatkezeléseihez, azonban kérdéses, hogy annak feltételei (önkéntesnek, határozottnak, megfelelő tájékoztatáson alapulóknak és félreérthetetlennek kell lennie) maradéktalanul érvényesülnek-e, amelyet

a dolgozatban részletesen bemutatok, és elemzés tárgyává teszek. Rámutatok, hogy a hozzájárulás alapvető követelményei nem érvényesülnek teljes mértékig, így feltételezem, hogy az uniós jogszabályoknak nem felel meg a *Facebook* által legtöbb esetben alkalmazott jogalap. A dolgozatban javaslatot teszek arra nézve, milyen módon lehetne az előzetes hozzájárulást (*opt-in*) megvalósítani a közösségi hálózatok esetében annak érdekében, hogy annak törvényes feltételei teljesülhessenek. A *Facebook* hozzájárulással kapcsolatos hiányosságai különösen aggályosak lehetnek az Adatvédelmi Rendelet alkalmazása során, amely mind az általános, mind a gyermekek hozzájárulásával kapcsolatban szigorúbb követelményeket támaszt.

Az európai állampolgárok magán-szférájára jelentős hatással van, hogy a leggyakrabban használt *online* szolgáltatások a személyes adataikat az Egyesült Államokba küldik, ahol azok biztonsága nincsen olyan mértékben biztosítva, mint az Európai Unióban. A *Safe Harbor* megszűnése és a *Privacy Shield* elfogadása, mint lehetséges adatküldési mód, csupán részleges megoldást eredményez, amely a dolgozatban bemutatásra kerül, különös tekintettel a közösségi hálózatokra és az internetes keresőkre. A hiányosságok ellenére a *Privacy Shield* komoly előrelépést jelent a *Safe Harbor*

után, amelynek a gyakorlati megvalósulása fogja megmutatni az igazi erejét és gyengeségeit: az amerikai kormány valóban felhagy-e a tömeges adatgyűjtéssel, az *ombudsman* személyének lesz-e valós súlya, továbbá a programban résztvevő szervezeteken milyen precizitással és intenzitással kéri számon a *Privacy Shield* rendelkezéseit.

A személyes adatok Európán kívüli küldéséhez hasonlóan jelentős, azonban avval összevetve alulszabályozott problémát jelentenek az adatkezelő vállalatok felvásárlásával kapcsolatos problémák, amelyek az adatkezelés módjának és céljának a megváltozását jelenthetik, amelyre legaktuálisabb példa a *WhatsApp* felvásárlása a *Facebook* által. A magyar szabályozást megvizsgálva kiválasztottam a cégek és a szolgáltatások adásvételének jogi hátterét, azonban a legnagyobb *online* szolgáltatók esetében a cégek felvásárlása bír jelentőséggel. A technológia fejlődésének köszönhetően világunk leszűkült, amelynek gazdasági és magánéleti előnyeit minden nap élvezzük, ám ezzel együtt a magánszféránk is csökkent, amelyet a jogalkotónak és jogalkalmazónak is védenie kell, különben a személyes adataink könnyen üzleti haszonszerzés tárgyává, vagy visszaélés eszközévé válhatnak.

Dr. Mészáros János

National Academy of Science (Taiwan)

Molnár Erzsébet „A gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőjének speciális büntetőjogi felelőssége” címmel védte meg doktori értekezését.

Dolgozatomban egy olyan felelősségi alakzatot vizsgáltam, amely mintegy két évtizede tűnt fel a magyar büntetőjog felelősségi rendszerében, és amelynek

megjelenése számos alapelv, büntetőjog-dogmatikai tétel sérelmének kérdését felveti. A dolgozatomban vizsgált speciális felelősségi alakzat *sui generis* különös részi törvényi tényállásként jelenik meg a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (Btk.), két helyen: az aktív hivatali vesztegetéshez kapcsolódó felügyeleti vagy ellen-

őrzési kötelezettség elmulasztása [Btk. 293. § (4)-(5)], valamint a költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása (Btk. 397. §) tényállások képében. A törvényi diszpozíciók büntetni rendelik a gazdálkodó szervezet vezetőjét, avagy a szervezet ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagját, dolgozóját, illetve a szervezet érdekében tevékenységet végző személyt abban az esetben, ha a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy aktív hivatali vesztegetést, avagy annak tagja vagy dolgozója költségvetési csalást követ el, és a vezető tisztségviselő felügyeleti-ellenőrzési kötelezettségének teljesítése az alapbűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna, avagy éppen az elkövető mulasztása teszi lehetővé azt, hogy a bűncselekményt a tag vagy dolgozó elkövesse. E törvényi tényállások alapján megállapítható tehát a szervezet vezetőjének büntetőjogi felelőssége abban az esetben, ha a szervezet tagja vagy dolgozója a szervezet részére vagy annak tevékenységi körében meghatározott bűncselekményt követ el. Az individuális büntetőjog, valamint a bűnösségen alapuló felelősség elvén nyugvó magyar felelősségi rendszer idegen testként kezeli az objektív, tárgyi felelősség irányába elmozduló, a más által elkövetett bűncselekmény megvalósítása tényéhez kapcsolódó büntetőjogi felelősség megállapításának lehetőségét. Kutatásom céljaként annak a két, egymással szoros kapcsolatban álló kérdésnek a megválaszolását tűztem ki, hogy igazolható-e dogmatikailag, valamint kriminálpolitikailag a hivatali vesztegetéshez, valamint a költségvetési csaláshoz kapcsolódó speciális vezetői felelősségi deliktumok léte a magyar büntetőjog-rendszerben. Az egyik kér-

Molnár Erzsébet

dés (dogmatikai aspektus) mikénti megválaszolása végső soron hatással van a másik kérdés (kriminálpolitikai aspektus) megválaszolására, azok egymástól vegytisztán nem elválaszthatók, így adott a kérdés: Tágíthatók-e, és ha igen, milyen mértékben és keretek között a dogmatikai határok, modifikálhatók-e a kikristályosodott dogmatikai tételek a kriminálpolitikai célok érvényesítése érdekében? Álláspontom szerint a kikristályosodott dogmatikai keretek tágítása mindaddig nem tilos, amíg azok modifikálására a jogbiztonságot garantáló alapelvek határai között kerül sor. Azaz a dogmatikai és a kriminálpolitikai igazolhatóság közötti határvonalat az alapjogi-büntetőjogi alapelveknek való megfelelés képezi. A feltett kérdésekre a speciális vezetői felelősségi tényállások részletes dogmatikai elemzésével adható válasz.

Az értekezés alapját kritikai-dogmatikai elemzés képezi. A dolgozatban alkalmazott fő kutatási módszer a speciális vezetői felelősségi deliktumok egyes tényállási elemeinek részletes dogmatikai vizsgálata, valamint az azokhoz kap-

csolódó büntetőjog-dogmatikai problémák feltárása. Így a dogmatikai elemzés tárgya egyebek mellett a mulasztás büntetendőségének, valamint a speciális jogi kötelességek létének jogalapja a magyar büntetőjog-rendszerben, objektív büntethetőségi feltételek létjogosultságának kérdése a büntetőjogban, valamint a német jogrendszerben elismert, a magyar büntetőjog terén azonban periférikus objektív beszámítás tanának alkalmazhatósága a mulasztás kauzalitásának definiálása során. A dolgozatban alkalmazott dogmatikai módszertan speciális, a dogmatikai-elemző módszer ugyanis eszköz a feltett kutatási kérdések megválaszolásához. Ezért egy logikus és tiszta érvelési rendszer felállítása céljából minden, a kutatási kérdések megválaszolása szempontjából releváns tényállási elem, ismerv elemzése során hipotéziseket állítok fel. A hipotézis alátámasztása vagy cáfolata mint vizsgálati eredmény *pro* vagy *contra* érvként jelenik meg a dolgozat elején feltett kutatási kérdések megválaszolása során. Az így felállított érvelési rendszert a dolgozat végén ún. tézis-mátrixba foglalom.

Tekintettel arra, hogy az általam vizsgált tényállásokkal, felelősségi konstrukcióval kapcsolatban csupán néhány hazai tanulmány született, az alapos és mélyreható dogmatikai elemzéshez elengedhetetlen volt a felelősségi alakzattal kapcsolatos külföldi minták vizsgálata. A szintén a bűnösségi elv talaján nyugvó német szabálysértési törvény 130. §-a az általam vizsgált deliktumok dogmatikai felépítésével közel azonos tényállást tartalmaz, a magyar tényállásokkal kapcsolatban felmerülő problémák elemzése tekintetében a német szakirodalom feltárása ezért elengedhetetlen volt az alapos dogmatikai vizsgálat elvégzéséhez. A szervezet alkalmazottja, dolgozó-

ja által fennálló vezetői felelősség megismerése céljából ezért 2015 tavaszán egy hónapot töltöttem a németországi Giessen-ben található kutatóintézetben (*Center of Criminal Compliance*).

A dolgozat öt fő szerkezeti egységből épül fel. Az értekezés I. részének címe: Interdiszciplináris alapvetések. E bevezető fejezet különböző, jogterületeken átívelő kérdések vizsgálatával foglalkozik úgy, mint a speciális vezetői felelősségi alakzat létének ontológiai-kriminológiai, illetve jogtörténeti háttere. E szerkezeti egységen belül kerül sor továbbá a felelősségi alakzat magánjogi alapokon nyugvó *ratio legis*-ének feltárása. A dolgozat II. része a vizsgált felelősségi forma nemzetközi szintén való megjelenésével foglalkozik. E részben vázolom azokat a nemzetközi jogi dokumentumokat, instrumentumokat, amelyek a speciális vezetői felelősségi deliktumok magyar jogrendszerbe való beillesztésének alapjául szolgálnak. Ismertetem továbbá a *Corpus Iuris Europae* releváns rendelkezéseit, valamint azoknak az egyes EU-tagállamok általi megítélését. E fejezetben vázolom továbbá átfogó jelleggel a szervezet vezetőjének a tag, illetve a dolgozó büntetőjogilag releváns magatartása kapcsán fennálló felelősségét deklaráló *sui generis* német szabálysértési jogi tényállást. A II. rész végén kísérletet teszek a vizsgált speciális vezetői felelősségi alakzatnak a magyar dogmatikai rendszerbe való beillesztésére, és formállogikai-dogmatikai argumentációval egy új dogmatikai kategória létrehozása mellett érvelek.

Az értekezés III. része a hivatali vesztegetéshez, valamint a költségvetési csaláshoz kapcsolódó speciális vezetői felelősségi deliktumok dogmatikai elemzésével foglalkozik. Az elemzés első lépcsőfoka a vizsgált deliktumok társa-

dalomvédelmi alapjának, jogi tárgyának feltárása. E helyen foglalkozik az értekezés a deliktumok materiális jogellenességi tartalmának problematikájával és annak a kérdésnek a megválaszolásával, vajon mi képezi a magatartás büntetendőségének alapját. Így a jogi tárgy fényében elemzem a vizsgált bűncselekmények beszámítási norma-karakterét, valamint szintén a jogtárgyvédelem tükrében adok választ arra a kérdésre, vajon a speciális vezetői felelősségi deliktumok sértik-e az *ultima ratio*, illetve az arányosság elvét. Az objektív tényállási elemeket megelőzően részletesen elemzem a tényállások megvalósításához szükséges speciális tettesi kvalifikáció tartalmát, munkajogi, társasági jogi, valamint polgári eljárásjogi fogalmak értelmezésének segítségével. Az objektív tényállási elemek közül a felügyeleti-előlenőrzési kötelezettség mint elkövetési magatartás tartalmi meghatározásával részletesen foglalkozom, a deliktumok immateriális volta kapcsán a magatartás és az objektív büntethetőségi feltétel közötti kauzális kapcsolat mikénti definiálását elemzem.

A dolgozat IV. része joggyakorlat-elemzéssel foglalkozik, témaspecifikus történeti tényállások ismertetésével és elemzésével igyekszik feltárni azokat az okokat, amelyek a vizsgált deliktumok gyakorlati alkalmazásának hiányához

vezetnek. Tekintettel arra, hogy az általam vizsgált deliktumoknak nincsen gyakorlati relevanciája, e fejezetben retrospektív analízist alkalmazok. Ez azt jelenti, hogy olyan ügyek vizsgálatára kerül sor, amelyek történeti tényállása alapján a speciális vezetői felelősségi alakzatot elméletileg alkalmazni lehetett volna. A dolgozat V. része összegzés, amelyben *in abstracto* és *in concreto* feltárom a dogmatika és kriminálpolitika egymáshoz való viszonyát, majd pedig választ adok a dolgozat elején feltett kutatási kérdésekre. A kapott válaszok alapján felállítom téziseimet és felvázolom megoldási javaslataimat. A dolgozatomban kifejtett elemzés alapján három tézist állítottam fel: I. Sérül az arányosság elve azáltal, hogy a speciális vezetői felelősségi deliktumok vonatkozásában nem definiálható olyan védendő érdek, amely büntetőjogi beavatkozást indokolna. II. A speciális vezetői felelősségi deliktumok elkövetési magatartásának, valamint a tettesi kör egyes fogalmi elemeinek meghatározása sérti a *nullum crimen sine lege certa* elvet. III. A speciális vezetői felelősségi deliktumok sértik a bűnösségen alapuló felelősség elvét. Az egyes problémák megoldására értekezésemben *de lege ferenda* javaslatokat teszek.

Dr. Molnár Erzsébet
adjunktus

Pétervári Máté „A járásek kialakítása Magyarországon az 1870:XLII. tc. alapján” címmel védte meg doktori értekezését.

A disszertáció a járásek és a szolgabírói hivatalok dualizmus kori kiépítését vizsgálta, amely időszakban a kormányzat a polgári kor követelményeinek megfe-

lelően kívánta átszervezni a rendi kori intézményrendszert. A téma a magyar közigazgatás-történet egy eddig kevésbé vizsgált szegmensét dolgozta fel. A szolgabírák 13. századi eredetét a közelmúltban már részletesen tárgyalták a történészek és jogtörténészek, viszont a tisztség további történetéről már csak részinformációk-

kal rendelkezünk. Ehhez hasonlóan a járások mint területi egységek 15. századi kialakulását részletesen tanulmányozták, azonban a későbbi korszakok alapos vizsgálata elmaradt. Emiatt az alsó középszintű közigazgatási szint kiegyezés utáni feltárása indokolt célkitűzés, különösen, hogy a történeti hagyományokra támaszkodó új reformok 2013. január 1-jével ismételten a magyar államszervezet részévé tették a járásokat a 2012:XCIII. törvény és a 218/2012. (VIII. 13.) kormányrendelet alapján, ezáltal aktualizálva ezt a kérdést.

A dolgozat középpontjába az 1870. évi XLII. tc. járásokra vonatkozó rendelkezéseit helyeztem, amelynek vizsgálata okszerű, mivel e törvény alakította át a modern kor követelményeinek megfelelően a rendi korszak közigazgatási szervezeti. Ennek első elemeként az 1869. évi IV. törvénycikk elválasztotta egymástól a közigazgatást és az igazságszolgáltatást, amely rendelkezésből következett a közigazgatás átszervezésének igénye. E változtatás erőteljesen befolyásolta a szolgabírói tisztség átalakítását is, mivel a szolgabírák igazságszolgáltatási és közigazgatási hatásköröket is elláttak az államszervezeti reformokat megelőzően. Az alapvető változások el-

lenére csupán két szakaszában található rendelkezés a köztörvényhatóságokról szóló 1870. évi XLII. tc.-nek a járásokra vonatkozóan. (61.§ és 91.§) Ezek azonban a szolgabírói hivatalokról részletes szabályozást nem nyújtanak. A törvény e két szakasza kapcsán így felmerül, mi volt a háttere a szabályozásnak. A törvény indoklása és országgyűlési vitája azonban nem nyújt erre érdemi választ, mivel az indoklás nem érintette a járási szervezet szabályozását, míg a hosszú parlamenti vitában a képviselők nem foglalkoztak a járásokkal kapcsolatos kérdésekkel. A belügyminiszter, *Rajner Pál* a vita első napján csupán a szolgabírák választási módjára adott magyarázatot, ezt követően a járások kérdéséhez nem szóltak hozzá a képviselők. Munkámban így a szabályozás 'mozgatórugóit' vizsgáltam, amelyhez mintegy 'fordított' szubjektív teleologikus módszer alkalmazását választottam. Ezáltal a jogalkotó célját a törvény szövege és annak végrehajtása fényében fejtettem fel, amely módszer azért volt célravezető, mert a törvényjavaslatot a belügyminiszteri tanácsosok dolgozták ki, valamint a belügyminisztérium irányításával történt a törvény vármegyei megvalósítása is.

Pétervári Máté

E módszer alapján – a szegedi jogtörténeti iskola hagyományaira építve – levéltári források alapján dolgoztam fel a dualizmus kori járási szervezet kiépítését. A dolgozat elsősorban a Magyar Nemzeti Levéltár Bécsi kapu téri egységében őrzött belügyminisztériumi iratanyagának elemzésén alapul, ugyanis ezzel a módszerrel nem csupán egy-egy vármegyére vonatkozó, hanem országos szintű következtetések levonására nyílt lehetőség a járások és a szolgabírói hivatalok kapcsán. A vármegyei törvényhatóságok közgyűlései az új adminisztratív szervezetük szabályozása alkalmával ugyanis kötelesek voltak a központi kormányzat számára felterjeszteni tervezeteiket, így a járásokra vonatkozó projektumok is beérkeztek a minisztériumba. Ennek az intézkedésnek az oka az volt, hogy a törvény alapján e szervezetek véglegessé válásához a belügyminiszter megerősítésére volt szükség.

A korszak közigazgatással foglalkozó tankönyvei sem tartalmaztak a vármegyékre vagy a járásokra vonatkozó elméleti, dogmatikai vizsgálatokat, a szerzőiket emiatt a tudománytörténeti áttekintések a közigazgatási jogismereti irányzatba sorolták, így a disszertáció ilyen irányú vizsgálódásai új tudományos eredményeket produkálhattak. A köztörvényhatóságokról szóló 1870. évi XLII. tc. jogintézményeit pedig korábban már *Ruszoly József*, *Kajtár István*, *Stipta István*, *Varga Norbert* és *Antal Tamás* is vizsgálta, így az általuk már publikált kutatási eredményeket gazdagíthattam, egészíthettem ki az értekezésben a törvény újabb szakaszainak elméleti és gyakorlati bemutatásával.

A dolgozat első felében részletes áttekintést kapunk a szekunder irodalom alapján a szolgabírói intézmény és a hozzá kötődő területi egységről, a járás történetéről. A rendkívül aktív középkor történeti kutatásoknak köszönhetően részletesen ismer-

tetem az első választott vármegyei tisztséggyökereit, ugyanis a szolgabírák 13. századi megjelenése rendkívüli fontosságú, mivel a nemesi vármegye kialakulásának egyik alapkőve volt a tisztség feltűnése. Az újkori és reformkori vizsgálata is indokolt volt a jogintézménynek, mivel a jogalkotó a kiegyezést követően deklarálta a történeti hagyományokra építkezett a közigazgatás átszervezésekor. Az előzmények ismertetésekor pedig nem maradhatott ki a neoabszolutizmus korszakának közigazgatási reformjainak vizsgálata sem, mivel közvetlen hatást gyakorolt a későbbi közigazgatási szervezetre, valamint jó alapot szolgáltat az 1870. évi közigazgatási szervezetnek egy centralizmusra építő intézményrendszerrel való összehasonlítására.

A történeti áttekintést követően a köztörvényhatóságokról szóló törvény megalkotásának hátterét és a korszak uralkodó közigazgatási alapelveit mutatja be a diszsertáció. Ennek ismeretében pedig a minisztérium és a törvényhatóságok együttes munkája alapján a járások és a szolgabírói hivatalok kapcsán felmerült dilemmákat mutatja be. A szolgabírák jogállását a szervezetek és a minisztériumi reakciók mellett a törvényhatósági törvény 1870. évi végrehajtásától függetlenül a belügyminisztériumhoz felterjesztett ügyekkel illusztrálja. A dolgozat következő fejezetében pedig a járások szervezeti jellemzését egészítette ki a szolgabírák hatásköri szabályozásának elemzésével. A következő fejezetben a szolgabírák működéséhez pedig szorosan kapcsolódik az igazságszolgáltatási és a közigazgatási hatalmi ág elválasztásának gyakorlati problémáinak járási szintű vizsgálata. Az értekezés lezárása nem konkrétan a járásokkal foglalkozó törvényi szabályozást elemzi, viszont a járások kialakításához szorosan kapcsolódó kérdésekre (a szervezetek beérkezésének időpontja, a belügyminisztérium megerő-

sítési jogának tartalma, a közigazgatási költségek fedezésének módja, a tervezetek kapcsán intézkedő belügyminiszteri tanácsosok) világít rá.

Arra a megállapításra jutottam, hogy a neoabszolutizmus kori szabályozástól eltérően a jogalkotónak nem volt célja a járási szervezetre vonatkozó egységes, átfogó, részletes szabályozás megalkotása az 1870. évi XLII. tc. megszületésekor. Ezáltal ugyanis biztosította a vármegyék önkormányzati jogait. A járások mint területi egységek szintén nem mutatnak egységes képet a lakosságszám vagy a területet meghatározó tényezők esetében, mivel a belügyminisztérium nem lépett fel ennek érdekében. Az új járási szervezet kiépítését a jogalkotó ugyanis központiilag nem szabályozta, hanem a vármegyei törvényhatóságok hatáskörébe utalta. A járási felosztás kapcsán kijelenthető, hogy a törvényhatóságok éltek szervezetalakítási szabadságukkal és a rendi korszakhoz hasonlóan egymástól jelentősen eltérő szolgabírói járásokat hoztak létre.

A belügyminisztériumi munkálatok viszont nagy hangsúlyt fektettek az egységes szervezeti felépítés megteremtésére, amelynek köszönhetően sikeresen egyszintűvé alakították a járási szervezetet, valamint a szolgabírói hivatalok személyzetét országosan sematizálták és az egyezményi felelősséget preferálták. A vármegyék többsége

az 1870:XLII. tc.-ben engedélyezett, a szolgabíró által kinevezendő szolgabírói írnokokat rendszerezett járási hivatalaiban. A törvényhatóságok egy része azonban hiányolta a szolgabíró és a szolgabírói írnok közötti átmenetet, amely igényt a belügyminisztérium a szolgabírósegéd meghonosításával elégítette ki. A szolgabírósegédek a belügyminisztérium szándékának megfelelően a főispán nevezte ki, ezáltal csökkentették a vármegye önkormányzati szervei által választott tisztségeket, mivel az alszolgabírákat egyértelműen a vármegyei közgyűlés juttatta pozíciójukba a rendi korszakban. A belügyminisztérium emellett azonos jogi terminológiát alakított ki a járási szervezet vonatkozásában.

A belügyminisztérium a járási szervezet átszervezésekor nem csupán a rendi hagyományokra, hanem a neoabszolutizmus kori közigazgatási mintára is építkezett. A szolgabírói hivatalok a vármegyék decentralizált szervei lettek a köztörvényhatósági törvény értelmében, azonban az 1870:XLII. tc. megteremtette az eszközöket a centralizációs vonások erősítésére a központi kormányzat számára. A korszak közigazgatásának legfontosabb célkitűzését, az egységességet így hatékonyan valósíthatta meg a belügyminisztérium a legfontosabb kérdésekben.

*Dr. Pétervári Máté
tanársegéd*

Pongó Tamás „A cyber-megfélemlítés és a diákok véleménynyilvánítási szabadsága, különös tekintettel az USA jogrendszerére” címmel védte meg doktori értekezését.

Az értekezés témája egy, a magyar jogirodalomban alig kutatott társadalmi

probléma jogi vetületeit kívánta feltárni. A *cyberbullying*, magyar terminológiával élve *cyber-megfélemlítés*, főként iskolai kontextusban fellelhető jelenség, amely során a diákok egymást nevetségessé teszik, megalázzák, kiközösítik, piszkálják. Önmagában az elnevezés is komoly kérdéseket vet fel a hazai jog-

irodalom számára, ugyanis a köznyelv az internetes zaklatással szinonim fogalomként hivatkozik rá, ami téves fogalomhasználat.¹ A *cyber*-megfélemlítés egy gyűjtőfogalom, amelybe beletartozik az internetes zaklatás, de egyéb módon is megvalósulhat, például *sexting* útján. Ugyanakkor, az elektronikus eszközök bármelyikén elkövethető, közvetkezésképp internet nélkül, vonalas telefonon, SMS-ben is. Noha mindez szemantikai vitának tűnhet, fordultak hozzám olyan esetben, mikor kinyomtatott *chat* beszélgetéseket nyújtottak át a rendőrségnek, internetes zaklatás miatt feljelentést kívántak tenni, ám a rendőrség szerint nem valósult meg zaklatás. Természetesen a köznap elnevezések eltérhetnek a jogi *terminus technikusoktól*, s attól még a jogvédelem biztosítható, ám érdekes kérdéseket vet fel a hazai fogalomhasználat. Ugyanakkor, megjegyzendő, hogy az angol és néhány skandináv nyelv kivételével a *bullying* és *cyberbullying* kifejezéseknek nincs megfelelőjük,² így az adott nyelvek eltérő módokon igyekeznek alkalmazkodni, például az angol kifejezés honosodik meg, vagy új fogalmat vezetnek be. Hazánkban mindkét megoldás megjelenik, ugyanis egyre gyakrabban olvashatunk *bullying*-ről, *cyberbullying*-ről, ám a *cyber*-megfélemlítés, internetes zaklatás, iskolai bántalmazás szófordulatok egyaránt megjelennek.³ A hazai

Pongó Tamás

jogtudomány és kriminológia a *cyber*-megfélemlítés elnevezést alkalmazza, amely összhangban áll az Európai Bizottság által kiadott *DigComp* (digitális kompetenciák) dokumentum magyar fordításában használt elnevezéssel.⁴ Kiemelendő ugyanakkor, hogy a hazai jogtudomány és kriminológia már a *DigComp* elfogadása előtt bevezette a terminológiát a tudományos nyelvvezetbe, így a magyar nyelvű fordítás áll összhangban az eddigi tudományos eredményekkel, nyelvhasználattal.

Mindemellett, a *bullying* és *cyberbullying* kapcsán komoly problémaként

maszok és a cyberbullying, <http://magyarnarancs.hu/lelek/nincs-menedek-kamaszok-es-a-cyberbullying-83369> (2018.03.26.); Hercsel Adél: „Ötven lájkért fölteszek magamról egy félmeztelen képet”, http://hvg.hu/plazs/20160126_Otven_lajkert_folteszek_magamrol_egy_fel (2018.03.26.); Fekete Anna: Cyberbullying: arctalanul megtorolni az iskolai sérelmeket, <https://pszichoforyou.hu/cyberbullying-arctalanul-megtorolni-az-iskolai-serelmeket/> (2018.03.26.)

1 Bolcsó Dániel: Az ön gyerekéből is könnyen válhat zaklató, https://index.hu/tudomany/2017/04/24/cyberbullying_zaklatas_unicef/ (2018.03.27.); Janecskó Kata: Bárcsak meghaltál volna, <https://index.hu/belfold/2013/01/04/cyberbully/> (2018.03.27.)

2 Parti Katalin: A megfélemlítés (bullying) szabályozása Magyarországon és külföldön, in: In Medias Res 2016/1, 115.

3 Markó Anita: „Nincs menedék” – ka-

4 Anusca Ferrari: DIGCOMP: A digitális kompetencia értelmezésének és fejlesztésének európai keretrendszere, Európai Bizottság, 2013, 5–6, 26.

jelentkezik az egységes fogalom hiánya.⁵ Noha, számos kulcselem meghatározásra került, ám ezek nem minden esetben azonosak. Továbbá, a *bullying*, mint *offline* magatartás, virtuális térbe való áthelyeződése újabb kérdéseket vetett fel. Két iskola alakult ki e vonatkozásban, az egyik szerint (amelynek vezéralakja *Dan Olweus*) a *cyberbullying* csupán egy új eszköz, de nem új jelenség a *bullying*-hoz viszonyítva. Ezzel szemben, a *Peter Smith* által képviselt nézőpont szerint, a *cyber*-megfélemlítés számos olyan jellemzővel bír, ami miatt önálló cselekményként szükséges kezelni.

Az imént felvázolt definíciós problémára kívánt választ adni az értekezés, azáltal, hogy a jogalkotás, jogtudomány és az esetjog által fontosnak ítélt kulcselemeket feltárta, majd egy közös, komplex fogalmat alkotott belőlük. Kiemelendő, hogy e három terület képviselői eltérő elemeket találnak fontosnak. Példaként említhető, hogy az erőegyensúly felborulása a jogtudomány szerint a legalapvetőbb definíciós elem, ám az értekezésben vizsgált huszonzét USA tagállam közül, csupán hat említi ezt az elemet a jogszabályi meghatározások során. Sőt, Nevada 2015-ben ki is törölte e szempontot a törvényi definíciójából.⁶

A komplex fogalom megalkotását követően a gyakorlatra fókuszált a disszertáció. Az USA bírói gyakorlatát vette górcső alá, s számos anomáliát tárt fel. Elsőként az USA Szövetségi Legfelsőbb Bíróságának diák-véleménynyilvánítási szabadsággal foglalkozó

ügyeit (*Tinker*, *Fraser*, *Hazelwood*, *Morse*) elemezte, hiszen napjainkban az alsóbb szintű bíróságok az említett esetekben meghatározott tesztek alapján ítélik meg a *cyber*-megfélemlítési ügyekben. Ugyanakkor problémát jelent a bírák számára, hogy az említett ügyek (*Morse* kivételével) az internet elterjedése előtt kerültek eldöntésre, így az iskolai környezet akkor még egy jól körülhatárolt területnek minősült, ami az internet világában már egyáltalán nincs így. (Érdekességgént megjegyzendő, hogy a *Tinker*-teszt 1969-ből származik, s a vietnami háborúval kapcsolatos, ám a diákok *online*, iskolaidőn kívüli véleménynyilvánításának értékelésére használják a tengerentúli bíróságok.) Számos szövetségi és tagállami ítélet elemzése során kiviláglott, hogy egységes séma, ítélezési protokoll szükséges, amely a koherens ítélezési gyakorlatot segíti elő. *Graves* bíró a *Bell*-ügyben megfogalmazott különvéleményében szintén sürgeti egy ilyen teszt kimunkálását. Az egyes Körzeti Fellebbviteli Bíróságok (*Circuit Court*) között, sőt azokon belül is, eltérő ítélezési gyakorlat alakult ki. Példának okáért, a Harmadik Körzeti Fellebbviteli Bíróság két tanácsa, két rendkívül hasonló tényállással bíró ügyben, egymásnak ellentmondó ítéletet hozott ugyanazon a napon. Ennek következtében, nagyjából egy évvel később, *en banc* újrátárgyalták az egyik ügyet, s egységesítették a bíróság álláspontját.⁷ Ugyanakkor, az egyes szövetségi szintű körzeti bíróságok nem kötelesek egymás gyakorlatára fi-

5 Policy Department for Citizen's Rights and Constitutional Affairs: Cyberbullying Among Young People, European Union, 2016, 8.

6 Nevada (SB 504)(2015)

7 JS Ex Rel. Snyder v. Blue Mountain School District, 2011, 650 F. 3d 915 – Court of Appeals, 3rd Circuit és Layshock v. Hermitage School District, 2010, 593 F. 3d 249 – Court of Appeals, 3rd Circuit (Az első ítélet mindkét ügyben 2010. február 4-én született meg.)

gyelemmel lenni, amelynek eredménye az úgynevezett *circuit split* intézménye, miszerint a körzeti bíróságok eltérő megközelítést alkalmaznak a *cyber*-megfélemlítési ügyek megítélése kapcsán. Ennek egységesítését többször is kérték a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságtól (*writ of certiorari* intézménye útján), ám a legmagasabb bírói fórum rendre megtagadja a válaszádat (nincs alkotmányos kötelezettsége az indokolásra).⁸ E problémára kínál megoldást az értekezés elemzési sémája, egy lépcsőzetesen felépített értékelési rendszer, amely mentén biztosítható a koherens ítélkezési gyakorlat, ám a szabad bírói mérlegelésnek is teret enged. Figyelemmel *Graves* bíró különvéleményére, egy ilyen protokoll kívánatos az említett ügyek koherens eldöntése érdekében.

Végül, de nem utolsó sorban, a diszsertáció átfogó körképet nyújt a kézirat lezárásáig megvalósult hazai helyzetről mind *bullying*, mind *cyberbullying* tekintetében. Bemutatja a fontosabb hazai mérőföldkövet, úgymint a *TABBY in Internet* programot,⁹ a Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány által kidolgozott Megfélemlítés Elleni Programot,¹⁰ valamint a KiVa programot.¹¹ Megemlítem továbbá, hogy a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi és a Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszéke közösen szervezte meg az első, kizárólag *cyber*-megfélemlítésre fókuszáló, interdiszciplináris konferenciát, a MOCK-ot (Magyar Országos

Cyberbullying Konferencia) 2015. október 16-án.¹² A rendezvény *Megan Meier* előtt tiszteltgett, akinek halála az USA szövetségi jogalkotásának figyelmét először fordította egy szövetségi szintű jogszabály megalkotásának szükségességére.

A civil kezdeményezések mellett a magyar kormány Digitális Gyermekevédelmi Stratégiája¹³ is részletes elemzésre került, különös tekintettel arra, hogy a Stratégia nevesíti az egyes hazai mérőföldkövet, s a MOCK-kal összehangban, a punitív szemlélet helyett az alternatív megoldási javaslatokat részesíti előnyben. A magyar viszonyrendszer áttekintését követően kutatást végeztem magyar általános és középiskolás diákok körében, amely során igyekeztem felmérni, hogy a hazai diákok tisztában vannak-e a jelenség létevel, illetve annak egyes megvalósulási formáival. Sajnálatos módon, az eredmények tükrében kijelenthető, hogy a hazai diákság döntő többsége nem tudja azonosítani az egyes *cyber*-megfélemlítési formákat, valamint nincs számukra biztosítva semmilyen fórum, ahol segítséget kérhetnének az ilyen jellegű kérdésekkel kapcsolatban (pl. a KiVa program egyik fontos eleme a képzett KiVa pedagógus, akihez ilyen esetekben fordulhatnak a diákok). A kérdőívek kitöltését követően egy rövid, tudatosságra nevelő előadás megtartására került sor, amiből nyilvánvalóvá vált, hogy a diákok fogékonyak az ún. netikett előadásokra, valamint érdeklődőek a megoldási javaslatok iránt, azonban a jelenlegi oktatási rendszer erre nem biztosít megfelelő háttér.

8 Lásd például *Bell v. Itawamba County School Board*, 136 S.Ct. 1166 – Supreme Court of the United States, 2015.

9 A TABBY projekt, <http://tabby-hun.weebly.com/a-tabby-projekt.html>

10 Megfélemlítés Elleni Program (MEP), <https://www.megfelemlites.hu/program>

11 Kezdőlap, <http://www.kivaprogram.net/hu>

12 Mikes Lili: Magyar Országos Cyberbullying Konferencia – MOCK 2015, *Közjogi Szemle* 2016/1, 65–67.

13 1488/2016. (IX.2.) Kormányhatározat

A félreértések elkerülése végett fontos megjegyezni, hogy az egyes tanárok, iskolaigazgatók nyitottak lennének az ilyen jellegű képzésekre, tanórákra, de a központosított, alulfinanszírozott oktatási struktúra ezt lehetetlenné teszi, ami rendkívül szomorú, tekintettel arra, hogy ezek a fiatalok jelentik az ország jövőjét.

Mindezeket követően, az értekezés egy konkrét jogszabály-módosításra tesz javaslatot, miszerint a köznevelésről szóló törvényt egy új melléklettel lenne indokolt kiegészíteni, amely törvényi szinten határozza meg a megfélemlítést és *cyber*-megfélemlítést, valamint kötelezi az oktatási intézményeket, hogy lépjenek fel a jelenség ellen. Ugyanakkor, ismét kiemelendő, hogy ehhez a nemzeti szintű megfélemlítés elleni programok kidolgozása és folyamatos finanszírozása elengedhetetlen, ami, sajnálatos módon, Magyarországon nem valósul meg.

Összefoglalóan, az értekezés a *cyber*-megfélemlítés társadalmi problémájának néhány jogi vetületének proble-

matikáját vizsgálta meg, s igyekezett azokra megoldásokat is kimunkálni. Ennek köszönhetően, egy olyan komplex *cyberbullying* fogalom került kidolgozásra, ami szövegszerűen beépíthető a magyar köznevelési törvénybe. Továbbá, az elemzési séma megalkotása segítséget nyújthat a gyakorlatban felmerülő *cyber*-megfélemlítési ügyek egységes, koherens eldöntésében akár bírósági, akár alacsonyabb szinten. A hazai fejlődés bemutatása pedig átfogó körképet és körképet adott a magyar helyzetről, kijelölve a további utat. Sajnálatos módon, a kézirat lezárása óta számos negatív fordulat következett be, például a KiVa program leállása, ám egy újabb program (Enable) adaptációja és *pilot* éve elkezdődött, így, remélhetőleg, hazánk is követi azon országokat, amelyek komolyan veszik a megfélemlítés és *cyber*-megfélemlítés veszélyeit, és szakszerű, professzionális programok útján igyekeznek védelmet és támogatást nyújtani diákjai számára.

*Dr. Pongó Tamás
tanársegéd*

Szakály Zsuzsa „Az alkotmány stabilitását védő garanciák” címmel védte meg doktori értekezését.

Célom egy olyan garanciarendszer felállítása és bemutatása volt, amely bármely demokratikus országban támogathatja az alkotmány stabilitását, és az egyes elemek vizsgálatával elemezni lehet azt. Az egyes garanciáknál azt vizsgálom, hogy erősítik-e az alkotmány stabilitását, majd a magyar rendszer áttekintése során azt feltételezem, hogy az egyes garanciák közül több is megjelenik a hatályos magyar

Szakály Zsuzsa

szabályozásban. Ezek erősségének vizsgálata után javaslattal élek a jövőre nézve azzal a céllal, hogy erősödjön az alkotmány stabilitása. Munkám célja, hogy az általam meghatározott, az alkotmány stabilitását védő garanciákat vizsgálat alá vonva, azok jelentősége ebben a szerepkörükben megállapítható legyen.

A disszertáció természetesen foglalkozik az elemzés során magyar szempontokkal, amennyiben talál hasonló példát folyamatra, módszerre, figyelembe véve minden esetben, hogy az alkotmányos transzplant nem alkalmazható alapos előkészítés és annak figyelembe vétele nélkül, hogy minden ország egyedi társadalmi, gazdasági, politikai körülményekkel rendelkezik, melyeknek hatására minden módszer, minta eltérő eredményekre vezet. Az alkotmány stabilitását védő garanciák vizsgálata előtt szükséges az elméleti alapok tisztázása. A gondolat alapjainak, valamint néhány releváns elméletnek az elemzése után a Velencei Bizottság vonatkozó gyakorlatának rövid bemutatása következik, valamint elengedhetetlen az alkotmányozás és az alkotmány módosítás egymáshoz való viszonyának elemzése is.

A témához szorosan kötődik a jogállamiság kérdése, ugyanis az alkotmány stabilitását védő garanciák vizsgálatának az alkotmányosság mellett a jogállamiság adja meg a háttérben húzódó keretét, ugyanis a jogbiztonság fogalmához hozzátartozik az is, hogy stabil legyen az alkotmány, hiszen az egész jogrendszer stabilitására kihatással van az alkotmány stabilitása, és ha instabil az alkotmány, az a jogbiztonságra is hatással lesz. A munka célja, hogy az általam meghatározott, az alkotmány stabilitását védő garanciákat

vizsgálat alá vonva, azok jelentősége ebben a szerepkörükben megállapítható legyen. A kutatás során végig igyekeztem úgy használni a különböző módszereket, hogy ezt a szempontot segítsék elő, vagyis a szakirodalom feldolgozása során is azt tekintettem elsődlegesnek, hogy az ebbe az irányba mutató, a rendszer kidolgozását elősegítő elméletek kerüljenek felhasználásra. Az összehasonlító módszer használata kiemelt a dolgozatban, elsősorban külföldi alkotmányok szövegét használtam fel ahhoz, hogy például az alkotmány módosítására vagy új alkotmány elfogadására vonatkozó szabályokat megvizsgáljam.

A kutatás során végig irányadónak tekintettem a Velencei Bizottság e kérdésben elfogadott állásfoglalásait, véleményeit, hiszen a vizsgált EU-s országok mind tagjai az Európa Tanácsnak, vagyis a Velencei Bizottság vizsgálatai kiterjednek rájuk, valamint a vélemények is kapcsolódnak. Az alkotmányozás és az alkotmány módosítás közötti viszony vizsgálata elengedhetetlen az alkotmány stabilitásának elemzése során, mivel ez a különbségtétele alapozza meg az elválasztás gondolatát, vagy annak ellenkezőjét. Úgy vélem, hogy az alkotmány módosító és az alkotmányozó hatalom két különböző entitás, egymástól elválasztott kezelésük szükséges. Azonban a magyar Alaptörvény együtt kezeli a két folyamatot, nem tesz köztük különbséget. A gyakorlat a nem elválasztó fogalom-használatot támogatja, de magában a folyamatban válik el a két fogalom egymástól, hiszen egy alkotmány módosítás más súllyal, jelentőséggel, következményekkel bír, mint egy alkotmányozás, akkor is, ha más címkével rendelkezik. A valós események alapján általában meg

lehet állapítani, hogy az egyedi esetben alkotmányozás vagy alkotmánymódosítás történt, ezért elméletben is szükséges külön kezelésük.

A vizsgálat eredményeként kialakítottam egy szempontrendszert, amely bemutatja az alkotmány stabilitását védő garanciák rendszerét. Kiindulópontként az alkotmányszövegekbe foglalt, az alkotmány módosítására, illetve új alkotmány elfogadására vonatkozó rendelkezéseket vizsgáltam az Európai Unió tagállamainak alkotmányszövegei alapján, melynek eredményeként felállítottam egy rendszert a módosítási eszközökre vonatkozóan, és megvizsgáltam, melyik ország milyen eszközöket használ, mennyire bonyolult az alkotmány módosítása, illetve az alkotmányozás. Ezt követően szintén a szöveg szintjén maradva vizsgáltam azokat az európai uniós tagállami alkotmányokat, melyek tartalmazznak explicit ún. örökkévalósági klauzulákat. Az örökkévalósági klauzulákat tipizálva megállapítottam, hogy általában mely rendelkezések kapnak kiemelt védelmet az alkotmányozótól, megbontva az alkotmányos rendelkezések egységét. Majd, ugyancsak az Európai Unió tagállamainak alkotmányaira kiterjesztve a vizsgálatot, a preambulumokat elemeztem abból a szempontból, hogy jelennek-e meg bennük a múltra és a jövőre utaló rendelkezések, mivel ezek segíthetik elő az összekötő kapocs erősítését a különböző generációk között az alkotmányban, melynek tisztelete esetén erősödhet a stabilitása is.

A jövőre utaló rendelkezések kapcsán érdemes vizsgálni a jövő generációk jogait is az alkotmány stabilitásának szemszögéből, hiszen általában

egy alkotmány nem egy generáció számára íródik. Az intergenerációs igazságosság elméletére alapozva különböző példákat hozok a jövő generációk érdekeinek képviseletét elősegítő intézményekre, különös tekintettel az Alapvető Jogok Biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének intézményére. Ezzel összefüggésben az alkotmány stabilitását és a jövő nemzedékek érdekeinek kapcsolatát is vizsgálni kell.

A történeti lehetőségekre visszatérve érdemes vizsgálat alá vonni egy magyar specialitást, a történeti alkotmány vívmányait, mely új lehetőségeket biztosít az alkotmány értelmezése, valamint stabilitásának biztosítása során, az eddigi alkotmánybíróági gyakorlat rövid elemzése bemutatja a kérdés alapjait, valamint a benne rejlő lehetőségeket. Az utolsó nagyobb fejezet az alkotmányellenes alkotmánymódosítások kérdését járja körbe. Bár első látásra úgy tűnik, hogy ebben az esetben a vizsgálat elszakad az alkotmány szövegétől, hiszen a bírói értelmezés területére kerül át a hangsúly, valójában azonban nem erről van szó, hiszen még mindig az alkotmány rendelkezéseinek – vagyis éppen az a kérdés, hogy a rendelkezéseinek-e – vizsgálata áll a bírói értelmezés középpontjában. A vizsgált garanciák elemzésének eredményeit következtetésekben foglalom össze, amelyben a magyar stabilitást erősítő jelenlegi garanciák vizsgálata után javaslatokat teszek arra, hogy miként lehetne erősíteni a magyar Alaptörvény stabilitását.

*Dr. Szakály Zsuzsa
tanársegéd*

Török Bernát „A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében” címmel védte meg doktori értekezését.

A disszertáció a szólásszabadság magyar doktrínájának alapjait tisztázza. Témája arra a kutatói tapasztalatra épül, hogy minél jobban keresi az ember akár a klasszikus, akár a modern infokommunikációs technológia által felvetett konkrét problémákra adandó válaszokat, annál inkább az válik per-döntővé, tisztázta-e a szólásszabadság doktrínájának horizontális, azaz valamennyi téma számára releváns kereteket nyújtó alapjait. Mindenekelőtt a tartópilléreket kell a helyükre tenni, hogy azután rájuk lehessen építeni a speciális kérdésekre kifuttatott érveket.

A dolgozat a szólásszabadság jogával foglalkozik. Nem szenvtelenül teszi ezt, hanem abból a meggyőződésből, hogy a véleménynyilvánítás kérdései mindig túlmutatnak önmagukon: egy társadalom életének adják látleletét. A véleményszabadságot vizsgálva demokráciánk állapotáról, minőségéről, jellemzőiről kapunk képet. Az Alkotmánybíróság szavaival: „A szólás szabadságának állapota a demokrácia fokmérője.” Ebből a meggyőződésből fakadóan az értekezés a szólás szabadságának elkötelezettjeként érvel, ami nem jelent elvakultságot, hiszen az magának a véleményszabadságnak sem állna érdekében: a körülöttünk lévő valóság összetettségének figyelembevétele nélkül nem juthatunk hiteles és másokat is meggyőző megoldásra.

A disszertáció a szólásszabadságra alapvetően nem mint kommunikációs anyajogra, hanem mint önálló

Török Bernát

alapjogra fókuszál. Ahol mégis megjelennek az érvelésben elsődlegesen más kommunikációs jogokhoz (például a gyülekezési joghoz) kötődő elemek, ott annak szerepe mindig arra szorítkozik, hogy a véleménynyilvánítás joga számára fontos tanulságokat levonhassuk. Így van ez annak a jognak az esetében is, amelyre a szólásszabadsággal meglévő különös kapcsolata miatt sok utalás történik: a sajtószabadság markánsabb jelenlétének sem az az oka, hogy a hozzá kötődő önálló dogmatikai kérdéseket, például a médiaszabályozás kihívásait tisztázzuk, hanem az, hogy a sajtót érintő esetek sokszor magának a szólásszabadságnak a lényegéről is mindennél szemléletesebben szólnak.

Az értekezés célja a szólásszabadság magyar doktrínájának tisztázása. Tézise szerint ugyanis a szólásszabadságnak létezik magyar doktrínája. Ma már – történelmi léptéket jelentve – csaknem harminc év alkotmánybíróági határozatai állnak a rendelkezésünkre, és a belőlük összeálló alkot-

mányos judikatúra egyedi és sajátos: nem az amerikai, nem a német, nem a strasbourgi, hanem a magyar alkotmányértelmező elme gyümölcse és lenyomata. A döntések láncja persze erősen támaszkodik a nyugati nemzetközi jogéletben és közös alkotmányos hagyományban kidolgozott elvekre és érvekre – az értekezés módszere éppen erre a valóságra épül –, az idő előrehaladtával, újabb és újabb problémák megválaszolásával azonban a doktrína egyre inkább saját képünkre formálódik. Munkámban a szólásszabadság magyar doktrínájának alapjaira fókuszálok. Megközelítése azt a meggyőződést tükrözi, hogy a szólásszabadság világában felmerülő újabb és újabb kihívások konceptualizálásában és megválaszolásában annak van döntő szerepe, hogy a válasz után kutató fejében rend van-e a doktrína alaptéziseit illetően. Az értekezés azoknak az alaptéziseknek az elemzésére vállalkozik, amelyek úgy szövik át nagy hatással a szólásszabadság doktrínájának egészét, hogy e szerepükhöz képest méltatlanul kevés tisztázó munka foglalkozik velük a magyar szakirodalomban.

Az első fejezet („A közlések alkotmányos alapértéke”) a véleménynyilvánítás jogának hatályát térképezi fel, és annak jár utána, hogy a szólásszabadság magyar koncepciója a lehetséges elméleti igazolások közül melyikre (melyekre) épít. Megállapításai szerint a vélemény szabadság hatályának kijelölése legátfogóbban a demokratikus részvétel szempontját középpontba állító igazolás alapján magyarázható, így a szólások alkotmányos alapértékét – elsődlegesen, azaz nem kizárva más igazolások szerepét – a nyilvános társadalmi kommunikációban való részvétel adja meg.

A második fejezet („A közügyek vitájának körvonalai”) arra keresi a választ, miként ragadható meg a szólásszabadság által nyújtott védelem erejének kulcsfogalma, a közügyek vitája. A fejezet következtetései szerint a joggyakorlatban fellelhető tesztek (pl. közszereplő érintettsége) bár hasznosak, világos és egyértelmű ’védelmi területet’ nem jelölnek ki. A közügyek vitájának szerepe így inkább az, hogy hangsúlyozza: lennie kell egy társadalmi kommunikációs térnek, amelyet a demokratikus közvélemény által megkövetelt alkotmányos szempontok szerint rendezünk be, máskülönben sérülnek a kormányzás demokratikus alapjai.

A harmadik fejezet („A szólással okozott ártalmak”) a szólások ártalmosságának kérdését feszegeti, ezen belül is azt, hogy mely sérelmek milyen szerephez juthatnak a jogi mérlegelés során. A joggyakorlat elemzése arra jut, hogy a szólásszabadság nem ártalmatlansága miatt nyer kiemelt védelmet, hanem éppen a szólásokkal okozható bizonyos bántalmak ellenére, mivel csak így képes biztosítani a demokrácia működéséhez elengedhetetlenül szükséges jogot a szólásra. Az értekezés a magyar gyakorlat több fontos kérdésének megválaszolásában is annak tulajdonít kulcsszerepet, hogy tisztáztuk-e, valójában milyen sérelemre reagálunk a jog eszközeivel. A fejezet többek között elemzi az uszításra, a gyalázkodásra, a rémhírterjesztésre, az önkényuralmi jelképek használatára, a diktatúrák bűneinek tagadására, a nemzeti jelképek megsértésére, illetve a közösségeket sértő közlésekre vonatkozó joggyakorlatot.

A negyedik fejezet („A szóláskorlátok tartalomsemlegesség relevanci-

ája”) a hazai gyakorlat és diskurzus egyik legfőbb emlegetett, ugyanakkor pontos szerepét illetően kevésbé tisztázott szempontját, a tartalomsemlegesség érvét járja körül. A vizsgálat e tekintetben arra jut, hogy a hazai doktrína a tartalomsemlegességnek azt a felfogását jeleníti meg, amely elsődlegesen nem önmagában a tartalmat figyelembe vevő szabály jelentette kockázatra, hanem más veszélyre koncentrál: mindenekelőtt a szólásszabadság korlátozásának motivációjára irányítja a figyelmünket. Ezzel összhangban hívja fel a figyelmet a dolgozat arra, hogy a tartalmi megközelítés jelentette dichotómiából kilépve lehet és kell szigorú szólásszabadság-vizsgálatot folytatnunk: a látszólag tökéletesen tartalomsemleges szabályozást is a legszigorúbb mércével kell megítélnünk, ha az állam mások elhallgattatására irányuló szándéka sejlik föl a körülményekből.

Az ötödik fejezet („A szólásszabadság védelmének dinamikája”) azt tárja fel, hogy a konkrét ügyek megoldását segítő egyes formulák helyes alkalmazásához mindenekelőtt figyelemmel kell lennünk a szólások korlátozásának dinamikájára, vagyis a beavatkozás mozgásterét meghatározó alapvető összefüggésekre. Az értekezés szerint a szólásszabadság dogmatikájában a kategorikusabb védelem logikájának is helye van, mivel egyértelműen rendelkezik az ehhez szükséges két fogalmi elemmel: mind az alapjog kiemelt védettsége, mind lényeges tartalmának megragadhatósága megkérdőjelezhetetlen. A közügyek vitájában a szólásszabadság védelme így nem az egyedi ügy változatos körülményeiben, hanem a szóban forgó közlések általános alkotmányos értékében gyökerezik, és

kategorikussá válik. Ebben a körben a versengő értékek mérlegelésének nézőpontja nem esetről esetre dől el, hanem alkotmányosan determinált: mindig a szólásszabadság kiemelt jelentősége felől kell megközelíteni és értékelni a felmerülő tényezőket.

A disszertáció egyik érdekes vállalkozása az alkalmazott módszerben rejlik. Az értekezés egyfelől kapcsolódik a kontinentális jogtudományi munkák többségéhez, és jogdogmatikai kutatást végez. A szólásszabadság hazai joggyakorlatában használt – vagy éppen kevésbé használt, a gyakorlatnak azonban meghatározó kereteket nyújtó – fogalmakat és tételeket igyekszik tisztázni, annak érdekében, hogy hozzájáruljon átgondoltabb, koherensebb alkalmazásukhoz. Másfelől ugyanakkor a jogdogmatikai módszer alkalmazásakor az értekezés szokatlan eszközhöz nyúl: a hazai gyakorlat tisztázásához az amerikai jogirodalom áttekintését teszi meg kiindulópontnak. Az elemzés módszere így alapvetően két meghatározó elemből épül fel: az egyes kérdéskörökhöz tartozó, számunkra releváns tengerentúli diskurzus ismertetéséből, valamint a magyar alkotmánybírói gyakorlat feldolgozásából.

Ami az amerikai kitekintést illeti, az értekezés nem alkalmaz összehasonlító módszert. Az amerikai jogirodalmat használja ugyan, de a magyar doktrínát kívánja tisztázni. Rendhagyó vállalkozás, amelynek magyarázata részint abban gyökerezik, hogy a magyar doktrína alapjait körülvevő homályosság tisztázására vágyó gondolkodást hallatlanul inspirálja és segíti az amerikai diskurzus áttekintése. Korántsem azért, mert az egyes kérdésekre adandó válaszaink azono-

sak lennének itthon és az Egyesült Államokban – közhelyszámba megy, hogy nem azonosak. Ennek ellenére a szólásszabadságról folytatott tengerentúli vita vizsgálata rendkívül termékeny lehet az európai, kiváltképp a magyar elemző számára is. Az amerikai teoretikusok a vélemény szabadság körében másoknál régebb óta és intenzívebben foglalkoznak éppen azokkal a horizontális, a doktrína egészét meghatározó elemekkel, fogalmi kérdésekkel, amelyek elemzésemnek is tárgyát képezik. Páratlanul gazdag diskurzusba nyerünk bepillantást, ha az Atlanti-óceán túlpartja felé fordítjuk tekintetünket.

A dolgozat arra a meggyőződésre épül, hogy az amerikai irodalom számunkra releváns fogalomkészletének elemzése jelentős mértékben hozzásegít minket a magyar joggyakorlat tisztázásához. Ez a feltevés természetesen nem légből kapott: míg más körülmények között eleve megkérdőjelezhető lenne az értelme, addig ebben az esetben szilárd alapjai látszanak. A magyar Alkotmánybíróság kezdettől fogva sokat merített a szólásszabadság amerikai felfogásából, és eközben a hazai gondolkodásba is beemelte annak sok meghatározó szempontját. A tengerentúli diskurzus áttekintésének hasznait ráadásul nem rontja le, hogy az Alkotmánybíróság más – különösen német – mintát is használt joggyakorlatának kialakításakor, így egyes dogmatikai elemek tisztázása – kiváltképp az intézményvédelem körében – nem történhet amerikai tekintéssel.

Az értekezés módszerének másik eleme az Alkotmánybíróság döntéseinek elemzése. Az elemzésben érintett dogmatikai kérdések ugyanis mindenekelőtt az Alkotmánybíróság előtt dőltek el eddig is, és a bírói döntésekben fog-

lalt jogértelmezések alkotmányossági felülvizsgálatát lehetővé tevő alkotmányjogi panasz bevezetésével ez a tendencia még világosabbá fog válni. A tisztázandó alaptézisek és alapszemlélet tekintetében az alkotmánybírói értelemezések bírnak döntő jelentőséggel: az alkotmány és benne az alapjokok hiteles, mindenkit kötő értelmezése ugyanis az alkotmánybíróiakra van bízva.

Az értekezés az elmúlt csaknem harminc év gyakorlatát összegzi. A vizsgálat során hangsúlyt kapó dogmatikai kérdések esetében ugyanis maga az Alkotmánybíróság is deklarálta már, hogy nincs törés az Alaptörvény előtti és utáni értelemezések között. Az elemzés ismerteti is azokat a döntéseket, amelyek a korábbi határozatokban foglaltak megerősítése, továbbfejlesztése mellett törtek lándzsát. Ha ez így van, akkor pedig már kifejezetten megfordul a hivatkozhatóság logikája: a szólásszabadság doktrínáját vizsgálva nemhogy helyük lehet az új alkotmány előtti huszonöt év döntéseinek, hanem azok nélkül nem is érthetők meg teljesen a mai jogértelmezések.

Mindezek alapján az értekezés módszere összességében kétféle gyümölcscsel kecsegtet: az elemzés végigkövetésével egyrészt a vélemény szabadság leggazdagabb szakirodalmának számunkra releváns főbb témáiról kapunk rendszerező áttekintést, másrészt közelebb kerülünk a szólásszabadság magyar doktrínáját meghatározó alaptételek tisztázásához. És ha mindezek mellett a vélemény nyilvánítás jogához közelítő szemléletünk is formálódik, akkor az értekezés szerzője alighanem elérte fő célját.

*Dr. Török Bernát
egyetemi docens (NKE)*

Waddah Salem Saleem Alrawashdeh „Dispute Resolution Mechanisms and Trademark Cybersquatting” címmel védte meg doktori értekezését.

A karunkon mindenki számára csak Waddahként ismert, Jordániában bíróként dolgozó fiatalember 2015 szeptemberében csatlakozott az ÁJTK kötelékébe azzal az eltökélt szándékkal, hogy a *domain* nevek visszaélésszerű használatával (*cybersquatting*, közkeletűen ’domainkalózkodás’) kapcsolatos joganyagot összehasonlító módszertan mentén megismerje és feldolgozza.

A ’domainkalózkodás’ az *online* tér egyik legelterjedtebb visszaélésszerű magatartása, amelynek keretében már létező védjegyekkel azonos vagy ahhoz nagyon hasonló, és ezért azzal összetéveszthető nevek alkalmazásával kerül sor a *domain* nevek foglalására. Ezzel a ’domainkalóz’ olyan helyzeti előnyhöz jut, amely a konkrét védjegy-jogosult (adott esetben egy *domain* név tulajdonos) szellemi tulajdonvédelmi és – ezen keresztül is – vagyoni érdekeinek megsértésére alkalmas. Az eredeti jogosult és a ’domainkalóz’ által alkalmazott védjegy/domain név feltűnő hasonlósága esetén értelemszerűen a fogyasztók megtévesztését is eredményezheti a magatartás.

Waddah dolgozatában a nemzetközi, regionális (európai uniós) és állami (Egyesült Államok, Ausztria, Magyarország, Franciaország, Németország, Egyesült Királyság és Jordánia) szabályozások összehasonlító elemzését végezte el. Bemutatta, hogy a ’domainkalózkodás’ mit jelent és milyen formái ismertek. Rendkívüli alapossggal elemezte azt, hogy milyen megoldási mechanizmusok léteznek a

Waddah Salem Saleem Alrawashdeh

vonatkozó jogviták feloldására. Ezek közül kiemelkedik a *domain* nevek kiosztásáért felelős szervezeteket koordináló Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) ernyője alatt működtetett alternatív vitamegoldási mechanizmus. Az alapvetően sikeresnek és hatékornak tartott ICANN vitarendezési eljárás irányából közelítve Waddah azt is áttekintette, hogy a fent nevezett országokban és az Európai Unióban megfelelően hatékony helyi/regionális jogi eszközök állnak-e rendelkezésre a ’domainkalózkodás’ problémáinak megoldására. Disszertációjában széleskörű jogszabályi, gyakorlati és jogirodalmi forrásokra támaszkodott, olyan ismeretekkel bővítve e terület ismeretanyagát, amelyek eddig angol nyelven nem voltak elérhetők. Kéziratát egy nemzetközi könyvkiadó cég megjelentetésre alkalmasnak találta, publikációja folyamatban van.

Dr. habil. Mezei Péter
egyetemi docens, konzulens

Bemutatkoznak a karunkon újonnan habilitált oktatók

Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező törvényszéki bíró habilitációjára karunkon 2018. február 28-án került sor. Tantermi előadását „A gyermekbarát igazságszolgáltatás legjobb gyakorlatai”, tudományos előadását „A gyermek mint érintett részvétele a közvetítői eljárásban” címmel tartotta.

Magyarország uniós csatlakozása óta tényként kell kezelnünk, hogy igazságszolgáltatási tevékenységünk során nem hagyhatjuk figyelmen kívül a gyermeki jogok megjelenésének egyik fő területén, a családjogi jogvitákban, a nemzetközi jogforrásokat, jogalkotói és jogalkalmazói tendenciákat. Ezzel összefüggésben tisztában kell lennünk azzal, hogy a határokon átnyúló családjogi vitákban a nemzetközi vagy uniós, illetve hazai bíróságok hogyan értelmezik a családjog fogalmát, az egyes joghatósági kapcsolóelveket (pl. szokásos tartózkodási hely), az anyagi jogintézményeket, úgymint szülői felügyeleti jog gyakorlása, kapcsolattartás, vagy az eljárásjogi jogintézményeket, melyek közül a gyermekek jogainak védelme szempontjából talán a legfontosabb az ideiglenes intézkedés.

A modern jogfejlődés egyik állomása volt az alternatív vitarendezési formák megjelenése a nemzetközi (ezen belül uniós) jogforrásokban, majd a hazai jogalkotásban, amely változásnak egyre meghatározóbb szerepe lesz a vonatko-

Gyengéné. Nagy Márta

zó joggyakorlat, és a családjogi bírók szemléletének formálásában. Az értekezés e fejlődés egyes állomásait kiragadva vizsgálja a gyermek jogainak érvényesülése szempontjából. Nem vitás, hogy a gyermek vagy kiskorú jogi státusza hatalmas átalakuláson ment át az elmúlt században, s érdekeinek védelme alapvető jogként aposztrofálódik a 21. században is. A gyermek érdekei azonban az emberi jogokon belül is vitathatatlan elsőbbséget élvező érdekek, vagy olyan legfőbb érdek, amely a szülők vagy más érdekelték érdekeihez képest elsőbbséget élvez? A családjogi vitákban főként a szülői felügyeleti jog gyakorlása és a kapcsolattartás szabályozása körében szükséges megtalálni azt az egyensúlyt, amely biztosíthatja a gyermek érdeké-

nek érvényesülését azáltal, hogy a szülők méltányos érdekei se sérüljenek. Ez egy rendkívül nehéz folyamat, melyet jól érzékeltet a nemzetközi és hazai bírói gyakorlat, a jogalkalmazás irányai, annak módosulásai. A gyermek érdekének elsődlegessége a New York-i Gyermekjogi Egyezmény 1989-ben történő elfogadása óta alapvető érték és követelmény. Az Egyezmény a lehető legszélesebb körben fogalmazza és követeli meg azt, hogy a gyermek jogai kellő védelemben részesüljenek. A gyermek jogainak megfelelő érvényesülése a gyermekvédelmi, igazságszolgáltatási eljárások során a kiélezett konfliktushelyzetekben mérhető leginkább: a szülői felügyelet gyakorlása, a gyermek váltott elhelyezése, a gyermek véleményének meghallgatása, véleményének tiszteletben tartása, megfelelő tájékoztatása az őt érintő eljárásokban. Kutatjuk, vajon a gyermekközpontú igazságszolgáltatás, amelynek megteremtése az Európai Unió egyik fő célkitűzésévé vált 2010-ben, milyen hatást gyakorolt az uniós és tagállami jogfejlődésre, elsősorban hazánkban. A gyermeki jogok érvényesülésének, védelmének talán a legkényesebb területe a határokon átnyúló családi jogviták, illetve a jogellenes gyermekelviteli ügyek. Milyen nehézségekkel kell megküzdenie az igazságszolgáltatásnak ezen összetett, bonyolult ügyek megoldása során? Miért fontos, hogy a határokon átnyúló jogvitákban komplex módon alkalmazhatók legyenek a peres eljárás szabályai és a békés megoldások? Ez utóbbi egyre előkelőbb helyet foglal el a hazai jogi szabályozásban, az új Polgári Törvénykönyvben, és a polgári perrendtartásban is. A kötet nem utolsósorban bemutatni kívánja a mediációs eljárások szerepét és jelentőségét a családi jogviták rendezésében.

Ha elfogadjuk, hogy az igazságszolgáltatásra bízható annak megítélése, hogy a mediációs eljárást milyen formában alkalmazza eljárása során, egy napon az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bíróságának bölcsessége is megmutatkozhat abban, hogy e rendkívül bonyolult ügyekben az érdekek és a szükségletek közötti egyensúly 'finomra hangolásában' a joggyakorlatot a békés megoldások irányába tereli majd. Ami a hazai joggyakorlat irányát illeti, ezt a jövőben alapvetően meghatározza az új polgári perrendtartási törvény, amelynek hatálybalépésével új fejlődési fokozatba lép a kiskorúakra vonatkozó jogi szabályozás, és az ennek mentén kialakuló gyakorlat is. Ha a mediáció kultúrájának terjesztése kapcsán a tájékoztatást és a képzést tartjuk az egyik legfontosabb előfeltételnek, a gyermekek jogainak védelme, a védelem biztosítására hivatott jogi instrumentumok alkalmazása is a tájékoztatáson és a képzésen múlik. A gyermek meghallgatása, a gyermek részvétele a bírósági eljárásban szorosan összefügg a gyermek mediációs eljárásban való részvételének lehetőségével is. Mint ahogyan a gyermek nem dönthet egyedül arról, hogy akar-e találkozni a látogató szülővel, az a lehetőség is kizártnak tűnik, hogy a gyermek maga kezdeményezhesse a szülei közti mediációt, illetőleg, hogy a mediátor döntsön a meghallgatásáról. Kérdésként merül fel, hogy bevonható-e a szülők közötti megállapodást előkészítő, szüleit a megegyezésre rábíró szakértői folyamatba, mennyiben kell a mediációs megállapodást megelőzően az ő véleményét meghallgatni? Nem borítja-e fel a gyermek megjelenése a mediátor előtt a szülők közötti alkufolyamat érzékeny egyensúlyát? Nem a gyermek 'mögé bújva' próbálja meg

esetleg valamelyik szülő az alku-pozícióját erősíteni?

Egyes szakértők szerint a fentiek nem válaszolhatók meg akként, hogy a gyermek hatósági eljárásbeli részvételét mintegy automatikusan kiterjesztjük a közvetítői eljárásra, amint azt a gyámügyi szabályok teszik. A gyermek részvétele erősítheti a szülőknek a megállapodás irányába terelését, ugyanakkor fel is boríthatja a megegyezéshez vezető folyamatot, emellett lehetséges, hogy a gyermeket megviselné a vita e stádiumában való részvétel. Lényegében csak esetről-esetre látszik eldönthetőnek, hogy a gyermek meghallgatása előre viszi-e a szülei közötti békés, jövőbe tekintő rendezést és érdekeinek maximális figyelembe vételét. A közvetítői megállapodás bírói egyezségbe foglalása előtt azonban, ha a bíróságnak kétsége van afelől, hogy a szülők megállapodása megfelel-e a gyermek érdekének, mind a 14. életévét betöltött, mind az

alacsonyabb életkorú, de ítélőképessége birtokában lévő gyermek meghallgatása elkerülhetetlen lehet.

Az európai jogharmonizációs folyamat részeként a jövő feladatai közé tartozik hazánkban, hogy a jogalkalmazók a társszakmák képviselőivel kidolgozzák a gyermekek úgy a peres, mint a közvetítői eljárásokban való részvételének részletszabályait a gyermekbarát igazságszolgáltatás európai koncepciójának alapulvételével a gyermek mindenekfelett álló érdeke minél hatékonyabb érvényesülése érdekében. Az értekezésben vázolt mechanizmusok, kapcsolati problémák, tünetek felismerése, az európai jogalkalmazás tendenciáinak elemzése, a jogalkalmazók célzott képzése segít a hibás gyakorlatok kiküszöbölésében, és ezzel hozzájárulhatunk a gyermek legfőbb érdekének megfelelő döntések megszületéséhez.

*Dr. Gyengéné Dr. habil. Nagy Márta
törvényszéki bíró (Budapest)*

Dr. Heka László egyetemi docens, állam- és jogtudományi PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézet) habilitációjára karunkon 2017. szeptember 26-án került sor. Tantermi előadását „Horvátország parlamentáris rendszere”, tudományos előadását „A horvát köztársasági elnök hatásköre” címmel tartotta.

A habilitációs eljárás előzményeiről az alábbiakat szeretném rögzíteni. A doktori fokozat megszerzését követően tudományos érdeklődésem közép-pontjába a szláv, azon belül a déli szláv államok jogrendszereinek összehasonlítására került. Ezért habilitációs téma-

Heka László

körként is ezt választottam. Azonban maga az előadás csak egy szegmensét ölelte fel, mégpedig a parlamentáris rendszer és az államfő hatásköreit. Tekintettel arra, hogy Horvátországból származom, nem meglepő, hogy éppen a horvát parlamentarizmus és a horvát köztársasági elnök mellett döntöttem. Komparatistaként továbbra is közel áll hozzám a jogtörténet, így mindkét témában természetesen foglalkoztam a múlttal is, igyekezve egy összehasonlító elemzésre a magyar, illetve más szláv példákhoz viszonyítva.

Parlamentáris rendszer

Más posztszocialista országhoz hasonlóan Horvátország alkotmánya is a rendszerváltás után keletkezett, mégpedig a nyugati minta alapján. A jogállamiság elve, a hatalommegosztás, az alapvető intézmények, az emberi jogokra és szabadságokra utaló rendelkezések mellett a *materiae constitutiones* előírja a hatalomgyakorlás szabályait, az alapvető állami szervek jogállását, a közigazgatási rendszert, valamint az állampolgárok jogait és kötelezettségeit. Ezek közül kimagasló jelentősége van az ezeréves múltú horvát *Sabornak* (a történelem során így nevezték a nemzetgyűlést, a rendi gyűlést, a tartománygyűlést, illetve országgyűlést), amely a magyar történelem, illetve jogtörténet része is, hiszen olyan intézményről van szó, amely évszázadokon keresztül döntéseivel rendre hatott a magyar országgyűlés munkájára. A *Saboron* megválasztott követek részt vettek a magyar országgyűlésen, és a *Sabor* követutasításai (*instructio*) alapján ténykedve befolyásolták a magyar országgyűlés munkáját.

Az állam 9–10. századi keletkezésétől létező *Sabornak* (korábban:

spravišće vagy *stanak*, latinul *generalis diaeta*, *generalis congregatio*, olykor *regni conventus*) nevezett intézmény ma is ezt a nevet viseli, és csupán a Habsburg-abszolutizmus éveiben, valamint a délszláv állam keletkezésének idején (1918-tól 1941-ig) nem ülésezhetett. *Sabornak* nevezték az egyházi zsinatokat (pl. Splitben 925-ben és 928-ban) is, de azok ülései mégis jelentősen különböztek a 13. század második felétől összehívott rendi gyűlésektől. Tekintettel arra, hogy a mai Horvátország három részből tevődött össze, így a történelem során megkülönböztetjük a szlavón (*congregatio generalis totius Slavoniae*) és a horvát-dalmát rendi gyűléseket (*congregatio regni Croatiae et Dalmatiae*), valamint a 19. században tartománygyűlésként létrejött dalmát és isztriai *Saborokat*. Mégis, a szóhasználatban a *Sabor* alatt általában csakis a horvát törvényhozást értik, amely a horvát államiság és a nemzeti öntudat legfontosabb intézménye.

A magyar alkotmányjogban korábban tartománygyűlésként aposztrofált horvát *Sabort* Magyarország elismerte országgyűlésnek az 1868:XXX. tc.-ben (1868. évi XXX. törvénycikk a Magyarországról, s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországok közt fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről), amely törvényesítette a Horvátország és Magyarország közötti közjogi viszonyt. Szent István Koronájának országaként Horvátországban a *Sabor* hatásköre kiterjedt a választási, törvényhozói, igazságszolgáltatási, közigazgatási, illetve a megyei jellegű funkcióra. A *Sabor* székhelye a főváros, Zágráb. Egy házból állt, amelyben a kilencven választott képviselő mellett virilisták is helyet kaptak (1888. szeptember 29-i törvény 1. §). A törvényalkotásban kezdemé-

nyezési joga a királynak (helyette a bán gyakorolta) és magának a *Sabor*nak volt (1870:II. tc. 13. §). Határozatát a bán a horvát-szlavón-dalmát tárca nélküli miniszteren keresztül a királyhoz terjesztette fel, akinek szentesítése legfelsőbb kézirat alakjában történt. Ez tartalmazta a törvény megjelölését, tárgyát és a szentesítés napját, valamint a törvény egyes határozatait (1873. november 28-i törvény a törvények kihirdetéséről, 2. §). A törvény idézése (1871-ig azonos volt, mint a magyar törvényeké), ezt követően pedig a szentesítés napjának és a törvény tárgyának megjelölésével történt. Ezek mellett „Horvát-Szlavón- és Dalmátországok” mint „külön teritóriummal bíró politikai nemzet” a *Sabor* képviselői közül megválasztott honatyákat küldött a budapesti országgyűlésbe a Magyarországgal való közös ügyek tárgyalására, ahol a Képviselőházba megválasztott négy tagot, illetve a Főrendek Házába megválasztott ötödik tagot adta a magyar delegációban.

A *Sabor* nemcsak az ön maga által hozott törvényeket, hanem a közös (magyar) törvényhozás által alkotott és az uralkodó által szentesített törvényeket is kihirdette. Végül a *Sabor* mondta ki 1918. október 29-én az Osztrák-Magyar Monarchiától való elszakadást és kikiáltotta a Szlovénok, Horvátok és Szerbek Államának létrehozását. Viszont az egy hónappal később (1918. december 1-jén) Belgrádban kikiáltott Szerb-Horvát-Szlovén Királyság létrejöttét nem erősítette meg, így egyes jogtörténészek, alkotmányjogászok vitatják a délszláv állam megalakulásának legitimitását. Az 1929 óta Jugoszláv Királyság, 1945-től Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságtól való elszakadást is a horvát *Sabor* mondta ki 1991. június 25-én az általa kiírt népszavazáson kifejtett népakarat

és a népek önrendelkezési és elszakadási joga (*self-determination*) alapján. A *Sabor* ugyanazon a napon kikiáltotta a függetlenséget, amelyet a legtöbb ország 1992. január 15-én ismert el. A fentiek alapján nem véletlenül honosodott meg déli szomszédjainknál a mondás, mely szerint „A *Sabor* fölött csak Isten áll!”

A horvát köztársasági elnök hatásköre

René David a 'Les grands systemes de droit contemporains' című munkájában kifejti azon véleményét, amely szerint minden jogrendszerben két alapvető tényező jelenik meg: az ideológiai (vallási, filozófiai, politikai, gazdasági és társadalmi elemekből áll) és a jogi-technikai, de a csoportosítás alapja ideológiai.

Horvátország függetlenné válását háború követte, így a nyugati mintára épülő jogrend kialakításában ez a tényező is fontos szerepet töltött be. Főként a köztársasági elnöki modell kiválasztása körül merültek fel bizonyos kérdések és aggályok. Végül a franciákhoz kötendő félprezidenciális államfői intézményt honosították meg, azzal érvelve, hogy a válság és a háborús veszély idején gyors és hatékony döntéseket kell hozni, amit egy személy (a köztársasági elnök) könnyebben tud megvalósítani, mint a parlament. A megválasztott modell bírálói pedig arra hivatkoztak, hogy az egypárti rendszert maga után hagyó Horvátországban nincsenek megfelelő demokratikus hagyományok, így az elnöki széles jogosítványok az államfői teljhatalom felé vezethetnek. Ugyanis az első horvát köztársasági elnök (1990–1999) egyben az országgyűlésben abszolút többséggel rendelkező párt elnöke is volt, ami valóban indokot adott a fenti felvetéseknek.

A háború befejezésével és az elcsatolt területek visszaszerzésével 2000-ben megszüntették az előbbi modellt és helyébe a közvetlenül megválasztott köztársasági elnök rendszerét vezették be. Ez főként az addigi széles jogosítványok csorbitását jelentette. Az Alkotmány 94. §-a továbbra is rögzíti, hogy „a Horvát Köztársaság elnöke kifejezi és képviseli az országot otthon és külföldön. Ügyel az államhatalom rendszeres és összehangolt működésére és stabilitására. Felel az ország függetlenségének és területi egységének védelméért.” Ez a meghatározás helyénvaló volt a féléprezidenciális rendszerben, de a mostani hatásköre alapján már nincsenek olyan jogosítványai, amelyek valódi hatalmat jelentenek. Ezért inkább mediátori szerepkört tölt be a különböző hatalmi ágak (parlament – kormány) közötti nézeteltéréseknél.

Jóllehet csorbultak a jogai, mégis megtartotta a belügyi (kiírja az országgyűlési választásokat, a népszavazást, megbízza a kormányalakítással a miniszterelnök-jelöltet, kinevezi a miniszterelnököt, összehívhatja a *Sabor* rendkívüli ülését, részt vehet és tárgyalhat a kormány ülésein stb.), külügyi (a kormánnyal együttműködnek a külpolitika formálásában és végrehajtásában), valamint a honvédelem és nemzetbiztonság terén (ő a fegyveres erők főparancsnoka, felelős az állam függetlenségének és területi egységének megővéésért, a kormánnyal együtt irányítja a biztonsági szolgálatok működését). A kinevezési jogosítványa közül már csak a Legfelsőbb Bíróság elnökét javasolja a parlamentnek, illetve a kormánnyal együttműködve kinevezi és visszahívja a külföldi diplomáciai missziók vezetőit, illetve a miniszterelnök ellenjegyzése mellett kinevezi a biztonsági

szolgálatok vezetőit. Az országgyűléssel szembeni hatáskörét illetően joga van a kormány indítványára és a miniszterelnök ellenjegyzése mellett, a parlamenti pártok frakcióinak vezetőivel lefolytatott megbeszélés után felosztatni a *Sabort*, ha az bizalmatlanságot szavaz a kormánynak, vagy ha a javaslatlételtől számított százhusz napon belül nem fogadja el az állami költségvetést.

A jogosítványai mellett az államfő felelősséggel is tartozik, mégpedig az alkotmányértés esetében. Ennek a megállapítását célzó eljárást az országgyűlés valamennyi képviselőjének kétharmados szavazattöbbségével kezdeményezi, majd a döntést az Alkotmánybíróság hozza meg harminc napon belül, valamennyi bírójának kétharmados szavazattöbbségével. Mivel a horvát köztársasági elnöknek továbbra is valamivel szélesebb hatásköre van, mint a 'tisza' parlamentáris rendszerben, így 2000 óta többször is sor került a kohabitációra (*cohabitation*). Ez a kifejezés tükrözi a köztársasági elnök és a miniszterelnök politikai együttélését, amikor a két tisztséget eltérő politikai áramlatokhoz tartozó személyek töltik be. Szükség van rá, mert a külpolitika, a honvédelem és nemzetbiztonság terén az államfő és a kormány együttműködése nélkül az ország működése képtelené válna.

Horvátországgal nemcsak a 816 évig fennálló állami közösség és a történelmi múlt köti össze országunkat, hanem gazdasági, politikai, kulturális szálak, mindemellett két szomszédos országról is beszélünk. Ezért tartom fontosnak megvizsgálni és tovább kutatni szomszédunk jogrendjét.

Dr. habil. Heka László
egyetemi docens

Dr. Gyémánt Richárd adjunktus, állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Statisztikai és Demográfiai Tanszék) habilitációjára 2018. október 17-én került sor. Tantermi előadását „A határon túli magyarság demográfiai helyzete (1990–2011)”, tudományos előadását „Szeged szabad királyi város »expanzív népesedéspolitikája, a szögedi kirajzás«” címmel tartotta.

Ezúton szeretném megköszönni karunk habilitációs bizottságának, valamint az eljárásban részt vevő értékelő bizottságnak, továbbá a tanszékünk, illetve más tanszékek és intézetek kere­tén belül működő kollégák megtisztelő támogatását!

Az oktatói tevékenység vázlatos összefoglalása

Az egyetemi oktatásban 2003 óta veszek részt, illetve ebben az évben kezdtem meg a doktoranduszi képzést az SZTE Állam- és Jogtudományi Karán. Kezdetben a *Katona Tamás* professzor által vezetett Statisztikai és Demográfiai Tanszéken végeztem kutatásokat, majd fokozatosan – a gyakorlatok tartásával, óraadóként – az oktatási munkába is bekapcsolódtam. A 2004-es esztendő­től a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem jogi karán kértek fel órátartására, ahol hosszú éveken keresztül *Demográfia* címmel tartottam előadásokat. Ettől az évtől az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Karon is tartottam *Statisztika*, illetve *Demográfia* előadásokat. Itt 2008-ig, a Károlin 2012-ig láttam el oktatói megbízatást.

A 2006-os esztendőben az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának Statisztikai és Jogi Informatikai Tanszékén

Gyémánt Richárd

nyertem el tanársegédi kinevezést. A PhD tudományos fokozat megszerzése (2008) után határozatlan idejű adjunktusi megbízatást kaptam. A 2010-es esztendő­től – felállásban – az SZTE ÁJTK Statisztikai és Demográfiai Tanszékére is kinevezést nyertem. Az ELTE ÁJTK Közgazdaságtani és Statisztikai Tanszékén Általános statisztika, valamint *Alkalmazott statisztika* gyakorlatokat, valamint a jogász, levelezős hallgatóknak *Demográfia*, *Társadalomstatisztika* előadásokat, a nappalis joghallgatóknak pedig *Statisztika*, „*Határon túli magyarság demográfiai sajátosságai*”, valamint – a kriminológus képzésen – *Kriminál- és társadalomstatisztika* előadásokat tartottam.

Az SZTE ÁJTK Statisztikai és Demográfiai Tanszékén a nappalis joghallgatók részére hosszú éveken át – 2017-ig – Általános statisztika gyakorlatok, a 2017/2018. tanév első szemeszterétől kezdve pedig *Jogi adatgyűjtés és feldolgozás* gyakorlatok tartására kértek fel.

Ugyanakkor az SZTE ÁJTK nappali jogászképzésen hosszú évek óta a *Határon túli magyarság demográfiai sajátosságai*, illetve *Magyarország népesedéstörténete* című előadások is személyemhez kapcsolódnak. Itt emelném ki, hogy az SZTE Statisztikai és Demográfiai Tanszékén a tudományos munkásságom eredményeként – az országban talán elsőként – emeltük be a demográfia tudomány oktatásába a határon túli magyarság népesedési sajátosságainak vizsgálatát. Nagy hangsúlyt fektettem továbbá a történelmi Magyarország népesedéstörténetének feltárására is, amely szakterület napjainkban, sajnos, nem tartozik az elsődleges demográfiai vizsgálódási területek közé. Ugyanakkor fontos célom, hogy a ’trianoni traumát’ népesedéstörténeti szempontból is körüljárjuk. A szemléletmód kapcsán hangsúlyoznám, hogy nemcsak a magyarság, hanem más, egykor velünk élt népcsoportok – például az erdélyi szászok – népesedéstörténeti sajátosságait is górcső alá vettem. Hiszen csak az egyes népcsoportok kölcsönhatása révén ismerhetők meg a Kárpát-medence egykori etnikai, illetve felekezeti struktúrájának változásai.

Az Szegedi Tudományegyetem Nemzetközi Tanulmányok képzésén a *Statisztika* előadások, a Munkaügyi és Társadalombiztosítási Igazgatási alapképzésen (BA) Üzleti és társadalomstatisztika – korábban *Statisztika* és *Demográfia* – előadások kapcsolódnak a nevemhez, valamint a jogi asszisztens képzésen *Bűnügyi és statisztikai adatszolgáltatási ismeretek* címmel szintén oktatói munkát látok el. Közreműködöm továbbá az SZTE ÁJTK jogász, levelező képzésében is.

Az ELTE ÁJK Közgazdaságtan és Statisztika Tanszékén, valamint az

SZTE ÁJTK Statisztikai és Demográfiai Tanszékén évfolyam-, illetve szakdolgozat témaköreim az elmúlt évtized folyamán számos nappalis és levelezős hallgató választotta. Az EFOP 3.4.3. projekt keretén belül a digitális tananyag- és jegyzetfejlesztés területén együttműködöm a Statisztikai és Demográfiai Tanszék tanáraival, oktatóival, illetve PhD-s hallgatóival.

A szakmai-kutatói tevékenység összefoglalása

Egyetemi munkásságom elsődlegesen a határon túli magyarság demográfiai sajátosságai és a népesedéstörténet mellett a demográfia tudományához, valamint a társadalomstatisztikához, mint ágazati statisztikai területhez kötődik. Demográfia tudományból 2008-ban tudományos fokozatot (PhD) szereztem. Tíz évvel később, 2018. október 17-én sikeres – 100%-os – habilitációs előadások tartásával jogosult lettem a Dr. habil. cím viselésére. Habilitációs előadásaim a határon túli magyarság demográfiai sajátosságai, valamint a hazai népesedéstörténet területét érintették.

Publikációim jelentős hányada a hazai népesedéstörténet területéhez kötődik. Ennek egyik ága a történelmi Magyarország területén élt szászok népe sség-, illetve népesedésstatisztikai sajátosságait vizsgálja. Ezen a területen a legjelentősebb, monografikus munkám *A történelmi Brassó vármegye etnikai és felekezeti statisztikája* címmel – NKA nyertes pályázat keretében – 2017-ben jelent meg. Írásaim megalkotása kapcsán nagy jelentősége volt a korábbi, jórészt a 19. században, illetve a 20. század elején íródott tanulmányoknak, cikkeknek, illetve könyveknek, amelyekkel nemcsak a magyar,

hanem a német (szász) és a román szerzők munkásságába is bepillantást nyerhetünk. Munkáim elkészítését jelentősen nehezítette, hogy a korábbi történelmi korszakokban nem voltak még népszámlálások, illetve egyéb, konkrét statisztikai célzatú adatgyűjtések. Ezért sok esetben az egyes szerzők által feldolgozott városi jegyzőkönyvek, céhkimutatások, továbbá a többkevesebb információt közlő adózási kimutatások nyújtottak segítséget az etnikai-felekezeti, illetve demográfiai sajátosságok bemutatásában. A Brassóról, valamint a Barcaságról írt munkáim célja elsősorban a hiánypótló szerepkör betöltése, mivel a magyar szakirodalomban viszonylag kevés a Brassóról, továbbá a Barcaságról, illetve a történelmi Brassó vármegye területéről és annak egykori népességéről született munka. Célom volt továbbá, hogy munkáim a magyar, illetve román népszámlálások településsoros adataival is alátámasszam.

Népesedéstörténeti kutatásaim fő irányát a Bánság, ezen belül is a történelmi Torontál vármegye népesedéstörténete, etnikai és felekezeti sajátosságai jelentik. A 2012. évben – szegedi és egyben 'torontáli' (újszegedi) polgárként – egyedülálló vállalkozásra szántam el magam. Célul tűztem ki, hogy – az 1910. évi magyar népszámlálás szerint – a történelmi Torontál vármegye egykori 14 járásának 210 nagy-, illetve kisközségét, valamint két rendezett tanácsú (Nagybecskerek és Nagyikinda) és egy törvényhatósági jogú városát (Pancsova) személyesen felkeressem és dokumentáljam az ott fellelt értékeket. Tudatosan nem kizárólag a magyarság – népesedéstörténeti – múltját, továbbá a jelenben is fellelhető nyomait vizsgáltam, hanem

a Bánság – mint sokáig sajátos jogállással és egyedülálló nemzetiségi összetétellel rendelkező terület – további népcsoportjaink múltját és jelenét is kutatni, illetve dokumentálni kívántam. A Bánság három egykori vármegyéje, Torontál, Temes és Krassó-Szörény, akárcsak a szomszédos Bácska – a történelmi Bács-Bodrog vármegye – területe nemcsak a történelmi Magyarország, hanem Európa – nemzetiségileg – egyik legkevertebb területének számított. Ez a kijelentés még napjainkban is megállja a helyét. Ezáltal a magyarság mellett, a románság és szerbség, valamint a napjainkra már szinte kiveszett németek, továbbá a szlovákok, bolgárok és horvátok népesedéstörténetét is kutattam. A célt – a térség bejárását – egy év alatt sikerült véghezvinni, közben régi és már egyre nehezebben fellelhető szakirodalmak beszerzésére is törekedtem. A munka nagyobb hányada csak ezután következett. A kutatás, feldolgozás, több esetben következtetés, valamint az egyes járások nemzetiségi-felekezeti viszonyairól szóló kötetek publikálása – kisebb megszakításokkal – további öt évet kívánt.

A történelmi Torontál vármegye 14 egykori járásáról, valamint három városáról külön kötetekben igyekeztem az egyes járások, illetve városok területén élő népelemek múltját rögzíteni. Munkám során nemcsak a népesedéstörténeti vizsgálódásokra támaszkodtam, hanem igyekeztem az előbb – 1880-tól – magyar, majd – 1920-tól – magyar, román és szerb (jugoszláv) népszámlálások településsoros adatait felkutatni, feldolgozni és az egyes települések népesedéstörténeti sajátosságaival összevetni, továbbá – *novum*ként – az egyes helységeknek az összes fel-

lehető településsoros népszámlálási adatot – statisztikai táblákba rendszerezve – közölni. Fontos sajátossága a témakörben megjelent köteteknek, hogy nemcsak a magyar, hanem ahol rendelkezésre állt, a német, a szerb és a román szakirodalmakat is igyekeztem felhasználni, illetve megjelölni.

Tudomásom szerint, más ilyen típusú kutatást nem folytatott, illetve – az egykori vármegye közigazgatását alapul véve – köteteket sem publikált. Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes településekre vonatkozóan jelentek meg cikkek, tanulmányok, illetve könyvek. Példaként a magyar helységeket, továbbá az egykoron németek által lakott településeket lehet felhozni. A témakörben az utolsó, nagy monográfia, a *Borovszky Samu* szerkesztésében, a *Magyarország vármegyéi és városai* című sorozatban megjelent – 1912-ben kiadott – *Torontál vármegye* kötet volt. A nívós munka bár említést tett az egyes helységekről, de több esetben szűkszavú, ráadásul a pontos népszámlálási adatokat sem közölt. Munkámmal ezt a hiányt próbáltam megszüntetni, továbbá – amennyire lehetőség volt rá – az 1912-től történt eseményeket is igyekeztem vázlatosan feldolgozni. Ezáltal képet kaphatunk például az egyik legjelentősebb vármegyei népcsoport a németek 'eltűnéséről', továbbá a magyarság lélekszámapadásáról, valamint a szerbség és a románság expanziójáról. Ugyanakkor igyekeztem figyelemmel lenni a területiségre is, mivel egyes történelmi települések időközben megszűntek, illetve egyesültek, továbbá a román és a délszláv érában új helységeket, főképp ún. telepes falvakat létesítettek.

Publikációim másik jelentős csoportja a határon túli magyarság té-

maköréhez kapcsolódik. Kutatásaim során, a határon túli magyarság demográfiai sajátosságait vizsgáltam, különös tekintettel a rendszerváltozástól eltelt – 1991/1992 és 2011 közötti – időszakra. Az évszámok talán meglepők lehetnek; ennek oka, hogy kutatásaim keretét a környező országok népszámlálási adatai adták. A velünk szomszédos országokban 1991/1992, továbbá 2001/2002, valamint a 2011-ben tartottak népszámlálásokat. A legutóbbi népszámlálásoknál a vizsgálódás több helyen nehézségekbe ütközött. Ukrajnában – 2001 óta – nem tartottak népszámlálást, ugyanakkor Ausztria és Szlovénia – 2011-ben – már ún. regiszter típusú népszámlálást alkalmazott, amely – adatvédelmi okok miatt – lehetetlenné tette a nemzetiségi, illetve a felekezeti statisztikai adatok gyűjtését, illetve vizsgálatát. Horvátország már 2001-ben sem közölt hivatalosan településsoros népszámlálási adatokat, ugyanakkor Románia és Szerbia sem publikálta még formálisan ezeket a (településsoros) statisztikai adatokat a 2011. évi népszámlálás vonatkozásában. Egyedül – eddig – Szlovákiában érhetőek el az ottani, 2011. évi népszámlálás vonatkozó adatai.

Vizsgálódásaim az egyes területek magyarságának népességfogyása kapcsán elsődlegesen a népmozgalmi folyamatokra terjedtek ki. Főképp a természetes fogyás, a vegyes házasságok (asszimiláció), illetve migráció kérdésköre foglalkoztatott. Ezeket az adatokat igyekeztem az adott térség népesedéstörténetével összefüggésbe hozni, ugyanakkor törekedtem a – magyarság számára, Trianon (1920) óta, sajnos, egyre jelentősebb – változások megragadására.

Publikációim egy része egyetemi tankönyvekhez, oktatási segédletekhez kapcsolódik, amelyek többsége a szegedi jogi kar kebelében működő Pólay Elemér Alapítvány gondozásában jelent meg. Céljaim között szerepelt, illetve szerepel a tanszéki oktatási segédanyagok, jegyzetek folyamatos fejlesztése. Az egyetemi jegyzetek jelentősebb hányada a demográfiával foglalkozik, azon belül a népmozgalmi folyamatokkal (élvesztetés, halálozás, házasságkötés, válás, illetve vándorlás), ugyanakkor a népesedési elméletek, a népesedéspolitikák, a történeti demográfia, a településdemográfia, a népesedés száma és struktúrája, a lakóház és lakásstatistika, továbbá a család- és háztartás statisztikát is vizsgálja. A demográfia témaköréhez kapcsolódó tansegédleteket társszerzőmmel, *Katona Tamás* professzorral közösen írtuk.

A demográfia mellett a társadalomstatistika területén is jelentek meg tansegédleteim, amelyek kiadásában szintén a Pólay Elemér Alapítvány segített. A társadalomstatistikán belül főképp az egészségügyi statistika, a kultúrstatistika, a nemzetiségi és felekezeti statistika, továbbá az időmérés és életmód statistika, a hajléktalanok és fogyatékos emberek statisztikáját említeném meg.

Külön kutatási területként említeném szerzőtársammal, *Petres Tibor* egyetemi docenssel írt tansegédleteim a balkáni államok statisztikai és demográfiai sajátosságait illetően. Főképp a Szerbiához és Montenegróhoz tartozó Szandzsákról, mint egyedülálló vallási régióról, továbbá Európa legfiatalabb államairól, Koszovóról és Montenegróról jelentek meg tansegédleteink, szintén a Pólay Elemér Alapítvány gondozásában. Ehhez a területhez

kapcsolódóan a KSH Területi Statistika című tudományos folyóiratában jelentettünk meg tanulmányokat. Itt már Petres Tibor mellett *Kovács Péter* egyetemi docens, tanszékvezető is szerzőtársunk volt.

Tudományos munkásságomhoz kapcsolódóan megemlíteném, hogy más területekhez is kapcsolódnak kutatásaim, írásaim. Így a hazai öngyilkosságok statisztikai adatokkal történő alátámasztása és vizsgálata kapcsán a budapesti Medicina Kiadó gondozásában is jelent meg könyvfejezetem egy gyűjteményes kötetben. Több kisebb írásom, közleményem jelent meg a kutatási körömbe kevésbé tartozó területekről, továbbá a Szegedi Tudományegyetem Statisztikai és Demográfiai Tanszék múltjáról, illetve egykori professzorairól, amelyeket a KSH által kiadott *Portrék a magyar statistika és népességtudomány történetéből* című életrajzi lexikonban is felhasználtak, illetve citáltak. Megtisztelő számomra, hogy az MTA IX. Osztályához tartozó Demográfiai Osztályközi Állandó Bizottság, valamint a Statisztikai és Jövőkutató Tudományos Bizottság Statisztikai Tudományos Albizottságának (STAB) tagja lehetek.

Tudományos eredményeim hazai, illetve külföldi konferencián történő megismertetése is fontos számomra. Szakmai-kutatási célkitűzéseim között szerepel – továbbra is – a szakterületemen további publikációk megjelentetése, a hazai, illetve az egyetemes népesedéstörténet, továbbá a határon túli magyarság demográfiai sajátosságai, valamint a demográfia és társadalomstatistika témakörében minél jelentősebb, nívósabb hazai, illetve nemzetközi folyóiratokban történő publikálás.

*Dr. habil. Gyémánt Richárd
adjunktus*

Könyvünnep és könyvbemutatók

Karunk hagyományos, immár VIII. Könyvünnepét december 13-án tartottuk. A három, értékelő bemutatásra került monográfia mellett ez alkalommal is meghallgattuk a Wolters Kluwer kiadó képviselőjét. Az esztendő során azonban még további, szegedi vonatkozású kötet bemutatójára is sor került, melyek közül *Stipta István* és *Zima András* ismertetőjét adjuk közre.

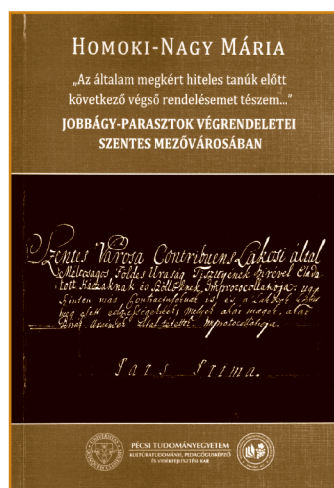
Homoki-Nagy Mária

„Az általam megkért hiteles tanúk előtt következő végső rendelésemet tészem...”

**Jobbágy-parasztok végrendeletei
Szentés mezővárosában**

A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport a tudományközi kutatások folytatására 2011. október 5-én alakult, alapítói között a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogi történeti Tanszékével.¹ A kutatócsoport tagjai a jogi kultúrtörténet, a jogi néprajz témáihoz kapcsolódóan a

¹ A kutatócsoport a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar/Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kara, a PTE Állam- és Jogtudományi Kar Jogi történeti Tanszéke, a PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogi történeti Tanszéke és a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogi történeti Tanszék támogatásával jött létre 2011-ben Szekszárdon. A kutatócsoport munkájáról további részletes információk: www.jogineprajz.hu

jogtudományok körében a magyar és az egyetemes állam- és jogtörténet, a jogelmélet és jogbölcselet, az összehasonlító jog, továbbá a jogszociológia és a jogi antropológia területén folytatnak kutatásokat, amelyek egy OTKA-kutatói

projekt keretei között konferenciák szervezésének, publikációk megjelenésének, a hazai és nemzetközi egyetemi és intézményi kapcsolatok erősítésének lehetőségét, a terület iránt érdeklődő doktoranduszok, fiatal kutatók kutatóvá nevelődésének segítését is jelentették.

A kutatócsoport Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár sorozatának is a kutatási eredmények közzététele és széles körben történő ismertetése a célja.² A sorozat 5. köteteként jelent

meg *Homoki-Nagy Mária* címben jelzett monográfiája, amelyben a szerző 'A jogtörténet új forrásai: a Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár (DDFL) K 109191' sz. OTKA-kutatás időszakában végzett forráskutatásainak eredményeit publikálja. Munkája azonban sokkal több, mint néhány év kutatási eredményeinek összefoglalása, mint egyszerű forrásközlés és -értékelés. Az említett OTKA-kutatás egyik legfontosabb célja a jogtörténeti kutatások új, vagy eddig kevésbé ismert, illetve nehezen hozzáférhető forráscsoportokkal gazdagítása, amelyhez elengedhetetlen a kutatási horizont kiszélesítése (elsősorban a jogi kultúrtörténet, a jogi néprajz, a történettudomány, a néprajz és a szociológia metszetében történő interdiszciplináris együttműködések formájában). A kötet szerzője, Homoki-Nagy Mária, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, a hazai jogtörténet kiváló képviselője, aki évtizedes oktatói, kutatói tapasztalattal és elismertséggel a háta mögött vált részesévé, formálójává és meghatározójává az új, komplex szemléletű kutatásnak.

A magyar történeti kutatás – ideértve a történettudományt, a jogtörténetet és a néprajztudományt is – a közelmúltban mind nagyobb figyelmet fordított a végrendeletekre.³ Elemzésük természetesen a magyar jogtörténetben sem előzmények nélküli, de a jogtörténet

2 A Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár könyvsorozat megjelent kötetei (1–8.): 1. Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére (Tárkány Szücs Ernő Emléknep és Konferencia, Szekszárd, 2011. október 5.) 205 pp. PTE IGYK, Szekszárd, 2014; 2. Szokásjog és jogszokás I-II. Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi tanulmányok. (Tárkány Szücs Ernő jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi interdiszciplináris konferencia. Szekszárd, 2014. október 2–3.) 407 pp. PTE KPVK, Szekszárd, 2016; 3. Bánkiné Molnár Erzsébet: A jászkun szabadság. A törvényesség helyi sajátosságai a Jászkun kerület népi kultúrájában (1682–1876) 234 pp. PTE KPVK, Szekszárd, 2017; 4. Kultúra- és tudományköziség a jogi néprajz és a jogi kultúrtörténet metszetében. (A VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus Jogi néprajz, jogi kultúrtörténet szimpóziumának előadásai, Pécs, 2018. augusztus 24.) 215 pp. PTE KPVK, Szekszárd, 2018; 5. Homoki-Nagy Mária: „Az általam megkért hiteles tanúk előtt következő végső rendelésemet tészem...” Jobbágy-parasztok végrendeletei Szentes mezővárosában. 355 pp., mellékletben 158 végrendelet + betűrendes és tárgyszó mutató, PTE KPVK, Szekszárd, 2018; 6. Nagy Janka Teodóra: A magyar jogi népeletkutatás (1939–1948) története és forrásai. 373 pp. PTE KPVK, Szekszárd, 2018; 7. A jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz új forrásai I–II. (Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi interdiszciplináris nemzetközi konferencia Szekszárd, 2017. szeptember 28–29.) 412 pp. PTE KPVK Szekszárd, 2018; 8. A jogtörténet új forrásai („A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi

digitális adattár” K 109191 számú OTKA kutatás zárókiadványa). 412 pp. PTE KPVK, Szekszárd, 2018.

3 A gyarapodó interdiszciplináris szakirodalom számbavételére vállalkozott a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport konferenciáin, köteteiben több alkalommal is a szerző által a későbbiekben jelzett formában *Horváth József*.

(elsősorban a magánjogtörténet) szer-
ves részévé éppen Homoki-Nagy Mária
forráskutatásai és tanulmányai tették
– folyamatosan formálva egyúttal a ha-
zai jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi
kutatásokat is. Az OTKA-pályázat ku-
tatójaként az alföldi mezővárosok job-
bágy-paraszti végrendeleteit és az ezzel
összefüggő joggyakorlatot vizsgálta a
18. század második és a 19. század első
felében keletkezett szentesi végrende-
lek alapján.

A szerző számára, aki alapító tagja a
Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti
és Jogi Néprajzi Kutatócsoportnak is, a té-
mában az alföldi mezővárosok megjelent
forrásközlései közül éppen a kutatócso-
port névadójának „Hódmezővásárhelyi
testamentumok” c. kötete (1961) jelentett
kapcsolódási lehetőséget egy új, komplex
szemléletű, a jogtörténeti kutatások mel-
lett a jogi kultúrtörténetet és a jogi népraj-
zot is gazdagító monográfia megírásához.
„A levéltárakban őrzött végrendeletek e
szemlélettel közelítve a mindennapok
magánjogi viszonyait szabályozó normák
megismerésének egyik legjobb forráscso-
portját jelentik. Az örökhatyók utolsó
akaratauk rögzítésekor nem kizárólag meg-
maradt hagyatékukról rendelkeztek, nem
csak örököseiket nevezték meg, hanem
olyan eseményekre is utaltak, amelyek
elsődlegesen saját életük szempontjából
bírtak jelentőséggel, ugyanakkor egy kö-
zösség életét is befolyásoló történésekről
tettek említést.”

A szentesi jobbágy-paraszság körében
a 18. sz. második felében és a 19. sz. első
felének évtizedeiben készült végrende-
leteknek a forrásközlés során három
típusát különíti el: a felbontott végren-
deleteket, az osztályos egyezségeket és a
szentesi végrendeletek gyűjteményében
külön őrzött felbontatlan végrendelete-
ket. A levéltári fondban (Szentés város

tanácsának iratai, végrendeletek) a jelzett
időintervallumban (1731) – 1802 – 1849
keletkezett végrendeletek csak az 1800-as
évektől kutatható anyagát jól kiegészítet-
ték a Harruckern és a Károlyi uradalom
úriszéki irataiban előkerült végrende-
letek éppen úgy, mint egyes örökhatyók
az úgynevezett Egyezségek könyvébe tör-
ténő, halál esetére szóló bejegyzései.

A monográfiában a tárgyalt időszak-
ban a jobbágy-paraszság öröklési jogát
érintő rövid jogtörténeti áttekintést kö-
vetően a végrendeletek formai kellékei
és tartalmi elemei kerülnek részletes
elemzésre a levéltári források példái
alapján (a végrendeletek bevezetése, in-
dokolása, a hagyaték, az örökösnevezés,
a kizárás, a kitagadás, az özvegyi jog, a
kiházasítás, a gyámrendelés és a hagio-
mányrendelés).

A kötet külön értéke a szerző által
hangsúlyozottan csak válogatott, mégis
rendkívül gazdag forrásközlés: 1779 és
1847 között 158 végrendelet és osztályos
egyezség/becsü szövege kerül közlésre
(114 felbontott, 38 felbontatlan végren-
delet és 5 osztályos egyezség, illetve 1
becsü jegyzék). A kihirdetett végrende-
letek között a végrendeleti intézkedésben
bekövetkezett változások érzékeltetésére
elkülöníti a férfiak végrendeleteit (81
végrendelet), a házaspárok együttes, ké-
sőbbi elnevezéssel közös végrendeleteit
(4 forrás), továbbá a nők által készít-
tetett és felbontott végrendeleteket (29
végrendelet). A források használhatósá-
gát a végrendeletek betűrendes mutatója
és a *Szabó Ernő* által összeállított tárgy-
mutató könnyíti meg a kutatók és az
érdeklődő olvasók számára.

Homoki-Nagy Mária jogtörténész-
ként a szentesi végrendeletek kutatása
során is elsősorban a magyar magánjo-
gi intézmények, ezen belül az öröklési
jog egyes intézményeinek jelenlétét és

alakulását, a mindennapokban érvényesülését vizsgálja. Kitekint ugyanakkor a reformkorban élő és a nemesi jogból ismert egyes vagyoni jogi intézményeknek a jobbágyparasztság körében történő érvényesülésére is. A 18. század második felére és a 19. század első felére keltezhető végrendeletek elemzése azonban arra is módot ad számára, hogy miközben a jobbágyság körében lezajlott változásokat, a jobbágyság társadalmi rétegeződését, az ebből következő vagyoni viszonyokat vizsgálja, bepillantást nyújtson egy mezőváros jogéletébe, mindennapi joggyakorlatába is.

Homoki-Nagy Mária monográfiája nemcsak a jogtörténet forrásait, a jogi

kultúrtörténet és a jogi néprajz szakirodalmát gazdagítja, de nélkülözhetetlen a történeti kutatásokat feladatuknak tekintő tudományterületek kutatói számára is. Ezen túl nagyszerű bizonyítéka a társtudományok együttműködéséből született módszertani és szemléleti eredményességnek, amelyet jó szívvel ajánlhatunk a jogtörténet, a jogi kultúrtörténet, a jogi néprajz ismerői és művelői, kutatók és hallgatók új generációi számára is.

Dr. Nagy Janka Teodóra
egyetemi tanár (Pécs)

Pozsonyi Norbert

Dologi hitelbiztosíték az ügyleti gyakorlatban

Kauteláris praxis a preklasszikus és a klasszikus korszakban

A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 66. köteteként a szegedi Iurisperitus Kiadónál jelent meg 2017-ben *Pozsonyi Norbert* „Dologi hitelbiztosíték az ügyleti gyakorlatban. Kauteláris praxis a preklasszikus és a klasszikus korszakban” című római jogi monográfiája. A négy fejezetre tagolt 200 oldalas kötet nagyrészt a szerző 2012-ben hasonló címmel megvédett PhD dolgozata átdolgozásának eredményeként jelent meg. Az ókori költő, *Horatius Ars poetica*-jában arra buzdította az alkotókat, hogy műveiket a közzétételük előtt még kilenc évig tökéletesítsék. („Teljék le kilenc év, addig

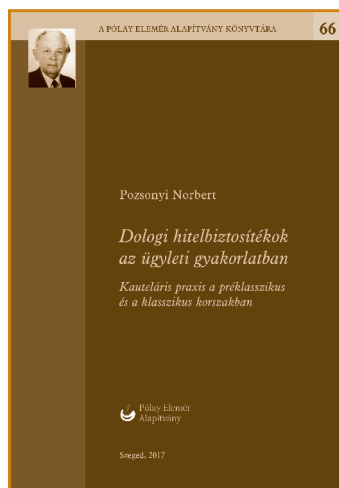
tedd el jól, mert hátha javítani kellene. Ha a szó elszállt, nem hívhatod azt vissza soha.”)¹ Pozsonyi Norbert sikerrel állt ellen a 21. századi kutatókat szorító azonnali publikálási kényszernek, s a modern elvárás és a horatiusi intelem közötti arany középutat választotta a 2018. évi megjelentetéssel. Örömmel állapítható meg, hogy a szerző gyümölcsözően használta ki a fokozatszerzés

¹ Horatius: *Ars poetica*, 387–390: [...] *nonumque prematur in annum membranis intus positus; delere licebit quod non edideris; nescitu oxmissareuerti [...]*

óta eltelt öt évet, s a már korábban is magas színvonalon álló doktori disszertációjához képest is sikerült művének elmélyültségét és tudományos értékét növelnie.

A mű témaválasztását nagyon szerencsésnek tartom. A zálogjogról a magánjogi irodalomban ugyanis eddig csak csekély számú monográfia jelent meg, azok is külföldön. A magyar romanista szakirodalomban ilyen jelentős terjedelmű, átfogó mű a tárgyalt kérdéskörrel még nem született. A kérdés központi jellegét alátámasztja az a tény is, hogy a római preklasszikus és klasszikus jogtudomány az okiratokat, szerződéseket a szerkeszteni tevékenységgel (*cavere*) is jellemzi. Ennek kapcsán gyakran megállapítják, hogy a jogtudósok az okiratszerkesztés során nagy hangsúlyt fektettek a hitelezői érdek ügyleti biztosítékokkal való megerősítésére, így elsősorban a kezesség és a zálogjog alkalmazására. A dolgozat témaválasztása, illetve a problémakör római jogi tárgyalása remélhetően inspirálóan hat majd a modern magyar polgári jog és a tágabb értelemben vett magánjog kutatóira is, hiszen – mint közismert – a lánc tartozások 21. századi magyar valósága a jogalkalmazás e téren megmutatkozó súlyos hiányosságaira utal, melynek megszüntetésére korunk civilistái nem kínáltak még megnyugtató jogi válaszokat. A szerző a dologi biztosítékok körébe tartozó zálogjognak a preklasszikus és klasszikus kori praxisban való érvényesülését vizsgálja, azaz római jogásként elsősorban a római okiratokban megnyilvánuló joggyakorlatot tárja elénk.

A szerző lelkiismeretesen és teljeskörűen gyűjtötte össze a címben is megjelölt, vizsgált korszak latin nyelven fennmaradt okirati forrásanyagát. Ezen túlmenően figyelme kiterjedt a *Corpus*

Iuris Civilis, ezen belül elsősorban a *Digesta* szövegeire, és az egyéb jogi források mellett a nem jogi irodalomra, így *Plautus*, *Cato*, *Terentius* műveire is. Kiemelendő tény, hogy elemzéseit és megállapításait többnyire a közelmúltban fellelt, s így a szakirodalomban még kellően ki nem aknázott okiratos emlékekre alapozza.

Pozsonyi Norbert a forrásszövegeket – kitűnő latin nyelvtudásról tanúbizonyságot téve – alaposan, megfelelő kritikai érzékkel és gyakorlatias lényeglátó képességgel elemezte. Jogi álláspontjának megfogalmazásához háttéranyagként az ókori szerződési praxis gazdaság- társadalom- és művelődéstörténeti ismeretanyagát is alkalmazta. E tudásanyag felhasználásával foglalt állást több esetben is a szekunder irodalomban holtpontra jutott vitákban. Érveléseinél gondos arányérzékkel alkalmazta a római jog mindkét – dogmatikai és jogtörténeti – megközelítési szemléletmódját.

A több mint 270 tételt felsoroló, a kurrens hazai szakirodalom mellett német, angol, francia, olasz és holland nyelvű munkákat tartalmazó irodalomjegyzék ékes bizonyítéka annak, hogy

a szerző a római jog színvonalas műveléséhez szükséges idegennyelvi tudás birtokában van, továbbá a témakörben megjelent legújabb publikációkat is ismeri. Különösen dicséretes, hogy a szinte teljes körűen feldolgozott magyar nyelvű szekunder irodalom körében a fiatalabb, saját korosztályához tartozó szerzők alkotásaira is hivatkozott. A disszertáció szerkezete jól átgondolt, az egyes szerkezeti részek nem mesterséges felosztás eredményei, hanem az elemzett források által sugalmazott gondolati egységek, amelyek egymás közötti arányai is mindig megfelelőek. A mű stílusa, nyelvezete világos, jellemzője a tudományosság, a szakmai árnyaltság, illetve az ezzel egyidejű közérthetőség. A gondolatmenetek érthetők, a fő mondanót megszakító közbevetések megfelelő arányban kerülnek megosztásra a főszöveg és a lábjegyzetek között.

A monográfia első fejezetében a szerző a „Zálogkikötések Cato de agricultura” című művében elnevezéssel (15–53. o.) ugyan nem a szerződő felek által készített okiratokat elemezte, azonban meggyőzően érvelt amellett, hogy a *Cato* által ismertetett szövegek nem mások, mint a joggyakorlatból összegyűjtött szerződési formulák. Emellett a műben való szerepeltetésüket indokoltá teszi az a tény is, hogy a preklasszikus korból származó forrásaink meglehetősen hiányosak, így a köztársaság korának zálogjogi gyakorlatába elsősorban csak a szépirodalmi és mezőgazdasági szakmúnek tekinthető catói szövegeknek köszönhetően nyerhetünk betekintést. A catói szövegek exegézise során az olvasó megbizonyosodhat arról, hogy Pozsonyi Norbert pontosan érti a textus jogi mondanivalóját, analizisei precízek, s az ebből fakadó következtetéseket árnyaltan és logikusan képes levonni,

illetve megfogalmazni. Ennek kiváló példája a Kr. e. 2. század kereskedelmi, jogügyleti életét meghatározó szereplői, a kikiáltó (*praeco*) és az árverési végrehajtó (*coactor*) közötti különbségek bemutatása. A szerző mintaszerűen vezeti le az olajbogyószedés jogi minősítése kapcsán felmerülő kérdéseket, s ahelyett, hogy – a napjaink romanisztikájában sajnálatos módon eluralkodott – ellentétes nézetek szövevényes hálójában elveszne, elegánsan természetes jogérzékét és *Columella*-t hívja segítségül. Az ügylet jogi megítélésénél – vagyis annak eldöntésekor, hogy adásvétellel vagy bérlettel állunk-e szemben – helyesen állapítja meg, hogy ebből a szempontból a szerződés datálása, a novemberi időpont a meghatározó, hiszen az olajbogyó december elejétől szüretelhető. Ebből fakad, hogy addig azt a tulajdonos művelte, tehát a még ’függő gyümölcs’ eladása a szerződés tárgya. A szerző további erénye az is, hogy amikor a szakirodalom által megoldhatatlan problémával áll szemben (például miért használja Cato a legelő haszonbérbe adásakor a bérlet helyett az adásvétel kifejezést) nem egyszerűen valamely, a válasz kikerülésére irányuló magyarázatot fogad el – mint a többségi álláspont, amely szerint a Kr.e. 2. században a vétel és a bérlet közötti különbség még nem volt egyértelmű –, hanem más interpretációval kísérletezik. Az általa javasolt értelmezési lehetőség illeszkedik a többi catói szerződési formula logikai ívébe, s egyúttal a *pater familias* gazdasági érdekével is összhangban áll, nevezetesen azzal, hogy a bérbeadás aukción történő értékesítésére utal, s ezért használja az adásvételi szerződésre jellemző vevő (*emptor*) megjelölést. Pozsonyi álláspontja elegáns, és a forrásszöveg beszédmódjának is megfelelő jogi megoldás (29–33.). A

fejezetet lezáró következtetések tudományosan megalapozottak és kellően mértéktartók. A szerző annak ellenére, hogy főként a német szakirodalomban kialakult hipotéziseket ismerteti, azok bűvkörébe nem esve megmarad a források értelmezésénél, s ahol azok hallgatnak, maga sem igyekszik 'fantázia szülte' megoldásokkal előhozakodni. E tudományos módszer alkalmazásával értékes megállapításokat tesz a preklaszikus kori catói záloggyakorlat vonatkozásában.

A dolgozat második fejezete a „Zálogpraxis Itáliában a Iulius-Claudius dinasztia idején (A Sulpicius-archívum)” címmel (54-106.) a Sulpicius bankház 1. századból fennmaradt viaszostábláinak zálogjogi gyakorlatát tárgyalta. Vizsgálódásainak középpontjában négy (TPSulp. 51; 52; 55; 79) zálog-megállapodást tartalmazó okirat, valamint a hozzájuk kapcsolódó egyéb jogügyletek szerepelnek, amelyeket módszeresen és alaposan feldolgozott. A fejezet egyik legalaposabb jogi fejtegetése a TPSulp. 45-ös *chirographum*mal kapcsolatos, amelynek tényállása a következő. *Gaius Novius Eunus* Kr.e. 37. június 18-án – *Hesycus* nevű rabszolgáján keresztül – 10.000 *sestertius* pénzkölcsönt vett fel *Euenus Primianustól*, s a kölcsön fejében elzálogosította azokat a terményeket, amelyeket már korábban elhelyezett egy Puteoliban található közraktárban. Ezt követően, július 2-án újabb 3000 *sestertius* kölcsönt vett fel, ismételten *Euenus Primianustól*. A felek a második szerződésre is kiterjesztették a zálogjogot. Még ugyanezen a napon a záloghitelező (*Euenus Primianus*) bérbe vette *Gaius Novius Cypaerustól* azt a raktárhelyiséget, ahová zálogadása korábban beraktározta az elzálogosított terményeket. A bérleti díjat pedig szimbolikus összeg-

ben, 1 *sestertius*ban határozták meg. A viaszostábla kapcsán az egyik legfontosabb kérdés az, hogy miért elégszik meg a bérbeadó a jelképes összeggel, miért nem piaci bérleti díjat kér? Pozsonyi Norbert úgy gondolja, hogy a raktáros vállalkozó a szimbolikus *merces* által saját *libertinusát*, a zálogadóst kívánta támogatni. Ezt a felfogást támasztja alá az a – tanúaláírásokból egyértelműen kitűnő – tény, hogy a zálogadós a bérbeadónak a felszabadítottja. Emellett az előre történő fizetést kizárja a bérösszeg kalkulálhatatlansága is, mivel nem határozott, hanem határozatlan idejű bérleti szerződésről van szó. A jogi kötelék a felszabadított és a volt tulajdonos között valóban magyarázhatja a szimbolikus összeget. A szerző azt is taglalta, hogy a raktáros-vállalkozó (*horrearius*) *Gaius Novius Cypaerus* a raktárhelyiségeket annak tulajdonosától, *Puteoli coloniatól* bérelte. Az ő üzleti érdeke tehát az, hogy a raktárt vagy annak egyes részeit magánszemélyeknek kiadja, s az abból befolyt összegből a tulajdonosnak bérleti díjat fizessen. Ezen túl személyzetének munkabért juttat (vagy saját rabszolgáit élmezsi), a maradék összeget pedig haszonként megtartja. *Gaius Novius Eunus*, a raktár bérbeadójának *libertinusa* gabonakereskedőként, spekulánsként üzletel. Az okirat tanúsága szerint június és július hónapban kölcsönt vesz fel, hogy olcsó, a tengeren túlról érkező gabonát (alexandriai búzát) vásároljon, a terményt beraktározza, hogy a hajózási szezon befejezésekor (*mare clausum*: november 11-e és március 10-e között a tengeri fuvarozás szünetelt), a gabonabőség megszűntekor megkísérrelje azt drágábban értékesíteni. *Gaius Novius Eunus* gabona-spekulánsi tevékenységéről több, a korból fennmaradt viaszostábla is tudósít. *Gaius Novius*

Eunus a kölcsönre biztosítékul az első alexandriai szállítmányokkal érkező – már Cypaeius raktárában lévő – gabonát kötötte le, hogy a kölcsönkapott összeggel rögtön újra elindulhasson, amíg a tengeren történő fuvarozás lehetséges. Fontos a hitelt nyújtó Euenus Primianus üzleti érdeke is. Ő abban érdekelt, hogy a kölcsön adott pénzt visszakapja, s erre jó biztosíték a már raktáron lévő gabona, illetve hüvelyes termés. E fölött kézizálogot szerez, s a bérlői jogállásánál fogva engedélye nélkül a termés el sem szállítható. A bérleti szerződéssel bérlőként birtokot (*naturalispossessiot*) is szerezhet, s egyben annak megtartását is elősegíti, hiszen a raktáros a búzát ettől fogva csak neki adhatja majd ki. Az egy *sestertius*nyi bérleti díj számára is kedvező, hiszen több hónap alatt ez akár sok száz *sestertiust* kitevő megelőlegezett költséget is jelentett volna számára (ezt természetesen majd meg is téríthetné zálogadásával, amikor ő a nyereségét realizálja).

A második fejezet kapcsán kiemelkedőnek és új eredménynek tartom a foglalo (*arrabo*) magyarázatára adott interpretációt, amelyben a szerző a szépirodalmi példák alapján meggyőzően érvel a forrásban említett tényállás jogvesztő zálogként (*lex commissoria*) történő értelmezése mellett. A zálogszerződések veszélyviselési klauzuláiról is találóan állapítja meg azok szerződés-specifikus jellegét, vagyis a termények kapcsán előálló veszélyek (például rágcásalók, penész, stb.) bérlőre hárításának életszerű gyakorlatát.

A harmadik fejezet „A fiducia cum creditore a szerződési gyakorlatban” címmel (107–153.) a római tulajdonzálog intézményével kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdéseket veszi górcső alá. A szerző által feltett leg-

fontosabb kérdés az, hogy miért alkalmazta a római joggyakorlat továbbra is a *fiducia cum creditore* intézményét abban az időben, amikor a kézizálog (*pignus*) is rendelkezésre állt már. Az áttanulmányozott szerződési okiratok tükrében megállapítható, hogy a *res Mancipi* elzálogosítása a *fiducia*, míg a *res nec Mancipi* a *pignus* keretében történt azzal, hogy a tulajdonzálog esetében szokásossá vált az adós számára a dolgot *precarium*ként vagy bérletként visszaszolgáltatni. A szerző ehelyütt ismételtan tanúbizonyságot tesz az apró jogászai distinkciók megtételére való különleges képességéről. Ennek ragyogó példája az okirati szövegekben található *pecunium dare* és a *pecunium credere* elhatárolása, amelynek alapján Paulus elméleti megkülönböztetését lefordítja a joggyakorlat nyelvére, megállapítva, hogy a *pecuniam credere* a *stipulatio* útján való hitelezést, a *pecuniam dare* pedig a *mutuum* mint reálszerződés keretében történő pénzkölcsönt takarja. Fejtegetései remek érvet szolgáltatnak azon – napjaink romanistáinak körében sajnálatos módon elvéve még mindig jelen lévő – véleményekkel szemben is, amelyek a szerződési gyakorlat tanulmányozását kevés gyakorlati haszonnal járó kutatói módszernek tartják. Különösen termékeny ez a módszer akkor, ha eredményeit a jogtudósi művekkel ütköztetjük, ahogy azt a szerző *par excellence* alkalmazta. A források értelmezése kapcsán az összehasonlító módszerrel (a *fiducianak* a görög *prasisepilysei* intézményének az összevetésénél), valamint a jogtörténeti megközelítést is alkalmazta. A *fiduciával* kapcsolatos megállapításait mindig forrásszövegekkel támasztotta alá, eredményei nyomán több római jogi tankönyv is módosításra, kiegészítésre szorulhat.

A negyedik fejezetben „Pignus ex pacto vendere licet. A pactum de vendendo a Kr. u. I-II. században” címmel 154–180.) a zálogjoggal biztosított követelésből való kielégítés egyik módjáról, a zálogtárgy értékesítéséről értekezik a szerző. A zálogjog eladásáról szóló megállapodások (*pactum de vendendo*) kérdését számos jogtudós – így *Labeo*, *Iavolenus*, *Gaius* és *Pomponius* – érintette. A kazuisztikus jogtudósi anyag feldolgozásának eredményeként világosan felrajzolható az a folyamat, amelynek során a *pactum de vendendo* esetében az esetleges jogügyleti alkatrészből (*accidentali a negotiiből*) természetes alkatrész (*naturalia negotii*) lett. A fejezet egyértelmű *novuma* az okirati anyag vizsgálata, ebben a körben különösen a TPSulp. 79 *pactum de vendendo*jának szerkezetére vonatkozó megállapításai értékesek. A kauteláris jogtudomány értékelése szempontjából bír jelentőséggel a zálogjog és a kezesség egymáshoz való viszonyának – a jogtudósi és az okirati joganyag összevetésének már jól bevált módszere szerinti – értelmezése.

Összességként megállapítható, hogy Pozsonyi Norbert műve az utóbbi évek

egyik legszínvonalasabb hazai megjelenésű római magánjogi monográfiája. A szerző méltó képviselője a sorozat névadója (*Pólay Elemér*) által alapított szegedi romanista iskolának. Pozsonyi már ebben az első monográfiájában bizonyította, hogy a források, a hazai és a külföldi szakirodalom alapos ismeretének birtokában van, s a hazai tudományos élet további jelentős műveket várhat tőle. Új eredményeket ért el ebben az eddig kevésbé kutatott témakörben, amelyet példamutató alapos-sággal és precíz jogász elemzéssel, kellő dogmatikai mélységben dolgozott fel. Exegetikai állásfoglalásai meggyőzők, érzéke a római jogi kérdések gazdasági elemzése iránt kiemelkedően fejlett. Pozsonyi Norbert műve magas szintű elméleti felkészültséget tükröz, s az általa elért eredmények mind a romanisztika, mind a civilisztika fejlődéséhez hozzájárulhatnak. A fentiekre tekintettel őszintén meggyőződéssel ajánlhatom a kötetet az érdeklődő és igényes olvasóközönség számára.

Dr. Pókecz Kovács Attila
egyetemi tanár (NKE)

Berki Gabriella

Free Movement of Patients in the EU

A Patient's Perspective

Szeretném egy személyes megjegyzéssel kezdeni a mű¹ méltatását. Pontosan emlékszem, amikor a szerzővel Brüsszelben találkoztunk, hogy átbeszéljünk

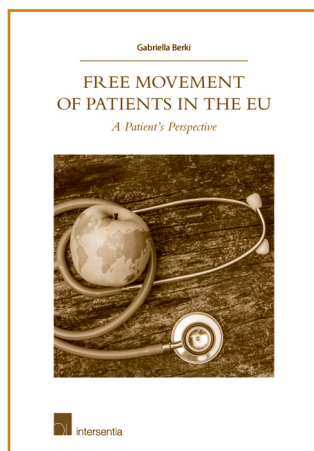
néhány, a betegmozgással kapcsolatos kérdéskört. Valamikor 2012-ben lehetett ez, amikor Gabi még inkább csak ismerkedett a témával, jómagam pedig még a minisztériumban dolgoztam és éppen az irányelv tagállami (magyar) végrehajtásának előkészítésén dolgoztam. Már akkor is nagy hatással volt

1 Berki, Gabriella: Free Movement of Patients in the EU. A Patient's Perspective, Intersentia, Cambridge, 2018

rám, hogy Gabi milyen konkrét elképzelésekkel vágott neki a munkának, nevezetesen, hogy őt nem a tagállami végrehajtás kihívásai, hanem a betegek jogai érdeklik. Hogy az Unió polgárai mit profitálhatnak az új szabályokból. És íme, kezünkben tarthatjuk Gabi véleményét, rendszerezetten, pontosan kifejtve arról, hogy tényleg milyen hozadéka van az uniós szociális jognak az uniós polgárok egészségvédelme terén. Tényleg lehetségessé válik ebben a közös unióban, hogy a betegek a legjobb ellátáshoz juthassanak hozzá.

Abból lehet kiindulni, hogy az európai államok népjóléti kérdésként kezelik az EU-ban az egészségügyi szolgáltatásokat, ez a témát szükségképpen politikai szintre emeli. Az EU pedig a kompetencia hiánya miatt szükség-szerűen belső piaci szabályozókon keresztül hathat csak rá. A kötet logikus sorrendben mutatja be ezeket a szabályozókat, a 883/2004/EK rendeletet és a határon átnyúló betegjogokról szóló 2011/24/EU irányelvet, kialakulásának előzményeit, a jogesetek tanulságait, a gyakorlati megvalósíthatóság problematikáját (nyelvtudás és anyagi lehetőségek korlátozó hatásait).

A dolgozat előnyként kezeli az egyén azon lehetőségét (jogát), hogy gyógyulását a közösség érdekei elé helyezze, kikerülje a szolidaritás és méltányosság kérdéseit, és orvosilag indokolt esetben igénybe vegye vagy tervezetten megvegye (kérjen engedélyt) egy jobb minőségű ellátásra. A Petru-eset jut az ember eszébe, amelynél az Európai Bíróság igen messzire ment, akár minden egyénnek jogot adna a saját biztosítási rendszer elhagyására. A feszültségek a területen érezhetőek, és a betegmobilitási arányszámok stagnálása is azt mutatja, egy igen speciális területtel állunk szemben.

Kedvencem a kötetből a javaslatokat megfogalmazó rész, hiszen ott igen világosan azonosítja a szerző azokat az uniós jogi koncepciókat, amelyet évtizedeken keresztül alakultak ki, és azon elmélkedik, vajon fenn kell-e őket tartani (pl. előzetes engedélyezés vagy tervezett ellátás fogalmi elkülönítése) vagy új irányokba kellene elmozdulni (pl. európai egészségbiztosítási alapot felállítani).

A kötet magas szakmai színvonalú, érthető nyelvezetű, érdekes, koncentrált munka. A mű angolul íródott, ami nagyon is indokolt, hiszen Gabi a témában nemzetközi szinten is ismert előadó, szakértő. Ebben mentora, *Hajdú József* nyomdokait követi sikerrel. Ahhoz, hogy benne maradjon a vérkeringésben, szükségesek az ilyen összegző monográfiák. Bízhatunk benne, hogy sok külföldi hivatkozást is kiérdemel majd, ami a magyar jogtudománynak is siker, és ilyen teljesítményekre bizonyégető szükségünk van. Reméljük, Gabi sok hasonlóval fog még előállni.

Végül egy személyes megjegyzéssel zárnám. A mű talán másoknak egy a sok kiváló szakkönyv közül, de számomra sokkal több annál. Nekem ugyanúgy a szakmai életem fontos részét képezte a téma majdnem egy évtizeden keresztül,

mint Gabinak. Minden, ami a könyvben van, nekem is ismert vagy megélt gondolat, élmény. Ezért is külön nagyon köszönöm Gabinak, hogy olvasva a papírra vetett gondolatokat az a jó ér-

zés fogott el, hogy egy kicsit megírta az én történetemet is.

Dr. Gellérné Lukács Éva
adjunktus (ELTE)

Antal Tamás – Révész Béla

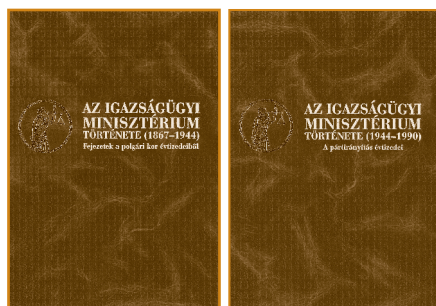
Az Igazságügyi Minisztérium története

Fejezetek a polgári kor évtizedeiből (1867–1944)

A pártirányítás évtizedei (1944–1990)¹

Hazánk polgári korszakában az igazságszolgáltatás a közvélemény előtt nagy tekintéllyel bíró közhatalmi tevékenység volt. Szerepe volt ebben annak is, hogy az igazságügyi kormányzat élén kiemelkedő képességű és gyakran osztatlan tekintélyű irányítók álltak. A sort 1848-ban *Deák Ferenc* nyitotta. Őt a kiegyezés után nagy formátumú személyiségek, tekintélyes szakpolitikusok és több esetben professzor-miniszterek követték. Ide sorolhatjuk *Horvát Boldizsárt*, *Pauler Tivadart*, *Szilágyi Dezsőt*, *Plósz Sándort*, *Balogh Jenőt*, *Vladár Gábor*t. A minisztériumi irányítás sokáig meg tudta tartani szakmai karakterét, az elmúlt 170 évben e minisztériumot irányítók között volt a legnagyobb a párton kívüliek aránya. A rendszerváltás utáni tíz igazságügyi miniszter közül hatan szintén a tudományos szférából jöttek.

Különös paradoxon, hogy a magyar történeti tudomány éppen ezen igazgatási ág és kormányzati tevékenység ha-

zai történetével nem foglalkozott a jelentőségéhez mért arányban. *Kun László* a dualizmus első 13 évét foglalta össze, öt igazságügyi miniszterének tevékenységét tekintette át. 1965-ben készült egy tervezet (*Révész Béla* hivatkozva), majd a rendszerváltás utáni első igazságügyi miniszter időszakában formálódott egy – miniszteri életutak feldolgozására irányuló – elképzelés. Eközben nagy lendülettel haladt a bíróságok, az ügyvédi kar, az ügyészség, a közjegyzőség történetének feltárása.

A magyar igazságügyi kormányzat történetének feltárása tehát megrekedt, sőt a két világháború közötti periódus és az 1945 utáni időszak lényegében feltáratlan maradt. A ku-

¹ Az Igazságügyi Minisztérium története 1867–1990 I–II, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

tatók sokáig nélkülözték a korabeli igazságügyi minisztériumok szervezete, hatáskörére, vezetésére, személyzetére vonatkozó archivált forrásokat és alaptanulmányokat. Főként ezzel magyarázható, hogy nem történt szakmai alapokon álló összefoglalás az igazságügyi főhatóság polgári és a legújabb kori tevékenységéről. A jogi oktatásban naponta éreztük ennek hiányát. Ezért van különös jelentősége a minisztérium múltfeltárást támogató aktivitásának és a most megjelent kétkötetes munkának. Két évvel ezelőtt mutatta be *Handó Tünde*, *Trócsányi László* és *Sárközi Tamás* a három kötetes dokumentum-gyűjteményt a minisztérium legújabb kori történetéről. Fontosnak tartjuk Vladár Gábor életrajzának megjelentetését is. Ennek folytatása az újabb kétkötetes munka.

A méltatás tárgyát képező mű több szempontból is hiánypótló jellegű. Mindenekelőtt tematikájában, hiszen a szerzők első ízben tekintik át az igazságügyi kormányzat belső szervezeti rendjét, ügyosztályait, hatáskörét, szervezetszociológiai jellemzőit. A vállalkozás új azért is, mert együtt vizsgálja a két történelmi korszakot, lehetővé teszi annak nyomon követését, hogy milyen mértékben volt (lehetett) folytonos a kormányzati tevékenység, hogyan hatottak a történelmi sorsfordulók a jogélet szervezeti irányítására. A mű módszertani szempontból is fontos, hiszen mindkét szerző számot vetett a forrás-adta lehetőségekkel és tudatosan alkalmazta vizsgálati, feldolgozási metódusát. Történeti nézőpontból különösen értékesnek tartom, hogy a könyv olyan forrásokra épül, és olyan dokumentumokat közöl, amelyek alapvetően új tényeket mutatnak be és további tisztázó kutatásokra ösztönöznek.

A két szerző jogász, tehát – hosszú idő után – a tárgybéli kutatás visszatért illetékességi körébe. Az alkotók megválasztása kiválóan sikerült. E munkához a levéltári források iránt kellő tiszteletet tanúsító, és a kutatott tárgykört alaposan ismerő munkatársak kellett. Olyan kutatók, akik a legújabb kor történéseit is képesek elfogulatlanul megítélni. Olyanok, akik tisztában vannak azzal, hogy a jelenkor kutatása sem történhet visszavetítő szemlélettel, felületes közelítéssel, haraggal, vagy elfogultsággal.

A polgári kort *Antal Tamás* jogtörténetész foglalta össze. Arra tett kísérletet, hogy a még fel nem tárt levéltári kútforrások, új saját kutatások, illetve az eddigi szakirodalom segítségével egy összefoglaló nyújtson az igazságügyi igazgatás polgári kori helyzetéről. Ismerve a vonatkozó források egyenetlenségét, azt a veszteséget, melyet az 1956-os levéltári tűz okozott, értékelnünk kell a töredékes anyag feltárását és értő összegzését. Gyakran halljuk, hogy a források megsemmisültek. Ez nem igaz.

Antal Tamás összegyűjtötte az igazságügyi minisztériumok szervezésére, belső struktúrájára és személyzetére vonatkozó legfontosabb adatokat, a fontosabbnak ítélt igazságügyi miniszterek életrajzeit, összegezte a polgári és büntetőjogi kodifikációk legfontosabb eredményeit. A minisztériumi szervezet áttekintése napjainkban is számos tanulságot kínál. Az ügyosztályok alakulása jól jelzi az egyes történelmi korszakok politikai-társadalmi karakterének módosulásait is. A szerző azt is láttatja, hogy hogyan alakította-módosította egy-egy koncepciózus miniszter a belső hivatali apparátusát (*Szilágyi Dezső*, *Balogh Jenő*).

A mű igazolja, hogy a polgári kor igazságügyi kormányzatának belső szer-

vezete a folyamatosságot, a felhalmozott tapasztalatok továbbadására alkalmas stabilitást mutatja. Nem véletlen, hogy ebben a hivatalban képződött és öröklődött egy magas színvonalú igazságügyi kultúra Magyarországon. Szép történeti feladat lesz a minisztérium hivatalnoki karát érintő teljes archontológia összeállítása, amely a felsorolt szervezeti egységek személyi háttérét, a központi igazságügyi apparátus személyzeti kérdéseit foglalja össze, teszi élővé.

A miniszteri életutak bemutatása is rendkívül tanulságos. A terjedelem okán ebben a részben szerzőinknek önmegtartóztatást kellett tanúsítaniuk, hiszen számos, kiváló miniszter kerülhetett volna még a könyv lapjaira. Nem is szólva olyan második vonalbeli személyiségekről, mint *Csemegi Károly*, aki szeretett volna miniszter lenni, és *Teleszky István*, aki elhárította a felkérést, de az államtitkárságot – azzal a feltétellel, ha neki megfelelő minisztere lesz – elfogadta.

A minisztérium szűkebb értelemben vett közigazgatási tevékenységéről is fontos adatok kerültek felszínre. Megismerhetjük azt a példa nélküli infrastruktúra-fejlesztést, igazságügyi célú építkezést, amely a dualizmus második felében zajlott. Napjainkban is tanulságos olvasmány az igazságszolgáltatás törvényességi főfelügyeletéről szóló fejezet, melynek illusztrálásaként a szerző számos egyedi példát is említ. Eredeti megállapítások olvashatók a Tanácsköztársaság alatti bírói tevékenység kivizsgálásáról, a közreműködőkkel szemben alkalmazott szankciókról. A minisztérium tevékenységét felvillantó fragmentumok tanulságosak, és jól érzékeltetik az adott korszak különös eseményeit (hadiállapot jogi vonatkozásait, a király jogállásával összefüggő vitákat, a béke-

kötés intimátumait). Ebben a könyvben olvashatunk először az 1938 után visszacsatolt területek igazságszolgáltatásáról. A tanulmány jól válogatott, a kor szellemiségét kiválóan tükröző dokumentum-összeállítással zárul. Ezek kivétel nélkül kapcsolódnak a törzsszöveghez, nem csupán illusztrációk.

Révész Béla fejezetei tematikai és módszertani novumot jelentenek a hazai tudományos irodalomban. A tanulmány olyan időszakot tárgyal, melynek feldolgozásához – sokak szerint – még hosszabb idő, megfelelő történelmi távlat szükséges. A jelenkor-történet eddig lényegében a köztörténeteszek és a politológusok terrénuma volt, tudományos szintű intézménytörténeti elemzést, ezen belül jogtörténeti mélyfúrásokat hivatásunk képviselői nem végeztek. A szerző bátran vállalkozott erre a feladatra, közismert kutatói elszántsággal gyűjtötte össze a feltáratlan levéltári forrásokat.

Az 1945 és 1990 közötti időszak bemutatása zömmel a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára iratállománya alapján történt. Ezen túl betekinthetünk az Igazságügyi Minisztérium Központi Irattárába, a Politikátörténeti és Szakszervezeti Levéltár anyagaiba. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltár is számos új információval szolgált. A szerző is rámutat, hogy az igazságügyi minisztérium történetének feldolgozásához hatalmas mennyiségű iratanyag áll rendelkezésre. A szerző kiemelte, hogy a minisztérium szervezeti önállósága ebben a kritikus korszakban is megmaradt, hiszen a szervezet és funkció 1945 és 1950 között nem mutat lényeges eltérést az 1945 előttihez képest. Bizonyos változások csak a fordulat éve után következtek be, de az igazságügyi irányító hatóság két fő szakmai funkci-

ója, a bíróságok felügyelete és irányítása (központi vagy legfelsőbb igazságügyi igazgatás), valamint a törvény-előkészítés, mind az átmeneti, mind pedig a szocialista korszakban megmaradt. A kontinuitás vonatkozik a fő forrást képező levéltári anyagokra is, hiszen ezek java része a régi iratkezelési rend szerint kutatható ma is.

A minisztériumot ért politikai preszriók a pártszervek archívumaiból ismerhetők meg. A szerző igazolja, hogy a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945 júliusában közvetlenül is beavatkozott a magyar belpolitikai küzdelmekbe és ennek éppen az igazságügy-miniszter volt az egyik célpontja. Újszerű megállapításokat találunk a koalíciós időszak pártközi értekezleteiről, az 1949-es fordulatról, a politika drasztikus megjelenéséről az igazságügyi kormányzat területén. Ezek között jelentős mennyiségű leleplező információ olvasható.

A jog, jogpolitika c. fejezet teoretikus elemekkel átszőtt összefoglalás a szovjet típusú rendszer hatalomérvényesítési mechanizmusáról. A szerző célja az volt, hogy az Igazságügyi Minisztérium pártállami időszakának közel fél évszá-

zados történetét árnyaltabbá tegye. A kötetben rögzített vonatkozó megállapítások a későbbi kutatók számára kiemelkedően fontosak lesznek. A tanulmányt jelentős számú, a leírt szöveghez szintén szorosan kapcsolódó dokumentumgyűjtemény egészíti ki. Hangsúlyozni kell, hogy ezeknek is önálló értelmezési és információs értékük van.

A könyv lapjain meglevenedik az igazságszolgáltatás hazai történetének számos eseménye, heroikus és tragikus fordulata. Közelmúltunk szakmai-politikai főszereplőiről is számos olyan adat birtokába jutunk, melyek újak, meglepők, vagy akár sokkoló tartalmúak. De ez a felfedezés is segíti történeti tudatunk tisztulását, hiszen a múlttal való bátor szembenézés tovább erősítheti hivatástiszteletünket és szakmai-polgári identitásunkat.

A megjelent könyvet örömmel köszönhetik az igazságügyi miniszter mindenkori szövetségesei: a jogi képzőhelyek képviselői, a hivatásrendek, a bíróságok, az ügyészségek, az ügyvédek, a közjegyzők munkatársai és a Magyar Jogász Egylet tagjai.

Dr. Stipta István
egyetemi tanár (Budapest, KGRE)

Molnár Judit (szerk.)

Emancipáció Integráció vagy asszimiláció

Tanulmányok az emancipációs törvény 150. évfordulója alkalmából

A Molnár Judit szerkesztette, címben jelzett tanulmánykötet az eman-

cipációs törvény 150. évfordulója alkalmából 2017. november 27-én a

Szegedi Zsidó Hitközség dísztermében tartott tudományos konferencia előadásainak szerkesztett, lábjegyzetekkel ellátott írott változatait gyűjti egybe. A szerzők a témát különböző tudományterületek képviselőiként eltérő alapállásból vizsgálták. A zsidó emancipációt középpontba helyezve elemezték a magyarországi zsidóknak a többségi társadalomba integrálódásának folyamatát, majd az abból való kirekesztődését.

Balogh Elemér írásában a zsidók magyarországi és európai jogi statusának dinamikáját mutatja be a középkortól a 19. század közepéig. A több évszázadon átívelő tanulmány leginkább az 1843/44-es országgyűlés zsidók jogi helyzetével kapcsolatos vitáira, és az 1848/49-es forradalmi kormányok emancipációs törekvéseire koncentrált. A szerző a tanulmány végén hangsúlyozza, hogy az 1849. július 28-án született törvény kimondta a magyarországi zsidók emancipációját, „de ez a jogforrás nem épült bele a magyar jogforrási rendszerbe, inkább politika-, mint jogtörténeti jelentőségű dokumentum.”

Homoki-Nagy Mária tanulmányában a magyarországi zsidók egyenjogúsításának folyamatában két törvény, az 1867. évi XVII. tc. és az 1895. évi XLII. tc. szerepét mutatja be. A szerző szerint a dualizmus kori törvényi rendezések a reformkori előzmények nélkül nem érthetők. Homoki-Nagy Mária rámutatott, hogy az 1867-es emancipációs törvény nem emelte a zsidó felekezetet a bevett keresztény felekezetekkel egyenlő helyzetbe, mert a felekezeti egyenjogúsítás csak az egyházpolitikai törvények keretében elfogadott recepciós törvénnyel valósult meg.

Harkai Ágnes a recepciós törvényt övező vitákat, több tematikus csoportba rendezve, elemezte a neológ 'Egyenlőség' című lap cikkeinek tükrében. Harkai Ágnes választása azért esett erre a lapra, mert annak környezetéből kerültek ki a recepció zsidó kezdeményezői, akik a Pesti Izraelita Hitközség inkább tartózkodó magatartást előtérbe helyező idősebb hivatalos vezetőivel is vállalták a konfliktust.

Marjanucz László a keresztény-zsidó vegyesházasságok szerepét mutatta be a magyarországi zsidók 'asszimilációjának' folyamatában. A szerző már a tanulmány elején hangsúlyozta, hogy a századforduló szegedi zsidósága a város legpolgárosultabb csoportjának számított és az 'asszimilációt' a társadalmi emelkedés velejárójának tekintette. Marjanucz László kutatásai szerint a szegedi zsidók vegyesházassági hajlandósága országosan is kiemelkedő volt. Ennek a hajlandóságnak az indítékairól kapunk képet tanulmányában.

Harsányi László cikkében a polgári egyenjogúság adta lehetőségekkel élő zsidó polgári középosztály egyesület-alapítási lázát mutatja be a 19. század harmadik harmadában. A szerző kutatásai szerint a 19. század második felében alapított egyesületek a vallási feladatok ellátása mellett már jótékonyági tevékenységet is folytattak, megfelelően ezzel a korszak polgári, középosztálybeli normáinak. Harsányi László az egyesületek széles spektrumát tárja az olvasó elé az árvaegyletektől a közművelődési egyesületeken keresztül a sportegyesületekig.

Glässer Norbert tanulmánya a Ferenc József és IV. Károly személyének szimbolikus izraelita értelmezéseit vizsgálja az emancipáció és a recepció által létrejött jogegyenlőség és integráció vonatkozásában. A szerző szerint a zsidóság az uralkodói hatalomhoz való viszonyulását a hagyomány határozta meg, ezzel szemben az egyenlőség és a modern európai nemzetek részévé válás gondolata a zsidó felvilágosodás alapjain állott. Glässer Norbert írásában bemutatta az emancipáció vonatkozásában az uralkodónak tulajdonított szerepvállalás szimbolikus értelmezéseit a judaizmus állampatrióta királytiszteltetének viszonylatában. Elemzése során kitért az emancipáció és a recepció nemzedékének különböző önértelmezésére, illetve ezeknek az első világháborús közbeszéddel való összefüggéseire.

Molnár Judit tanulmánya elsősorban a Horthy-korszak antiszemitizmusát és az arra adott zsidó válaszokat elemzi. A szerző szerint az első világháborút követően Magyarország zsidó elitje nem akart tudomást venni arról, hogy az emancipációs és a recepció törvény teremtette polgári jogegyenlőség

időszaka, melyet a Horthy-korszakban 'aranykornak' neveztek el, nem létezik többé. A tanulmány bemutatja, hogy a különböző magyarországi zsidó irányzatok vezetői hiába hangsúlyozták hűségüket a magyar állameszményhez, a korszak magyar miniszterelnökei közül *Teleki Pál*, *Darányi Kálmán*, *Imrédy Béla*, *Bárdossy László* és *Kállay Miklós* kormányai törvények, rendeletek sorával szűkítették jogaikat, munkalehetőségeiket, vagyonhelyzetüket, majd 1944-ben a *Sztójay*-kormány faji alapon deportálta a zsidónak minősített magyar állampolgárokat.

Trócsányi László szerint az emancipációt nem princípiumként, hanem sok Magyarországon élő zsidó polgár személyes sorsaként kell értelmezni. Sok akkor élt magyar állampolgárnak nagyon sokat jelentett. Megnyíltak az egyéni és közösségi érvényesülés útjai: a szabadság és jogegyenlőségleg léghőrében az ember egyszerre kamatoztathatja tehetségét és képességeit a maga, a családja és a köz javára. Tanulmányában öt olyan magyar zsidó jogász, jogtudós karrierjét mutatja be, akik a kiegyezés korában, vagy az azt követő évtizedekben alkottak. A szerző az asszimiláció fogalmának egy másik értelmezését használja, amikor az önfeladást (valláselhagyást) azonosítja az asszimilációval és az emancipáció legnagyobb érdemének pont az önfeladás nélküli integrációt gondolja.

A kötet legnagyobb értékének, a magas szakmai színvonalon túl, az ismertető elején említett sokszínűséget tekintem. Ugyanazt a problémát a tanulmánykötet több oldalról is láttatja.

Dr. Zima András
egyetemi docens

*(Budapest, Országos Rabbiképző –
Zsidó Egyetem)*

Statisztika – Demográfia – Jogi informatika, 'katonás' rendben oktatva

Beszélgetés a 70 esztendőös Katona Tamás professzorral

– Professzor úr, hogyan indult az Ön szakmai pályafutása?

– A Leningrádi Tudományegyetemen szereztem matematikus oklevelet. Itt kezdtem demográfiával foglalkozni, szakdolgozatomat népességi prognózisokból írtam. Az egyetem elvégzését követően Budapesten a Központi Statisztikai Hivatalban, pontosabban a Népességtudományi Kutatóintézetben helyezkedtem el, ahol tudományos segédmunkatárs lettem. Itt népességi prognózisokkal és haláloki halandósággal foglalkoztam, vagyis olyan kérdésekkel, amelyek szükségesek és relevánsak voltak a népességtudomány műveléséhez, és amelyek mindig is érdekelték.

A kutatóintézetben az akkori viszonyok között a kutatóvá váláshoz az első lépcsőt az egyetemi doktori értekezés elkészítése jelentette. Akkoriban a hivatali felettesem *Szabady Egon* professzor a kutatóintézet igazgatója, egyben a KSH elnökhelyettese és akadémiai doktor volt. Azt javasolta, hogy a Közgazdaságtudományi Egyetemen tegyek doktori szigorlatot, mondván, hogy a Statisztikai Hivatal tevékenységéhez az illeszkedik. Miután nem közgazdaságtudományi diplomával rendelkeztem, ehhez engedélyt – elbocsátó nyilatkozatot – kellett

Katona Tamás

kérni az ELTE Természettudományi Karától, valamint befogadó nyilatkozatot kapni a Közgazdaságtudományi Egyetem részéről. Miután ezek megtörténtek, a nem közgazdaságtudományi diploma okán előírtak néhány szigorlatot a közgazdaságtudomány releváns területeiről. Ezek mindegyikét teljesítve szereztem meg az egyetemi doktori fokozatot *summa cum laude* minősítéssel.

– Hogyan kezdődött egyetemi oktatói karrierje?

– A kutatómunkámat így folytattam tovább tudományos munkatársként a

Népességtudományi Kutatóintézetben. Közben 1974-ben a Közgazdaságtudományi Egyetemen kezdtem tanítani statisztikát és demográfiát. Ennek eredményeként 1978-ban félállású tanársegédnek neveztek ki, és attól kezdve 2018 novemberéig megszakítás nélkül több egyetemen is tanítottam közalkalmazotti jogviszonyban. Az oktatás számomra mindig is hobbi volt, szerettem, és most is nagyon szeretek tanítani.

Pályám kezdetén a budapesti közgazdaságtudományi egyetemen, akkori nevén Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen tanítottam, ami az első időszakban komoly kihívást jelentett. Akkor még létezett esti tagozat. Az egyik órára 19:10-től 20:40-ig tartott. Akkor még elég általános volt, hogy az esti tagozatra olyan hallgatók jártak, akik érettségi után pár évvel kerültek ebbe a képzési formába. Dolgoztak, mellette családjuk volt, és este negyed 9, fél 9 körül kellett őket ébren tartanom a regresszióanalízis szépségeivel. Ez komoly kihívás volt.

Természetesen nappali tagozatos hallgatóknak is tanítottam statisztikát és demográfiát. Előbbiek esetében először gyakorlatokat vezettem, majd idővel előadásokat is tartottam a tudományok elméleti ismereteiből. Akkoriban létezett statisztika-számvitel szakos tanárképzés; demográfiát például itt tanítottam. A budapesti közgazdaságtudományi egyetemen kicsivel az ezredforduló utánig, 2001-ig tartottam előadásokat.

– *Az egyetemi oktatás mellett milyen egyéb tevékenységek végzésére kapott megbízást?*

– 1981-től a Népeségnyilvántartó Hivatalban dolgoztam. Ez a KSH egyik szervezete volt, amely néhány évvel korábban, 1974 közepén alakult meg. Tulajdonképpen ezzel kezdődött a népeségnyilvántartás rendszerének felépítése, amely a népmozgalmi adatgyűjtés és a

népeségnyilvántartó rendszer integrációjával folytatódott. Odakerülésemkor főosztályvezető-helyettesként, majd egy éven belül főosztályvezetőként részem volt az 1980-ban végrehajtott tizenkettedik népszámlálás adatfeldolgozásának gyorsításában. 33 éves voltam, és akkoriban meglehetősen ritkán fordult elő, hogy valaki ennyire fiatalon főosztályvezető lett. Ezt követően a hivatalvezető helyettesévé neveztek ki, és egészen 1990-ig ebben a munkakörben dolgoztam a Hivatalnál. Közben megírtam és megvédtem a népeségprognózisok témakörével foglalkozó kandidátusi értekezést. Ebben továbbra is foglalkoztam halálóki halandósággal, de emellett már megjelent egy termékenységi blokk is.

– *Professzor úr meghatározó szerepet játszott a jogi informatika magyarországi jogászképzésben történő meghonosításában. Mit kell tudni a jogi informatika tantárgy bevezetéséről?*

– Még az 1980-as években, a Népeségnyilvántartó Hivatalba kerülésemmel összefüggésben kezdtem foglalkozni a jogi informatika alapjaival, mivel az a Hivatal tevékenységében fontos kérdéseket érintett. A személyi jogok védelmével összefüggésben elsőként találkoztunk azzal az európai szakmai irányzattal, amely szerint valamilyen módon korlátozni kell a nagy adatbázisok alkalmazását. Ekkor az államigazgatáson belül a KSH koordinálta az informatikát, és látta el a számítástechnikai alkalmazások szakmai felügyeletét. Ennek eredményeként az első adatvédelmi törvény tervezete a KSH-ban készült el, amelyhez olyan komoly szakértők is rendelkezésre álltak, mint például Súlyom László professzor, aki a Népeségnyilvántartó Hivatal megbízásából a személyi azonosító számok jogi kérdéseivel foglalkozott, több szak-

értői véleményt megfogalmazott, illetve tanulmányt is készített.

A Népeségnyilvántartó Hivatalban, ill. a KSH-ban folyó szabályozás-változásokkal és szakmai fejlesztésekkel párhuzamosan, már az 1980-as években az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán speciális kollégiumok keretei között kezdtem a jogi informatika oktatását. A fakultatív tárgy bevezetése az ottani Statisztikai Tanszék vezetője, *Kovács József* professzor úr érdeme volt. Ennek eredményeként ráadásul a Tanszék is átalakult, pontosabban tevékenységi köre kiszélesedett, a továbbiakban pedig Statisztikai és Jogi Informatikai Tanszék elnevezéssel működött.

– *Hogyan fogadták a hallgatók ezt az új tárgyat?*

– A hallgatók egy része érdeklődött iránta. Egyébként bevallom, mindig szívesebben tanítottam fakultatív tárgyakat, mivel ezekre az előadásokra mindig olyanok jöttek, akiket érdekelt az adott témakör. Az ELTE jogi karának hallgatói között is volt egy erős érdeklődő mag, ami az akkori 150 fős évfolyamból 10–15 főt jelentett, akiket érdekelt az informatika, és jártak is ezekre az órákra. Az előadásokat a tanszék szemináriumi termében tartottuk.

– *Hogyan alakult pályáíva az 1990-es években?*

– Az 1990. év februárjáig a KSH-ban voltam hivatalvezető-helyettes, és közben a Közgazdaságtudományi Egyetemen és az ELTE jogi karán egyaránt tanítottam. Ekkoriban, a rendszerváltás előtt közvetlenül, a Kormány úgy döntött, hogy a Népeségnyilvántartó Hivatalt áthelyezi a Belügyminisztériumba. Ennek az volt az előzménye, hogy már az 1980-as évek végén megindult egy szemléletváltozás: az volt a lényege, hogy a BM ne rendőr-minisztérium legyen, mint az akkori

kelet-európai blokkban jellemző volt, hanem általános közigazgatási minisztériumként funkcionáljon. Ennek eléréséhez párhuzamosan szüntették meg a Minisztertanács Tanácsi Hivatalát – amely akkor a helyi (megyei és települési) tanácsok felügyeletét gyakorolta – és csatolták a Népeségnyilvántartó Hivatalt is a Belügyminisztériumhoz. Ennek következtében az intézménnyel és a feladattal együtt én is átkerültem.

Majd jött a rendszerváltás, és az új belügyminiszter, *Horváth Balázs* kinevezett az akkori BM Informatikai Hivatal vezetője általános helyettesének. Később e Hivatal megbízott vezetője lettem. Ez komoly szakmai és vezetői kihívás volt. Akkor kezdődött a nagy hazai adatbázisok működtetése. Ez egybeesett egy olyan, a nyilvántartási rendszer pontosságával és naprakészségével összefüggő kényszerrel is, amelyet az akkori autópályák számának robbanásszerű emelkedése idézett elő. Nem lehetett minden gépkocsi mellé rendőrt állítani, éppen ezért vált égető kérdéssé az informatikai háttér rendezése, az adatbázisok korrekt tartalmának és megbízható működésének biztosítása. 2–2,5 év kemény munkájának eredményeként sikerült egy megfelelően működő informatikai rendszert létrehozni. Ekkor született meg a ma is ismert gépjárműnyilvántartási rendszer. Az a tény, hogy akár rendszám-töredék alapján lehetett benne keresni, sikeresen oldotta meg a problémát.

– *Mennyiben befolyásolta az 1992-es adatvédelmi törvény hatálybalépése a jogi informatikát?*

– Nagyon érdekes, hogy az 1980-as évek végére tulajdonképpen már az adatvédelmi törvény és a népeségnyilvántartásról szóló törvény is elkészült. A rendszerváltás előtt azonban ezek a jogalkotási kezdeményezések már nem

mehettek keresztül az Országgyűlésen. 1990. május 2-án megalakult az első szabadon választott Országgyűlés, és értelemszerűen akkor sok más feladata is volt. Mi, akik ezzel foglalkoztunk, sürgettük volna, de meg kellett értenünk, és természetesen meg is értettük, hogy ennél fontosabb teendők is vannak, és így végül mindkét törvényt 1992-ben fogadták el.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényt 2011-ben az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló CXII. törvény váltotta fel, míg a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilván tartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény ugyan többször is módosult, de a mai napig hatályban van. Ezek a jogszabályok tehát már a '80-as évek végén a Népszéchnyilvántartó Hivatalban, illetve a KSH-ban az adatvédelmi törvény az Igazságügyi Minisztériummal együttműködésben elkészültek. Kiemelendő, hogy akkoriban *Kilényi Géza* volt az igazságügy-miniszter helyettese, aki később alkotmánybíró lett, *Sólyom László* pedig az AB elnökhelyettese, majd elnöke lett.

– *Milyen szerepet játszott ekkoriban az Alkotmánybíróság az információs önrendelkezési jog védelme terén?*

– Közben voltak persze kényszerlépések is, amelyeket maga a jogi szabályozás idézett elő. Az Alkotmánybíróság akkor úgy ítélte meg, hogy túlzott a közigazgatás felhatalmazása a személyi szám használatánál, ezért 15/1991 (IV. 13.) AB határozatával kimondta, hogy a személyi szám generális alkalmazhatósága alkotmányellenes, továbbá két, a népszéchnyilvántartással kapcsolatos, akkor még hatályban lévő törvényerejű, ill. végrehajtási rendeletet is megsemmisített. *Sólyom László* volt a határozat

előadóbírája, ami azért lényeges és érdekes, mert amennyire tudom, ez volt az egyetlen olyan téma, ahol az előadó bíró az AB akkori elnöke volt személyesen. Maga a határozat egy nagyon komoly tanulmány, ami akkor lényeges iránymutatást adott a teljes közigazgatásnak.

Mindenesetre jelentős figyelmeztetés volt, hogy az Alkotmánybíróság ismét felszólította a közigazgatást, pontosabban kilátásba helyezte, hogy hatályon kívül helyezi a népszéchnyilvántartással kapcsolatos alapvető rendelkezéseket, ha a korábbi határozatában foglaltaknak nem tesznek eleget. Ekkor született a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvény, amely bevezette a személyi szám helyett a személyi azonosító, az adóazonosító, valamint a társadalombiztosítási azonosító jelet. Azt gondolom, hogy a személyiségi jogok érvényesülése érdekében *Sólyom László* óriási érdemeket szerzett, de úgy vélem, ebben a kérdésben tévedett az Alkotmánybíróság. Az, hogy három külön azonosítót használunk, nagyobb biztonságot még nem garantál, viszont egyértelműen nagyobb költséggráfordítást eredményez. Az 1996. évi XX. törvény nem is tudott igazán az elképzelések szerint hatályosulni, ugyanis a 1998-as kormányváltás után a társadalombiztosítás nyilvántartásait az akkori adóhatósághoz rendelték. Ugyan az adóhatóság informatikai vezetői deklarálták, hogy ezeket az adatokat egymástól elkülönítve tárolják, és a két adatbázist nem kötik össze, de ezt igazán senki nem hihette el. Ezért mondom azt, hogy az 1996. évi XX. törvény igazán soha nem érte el jogvédelmi célját, hiszen ezen adatok kezelése végül is a mai napig egyazon intézmény kezében van. Ugyan kitaláltak mindenféle áthi-

dalónak szánt megoldást, de utólag is azt gondolom, hogy ezek nem váltak be, és ezeket az adatokat másképp kellene védeni.

– *Milyen technikai infrastruktúra állt akkoriban a Belügyminisztérium rendelkezésére?*

– A Belügyminisztériumhoz visszatérve: az Informatikai Hivatal létrehozta a nagy adatbázisokat. Ilyen volt a gépjármű-nyilvántartás, oda tartozott a személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, vagyis a népességnnyilvántartás, és ekkor kezdődött a bűnügyi nyilvántartások digitalizálása. Talán a legfontosabb az volt, hogy sikerült létrehozni a modern ujjlenyomat-nyilvántartási rendszert is, mivel beszereztünk egy olyan gépet, amely ennek kezelésére alkalmas volt. Ehhez az is kellett, hogy a COCOM lista alkalmazását Magyarország vonatkozásában 1990-ben lényegesen enyhítették, 1992 február 10-én pedig – a COCOM által lényegesnek vélt exportkorlátozások bevezetése nyomán – véglegesen megszüntették. Így megkaphattuk azokat a korszerű informatikai eszközöket, amelyeket addig nem.

Emlékszem, hogy 1991-ben Koppenhágában egy konferencián azzal dicsekedtünk a nyugat-európai kollégáknak, hogyan oldjuk meg 100 MB-os diszkekkel az információátvitelt, milyen állományokat teszünk, és ehhez milyen komoly tömörítési eljárást alkalmazunk. Hallgatták a német kollégák, és érdeklődtek, hogy ez nagyon érdekes, de miért nem veszünk inkább nagyobb 2-500 MB tárolására alkalmas diszkeket? Ez akkor a COCOM miatt volt, de később természetesen az ilyen, nagyobb tárhellyel rendelkező eszközök beszerzése is lehetővé vált.

Közel harminc év távlatából már elmondható, hogy szerencsére eljutottunk

a 200–500 MB-os tárhelyektől a terrás kapacitásokig. A '80-as évek végén, a '90-es évek elején 100 MB-os diszkeink voltak. Mosógépeknek neveztük azokat az adattárolókat, amelyeket a 80-as években használtunk, mivel úgy néztek ki, és kb. akkorák is voltak, mint ma egy automata mosógép. A tetejére rá kellett tenni a diszkeket. Ha jól emlékszem, akkor a népességnnyilvántartás adatait összesen 55 diszken tároltuk: a férfiak adatállománya 23, a nők pedig 32 diszken fért el. A rendszer *offline* módon működött, a rendszerkarbantartás kb. egy hétig tartott, és folyamatosan kellett az adatokat feldolgozni. Más technológiai szint volt, egészen más, mint a maiak. Az informatikában, akkoriban ezek a fejlesztések elég komoly előrelépést jelentettek. A jogi szabályozás pedig kicsit lassabban tudta követni a fejlődést.

– *Hogyan került ismételtén a Központi Statisztikai Hivatalhoz?*

– 1995-ben ismét váltás történt a pályafutásomban, ugyanis ebben az évben visszahívtak a KSH-ba: először megbíztak, majd kinevezett elnökként vezetem a hivatalt. Ekkor már nem csak népesedési kérdésekkel, demográfiával és jogi informatikával foglalkoztam, hanem olyan további szakterülettel is, mint a gazdaságstatisztika. Ennek az aktualitását az adta, hogy egyrészt komolyan megindultak az EU-s csatlakozási tárgyalások, másrészt ekkoriban kellett áttérnünk a piacgazdaság statisztikai megfigyelésére. Ez utóbbi azért volt fontos, mivel míg egy szocialista gazdaságban meghatározott üzemméretek és szervezetek léteztek, ahol statisztikával foglalkozó munkatársak is dolgoztak és adatot szolgáltatottak, addig a '90-es évektől kezdve ugrásszerűen megnőtt a kis- és középvállalkozások, valamint a mikrovállalkozások száma, amelyekről

már nem lehetett olyan formában és tartalommal adatot kérni, mint a korábbi nagyvállalatoktól. Ez azt jelentette, hogy át kellett térni a mintavételes eljárásokra, és vagy reprezentatív mintákkal kellett dolgozni, vagy közigazgatási információs rendszerektől kellett átvenni adatokat.

Akkoriban sok mindent át kellett alakítani. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy több mindenhez meg nem kellett hozzányúlunk. Például addig, ameddig a többi volt szocialista országban csak nemzeti jövedelmet számoltak és GDP-t soha, addig nálunk más volt a helyzet. Nekünk nagyon jó volt a nemzetközi beágyazódásunk. Ez köszönhető az egyik elődömnek, *Nyitrai Ferencének*, aki azon túl, hogy akadémiai doktor és egyetemi tanár volt, több ciklusban is az ENSZ Statisztikai Bizottságának elnökeként tevékenykedett, ami akkoriban a kelet-európai térségben nem volt jellemző. Mi már a '60-as évek óta számoltunk GDP-t, éppen ezért a '90-es években csak váltani kellett. Addig ezt a mutatót a tudományos munkásság részeként számoltuk, utána pedig a GDP lett a hivatalos statisztikai szolgálat egyik legfontosabb szintetizált adata a gazdaság helyzetéről. A váltás időszakában végrehajtottunk egy kereskedelmi cenzust is éppen annak érdekében, hogy megteremtjük a mintavétel alapját. Ez 1996-ban történt.

– *Hogyan került a Szegedi Tudományegyetemre?*

– Ebben az évben történt egy másik fontos esemény is, hiszen Szegedre hívtak tanszékvezetőnek. Ez engem is váratlanul ért, hiszen a szegedi egyetemmel addig nem volt kapcsolat. Ekkoriban éppen átalakulóban volt az egyetem jogi kara, ugyanis a karon működött az a közgazdasági tanszékcsoport, amelyhez a gazdaságtudományi képzés tartozott.

Maga a gazdaságtudományi képzés 1994-ben kezdődött meg. A jogi karon a dékán 1996-ban *Molnár Imre* professzor úr volt, így az ő időszakában alakult át a Statisztika Tanszék. A tanszék tevékenységi köréhez tartozott a jogász- és a közgazdászképzésben történő statisztikaoktatás. A jogászképzésben is fontos tárgyról van szó, de a közgazdászképzésben ez módszertani alaptárgy. Tehát ekkor hívtak ide, és azóta itt tanítok, 65 éves koromig tanszékvezetőként, azóta 70 éves koromig egyetemi tanárként tevékenykedtem. 70. életévem betöltésével *professor emeritus* címet kaptam. A tanszék vezetését az egyik nagyon tehetséges tanítványom, *Kovács Péter* vette át, aki azóta már habilitált docens lett, és jelenleg a Gazdaságtudományi Kar dékánja is.

Őszintén szólva korábban azt gondoltam, hogy a KSH-ból fogok majd nyugdíjba menni. Amikor a KSH-ba kerültem egykor, az a történet fogadott, hogy aki ott eltölt két-három évet, onnan fog majd nyugdíjba menni. Persze olyan szervezetben is dolgoztam, amely időközben átkerült a BM-be, ahová, mint mondtam, én is mentem, viszont idővel visszahívtak a KSH berkeibe. Végül 1998 szeptemberében a hivatali felettesem, az akkori miniszterelnök lehetővé tette, hogy főállásban is a tudománnyal foglalkozzam.

Ez 2002-ig tartott, amikor is újra a közigazgatásba kerültem, *Medgyessy Péter* miniszterelnök kabinetjébe, ahol helyettes kabinetfőnök, majd kabinetfőnök lettem. Helyettes kabinetfőnökként a gazdasági és társadalompolitikai titkárságot vezettem, vagyis a szakértői *teamet*, illetve a közigazgatási koordinációnak voltam felelőse. Később kabinetfőnökként minden olyan feladat rám hárult, ami a kabinetiroda tevékenységét adta.

2004 őszén a Pénzügyminisztérium-

ba kerültem, ahol 2010-ig dolgoztam. Államtitkár voltam, majd két és fél évig a Magyar Államkincstárat vezettem, és ezalatt az Államadósság-kezelő Központ igazgatósági elnöke is voltam. Ebben az időszakban tehát pénzügyi területen dolgoztam, miközben tanítottam is. 2010-től pedig tavaly novemberig főállásban tudtam ismét az oktatással foglalkozni.

– *Mindezzel párhuzamosan tanított más egyetemen is?*

– A szakmai pályafutásomnak része az a fejezet is, hogy egy időben az ELTE Statisztikai és Jogi Informatikai tanszékét is vezettem. Ez 2001-ben volt, miután Kovács Józsefné professzor asszony nyugdíjba ment. Akkor hívtak oda tanszékvezetőnek, és tíz évig vezettem a tanszékét. A jogi informatika oktatását akkor kezdtük el. Ott is az én tanszékvezetői időszakomban lett kötelező a tárgy.

– *Professzor úr, és hogyan látja a statisztika, demográfia és jogi informatika tárgyak jelenlegi oktatásban betöltött helyét, szerepét, jövőjét?*

– Tény, hogy a statisztika Mária Terézia óta a jogászképzés szerves részét képezi. Meggyőződésem, hogy ez nem vesztett a súlyából, sőt – bár ezt a véleményyt a jogász szakmán belül nem mindenki osztja –, inkább felértékelődött. Ennek elsődleges oka az, hogy egyre több jogász nem a klasszikus jogterületeken dolgozik, hanem az üzleti élet, illetve a gazdaság olyan szegmenseiben, ahol több ismeretet kell egyszerre alkalmazni. Ahhoz pedig, hogy valaki a gazdaság területén eligazodjon, szükséges a statisztika. Mindig azt vallottam, hogy a jogászképzésben nem statisztikusokat képzünk, habár az sem szégyen, ha egyesek idővel azzá válnak. Egyébként itt szeretném megjegyezni, hogy a KSH elnökök nagy része jogász volt, kisebb arányt

képviselnek közöttük a matematikusok, egyharmaduk pedig közgazdász végzettséggel rendelkezett. Én természetesen a matematikus elnökök közé tartozom.

Visszatérve ahhoz, hogy valaki magas szinten művelje a saját szakmáját, akár a társadalomtudományok, akár a gazdaságtudományok terén, fontos, hogy az alapvető társadalmi és gazdasági folyamatok között eligazodjon. Soha nem kértem, és nem is szándékoztam ennél többet követelni a hallgatóktól. De ezt igen. Én mindig azt mondtam a hallgatóknak, hogy legyenek értő alkalmazói a statisztikának, hogy el tudjanak igazodni a számok világában és ne kelljen statisztikus segítségét kérni ahhoz, hogy megértsék az alapvető közgazdasági történéseket. Ezt többé-kevésbé sikerült is elérni. Minden évfolyamban voltak olyanok, akik szerették a statisztikát, de kétségtelenül többen voltak azok, akik nem értették, hogy erre nekik miért van szükségük. Később persze a munkavégzés során sokan megértették.

– *Hogyan alakulhat a jogi informatika jövője?*

– A másik irány a jogi informatika. Nagyon fontos, hogy elkezdjük oktatni. Hozzáteszem, hogy a jogi karok közül Szegeden vezettük be elsőként mint kötelező tantárgyat. Azóta persze jelentősen átalakult ennek az oktatása is. A 90-es évek végén külön, fakultatív módon számítógépes ismereteket is oktattunk hozzá. Emlékszem, hogy az első néhány évben nem tudtunk elég hallgatót felvenni, mivel nem volt annyi gép, mint amilyen óriási igény volt rá. Majd szép lassan egyre kevesebben jelentkeztek, és egyre inkább másra volt szükség, hiszen a hallgatók ma már eleve úgy érkeznek, hogy a számítógépet az ő fogalmaik szerint ismerik. Azután, mikor a szakmai részletekbe belementünk, kiderült, hogy

ez nem így van. Ha csak abból indulok ki, hogy a három gyermekem közül a legnagyobb valamikor általános iskola végén, a gimnázium elején került kapcsolatba a számítástechnikával, a legkisebb pedig úgy hat évesen odaült a gép mellé, manapság pedig már a kisebb gyerekeknek is okostelefonjuk van, elég szembetűnő a változás.

A jogi informatika olyan szemléletet ad a hallgatóknak, ami a mai világban nélkülözhetetlen. És itt nem is az a lényeg, hogy a modern technikával megbirkóznak-e – bár ez sem utolsó szempont, mivel nem lehet sem az ügyvédi irodában, sem a bíróságon titkárnőt hívni, ha olyan kérdés merül fel, amiben többnyire ők tudnának segíteni –, hanem annak a fontosságát tudják a hallgatók e tárgy által megérteni, hogy a modern világban hogyan kell például bizonyos életviszonyokat szabályozni.

És itt, ezen a területen, a jog egyértelműen le van maradva. Ilyen terület például az *internet* szabályozása. Tudjuk, hogy az *internet* alulszabályozott. Amikor a 70-es években, az amerikai egyetemeken egymás közötti kommunikációjában elkezdtek alkalmazni Kalifornia és Massachusetts között az *internetet*, akkor senki nem gondolt arra, hogyan kell szabályozni, vagy, hogy egyáltalán kell-e szabályozni bármit. Akkor senki sem gondolt arra, hogy például egy egyetemi docens és egy professzor közötti levelezést szabályozni kellene. De aztán nagyon gyorsan felismerték az ebben rejlő üzleti-kereskedelmi előnyöket, és robbanásszerűen kezdett erjedni az *internethasználat*, a jog pedig közben elaludt. Egy hazai példával alátámasztva ezt a kérdést: a közigazgatás nagyon sokáig gondolkodott azon, hogyan is lehetne az elektronikus aláírást bevezetni. Majd sikerült, de addigra a pénzügyi

életben bevezetésre került a *PIN* kód. Most nagyszerűen le van szabályozva az elektronikusan hitelesített aláírás, ami ahhoz kell, hogy például egy kkv. székhelyváltást hajtson végre, másképp ez nem működik. Majd, amikor ezt elintézte az illető, a bankjában gond nélkül átutal 200 millió forintot a *PIN* kódja segítségével.

További gondot jelent, hogy a szabályozás sem teljesen egységes. Itt van például az új polgári perrendtartás. Anyira bonyolult a formakényszer, hogy meggyőződéseim szerint ez olyan mértékben rontja az alperesi pozíciót, annyi kötelezettséget ró a peres félre, amit már szakértői/ügyvédi közreműködés nélkül nehéz teljesíteni, költséges, és ezzel már érinti az alperesi jogokat. Pedig nem kétséges, hogy csupa jószándék állt e mögött a szabályok megalkotása során, csak éppen a jogásznak nem sikerült együttműködni az informatikussal. Az informatikus nem ért a joghoz, a jogász pedig az informatikához. Nyilván ez majd egyenesbe jön. Egyébként itt most nem a polgári perrendtartást akarom bírálni, abban a gyerekbetegségeit leszámítva óriási előrelépés történt. Sokan azt mondták a régre, hogy itt ideális alperesnek lenni, és az ügyvéd legszívesebben alperesként csatlakozik egy peres eljáráshoz. Azonban ez is arra mutat, hogy más szemlélet kell a jogászoknak.

– *A jogi informatika bevezetése oktatói oldalról is kihívást jelenthetett. Először fakultatív, majd rövid időn belül kötelező tárgy lett. A gyors technológiai fejlődés révén a tematika és az infrastrukturális szükségletek is nagyon sokat változtak. Egy évfolyamon akkoriban 200–300 hallgató volt Szegeден, az ELTE-n 500 fős hallgatói létszámról beszélünk. Ez nagyon sok fő. Hogyan lehetett ezt oktatói kapacitással bírni?*

– A jogi informatika képzésében Sze-

geden most két éve tudtunk például át-
térni arra, hogy számítógépes teremben
tartsuk ezeket az órákat kiscsoportos
foglalkozások keretében. Eddig nem
voltak meg erre a lehetőségek, feltéte-
lek. Korábban előadásokat tartottam,
és azokat az elméleti kérdéseket vettük
sorra, amelyek nagyon fontosak. De azt
gondolom, hogy a szemléletváltás
akkor fog tudni igazán bekövetkezni,
amikor azok a hallgatók, akik úgy jön-
nek ide, hogy számítógépes ismeretek
birtokában vannak, és amikor ők gya-
korló jogászok lesznek, akkor fognak
majd bizonyos dolgokat másképp látni.
Másképp, mint akár az én nemzedékem,
akár a nálam 10–20 évvel fiatalabbak.
De valóban igaz az is, hogy a technoló-
gia nagyon gyorsan változik. A kérdés,
hogy ezeket az életviszonyokat mennyi-
re tudják majd követni. Nem véletlen,
hogy Balogh Elemér dékán úr többször
említette, hogy az önvezető autók te-
kintetében nem a technológiai, hanem
a jogi szabályozás a szűk keresztmetszet.
A technológia gyorsabban halad előre,
mint a jogi szabályozás.

– *A büntetőjogászok is törlik a fejüket, ha
önvezető által okozott baleset van, vagy egyéb
károkozás történik, akkor mi a helyzet. Ed-
dig csak széttettük a kezünket, de tény, hogy
le vagyunk maradva a gondolkodásban is.
A technológia már előttünk jár, de gondolko-
dásban röghöz vagyunk kötve.*

– Ebben segíthet a jogi informatika,
hogy előmozdítsa ezt a szemléletváltást.
Legalábbis én mindig erre törekedtem.

– *A jogi informatika, amikor bevezetésre
került, a mintatanterv szerint a felsőbb év-
folyamok kurzusai között szerepelt. Ezután
átkerült első évre. Mi történt?*

– Az ELTE-n volt csak így. Ott való-
ban, kezdetben a negyedik évfolyamon
oktattuk a tárgyat. És ott sokkal köny-
nyebb is volt, mivel a hallgatók akkor

már rendelkeztek egy sor jogi ismerettel.
Majd amikor volt egy aktuális váltás a
képzési kimeneti követelményrendszer-
ben, a jogi informatikát valamiért az
általános műveltséget kiterjesztő tárgyak
közé tették, és így először másod-, majd
első évfolyamon került be a képzésbe.
Azóta is az első tanévben oktatjuk. Ez
bizonyos szempontból korlátoz ben-
nünket, mert olyan jogi fogalmakat nem
ismernek a hallgatók, amire mi hivat-
koznánk. Én ezt úgy szoktam áthidalni,
hogy a legalapvetőbb dolgokat néhány
mondatban elmondom nekik, hogy
megértsék a mondanivalóm tartalmát.

– *A tanszék által gondozott tárgyak közül
kiemelkedik a demográfia is. Mi a helyzet
ezzel a területtel? Hiszen elég sok változáson
ment keresztül ez a tárgy, ha csak azt vesszük
alapul, hogy egy egykoron kötelező tárgyból,
kötelezően választható, majd fakultatív
tárgy lett.*

– Valóban, másodévből, a második
szemeszterben tanítottuk a demográfiát,
most pedig a legutóbbi váltásban kiesett
a kötelező kurzusok közül. Persze min-
denki védi a saját tárgyát, és nem sze-
retnék kategorikus kijelentéseket tenni,
de azt mondom, hogy a demográfiai
ismeretek oktatása egy olyan társada-
lomismerethez segíti hozzá a joghall-
gatókat, amelyek a jogászai pályán több
helyzetben is hasznosak lehetnek. Már
csak azért is, mivel egyre komolyabb né-
pesedési problémái vannak a Földnek.
Más problémái vannak a fejlett, és más
problémái a fejlődő világnak. A fejlett
világban az alacsony termékenység és a
népeségfogyás komoly gondokat okoz.
Ráadásul láthatóan erőteljes a tájékozat-
lanság ebben a kérdésben. Nagyon jó
lenne, ha kicsit hozzáértőbben tudná-
nak a jogászok ezzel a kérdéssel foglal-
kozni. Most a tanszék tulajdonképpen
az érdeklődőknek tanítja a tárgyat.

– *Az ELTE-n is így volt? Kevésbé ismert Szegeden, hogy a demográfia oktatása ott hogyan alakult.*

– Nem, ott fakultatív tárgy volt, kötelező a statisztika és a jogi informatika volt, de ez most átalakult. Egy ideig nálunk a három kötelezően választható tárgy egyike volt a demográfia, most az új rendszerben már nem így van.

– *Kár érte, mivel elég fontos dolgokról van szó, amelyeket nem ártana érteni.*

– Nekem mindig az volt a törekvésem, hogy a joghallgatók az alapvető társadalmi-gazdasági összefüggéseket megértsék, tudjanak következtetésekre jutni a statisztika segítségével, tehát értő alkalmazói legyenek a statisztikának. És ahogyan mondtam az előbb, a jogi informatikánál is az volt a törekvésem, hogy azt a szemléletet fogadják el és fogadják be, ami azt jelenti, hogy a modern technológia világában az életviszonyokat nem lehet úgy szabályozni, mint néhány száz évvel ezelőtt. Ezért említettem a pénzügy kérdését is. A pénzügyi jog nagyon sok mindent – nagyon helyesen – nagyon részletesen szabályoz, mert ott kényes kérdésekről van szó. Ehhez képest a technológia ezeken már régen túllépett, amikor már úgy bankolunk, hogy a világ másik részére tudunk nagy összegeket, nagyon gyorsan, gond nélkül utalni. Meg egyáltalán, az egész kereskedelem – világkereskedelem – megváltozott. Ezt nem lehet a hagyományos módon, a bevett technikákkal szabályozni.

– *Sajnos itt is úgy állunk, hogy a jogi szabályozás csak követi az eseményeket.*

– Igen, szokták mondani, hogy a bűnözés is mindig előrébb tart, mint a bűnüldözés, csak nem mindegy, hogy mekkora a távolság. A jogi szabályozás és technológia kapcsolatában is ugyanez a helyzet.

– *Professzor úr, és hogyan látja most a tanszék jövőjét?*

– Eddig természetesen a jogászképzésről beszéltem. De most már több órában van a gazdaságtudományi karon, mint a jogi karon, és a statisztika vonatkozásában a tanszéken is a feladatok nagyobbik hányada jut a gazdaságtudományi karra, hiszen, ahogy korábban is mondtam, ott eleve nagyobb szerep jut a statisztikának, mivel módszertani alaptárgyról van szó. De az a tény, hogy közös tanszék vagyunk, véleményem szerint hosszabb távon is hatékony megoldást jelent. Amennyire tudom, az integráció kapcsán merült fel korábban az, hogy legyenek közös tanszékek azért, hogy a párhuzamosságokat csökkentsék. Ha jól tudom, mi lettünk az egyetlen olyan tanszék, amely két kar közös szervezeti egységként működik. Tudomásom szerint másol nincs ilyen megoldás. Pedig nem ártana. Azt gondolom, hogy ez a helyzet mindenképp előnyös mind a két kar számára, hiszen sajátjaként tekinthet a tanszékre, és nem külső oktatók igénybevételével kell oktatni egy tárgyat. Mindig könnyebben tud tanítani egy oktató, ha a Kar életében szerepet játszik. Én magam is sokáig a jogi kar álláshelyén voltam, nem is emlékszem mikor, talán öt éve kerültem át a gazdaságtudományi kar státuszára. De ennek olyan nagy jelentősége azt gondolom, hogy az egyetemen belül nincs.

Rám a jogi karon a kollégák ugyanúgy tekintetnek, mint eddig. Egyébként óriási eredménynek tartom, hogy 1996-ban, amikor idejöttem, már nem pályakezdőként, hanem gyakorlatilag 22 éves szakmai múlttal rendelkeztem. Ennek ellenére a karon és az egyetemen a kollégák elfogadtak, sőt befogadtak. Erre büszke vagyok, ezért igyekeztem is persze mindent megtenni. Azt senki nem érzékelhette, hogy nekem mondjuk nem a Tisza parton, hanem a Duna

part közelében van a lakásom, és onnan járok tanítani. Mindig is úgy tekintetem erre a kérdésre, hogy az az én egyéni ügyem, hogy hány km-re lakom az egyetemtől. Minden fórumon itt voltam, minden órát megtartottam, és ezt én természetesnek is tekintettem. Soha nem tömbösítettem az óráimat, hanem úgy gondoltam, hogy ha már ezt vállaltam, akkor ezt teljesítem, illetve teljesítettem is. És szívesen is tettem.

Most is ugyanannyi órám van, mint egy évvel ezelőtt volt. Ameddig a hallgatók elfogadnak, addig tanítok is. Itt szerencsére nagyon jó a kontroll. Az oktatás számomra hivatás és hobbi is egyben, ami fontos dolog.

– *Köszönjük a beszélgetést, és utólag is boldog születésnapot kívánunk!*

*dr. Princz Adrienn
tudományos segédmunkatárs és
Dr. Gál Andor adjunktus*

Jogtörténeti kutatás Bolyai ösztöndíjasként

**Beszélgetés Varga Norberttel,
karunk tudományos dékánhelyettesével**

Varga Norbert, a Kar tudományos ügyekért felelős dékánhelyettese, a Magyar Jogtörténeti Társaság egyetemi docense 2018-ban Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat nyert el. Ezen jeles esemény apropójából a vele készült interjút az alábbiakban közöljük.

– *Az MTA Bolyai-ösztöndíj kifejezetten a fiatal (45 év alatti), tehetséges kutatók anyagi támogatását, a kiemelkedő kutatási-fejlesztési teljesítmény ösztönzését és elismerését célzó posztdoktori program. Milyen témában nyújtott be ösztöndíjpályázatot?*

– Kutatómunkám középpontjában a 20. századi kartelljog komplex, nemzetközi kitekintést is magában foglaló vizsgálata áll. Célom az 1931. évi XX. tc. által a Kúrián belül különbírásként felállított Kartellbíráóság közérdekű perekre vonatkozó judikatúrájának elemző bemutatása. Ezen túlmenően

Varga Norbert

kutatásom kiterjed a Kartellbizottság esetjogára, valamint a kapcsolódó rendes bírósági joggyakorlatra is. Az elnyert tudományos ösztöndíj tárgya alapvetően levéltári kutatáson alapul,

a releváns anyagok a Budapest Főváros Levéltárában érhetőek el.

– *Az odaítélt ösztöndíj hogyan kapcsolható az Ön által az Új Nemzeti Kiválóság Programban keretei között elnyert kutatói ösztöndíjhoz?*

– Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az ÚNKP égisze alatt hirdette meg a Bolyai+ Felsőoktatási Fiatal Oktatói, Kutatói Ösztöndíjpályázatot. Erre azon kutatók jelentkezhettek, akik Bolyai-ösztöndíjban részesültek. Ily módon lehetőség nyílt az MTA által már támogatott posztdoktori projektek tudománynépszerűsítő disszeminációjára.

– *Mi indokolta témaválasztását? Voltak a kutatásnak előzményei?*

– Igen, a téma nem volt ismeretlen számomra. Kartelljogra vonatkozó jogtörténeti kutatásokat már korábban folytattunk a Gazdasági Versenyhivatal szervezésében a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar oktatóival közösen életre hívott kutatócsoport keretei között. Megjegyzem, a Kuratórium is elsősorban azon pályázatokat támogatja, amelyek esetében az adott speciális témában a pályázó már előzetes kutatási eredményeket fel tud mutatni.

– *Milyen időszakra nyerte el a Bolyai-ösztöndíjat?*

– Az ösztöndíj megvalósítási időszaka három év, az ösztöndíjam 2021 szeptemberéig tart.

– *Milyen tudományos eredmények elérését vállalta pályázatában?*

– A kutatás megvalósításának keretei között magyar és idegen nyelvű tanulmányok elkészítését vállaltam, továbbá konferencia előadások tartását, valamint *workshop* szervezését is. A Bolyai+ ösztöndíj keretében előadást tartottam a világháborús és a kartelljog összefüggéseiről a 2018. évi Kutatók Éjszakája

rendezvénysorozat keretén belül. Ezen felül egy monográfia elkészítését vállaltam, ami egyúttal a tervezett habilitációs eljárásom megindításának alapjául is fog szolgálni.

– *Hogyan épül be az Ön által megvalósított projekt a jogászképzésbe?*

– A projekt eredményeinek disszeminálása megjelenik a tehetséggondozásban és a graduális jogászképzésben is. *Krusóczy Bence* hallgató a tisztességtelen verseny témakörében készített OTDK dolgozatot, amelyet a 2019. áprilisi országos versenyen fog előadni. A 2018/2019. tanév őszi szemeszterétől ebben a témakörben fakultatív tárgyat hirdettem, továbbá az általam megszerzett szakmai ismereteket a kutatás-módszertani előadásokon ismertettem a tehetséggondozás keretében.

– *Ön karunk jelenlegi tudományos dékánhelyettese. Milyen feladatok tartoznak a portfóliójába?*

– Dékánhelyettesként alapvetően a tudományos ügyekkel foglalkozom, ami szorosan összefügg a kar hazai és nemzetközi pályázatainak koordinációjával, továbbá bizonyos mértékű költségvetési feladatokkal is. A Kar nemzetközi kapcsolatainak szervezésében is részt veszek. Az említett feladatok ezer szálon kapcsolódnak egymáshoz, ami azt is jelenti, hogy hatékony együttműködést alakítottunk ki a Kar vezetősége és a kari kollégák között. E feladatok ellátása mellett a lehető legtöbb időt igyekszem saját tudományos tevékenységem előmozdítására fordítani.

– *Az ösztöndíj elnyeréséhez ezúton gratulálunk, annak megvalósításához sok sikert, dékánhelyettesi munkájához pedig sok erőt kívánunk!*

Dr. Gál Andor
adjunktus

Washington D.C.

Mindig is szerettem utazni, és úgy gondolom, ezt a tulajdonságomat – a családi féltés ellenére – soha sem fogom kinőni. Észrevettem, hogy a legendás helyek miliője olyan lelkesedést vált ki belőlem, hogy elhiszem: mindenre képes vagyok, és minden rezdülésben lehetőséget látva a lehető legenergikusabban végzem a feladatomat. Az új élmények motiválnak a munkában, a lehetőségek beindítják az agytekervényeket. Így volt ez 2018 januárjában Washingtonban is.

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája, valamint az Igazságügyi Minisztérium együttműködésében kiírt „A doktoranduszi kutatások előmenetelét biztosító támogatást” megpályázva és elnyerve lehetőségem volt az Amerikai Egyesült Államok fővárosában tölteni több mint két hetet egy 17 napos hosszú távú kutatóút során, melynek középpontjában a *Library of Congress*-béli kutatásom állt.

PhD dolgozatomban a jövő joghallgatóinak és jogászképzésének kívánok az empiria módszerével, a jogszociológia és az összehasonlító jog területein mozogva segítséget nyújtani egy, a jelen társadalomhoz igazított stratégia kialakításával. Washingtoni kutatóutam során sikerült dolgozatomat nemzetközi perspektívával bővíteni, így olyan, leginkább amerikai megoldásokat, reformokat, jogászképzési struktúrákat és az ezek mögött rejlő gondolkodásmódot rögzítő anyagot gyűjtöttem össze, amelynek eredményeképpen alkalmazható, hallgató- és oktatóbarát, hagyományait megtartó, a modern kor társadalmi igényeihez közelítő, a jelenkor hallgatóit különös hangsúllyal értékre nevelő egyetemi jogászképzési ötlettárat készítek el dolgozatom keretein belül. Az ötlettáron belül tematikus fejezeteket állítok fel, így a gyakorlati képzés jó megoldásait és defektusait, a szociális közösségi események szükségességét a csapatszellem felerősítése érdekében, a jogász professzió nyújtotta lehetőségek felsorakoztatását, útmutatót az egyetem nem csak túléléséhez, de érdemes megéléséhez.

Kutatásom helyszíne a *Library of Congress* volt, hiszen nem csak az amerikai jogászképzés és a jogászokhoz kapcsolódó társadalmi igények kutatásához találtam tökéletes szakirodalmat, de a világ nemzeteinek terjedelmes gyűjteményében egy helyen több nemzet jogászképzési rendszerét is feltérképezhettem. Washingtoni kutatóutam minden vára-

kozást felülmúlt, a *Library of Congress* olyan adatbázissal, olyan gyűjtemény-nyel rendelkezik, amely valóban egyedülálló a világon. A 17 napos utazásom során az egyik legfelemelőbb érzés volt azokon az alagutakon közlekedni, amelyeket szenátorok használnak, érezni a miliőt, hogy a világ nagy eseményei körülöttem zajlanak, sikerélmény volt olyan kiemelkedően színvonalas tanulmányokra, könyvekre lelteni, akár a világ másik feléről is, amelyek nagyban segítik szélesíteni dolgozatom nemzetközi perspektíváját. Amerika nagysága nem csak a szövetségi épületek nagyságában, de a könyvtár, a könyvtárban rejlő, el-sajátításra váró tudás nagyságában is rejlik, azokban a lehetőségekben, amelyeknek megszámlálhatatlanok, végük sincs, ezért kell felfedeznünk újra és újra Amerikát, ezért érdemes oda vissz-szajárni kutatni, hiszen mindig lesz új szakirodalom, új kincs, újabb lehetőség a nap alatt.

Január elején, a félelmetes, város-okat, közlekedést blokkoló hóviharo-kat követően néhány nappal indultam Lisszabonon keresztül a bostoni repü-lőtérre, ahol kedves ismerőseim, *Pósfai János*, a New England BioLabs kutatója és felesége, *Pósfai Kornélia* fogadtak, és megmutatták azt az élhető és barátságos Amerikát, amiről álmodni sem mertem volna. Rockport-ot, egy kisvárost, ahol minden ház egyedi és barátságos, de mégis egységes képet festenek a könnyű faszerkezetes akár kis, akár palotányi épületek.

Egy kisvárost, ahol minden második utcán visszaköszönnék a rákász bolyák, hálók és persze a lakosok is. Egy kisvá-rost, ami romantikus művész-utcat rejt magában, és százéves házakat – mert nem rombolják le a rozzant épülete-ket, inkább újraelapozzák, kifoltozzák

a falakat és régi értékeit megtartva új, biztonságos lakot hoznak létre, akár a 'Vénasszony' házából is, aki miatt majd száz évre bezárták a kisváros összes koc-s-máját. Ahol az óceán parton ebédelsz és tudod, hogy a pillanatok alatt változó hullámok mögött ott ragyog a Nap, vele együtt az eddigi életed, éveid, emlékeid, szeretteid, és minden, amit eddig ismer-tél a világból, az óceánon túl pihen.

A gyors kisvárosi romantikát hirte-len váltás követte, barátaim az ebédet követően autóval elvittek New York-ba, ahol lépten-nyomon lüktetett a város, és nyaktörő mutatványnak számított egy-egy épület emeleteinek megszámlálása. Ahol minden új, és a modern kort kiszolgálóan nyüzsgő, villódzó, figyelemfelkeltő, ahol a *Brooklyn Bridge* tekintélyt parancsoló óriás tömbjei le-nyűgöznek, ahol akár a zebrán, akár a *Wall Street*-en járni-kelni megmagyaráz-hatatlan élvezet.

Egy rövid délutáni sétát követően azonban innen is továbbrepített az autó, így estére már Washington D.C. szívében kanyarogtunk az éjszakai kivi-lágítást élvezve.

Másnap már nappali fényében él-hettem át a pillanatot, megérkeztem D.C.-be, és célba is vettem a *Smithsonian* metrómegállótól gyalogolva a *National Mall* egyik leggyönyörűbb épületét, a *Library of Congress Thomas Jefferson Buil-ding* nevet viselő egységét, a világ leghí-resebb könyvtárának főépületét.

(Beszámolómban előfordulhat még más épület is az 'egyik leggyönyörűbb-ként' aposztrofálva, előre is elnézést ezért, de nem tudok sorrendet alkotni a *National Mall* épületeit tekintve, még csak *top 5* felsorolást sem, olyan elképesz-tően grandiózus, tiszteletet parancsoló és történelmi miliőjú, impozáns az ösz-szes, a *Capitolium*tól kezdve a *National*

Library of Congress Thomas Jefferson Building

Archives-on keresztül az *American Museum of Natural History* épületét csodálva egészen a *Supreme Court of the United States* tekintélyt parancsoló épületéig.) A *Jefferson Building* pompáját szemlélve tudatosítanom kellett magamban, hogy a turistáskodásnak most még nincs helye, a feladatok rám a könyvtár másik egységében, a *Madison Buildingben* várnak, ugyanis a *Law Library* ebben az épületben kapott helyet, így a (nap mint nap) szigorú ellenőrzésen átesve kivételes gyorsasággal elkészítették számomra a *Reader-kártyámat*, amellyel belépésre és könyvtári kikérésre lettem jogosult.

A *Law Library* felszerelt és modern egységében (még a csodásan viruló sárga tulipánok is élethű műanyagból alkottattak meg, élethű művízben tálalva, oly nagyfokú volt a modernség) egy gördülékeny *online* keresési rendszer fogadott, keresőszavaimra számtalan találat érkezett, így már magával az eredmények szelektálásával sok időm telt el. A raktári kikérőim egészen hamar megérkeztek, ekkor már csak az információk továbbörökítéséről és hazahozataláról

kellett gondoskodnom. *Jonathan J. Powell*, egy wisconsini kutató úrral barátságot kötve meg is ismerhettem az üveg egységben rejlő hatalmas gépek kezelését, több és különböző stílusú szkennerek, fénymásoló és mindenféle képolvasó szerkezet fogadott. Érdekes, hogy a *Law Library*-ben nem uralkodtak a klasszikus könyvtári szabályok, a könyvtárosok maguk is fennhangon beszélgettek, válaszolgattak, telefonáltak, így már az első nap eldöntöttem, hogy azokon a napokon, amikor nem csak szkennelni és anyagot gyűjteni, de feldolgozni is szeretnék, más olvasótermet választok, és beszerzek egy füldugót. Már az első nap ebédidejében felvillanyozó meglepetés ért, alig hittem el, hogy a csillagok valóban ilyen szerencsésen állnak: a *Madison Building* hatalmas közösségi terében töltöttem az ebédszünetem egy adag friss, helyben készült *sushi* után, videohíváson keresztül beszélgetve drága barátnőmmel édes anyanyelvünkön, amikor arra lettem figyelmes, hogy a szomszédos asztalnál telefonáló hölgy irányából szintén édes anyanyelvünk

hallatszik. Így ismertem meg *Szőllősi Erikát*, a *The Library of Congress* könyvtárosát. Erika kivételes kedvességgel azonnal kegyeibe fogadott, körbevezetett a *Madison Building* folyosóin, megmutatta a régi katalógusok birodalmát (folyosóhossznyi fa fiókrendszer az alagsor alatt – a *Subbasement* szinten), ahol azonnal kiszúrtam a 'Szakszervezetek' feliratot. Erikának köszönhetem, hogy megismertem a földalatti folyosókat, amelyek nem csak a könyvtár épületeit kötik össze, de minden épületet a *National Mall* területén.

Így kabát nélkül, a könyvtári kis zacskómmal léphettem be először, alulról támadva a pompás *Thomas Jefferson* főépületet. Minden részletében klasszikus, egyben művészi és tudományos, részletekbe menően gazdag és lenyűgöző, méreteiben pedig olyan óriási, hogy semmiféle nagylátószög, vagy halszemoptika nem képes befogni a látványt – át kell élni a pillanatot, ott kell lenni!

Ha a főcsarnok lenyűgözi az embert, még csak akkor következik a kupolaterem, a *Main Reading Room*, ahol a páratlan nagyság, művészet és elegancia valóban a tudománnyal társul, szinte érezni, hogy más a levegő, hogy csak úgy cikáznak a gondolatok a térben.

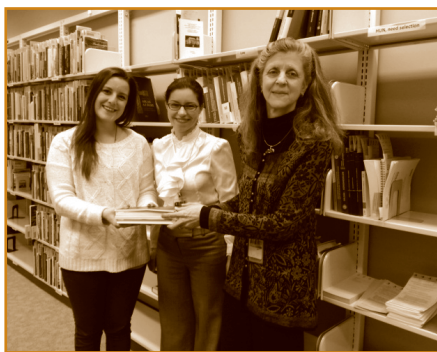
A *Main Reading Room*-ról kívülről, egy üvegfalon keresztül készíthetünk fotót, azonban ha oda érkezik a kikért könyvünk olvasásra és belépünk a te-

rembe, onnantól kezdve a fotózás tilos. Külön engedélyt kérve arra van csak lehetőség, hogy a *Main Reading Room*-ból nyíló ajtókon belépve (amelyek további katalógusrendszereket rejtő folyosókra vezetnek) fotózhatunk, de természetesen a tudomány átörökítésére itt is van lehetőség az olvasótér szélein elhelyezett óriás gépeknél. A *Jefferson Building*-ben található *European Reading Room* hazatérő melegséggel töltött el, az eddigi grandiózus méretekhez és kupolákhoz képest Európa egy valóban európaibb, kisebb kupolás térben várt, Révai Nagy Lexikonjával, kedvesen érzékeltetve, hogy Európán belül is éppen milyen kultúrterületen járunk – példának okáért a hispán részleg valóban elhozta nekünk a Madridból ismert kézzel festett csempéket.

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar által küldött ajánlékokat a legjobb kezekbe helyeztem, hiszen Erika és munkatársa *Faye-Ann Scott* (aki három hét alatt tanult meg magyarul!) veszik leltárba a magyar nyelvű könyveket – hiába dolgoznak serényen nap mint nap, jelenleg is közel 3500 könyv vár arra, hogy a polcokra kerülhessen. Szívmelengető érzés volt látni, milyen sok magyar könyv lelhető fel az otthontól olyan távol, az pedig még inkább, hogy átadhattam a Jogi Kar ajándékaént az alábbi könyveket: *Badó Attila*: Az igazságszolgáltatás

hatalom függetlensége és a tisztességes eljárás, *Homoki-Nagy Mária*: Magánjogi jogesetek a bírói gyakorlat tükrében. Adalék a magyar magánjog 18–19. századi történetéhez; *Varga Norbert (ed.)*: Reformtörvények Magyarországon 1848-ban/The Acts of 1848 in Hungary, illetve személyes ajándékként a legfrissebb publikációm tartalmazó tanulmánykötet: *Fejes Zsuzsanna–Soós Edit–Varga-Jakó Mira Anna (szerk.)*: A modern állam 21. századi közjogi kihívásai: az állami funkciók változásai az európai intergrációban.

A *Library of Congress* nem csak egy egyszerű könyvtár, ahova napi 15.000 (!) könyv érkezik, hanem egy olyan tudományos közösségi tér, ahol a motiváció és elhivatottság szinte kézzelfogható, ahol a könyvek mellett kiállítások, koncertek és finom ételek várnak. Egy ilyen alapítványi, délutáni koncerten volt alkalmam egy beszédet hallani *Carla Haydentől*.

A könyvtár napi zárását követően (és néha ebédszünetben is, a futók és kisebb turistacsoportok között a napsütésben) volt alkalmam sétálni a *National Mall* területén, az épületekről már áradoztam, néhány fotóval remélem sikerül tovább ingerelnem a kedélyeket akár nosztalgikus állapotot, akár odavágódást előidézve.

Szerencsére minden napra jutott valami érdekesség Washington D.C. szívében, azonban az ott töltött napok egyike azért is különleges, mert beléphettem ennek a nagy, Amerikát pumpáló és életető szívnek a titkos érrendszerébe.

Fedor István, a Washingtoni Magyar Ház elnöke atyai gondoskodással segített nekem már akkor is, mikor még Magyarországról szerveztem az utamat és el sem tudtam képzelni az amerikai méreteket, távolságokat, nagyságokat – nagyon sokat köszönhetek neki, de elsőként azt, hogy Washington hírhedt kerületeit (mert bizony ilyen is van) elkerülve az ő segítségével sikerült biztonságos szállást foglalni azokra a napokra, amelyeket nem tudtam kedves barátnőm, *Pósfai Dóra* washingtoni ismerősénél tölteni. Az elnök úr által nyújtott segítség azonban a szálláskereséssel és az adminisztrációval nem ért véget, ugyanis D.C. valódi vérkeringésébe is bekapcsolódhattam. A könyvtári munkából kiszakadva csak csodálkoztam, hogy micsoda élet pezseg néhány emelettel lejjebb a publikum elől elzárt alagutakban, ugyanis István biztosította számomra, hogy a *United States Capitol* lenyűgöző épületét privát túra során, idegenvezetővel, speciális útvonalon megközelítve tekinthessem meg.

A szigorú biztonsági ellenőrzések után, a fényképezőgép, telefon és mindenféle kütyü leadását követően (ezért erről nem lesz kép, csak néhány sornyi memoár) bepillantást nyerhettem a galériáról a *U.S. House of Representatives* ülésébe, a kényelmes székbe süppedve csak csodáltam a sötét és elegáns enteriőrt, hagytam, hogy az ízes amerikai akcentus a fülembe másszon, átjárjon az érzés – itt vagyok. A *U.S. Capitol* túránk végén a *rotunda* mellett haladtunk el. A kupola alatt öltönyös tömeg gyüleke-

zett, így a híres Apoteózis freskót és magát a rotundát nem csodálhattuk meg. Egy pillanatra azért megállított minket a kíváncsiság, mi történhet a kordonon túl, ki ez a sok ember, azonban a biztonsági őr kérdést nem tűrő hangon tessékelt minket tovább, itt ne ácsingózzunk, a túráról kivezető út arra folytatódik tovább, a lépcsőn lefelé. Később derült ki, hogy biztonsági okokból nem maradhattunk — a kupola alatt, a tömegben valahol, 100 méteres körzetében ott állt és szívtá ugyanazt a levegőt, amit mi is, ugyanazt a levegőt, amit én is, az Amerikai Egyesült Államok elnöke, *Donald Trump*. Bár magát Trump-ot nem láthattam, a washingtoni Trump Hotelt megörökíthettem.

A Capitoliumi látogatást követően délután István szerette volna nekem megmutatni, milyen az amerikai egyetemi élet, így ellátogattunk a Washingtonnal határos, Virginia állambeli Arlingtonban található Marymount University campusára. Kivételes megtiszteltetés ért, hiszen a campus területén *Joseph D.W. Foster Esq.* (Vice President for Advancement, Marymount University) kalauzolt végig. Megmutatta az egyetemi könyvtárat, a dísztermet, mesélt az egyik épületben elhelyezett időkapszuláról, a Marymount University nyújtotta képzésekről a Fashion Merchandising undergraduate programtól kezdve a Cybersecurity graduate programig.

Hihetetlen, hogy igaz az amerikai filmek kliséje, valóban fontos, az egyetem által elvárt és támogatott, hogy ne csak egy területen, ne csak a tudomány területén legyen ügyes egy hallgató, de valamilyen sportban is jeleskedjen, ép testben ép lélek elven működve. Egyik ámulatból a másikba estem, először az egyetemi kosárlabda-pálya nyűgözött le, majd a bejáratánál található sportolói

emlékfal, a *Hall of Fame*, és ezt követően közölte Mr. Foster, hogy a komplexum alsó szintjében az úszókra is gondoltak, ott egy óriási versenymedence található. Hatalmas park és szabadtéri sportpálya tartozik egyetemi fennhatóság alá, az oktatási épületeken kívül apartmanok is helyt kaptak, így a *campus* az élet minden területén kiszolgálja hallgatóit: minőségi oktatás, testmozgás, közösségépítés, lakhatás, és ami a családias egyetemi közeget még otthonosabbá és összetartóbbá teszi: Sacred Heart of Mary Chapel, a hófehér kápolna, imaház a *campus* szívében. Jó érzés volt ilyen szívélyes fogadtatás mellett bepilantást nyerni, milyen lehet az amerikai egyetemisták élete, ezúton is köszönöm a lehetőséget Fedor Istvánnak, hogy eljuthattam a Marymount University-re és Joseph D.W. Fosternek, hogy megismerttetett a campus lehetőségeivel.

Kutatóutam többi napja nem a különleges élményektől (már ha mindennapinak számítjuk a Capitolium mellett sétálva iszogatom a reggeli kávé, vagy a Legfelsőbb Bíróság lépcsőjéről nézem a naplementét és a narancsfényben úszó Washington — élményeket), de könyvektől volt sokszínű, bámulatos, hogy világ-, és Amerika-szerte is mennyi könyv foglalkozik joghallgatókkal, a jogászképzéssel, megdöbbentő, hogy milyen különböző megközelítésekben.

Ott tartózkodásom alatt teljesen hozzászoktam a mindig nyugalmas, tömegtől mentes, széles utcák, terek, parkok látványához Washington szívében, éppen ezért teljes megdöbbenéssel fogadtam, mikor egyik nap, munka után 5 órakor kilépve a könyvtár kapuján, óriási tömeg fogadott. Rengeteg ember, voltak tábláik, szalagjaik, de csak álltak, ültek, vártak, az idős bácsitól kezdve a kisiskolásokig, teljesen hétköznapi szerelésben,

vagy vissza-vissza térő csoportok egyensapkában, egyensálban, egyenpólóban, ami épp akadt, ameddig a szemem ellátott, több ezren. Néhány villogó-parkoló rendőrautót is felfedeztem a U.S. Capitol park bejáratának sarkán, aztán hirtelen megindult a tömeg, sétáltak az autók elől lezárt úton, zászlókat lobogtattak, fotózkodtak az épületek előtt, néha leültek a padkára és pihentek, de mindig volt, aki haladt. Elindultam a tömeggel, szellős volt, kellemes, nem tempós, sétálás-megpihenős, egészen olyan, mint egy osztálykirándulás. Ez volt a March for Life. (Természetesen csak a program egy szelete, ezt követően beszédekkel folytatódott, azonban ebből a részből már kivontam magam.)

A lakhatásom kissé megbonyolított, de végül sikeres megoldásából fakadóan egy vasárnapi pihenőnapot egy újabb államban, újabb városban tölthettem – egynapos kirándulást tettem North Carolina központjában, Durhamben. Kedves barátnőm, Pósfai Dóra a Duke University-n PhD-jelölt az egyetem mikrobiológiai intézetében, így rajta keresztül egy újabb egyetemvárost, egyetembirodalmat ismerhettem meg. A Duke University School of Law, Goodson Law Library egységében a könyvtár egymásrögt könyvespolcait tanultam meg mozgatni, a joghallgatókkal fog-

lalkozó, eddig még nem ismert könyvekre rábukkanást és megörökítésüket követően pedig sétáltam egyet az egyetem parkjában, nyugodt királygémek, különleges tollú kacsák, és mindig továbbbszaladó mókusok között. Elképesztő összegűek a tandíjak, de az egyetem valóban mindenben kiszolgálja hallgatóit, tudás, társaság, testmozgás, táplálkozás, természetközelség, hogy csak egy t-betűs felsorolást szedjek össze, és ne menjek végig az abc betűin. A Duke University területén például egy teljes éttermi komplexum található, amelyben az amerikaitól kezdve az olasz és thai konyhán át az óriáspalacsintáig, minden megtalálható.

Az egyetembirodalom közepén templom magasodik, az oktatási és lakhatást biztosító épületek között széles park terül el, az ott lakó diákok sétáltatják póráz nélkül kutyáikat, illetve pórázon macskáikat, az egyetemváros szélén található parkban az idős házaspártól a babakocsit tologató anyukán át a *fit*t futókig minden korosztály és társadalmi réteg képviselteti magát. Az épületek nagy része ódon, igazi, suttogó falakkal, másik részük modern, üvegfalú, Duke University egy olyan regénybeillő környezetben terül el, ahol az ember el tudja képzelni az életét akár rövid, akár hosszútávon, életének bármely szakaszában.

A Durhamben töltött egy nap erre a megállapításra volt elég, esti fényeiben még megnézhettem az American Tobacco Historic District-et a Lucky Strike gyárral, majd útnak indultunk vissza, és hétfőtől már újra Washington D.C. várt rám, egészen január 24-ig.

A utolsó, Amerikában töltött napom szintén élményekkel dúsítva telt el. A kora reggeli órákban elindultunk autótól Washingtonból Bostonba, a forgalomtól gazdagított, 8 órás amerikai autótúrán bőven volt időm megfigyelni a pályák sajátos szabályait. Például bármelyik oldalról számíthat az ember előzőkre, nincs lefektetve a szabály, hogy csak a belső sávban illik előzni. A közúti jelzések közül talán csak a stop tábla hasonlít az itthonira (mivel itthon is kiírjuk, hogy Stop), amúgy mindent írásban fejeznek ki, nincsenek jelzéseik a zsákutcára vagy a kötelező haladási irányra, egyszerűen csak kiírják a tábla közepére, hogy Dead End vagy No Right Turn, és azt is megtanulhattam, hogy az európai autómárkáknak mi az amerikai megfelelője. Bostonba érve egy gyors, feszített tempójú sétát tettünk a Boston Common területén, ég felé magasodó épületek között, majd a Charles folyó túlsó partján a Harvard parkjában és az MIT épületeinél szívtam magamba a levegőben bár mást érezhető, de körülöttünk lengő tudományt. Néhány perc volt csak, hogy a tudomány fellegvárai körül sétáltam, mégis megborzongtam – így is lehetne, itt is lehetne, a világ (talán) leghíresebb egyetemén. Az egyetemi parkok tele voltak kék lámpásokkal, hogy ha az egyetemisták veszélyben érzik magukat, messziről lássák, meddig kell csak elérniük, hogy egy gombnyomással segítségért kiáltsanak. Számomra kissé félelmetes rendszer, elképesztő, hogy a legtöbb egyetemen szükség van

erre, bár Bostonban egészen érthető is egy ilyen óvintézkedés. A hosszú nap végén a repülőteret vettük célba, ahol sajnos az Európában eddig tapasztalt trenddel ellentétben a kézipoggyász súlyát is lemérték – a megengedett 8 kilót az itthoni árakhoz képest sokkal olcsóbb törökmogyoró, kesudió, relikviának számító indiános könyv és egyebek miatt sajnos 8 további kilóval túlléptem, így némi pótdíj fizetését követően egy életre megtanultam (és igyekszem minden kedves ismerőst a saját hibámból tanítani), hogy a kilókra figyeljek a hazajövetelkor. Bostonból újfent a TAP Portugal légitársasággal Lisszabonba repültem, onnan néhány óra transzfert követően indultam a Liszt Ferenc Repülőtérre, majd négy keréken megérkeztem Szeged híres városába.

Úgy indultam el a washingtoni kutatóutamra, hogy Amerika olyan félelmetesen nagy dolog, hogy elég lesz egyszer látni, egyszer kutatni, hiszen ha már jártam benne, kipipálhatom az érzést – az érzést, hogy az indiánok földjére léptem, az érzést, hogy hozzáférhetek a Library of Congress gyűjteményéhez, az érzést, hogy ebédszünetben egy jó fánkot nyammogok, az érzést, hogy D.C. szívében sétálva süssön rám a nap, az érzést, hogy az óceán partján állva hazafelé nézjek, ennyivel beérem, elég is lesz, többet nem is szeretnék ennyit utazni, ilyen távol az otthonától. Ez az egyszerűség-vágy ahogy megérkeztem, teljesen kimúlt, és a vissza-visszatérés ébredt fel bennem a fent leírt kalandok, élmények során. Amerika mindig lehetőségekkel vár, mindig új, mindig érdemes, mindig izgalmas – megéri az utazást, a fáradtságot, a félelmeket. Remélem lesz még lehetőségem visszatérni.

*dr. Patyi Zsófia
tudományos segédmunkatárs*

'Egy övezet, egy út'

Kapcsolatépítés Kínában

Egyik kínai partneregyetemünk, a Shanghai University of Political Science and Law 2013-ban megalapította a China Institute for SCO International Exchange and Judicial Cooperation intézetet az 'Egy övezet, egy út' keretprogram támogatásával. Az intézet szakmai továbbképzéssel és kutatással foglalkozik egész Kínára (!) kiterjedő hatókörrel.

Az intézet alapítása és működésének első néhány éve a SHUPL egyetem számára a shanghai egyetemi listán lényegében kategóriaugrást eredményezett, az itteniek elmondása alapján – ha jól értettem – a 10. és 20. hely között mozognak, további fejlesztéseik a minél magasabb hely elérését és biztonságos megtartását célozzák. Csak egy példa: 2018-ban kb. 100 új oktatót fognak felvenni, hogy javítsák a tanár-diák arányt és a képzés minőségét. Jelenleg kb. 11 ezer hallgatója van az egyetemnek és kb. 750 oktatója.

2017-ben 40 külföldi kutatót hívtak meg 3-3 hetes tartózkodásra a költségek teljes fedezése mellett. A mobilitás során órátartás és egy rövidebb tanulmány megírása kötelező. Az órákat az egyetem hallgatóinak kell tartani, ekként az egye-

tem közvetlenül is profitál a kutatóintézet tevékenységéből. Az én meghívásom is 2017-re szólt, de tekintettel vezetői elfoglaltságaimra, az én mobilitásom korábban nem volt lehetséges, 2018 tavaszán viszont már be tudtam illeszteni a naptáramba. A programot folytatni kívánják, úgy értettem, hogy nemsokára összeállítják a meghívandók listáját – ennek összeállításában is kérték a segítségem; természetesen igent mondtam, remélem, további szegedi kollégákat is meg fognak hívni.

Találkozás a Büntető Igazságszolgáltatási Kar vezetőivel

2018. március 13-án találkoztam a kar vezetőivel: *Xu Haikun* (a Büntetőjogi Program vezetője), *Wang Na* (a Büntetőjogi Program vezetőhelyettese), *Hu Guan Shi* (a kar párttitkára) és *He Jin* (a Drogpolitikai Program vezetője).

Vezetői megbeszélések és programok

A Büntető Igazságszolgáltatási Kar (kb. 1000 hallgató) most hirdette meg a nyári egyetemünkre a felhívást. Kérdésként elhangzott, hogy mekkora ka-

Találkozás a Büntető Igazságszolgáltatási Kar vezetőivel

pacitással tud működni a program. Azt a választ adtam, hogy busznyai diákokban gondolkodunk: egy busz, két busz stb., hogy a kirándulásokra könnyebben tudjuk vinni őket. A nyári egyetemi együttműködésre nézve elhangzott, hogy annyira tetszik nekik, hogy szeretnék megnyitni más szakok (nemcsak jogászok, büntető igazságszolgáltatási szakosok) számára is, egyetemi szinten engedni a jelentkezéseket. Ezzel kapcsolatosan azt kértem, hogy fontolják meg azt a lehetőséget is, hogy más fókuszú nyári egyetemet is tudunk csinálni, akár párhuzamosan a büntetőjogi témájúval, mivel elképzelhető, hogy a más szakosokat más témák érdekelnék. Szeretnék, ha hozzánk jönnének az alapszakos diplomával rendelkező hallgatóik mesterszakra. Tájékoztattam őket az angol nyelvű társadalomtudományi mesterszakokról (GTK és ÁJTK), valamint arról, hogy a GATEWAY-es hallgatóknál van lehetőség kreditbeszámításra. Érdeklődtek, hogy milyen további kedvezményeket tudunk adni a felvételin. Ezt akként válaszoltam meg, hogy amúgy is előnyt jelent a GW-en való részvétel, illetve az interjún kell jól szerepelni.

Érdeklődtek, hogy milyen ösztöndíj lehetőségek állnak rendelkezésre.

Tájékoztattam a partnerünket (ismét) a *Stipendium Hungaricum* programról, azonban kifejezett kérdés volt, hogy alapítanánk-e az ő (volt) hallgatóik számára egyetemi ösztöndíjat, azaz évente 2–4 fő számára megengednénk-e a teljes vagy részleges tandíjmentességet. Erre azt mondtam, hogy az ötletet továbbítom a kari vezetés számára. A személyes véleményem az, hogy meg lehetne fontolni *pilot* jelleggel, elképzelhető, hogy többen jelentkeznenek a nemzetközi tanulmányok MA-ra, vagy a jelenleg indított LL.M-re, ha van ilyen lehetőség is. Kérdés volt a közös/kettős képzés lehetősége is. Elmondtam, hogy az angol nyelvű nemzetközi tanulmányok kínálja magát ilyen fejlesztésre, valamint hogy akár – hosszabb távon – új szakot is alapíthatunk (büntetőjogi témáját), részleteket azonban nem érintettünk.

Találkozó a nyári egyetem hallgatóival

A megbeszélés (2018. március 13.) célja az volt, hogy megvitassuk a program fejlesztési lehetőségeit. Általában véve nagyon elégedettek a programmal a diákok, többen megfogalmazták, hogy meghatározó egyetemi élményük lett az a három hét. A lakhatással kapcsolato-

Találkozó a nyári egyetem hallgatóival

san a légkondicionálás hiányát említették kedvezőtlen tényezőként. A szakmai programokat hasznosnak és érdekesnek találták. A tanulmányi programot illetően elhangzott, hogy

- fontos lenne előzetesen anyagot kapniuk;

- két eltérő témájú óra vagy előadás ne legyen közvetlenül egymás után, mert ők az órák után általában azzal foglalkoznak, hogy az aznap hallottakat végig gondolják és megértsek (szavaknak utánanéznek), és a témák váltakozása ebben nehézséget okoz;

- többen szeretnék hallani legalább összehasonlításképpen a kínai joggal, hiszen ők Kínába jönnek vissza és itt szeretnék hasznosítani a megszerzett tudást;

- nagyon örülnek az aktív részvételes módszereknek, igaz, nehéznek tekintik, viszont szeretnék többet belőle;

- az elején nagyon támogatónak és jónak tekintik a Konfuciusz Intézet (kínai tanárok) segítségét a mindennapi élethez.

Találkozás a rektorral

Március 2018. március 21-én találkoztam az egyetem rektorával, *Xiaohong Liu* professzorral, aki egyébként nemzetközi magánjoggal foglalkozik. Az ebédvel egybekötött találkozón a Kapu program kezdeteiről, jelenéről és jövőjéről is szó esett: változatlanul maximálisan támogatják az együttműködésnek ezt a szeletét is. Örülne a rektor, ha magyar hallgatók is mennének hozzájuk akár részképzésre, mivel van már jónéhány kurzusuk angolul – ezt a célkitűzését én is megerősítettem azzal, hogy különösen olyan hallgatók érdeklődésére lehet számítani, akik elkezdtek kínaiul is tanulni és/vagy a specializációjuk Kelet-Ázsiához köthető (lásd nemzetközi tanulmányok szak specializációs tervei).

Az oktatói mobilitást is fontosnak tartják, a fent említett kutatóintézet alapítása forrásokat is bevonzott az egyetemre, így jobb lehetőségeik vannak oktatókat fogadni és küldeni is. Kifejeztem elköteleződésünket az együttműködés mellett akként is, hogy jeleztem, a SHUPL oktatóit szívesen várjuk, de a

hallgatóinkkal csak angol nyelven tudnak érdemben kommunikálni. Meghívtam a rektor asszonyt Szegedre, aki a meghívást köszönettel elfogadta, de említette, hogy 2018-ban nem ő, hanem a fenti kutatóintézet igazgatóhelyettese (*Wei Wang*) fog jönni, ő pedig 2019-re tervezi a szegedi látogatást. A találkozónkon részt vett még *Wei Wang*, *Pan Tonglu*, *Wang Yao* és *Yvette Zhang*.

Szakmai programok

ICC Moot Court Competition 2018

A hagyományosnak tekinthető, fontos nemzetközi büntetőjogi verseny (Leiden Egyetem szervezésében) az idén is megrendezésre kerül és az itteni csapatnak a kínai nemzeti döntőben is meg kellett mérettetnie magát, mivel 40 csapat nevezett és csak 4 mehet tovább a holland döntőbe. A SHUPL csapatának írásos anyagát elolvastam és véleményeztem, valamint hosszú konzultációt folytattam a hallgatókkal. A szegedi, nemzetközi jogos kollégákkal is egyeztetünk 1-2 érdekesebbnek tűnő kérdést illetően. Ezt követően két helyi tanárral együtt szimulációban bíraskodtunk, a hallgatóknak éles helyzetben kellett előadniuk a szóbeli álláspontjukat. A kínai döntőben 5. lett a csapat, ami azt jelenti, hogy éppen lecsúsztak a döntőbe jutásról, de kis munkával jövőre elérhetővé is válhat számukra.

ICC Moot Court Competition 2018 –
részvétel a felkészítésben

A shanghai magyar főkonzulátus programjai

Ünnepség és Petőfi szobor koszorúzás március 15-e alkalmából. Általános benyomásom, hogy figyelemmel kísérik az SZTE és az ÁJTK erőfeszítéseit a kínai-ma-

gyar oktatási kapcsolatok terén, a KAPU programot kifejezett mintaként tartják számon. Adtam brossurát *Szentmártoni Livia* szakdiplomatának és *Bolla Szilárd* főkonzulnak is. További konklúzióként szeretném ehelyütt megemlíteni, hogy Ázsiát jobban ismerő szakemberek szerint – ha amúgy is tervbe van véve a kínai specializáció a nemzetközi tanulmányok szakunkon – érdemes lenne megfontolni inkább egy dél-kelet ázsiai specializációt (akár Kína hangsúlyal), azaz, hogy ne csupán Kína jelenjen meg a tematikában, hanem Japán és Korea is néhány kurzus erejéig (geopolitika, áttekintés a jogrendszerekről, főbb gazdasági folyamatok). India opcionális.

Találkozás az SZTE-re érkező magyar szakos hallgatókkal

2016-ban indult a magyar szak (9 fővel) a Konfuciusz Intézetünket működtető SHISU egyetemen, a hallgatók jönnek egy éves részképzésre Szegedre 2018 őszén.

Találkozás az SZTE-re érkező magyar szakos hallgatókkal

Comparative Criminal Justice kurzus

30 fő vett részt a kurzuson (5x3 óra), mindannyian az ún. *Criminal Justice* szak hallgatói, szinte mindegyik évfolyamból voltak. Nem volt könnyű számukra az angol nyelvű kurzus követése, többek bevallása szerint most először hallottak angol nyelvű előadást élőben. Ebből fakadóan a hallás utáni megértés a legnehezebb számukra – az írott szöveget jól és gyorsan fel tudják dolgozni. Hasonló a tapasztalatom a Szegedre érkezőkkel is. Ennek alighanem a kínai oktatásban sajátosan értelmezett angol nyelvtanítási módszerek lehetnek az okai, változtatni

rajta csak azon hallgatók esetében tudunk, akiket tanítunk. A kurzus során a hallgatóknak többször kellett önállóan is megszólalni angolul (mindenkinek egye-sével is), az volt a benyomásom, hogy elég jól tudják kifejezni magukat, csak bátortalanok. A kurzust vizsgával zárták a hallgatók, amelynek írásbeli és szóbeli része is volt. Az írásbeli tesztet követően a szóbeli forduló lényegében egy előre kiadott szakirodalmi anyag irányított kérdések alapján történő feldolgozását jelentette, amit a hallgatók négyfős csapatokban teljesítettek.

*Dr. Karsai Krisztina
egyetemi tanár*

Comparative Criminal Justice kurzus

Kapcsolatfejlesztés Vietnámban

2018. április 16–23. között karunk delegációja (*Balogh Elemér* dékán, *Badó Attila* intézetvezető egyetemi tanár és *Harkai István* tudományos segédmunkatárs) Vietnám fővárosába, Hanoi-ba látogatott. A cél a Nemzetközi és Európai Kereskedelmi és Befektetési Szakjogász Képzés, valamint a Kar egyéb graduális és posztgraduális képzéseinek népszerűsítése, a kétoldalú felsőoktatási kapcsolatok erősítése volt.

Karunk delegációja a Vietnámi Nemzeti Egyetem főbejárata előtt

Az első szakmai program április 18-án a Hanoi Jogi Egyetemen (Hanoi Law University) zajlott, ahol előbb a két intézmény vezetői tárgyaltak a közös együttműködés lehetőségeiről, majd egy kerekasztal beszélgetés során Badó Attila professzor úr mutatta be karunk posztgraduális hallgatóknak szánt képzéseit, oktatási metódusait és a kifejlesztett oktatási segédanyagokat. Harkai István a Doktori Iskola oktatási rendszeréről, a képzésben szerzett tapasztalatairól, és a

fiatal kutatók publikálási, előadási, oktatási, előre jutási lehetőségeiről osztotta meg gondolatait. Ezt követően Badó Attila professzor úr a Szegedi Tudományegyetemet, Balogh Elemér dékán úr az Állam- és Jogtudományi kart, Harkai István képzési koordinátor pedig az LLM képzést – különös tekintettel az abban oktatott tárgyakra, az oktatók magas, nemzetközi szinten is elismert oktatási és tudományos tevékenységére – mutatta be a HLU hallgatóinak.

Április 20-án a Vietnámi Nemzeti Egyetem jogi kara (Vietnam National University School of Law) fogadta küldöttségünket, ahol a két intézmény közötti kölcsönös együttműködés kereteinek megerősítésére, illetve az SZTE által nyújtott képzések hallgatóknak való bemutatására került sor. E helyütt is prezentációs előadások során ismerkedhettek meg a hallgatók az SZTE képzéseivel és történetével, valamint a befektetési szakjogász képzés részleteivel.

A szakmai programokon túl lehetőség nyílt arra is, hogy a Kar delegációja megismerkedjen Vietnám kultúrájának, történelmének és gasztronómiájának egy kisebb szeletével. Ennek keretében

Képzéseink iránt érdeklődő hallgatók a Vietnámi Nemzeti Egyetemen

Karunk delegációja a Hanoi Jogi Egyetem vezetőivel tárgyalt

látogattunk el a Ninh Binh provincia festői tájain található Tràng An világörökségi helyszíneire, ahol bejárhattuk a pagodák és szentélyek világa mellett a King Kong Skull Island című film forgatási helyszínét is. Hanoi nyüzsgő-pezső forgataga is tartogatott érdekességeket, ahol egymást váltogatják a felhőkarcolók, a gyarmati korból származó házak és a rozoga viskók, amelyeket a portékáját kínáló, jellegzetes vietnámi szalmakalapot hordó gyümölcsárusok, az olcsó selymeket és relikviákat hirdető kereskedők és fehér galléros üzletemberek népesítenek be és

festenek színes képet Hanoi változatos társadalmáról. A főváros az ország gazdag-tragikus múltjának őrzője, amelyről a Hanoi Hilton (Hoa Lo) börtön is tanúskodik. A franciák a gyarmati időkben a rendszer ellenségeit és köztörvényes bűnözőket őriztek a falak mögött, amelyet az észak-vietnámi kommunista rendszer ugyanilyen funkciójában tartott fenn. Itt 'vendégeskedett' több amerikai hadifogoly, akik az északiak elleni hadműveletek során estek fogságba, köztük például *John McCain* szenátor.

dr. Harkai István
tudományos segédmunkatárs

Erasmus-szal a szerelmesek városában

Cikkemben a 2018 tavaszán Veronában töltött félévemet kívánom bemutatni, amelyen keresztül általános tanácsokkal szeretnék szolgálni az Erasmus-program iránt érdeklődő hallgatóknak. Először is az úti cél kiválasztásáról ejtenék pár szót. Véleményem szerint három tényező motiválhat minket a célpont kiválasztásában. Első, és egyben legkézenfekvőbb tényező, hogy

mely egyetemekkel állnak kapcsolatban karunk tanszékei. Tehát a lista behatárolt, de nem kell aggódni, mert kifejezetten szélesek a választási lehetőségek, főként a joghallgatók számára. Következő tényezőnek a célország árszínvonalát említeném. Óriási különbségek lehetnek például egy olasz, egy svéd, vagy éppen egy lengyel megélhetési minimum között. Ezeket a különbségeket pedig

az Erasmus által biztosított ösztöndíjak közötti különbségek nem feltétlen ellensúlyozzák eléggé. A példánál maradva, 450 euróból sokkal jobban ki lehet jönni Krakkóban, mint 500 euróból Veronában, vagy 550 euróból Göteborgban. Itt megemlíteném a *Campus Mundi* ösztöndíj lehetőségét, ami nagyobb összeg az Erasmus ösztöndíjánál, ám azt kizárja. Hosszadalmasabb pályázati cselekményekkel jár, és kötelezően nyelvvizsgát igényel, de a különbözet megéri a fáradságokat.

Mint azt egyetemi hallgatóként megtanultuk, fontosak az anyagiak, főleg, ha nem elegendők. Erre tekintettel azt tanácsolom, hogy mielőtt belevágnánk egy nyugat-európai kalandba, tájékozódjunk az ottani árakról, főleg a lakhatást tekintve, hiszen nem mindegy, hogy az ösztöndíjunk, illetve egyéb más forrásokból származó bevételeink hány százaléka megy el a lakhatásra havi szinten. Amennyiben nem rendelkezünk az ösztöndíjon felül egyéb jövedelemmel, érdemes olcsóbb országokat választani, vagy másik lehetőségként alkalmi munka után nézni a célször-

ban. Személy szerint a havi 500 eurós Erasmus ösztöndíjon felül, kb. 300 euróm volt egyéb hazai ösztöndíjforrásokból, ami bőven elegendő volt úgyis, hogy rengeteget utaztam, hiszen a szállásért csak 150 eurót fizettem havonta, illetve magamra főztem. Itt felhívnám a figyelmet a már említett szálláshely kiválasztásának fontosságára. Ha megvan az úti cél, már hónapokkal a kiutazás előtt kezdünk el szállásokat keresgél-
ni, legyen az a helyi egyetem által biztosított kollégium, vagy éppen egy kiadó lakás. Minél hamarabb, annál jobb és olcsóbb. Nagyon fontos, ezt tényleg ne hagyjuk az utolsó pillanatra, mert nagyon nem mindegy, hogy havi szinten 150 eurót, vagy 350-et fizetünk a szállásunkért. Szálláskeresés szempontjából jó tanács bőven a kiutazás előtt csatlakozni a helyi Erasmusos *facebook* csoportokhoz, ahol információkhoz, szálláshelyekhez, vagy éppen jövőendőbeli lakótársakhoz juthatunk.

Harmadik motivációs tényezőként az álmainkat jelölném meg. Ha van egy olyan ország vagy város, ahova mindenképpen ki szeretnénk jutni, akkor

Verona, a második otthonom

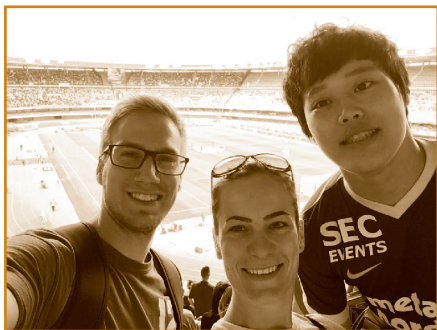

Baráti körben a Garda-tónál

ne féljünk azt megvalósítani, még ha drágábbnak tűnik is. Személy szerint mindig is szerettem volna Olaszországban élni egy rövidebb időszakot, belecsöppenni a *dolce vita*-ba, így nálam az anyagi szempontok fölé kerekedtek az álmaim. Verona Észak-Olaszországban, Veneto tartományban található, amely az ország egyik legfejlettebb, egyben legdrágább régiója. Ha össze akarnám hasonlítani az árakat a hazaiakkal, az mondható el, hogy másfélszer-kétszer annyiba kerülnek az alapvető élelmiszerek. Kiemelendő, hogy a régió, illetve az ország jellegzetes termékei ellenben Magyarországhoz képest is olcsók. Gondolok ez alatt a borra, a tésztára, a tonhalra, vagy éppen az olívaolajra. Egész jó étrendet lehet csak ezekre alapozni. Az olasz eredetű rendkívül egészséges mediterrán étrend messze földön híres. Ha Olaszországba mész, élj úgy, mint az olaszok, tartsa a mondás. Nem is lehet hünen átadni azt a nyugodt, derűs életvitelt, ami az olaszokra, a veronaiakra

jellemző. Óriási különbségeket lehetett tapasztalni a hazai viszonyokhoz képest ezen a téren, ami nagyon tanulságos tud lenni.

Hogy az egyetemről is ejtsek pár szót. Alapvetően Olaszországban olaszul oktatnak, kevés az angol nyelvű kurzus, főként jogon. Ennek ellenére az Erasmus-közösség fele csak angolul beszélt, ami az előzetesen várakozásommal ellentétes volt, személy szerint azért mentem Veronába, hogy olaszul beszéljek. A kurzusok teljesíthetősége könnyűnek mondható, B2-es nyelvi szinttel is könnyen letehető egy szóbeli vizsga, a tanárok az olasz népre jellemző lazassággal kezeltek. Ez a lazasság jellemző az adminisztrációra is, ami már nem olyan örömteli. A nyelvtudásomat tekintve tényleg szívmelengető volt, hogy mennyiszer dicsérték meg a helyiek a nem is annyira tökéletes olaszomat, hiszen el sem tudták képzelni, hogy hazámban én tanultam az ő nyelvüket. Ezt azért is emeltem ki, mert ez a jelenség nem fel-

Focimeccsen Milánóban, mexikói-brazil-török-magyar koalíció

tétlen jellemző a nyugat-, illetve észak-európai országokra, ahol sok esetben elvárás egy C1-es angol. Az olasz nyelv segítségével a helyiek közé is sokkal egyszerűbb volt a beilleszkedés.

Mesélnék még az utazásaimról is. Sok távolabbi országokból érkező Erasmus-hallgatóra jellemző, hogy részképzése alatt bejárja Európát olcsó repülőutakon keresztül. Nekem személy szerint az volt a célom, hogy minél több helyre jussak el Olaszországon belül, amely-

nek eleget is tettem. Jártam északon, délen, hegyen, vulkánon, szigeten. Bejártam rengeteg történelmi várost. Fürödtem három tengerben, és a festői Garda-tóban. Életre szóló barátságokat kötöttem, többek között szlovák, cseh, spanyol, brazil vagy olasz nemzetiségűekkel. Továbbá nem elhanyagolhatók az önállósodás szempontjából szerzett tapasztalatok, amikor megtanuljuk magunknak beosztani a pénzünket, ami nagy kihívás lehet, hiszen elején kapjuk az ösztöndíjat egy összegben, tehát oda kell a beosztásra figyelni. Egyedül kimenni egy idegen országba, támasz és biztos nyelvtudás nélkül, nagy felelősség, ám hatalmas személyiség-fejlődésen mehetünk keresztül. Összegezve, mindenkit bátorítanék arra, hogy vegyen részt a programban, hiszen egy életre szóló élménnyel gazdagodunk, és ez egy soha vissza nem térő lehetőség, amit kár lenne elszalasztani.

*Kertész Gábor
joghallgató*

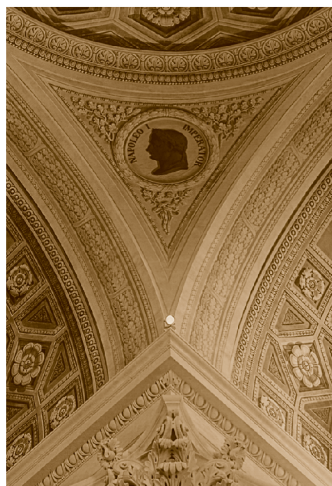
Szokásos négyes fogat Velencében

Indiánnyar Montpellierben

Köszönöm a lehetőséget Dékán úrnak, hogy a Dialógus olvasóinak kedvcsinálóként írhatok néhány sort legutóbbi utazásomról, Montpellierről, és ezúton köszönöm azt is, hogy a jövőben lehetőséget teremt arra, hogy megmutathassam a nagyközönségnek az utazás során készített fotóimat. Az élménybeszámolóval összekötött kiállítás-megnyitó időpontjáról és helyszínéről bővebb tájékoztatás a jogi kari honlapon lesz elérhető, ezúton is szeretettel várok minden érdeklődőt, aki egy kicsit jobban belekóstolna Montpellier-be.

2018. szeptember 25–29. között egyedül képviselhettem Államtudományi Kutatóműhelyünket a Université de Montpellier Faculté de Droit campusán megrendezett háromnapos szakmai programon.¹ A 2017 augusztusa óta működő kutatóműhely kutatója, projektmenedzsere és adminisztrátoraként a kezdetektől fogva rálátásom volt mind a szakmai munkára, mind a technikai folyamatokra, így a projektidő végén külföldi kiküldetése során összefoglalhattam a francia partnereknek egyéves munkánkat, lehetőségeket sorakoztathattunk fel a jövőbeli közös, nemzetközi összehasonlító szemléletű folytatásra tekintettel. A szakmai program során megosztottam nemzetközi partnereinkkel a kutatóműhely eredményeit, majd a *workshopon* és kerekasztal-beszélgeté-

seken a munkafolyamat továbbgondolása is megtörtént, további lehetőségek merültek fel a közös munkát illetően. A kiutazás kiváló platformot biztosított a nemzetközi kapcsolatok építéséhez. Háromnapos tanácskozásunknak a Université de Montpellier Faculté de Droit két épülete is helyszínt biztosított, a programokat jómagam koordináltam, üléseinken személyesen részt vett két partner Montpellierből, két partner (a francia Université Lumière Lyon 2 és az olasz Università degli studi di Genoa egyetemi oktatói) pedig *online* csatlakozott hozzánk.

 Patyi Photography

*Montpellier, Cour d'appel,
a bejárat csarnok díszítése*

¹ A kiutazásra a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgáltatásfejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett A magyar önkormányzatok döntéshozatali mechanizmusának jogtörténeti, jogszociológiai és összehasonlító jogi vizsgálata elnevezésű Államtudományi Műhely záróprogramjaként került sor.

Szeptember 26-án a regisztrációt követően beszámolót tartottam a kutatóműhely tevékenységéről, majd a szeptember 18–19-i zárókonferencián elhangzottokról. Már a beszámoló kapcsán elindult egy ötletelési folyamat, amelynek fókuszában a helyi önkor-

mányzati rendszerek döntéshozatali mechanizmusa és az önkormányzati dolgozók motivációi álltak. A következő napon tanulmányoztuk a személyesen is jelenlévő külföldi partnerek kézíratait, hosszas tanakodást követően felvázoltuk a tanulmánykötet szerkezeti struktúráját. Szeptember 28. napján megtartottam tapasztalat-alapú beszámolómat az empirikus vizsgálatok könnyedségeiről és nehézségeiről egy módszertani *workshop* keretein belül, amelyet a partnerek nagy lelkesedéssel fogadtak, hiszen a közeljövőben ők is terveznek egy, a miénkhöz hasonló empirikus kutatást az önkormányzatok körében.

Montpellier egyrésről remek háromnapos szakmai programot adott nekem, kiváló kollégákkal, baráti odafigyeléssel, másrésről viszont mérhetetlen boldogságot – a felfedezés örömet. Történetekről mesélő falai, utcái, kilincsei magával ragadnak, sosem tudhatja az ember, mi várja a következő sarkon, egy eldugott tér néhány kávézóval, egy kis templom egy fekete

macskával, egy antik portékái között üldögélő öregember, gitárszó és egy üres *Captain Morgen*-es üveg a bicikli mellé zárva – történelmi egyetemváros, mely ezer arcát mutatja annak, aki bátran el mer vésni benne. Köszönök Montpellier-nek minden megragadott, megfizetett, megélt, vagy megfoghatatlan élményt, minden meleg őszi (26 fok, nyári!) pillanatot, a hosszú és ízletes ebédszüneteket (ami mindenkinek hosszú, hiszen a kisboltok is bezárnak délben, az ebédidő szent, majd kinyitnak délután, ha kiélvezték a falatokat) a délutáni megnyugvást és sziesztát, a mennyei sajtokat és borokat, a ropogós, réteges *croissant*-okat, a kis utcákon utánam lopakodó *Boulangerie*-illatot, óriás katedrálisának köszönöm az ámulatba ejtést, lakosainak a baráti kedvességet. Köszönöm az utánoszhatatlan hangulatú francia pillanatok, köszönök mindent, a kiállítás-megnyitón a fotóimmal és emlékidézéssel még a mindennél is többet.

A pillanathajhászást szerencsére volt alkalmam fokozni és ellátogat-

Montpellier, Porte du Peyrou, a kapu mögött a Cour d'appel

tam a Montpellier-hez közeli tengerparti településre, Sète-re (autóval 40 perc lett volna, vonattal 15 volt!) az Absolutely Southern France által szervezett Gourmet Walking Tour-ra is. Kóstoltam osztrigát (négyyszer is!), kézműves díjnyertes fagyaltot, igazi, Roquefortból származó sajtot, polipos pitét, a francia muskotályos szőlőt, és a *Thomas Jefferson* által a franciáknak ajándékozott francia (! hogy is van ez?) szőlőtőkéből készült Recontre de voyage Viognier fehérbort is (ez utóbbi bor különlegességéről is mesélek a fotókiállítás alkalmával), sőt, megismertem a sajt szeletelési etikettet és azzal is szembesítettek, hogy az *Emmanuel Macron* által kedvelt és diplomáciai vendégeinek felszolgált fehérbor mindössze 17 euróba kerül (mert nem mindig a 200 eurós a legjobb!) Ezeket az élményeket, pillanatokat, ízeket, érzéseket próbáltam megörökíteni, megragadni és megmutatni fotóimmal, remélem beszélnek helyettem és Montpellier (valamint Sète) helyett is.

Az egyetlen probléma Montpelliervel, hogy nincs közvetlen járat Budapestről, így a Liszt Ferenc Repülőtérrel egy párizsi átszállással érkeztem én is a déli nagyvárosba, és előfordulhat (a hazautamon így alakult) hogy az átszállást Párizson belüli repülőtérváltással kell megtennünk (nem baj, így hat év után újra láthattam a Notre-Dame-ot). Az első után mindig okosabb az ember, érdemes elgondolkozni a jövőben Szeged-Montpellier tizenhét órás autójúton, hosszabb, de költségeit tekintve hasonló, mint a repjegyek összessége, ráadásul az utazás megszakítható egy kellemes velencei vagy akár milánói pihenővel, gyönyörű vidékeken roboghatunk keresztül itt-ott lelassítva, élvezve az utat magát is, és megválogathatjuk felfedezőpartnereinket. Ki tudja, lehet legközelebb egy Szeged-Montpellier *carsharing* kapcsán találkozunk... Én biztosan szeretnék még arra járni, örömmel fogadtam, hogy a francia kollégák is szeretettel várnak. Mikor indulunk?

dr. Patyi Zsófia
tudományos segédmunkatárs

Montpellier, Promenade du Peyrou, kilátás a Porte de Peyrou felől

„Temesvárra ment pihenni”

„Mialatt a Balkánon táborozott, érte Temesvárt a földrengés rémületes eseménye, mely a várat és a királyi kastélyt alapjaitban megrongálta s helyenként a bástyákon tátongó réseket nyitott. A kútfők előadásából azt kell következtetni, hogy Hunyadi már 1443-ban, vagyis a török hadjáratból hazatérkezése után, nyomban hozzáfogott a vár és várkastély helyreállításához, midőn – mint Pray mondja – hét csatában megvervén a törököt, Temesvárra ment pihenni.”

(Borovszky Samu: Magyarország várme gyéi és városai)

2018 novemberében első Erasmus+ junior oktatói ösztöndíjamra készültem, vegyes érzelmekkel, kíváncsi izgalom-

mal. A felkészülés legnehezebb része nem a szakmai stabilitás, nem a prezentáció és előadásanyag, illetve a kérdőívek szerkesztése volt – csupán a nyelvi korlát bosszantó jelenléte: Temesvárra megyek. Angolul oktatni. Román hallgatókat. Holott hangozhatna ez a mondat így is, egyben: Temesvárra megyek magyarul oktatni magyar hallgatókat. A történelmen változtatni nem tudok, de az érzéseimen sem: ez az abszurdum, ez az el nem fogadott és soha el nem fogadható érzés kísért végig egyhetes utamon, szabadidőmben sírva vigadásra, munkám során a maximumra ösztökélve.

A temesvári kollégák, a Temesvári Nyugati Tudományegyetem jogi ka-

Patyi Photography

Temesvár akkor és most, Losonczy-tér a székesegyházzal

Patyi Photography

Temesvár akkor és most, Losonczy-tér a szerb ortodox templommal

rának dékánhelyettese, *Prof. Dr. Sergiu Popovici* és az egyetem kutatója, *Dr. Alexandra Mercescu* igazán segítőkészek voltak, az egyetemi városrész bejárva már első beszélgetéseink között felmerült a joghallgatók és a jogászképzés problematikája, kíváncsian hallgattam (nem túl pozitív) tapasztalataikat és véleményüket, lévén kint tartózkodásom célja az oktatáson túl a joghallgatói motiváció feltérképezése volt. Beszámolóik alapján érzékelhető náluk az a joghallgató-betegség, miszerint sokan azért végzik el a jogászképzést, mert jól csengő végzettséget ad, de sok joghallgatónak sosem állt szándékában, hogy a pályán helyezkedjen el, hivatástudat és érdeklődés nélkül, szükséges rosszként bukácsolja végig az egyetemet, mert

tudja, utána még bármi lehet belőle. Hogy ez rossz-e, miért rossz és kinek rossz, elgondolkodtató. A hallgatóknak nem, hiszen ha nincs meg a jogász hivatástudat, a belső motiváció, a végzés után nem jelent rossz érzést, problémát, ha a szakmától messze helyezkedik el, hiszen ez volt a terv. A pályaelhagyók száma nem a pályaelhagyóknak jelent rosszat, a képzésre vet, ha nem is rossz fényt, de egyértelműen generalista képzéssé formálja a jogi oktatást – ahogy látom, a kérdezett temesvári kollégák egy része beletörődött, egy része pedig lelkesen harcol a minőségi, professzionális oktatásért.

Law, lawyering and legal education – Challenges of an ethical profession in different cultures című kétszer négy órás

szemináriumom során messziről indítottam, mondhatjuk a jogrendszerek világtól, és a legegyszerűbb, leggyakorlatiasabb problémákig jutottunk el, így pl. a tanulásmódszertanig, feszegetve a nyugati felvilágosult oktatás és a porosz módszer szembenállásának kérdéskörét. A tanórákon résztvevő hallgatók kitöltötték egy kérdőívet – az alkotmányjogi kérdéseket kivéve annak a kérdőívnek az angol nyelvű mását, amelyet 2016-2017-ben IM támogatás eredményeképpen ki tudtunk tölteni Magyarországon összes első és negyedéves nappali képzési rendszerben tanuló joghallgatójával. Országos adatbázisunkat szeretnénk nemzetközileg is hasznosítani, így alakuló kutatóműhelyünk célja lesz az országos, magyar eredmények után szomszédos országainkban is lefolytatni ezeket az empirikus kutatásokat.

A temesvári Erasmus+ oktatói utazás nem csak szakmai fejlődést hozott, de gyümölcsöző kapcsolatokat is, hiszen Alexandra a CLEST Centre for Legal Education and Social Theory lengyel-román kutatócsoport tagja, együttműködésére és segítségére minden továb-

biban számíthatunk. Örömmel tölt el, hogy oktatóként és együttműködő partnerként, kutatóként is visszavárnak Temesvárra, a hallgatói aktivitás külön jól esett és pozitív visszacsatolás volt, az ilyen érdemes beszélgetések, szeminárium-órák és érdekes empirikus kutatások teszik még izgalmasabbá a hétköznapiakat, motiválnak hónapról hónapra. Temesvárra visszavárnak, vissza is térek, barokkos túlzással hazatérésnek is nevezhetnénk. Mert ami a szakmai elismerésnél is fontosabb: a sokszor esős, de egyszer, és akkor szikrázóan napsütéses utcákat járva felkereshettem és újrafotózhattam az egykorvolt Losonczi teret, múltunkat és magyarságunkat beleképzelve a ragyogó napfénybe. És bár a szél fújta ki a szemem könnyekig, leírhatatlan érzés volt megállni és elképzelni az életet ott, múltam és családom beleképzelve a melengető napfénybe. Ott, Temesváron, azokon a tereken, ahol 90 éve a temesvári jegyzőképző intézetet igazgató ükapám, *Patyi Péter* is lépkedhetett.

dr. Patyi Zsófia
tudományos segédmunkatárs

Temesvár, a Hunyadi Kastély elhagyatott főbejárata

Szakmai gyakorlaton Münchenben

Az Erasmus+ program keretében lehetőségem nyílt négy hónapot eltölteni Münchenben, szakmai gyakorlaton. Egy ügyvédi irodában (Buchwald Rechtsanwälte) dolgoztam, ahol ezen időszak alatt kilenc ügyvéd tevékenykedett. Én egy ügyvédnő felügyelete alatt voltam, az ő munkájában vettem részt, ő segített eligazodni a német jog bonyolult rendszerében. Nagyon fontos volt számomra, hogy egy olyan típusú személlyel dolgozhassak együtt, akinek nem esik nehezére időt szánni arra, hogy elmagyarázzon egyes dolgokat, aki szívesen fogad gyakornokokat és akitől bármikor lehet kérdezni, hiszen kellett pár hét, hogy hozzászokjak az iroda működéséhez, a munkafolyamatokhoz és az ottani jogalkalmazáshoz.

A jogterületek, amikbe betekintést nyerhettem, a családjog (*Familienrecht*) és az orvosi jog, műhibaperek (*Medizinrecht, Arzthaftungsrecht*) voltak, mivel az ügyvédnő ezeken a területeken szakjogász és hosszú éves gyakorlattal rendelkezik. Nagy segítséget jelentett, hogy a magyar polgári anyagi jogon kívül már a teljes eljárásjogot is tanultam, mivel sok azonosságot lehet felismerni a német és a magyar jog között, ezért így könnyebben meg tudtam érteni az egyes jogintézményeket, az eljárás folyamatát. A teljes gyakorlat időtartama alatt rengeteg jogesetet olvastam, nagyon változatos a gyakorlat, mindig más témák, problémák merültek fel. Ezeket mindig megbeszéltük és így értelmezni tudtam őket. A családjog területén, legtöbbször megbeszéléseken vettem részt az ügyfelekkel, bíróságon csak pár alkalommal voltam. A legtöbb esetben válásról volt szó, gyakran jöttek új ügyfelek és így már a kezdetektől segíthettem az ügyben, így könnyebb volt

megtanulni a jogszabályi hátteret. Itt érdekes volt megtapasztalni, hogy ügyvédként, hogyan kell viszonyulni az ilyen személyes jellegű esetekhez, empátiát mutatni, és az ügyfél érdekében mindig más-más megfelelő stratégiát kialakítani.

A Hofgarten

A másik jogterület az orvosi jog, műhibaperek egy számomra teljesen ismeretlen része volt a jognak, de nagyon izgalmasnak bizonyult. Elképesztően komplex terület, ahol az orvostudományban is el kell tudni megfelelően igazodni, rengeteg apró részletnek jelentősége lehet, nagyon sok gyakorlatot igényel és folyamatos egyeztetést az ügyféllel. A legtöbb ügy főként szív-műtétekkel volt kapcsolatos, valamint az orvostudomány valamennyi területéről érkeztek esetek. Az orvosi szakszótár állandó vendége volt az asztalomnak. A gyakorlat felétől kezdve, miután már tetemes mennyiségű ügyet elolvastam, a folyamatban lévő ügyekben, megírhattam a beadványok vázlatát, például, hogy mik a fontos tartalmi elemek, a másik fél beadványá-

A szerző a Löwenbräukeller előtt

nak mely pontjait lehet vitatni, milyen dokumentumokra lehet hivatkozni, mi a bírói gyakorlat, majd az ügyvédnek ennek segítségével írta meg a tényleges beadványt, amit én is gyakran figyelemmel kísérhettem. Nagyon érdekes volt amikor egy új eset érkezett és részt tudtam venni az orvosi dokumentáció átvizsgálásában, az ellenkérelem megírásában. A bíróság mindig orvosszakértői vélemény segítségével dönt, ennek az elkészítését a felek indítványozzák. A vélemény egy nagyon fontos pontja az eljárásnak, hiszen a szakértő a rengeteg megválaszolandó részletkérdés mellett többek között arról is állást foglal, hogy az orvos a per tárgyát képező hibát neki felróható módon követte-e el. A bírósági tárgyalásokon gyakran meghallgatásra került a szakértő, a felek, tanúk, így általában hosszú órákon keresztül tartottak, az ügyek bonyolultsága miatt is. Ezen kívül szakirodalmat is gyakran olvastam, háttérkutatásban segítettem angol és német nyelven. Voltak természetesen adminisztratív jellegű feladatok is, amik szükségképpen hozzátartoznak az ügyvédi iroda működéséhez.

Végül Münchenről ejtenék pár szót. Nagyon magával ragadó hely, hangulatos, egy igazi egyetemi város. Rengeteg a zöldterület, sok a kirándulási lehetőség. A kultúra, történelem, hagyomány erőteljesen jelen van a város életében, emellett viszont egy innovatív, modern hely, ahol a szórakozásra is van számtalan lehetőség. Összességében nagyon örülök, hogy elvégezhettem ezt a gyakorlatot, egy igazán pozitív tapasztalat volt, az ügyvédnek rengeteget köszönhetek, a legmegfelelőbb emberrel dolgozhattam együtt. Sok tapasztalatot gyűjtöttem, jó volt kicsit kitekinteni és megnézni, hogyan működik egy ügyvédi iroda Németországban. A nyelvtudás fejlesztése szempontjából ez egy kiváló alkalom, hiszen az ember ténylegesen rákényszerül arra, hogy beszéljen is, ami sok esetben problémát szokott okozni. E pár hónap után sokkal bátrabban és könnyedebben szólalok meg idegen nyelveken, mint azelőtt. Bárki, aki fontolgatná, hogy részt vegyen az Erasmus+ programban, csak ajánlani tudom, hiszen ez egy kihagyhatatlan lehetőség.

*Deák Réka
joghallgató*

A müncheni városháza

15 hónap Párizsban

Abban a lehetőségben volt részem, hogy PhD tanulmányaimat egy kettős doktori program keretében a párizsi Université Paris 1 Panthéon Sorbonne-on és az SZTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájában végezhet(t)em. A két egyetem közötti megállapodás értelmében a doktori disszertációm a két egyetemen közösen készítem el és két témavezető professzor (*Hajdú József és Francis Kessler*) segíti tudományos munkámat, melyet főként angol nyelven folytatok. Azt, hogy ne csak a szegedi, hanem a párizsi intézmény életében is megfelelően részt tudjak venni, a francia kormány kettős témavezetésű doktori ösztöndíja biztosította, melynek keretében 15 hónapot tölthettem a Sorbonne egyetemen, három részletben elosztva.

A francia doktori képzés alapvetően különbözik a magyartól: teljesen más, hogy alakul a kreditek elosztása, nincse-

nek kötelező tanórák, a doktoranduszok a legnagyobb hangsúlyt a disszertációjuk elkészítésére fektetik. Ennek megfelelően a kint tartózkodásom során az időm nagy részét a könyvtárakban töltöttem. Szerencsére a francia főváros bővelkedik a különféle könyvtárakban, melyek közül különösen a francia nemzeti könyvtárban (*Bibliothèque nationale de France*) és a *Cujas* nevű, kifejezetten jogra specializálódott könyvtárban töltöttem sok időt. A könyvtári kutatómunka folytatásán túlmenően igyekeztem aktívan részt venni az egyetemi életben is. Ennek érdekében több kurzusra is jelentkeztem, melyek inkább általános témájúak voltak (pl. a doktori disszertáció módszertana, a kutatók *online* jelenléte, könyvtári adatbázis-kezelés, a dolgozat bemutatása és érvelés). A lehallgatott kurzusokon nem csak hasznos ismeretekre tehettem szert, hanem az órákon való jelenlét kiváló lehetősé-

Az első Queen Mary University of London – Sorbonne Law PhD Conference résztvevői

Az írás szerzője az Université Paris 1 Panthéon Sorbonne jogi kara előtt

get biztosított arra, hogy megismerkedhessek a többi doktorandusszal is.

Az egyik legérdekesebb élményem egy nemzetközi szemináriumon való részvételhez köthető. 2018 áprilisában a Sorbonne egyik partneregyeteme, a londoni

Queen Mary University of London egy nemzetközi PhD szemináriumot rendezett a két egyetem hallgatói számára. Szerencsére a szemináriumra benyújtott jelentkezésem pozitív elbírálásban részesült, így a Sorbonne 'képviselőjeként'

Egyetemi épületek – kilátás a Panthéon kupolájából

hét másik PhD-s társammal átkeltünk a Csalagúton, hogy Londonban töltsünk két napot a konferencián. A rendezvényen a londoni és a párizsi intézmények hallgatói mutatták be kutatásukat, angol nyelven.

A szakmai eseményeken túlmenően hatalmas élmény volt az, hogy a Fények Városában élhettem: a 3 kint töltött ösztöndíjas időszak alatt három különböző helyen lakhattam – így három különböző környezetet ismerhettem meg közelebbről. Bár Párizs maga nem volt ismeretlen számomra – Erasmus ösztöndíjjal 10 hónapot töltöttem kint a graduális jogászképzés alatt –, érdekes élmény volt újabb városrészeket részleteiben felfedezni. Második alkalommal egy kisebb nemzetközi kollégiumban laktam, melynek lakói a világ minden tájáról érkeztek, és amely kiváló helyen, a híres Latin Negyed szívében volt található – mindössze 5 percre az egye-

temtől. Harmadik, utolsó alkalommal pedig a Cité internationale universitaire de Paris-ban laktam, mely egy 1925-ben létrehozott, hatalmas nemzetközi kampusz, amely évente több ezer hallgatót és kutatót fogad a világ minden tájáról. Azon túlmenően, hogy szállást biztosítanak a külföldieknek, arra is nagy hangsúlyt fektetnek, hogy különféle kulturális rendezvények által közelebb hozzák egymáshoz a különféle nációk hallgatóit: így egy valódi közösségnek is a részévé válhattam.

Összegezve elmondható, hogy a 15 hónap, melyet Párizsban töltöttem, igen eseménydúsan telt. A kint töltött időszak nem pusztán szakmai szempontból volt meghatározó, hanem az, hogy egy ilyen csodálatos városban, egy multikulturális környezetben élhettem, életre szóló élményt is jelentett.

*dr. Lukács Adrienn
tanársegéd*

Egy félév Portsmouth-ban

Valószínűleg nagyon kevés lehet azon hallgatóknak a száma, akik még soha nem hallottak az Erasmus+ programról. Jómagam már alapszakosként kipróbáltam volna, hogy milyen lehet külföldön élni, azonban az akkori intézetemnek nem volt kapcsolata brit egyetemmel. Örömmel vettem tudomásul felvételi-kor, hogy a nemzetközi tanulmányok mesterszakról már lehetőségem van az Egyesült Királyságban tanulni, ezért amint lehetett, meg is pályáztam, és elnyertem egy félévet a portsmouth-i egyetemen. Azonban pályázáskor nem is gondoltam bele, hogy hirtelen menynyi ügyintézéssel járhat a kiutazás. El-

sősorban talán a szálláskeresés okozhat nagyobb bonyodalmakat a hallgatóknak. Ugyan a brit fogadó intézmény készségesen segít az érkező hallgatóknak különböző kollégiumi ajánlatokkal, azonban az árak (£ 400–600/hó, megközelítőleg 145.000–217.000 ft/hó) igencsak túlszárnyalják egy átlagos Erasmus hallgató költségvetését. A helyzet egy fokkal jobb, ha valaki albérletben szeretne lakni, ahol egy szobának az ára körülbelül £ 350-tól kezdődik. Látván az árakat, elkezdtem alternatív finanszírozási források után nézni. Az egyik ismerősöm javaslatára megpályáztam a *Campus Mundi* ösztöndíjat, amely már

a maga 220.000 Ft/hó támogatásával sokkal kényelmesebb életet biztosít a kiutazók számára. Természetesen egyéb támogatásokat is érdemes megpályázni karon belül, amelyek fedezhetik a kiutazási költségeket, mint például a repülőjegyet vagy a biztosítást. Ilyen támogatás lehet a kari Hallgatói Mobilitási Támogatás vagy a Hallgatói Önkormányzat utazási támogatása.

Továbbá, hogy a szálláskeresést egyszerűbbé tegyék, a portsmouth-i egyetem létrehozott egy fórumot, ahol a hallgatók az egyetem által jóváhagyott albérletek között böngészhetnek. Ám a fórumon a felhozatal nem túl kedvező és a hirdető többsege 11 hónapnál hosszabb időre adná ki a lakást. A különböző *facebook* csoportokban hasonló a helyzet, 4–5 hónapra szinte senki sem kínál szállást. Ilyenkor érdemes egy bejegyzést írni a csoportba, amelyben leírjuk, hogy kik vagyunk, és mennyi időre keresünk albérletet. Portsmouth-ban az albérletet keresők többsége egyetemista, így könnyen találhatunk a saját korosztályunknak megfelelő lakótársakat. Szerencsére bejegyzésem hamar felkeltette a figyelmét egy hölgynek, aki £ 400-os

Emlékek Dover fehér szikláiról

visszaigényelhető kaució fejében kiadott nekem egy szobát. Természetesen az egyik legidegőrlőbb dolog lehet elküldeni egy idegennek 150.000 forintot, ezért ilyen esetekben mindig meg kell győződni a hirdető hitelességéről. Nálam ez nem okozott problémát, mert a hirdető állítása szerint egy egyetemi alkalmazott volt, amit a fogadó intézmény meg is erősített. Azonban az egyik kinti

A bristoli katedrális, amelynek alapjait már 1140-ben elkezdték építeni

barátom nem volt ilyen szerencsés. A hirdető £ 600 fejében ígért szállást, viszont amikor hajnali 3-kor megérkezett Portsmouth-ba, senki sem várta őt, és a lakásnál sem nyitottak ajtót neki. A portsmouth-i rendőrség az ilyen esetekben tehetetlen vagy a nyomozás hónapokig eltarthat, még a visszakövethető *facebook* üzenetek és a személyes adatok ellenére is.

A portsmouth-i egyetem nagy hangsúlyt fektet a hallgatók jóllétére, így ilyen esetekben mindig készségesen a segítségünkre álltak. Az egyetem nem csak a vészhelyzetek megoldásában volt hatékony, hanem a programszervezésben is magas színvonalat nyújtott, amely által bevezettek minket az egyetem életébe. A bevezető héten számos előadást tartottak, amelyen keresztül betekinthettünk a könyvtár, a hivatkozási rendszer, a hallgatói önkormányzat, vagy a szakunk működési rendszerébe. Ezen a héten ismerhettük meg a szakunkról azt a tanárt, akihez bármilyen felmerülő probléma esetében fordulhattunk. Ter-

mészetesen a sok információs előadás mellett rengeteg szabadidős programot is szerveztek nekünk, mint például *tea&cake* délutánt, pizza estét, mozizást, buszos városnézést, Erasmus bulit és még sok mást. Ezek a rendszeres események alkalmat adtak új barátok megismerésére. Az egyik ilyen alkalommal ismertem meg négy német lányt, akikkel a későbbiekben körbeutaztuk Angliát, és valószínűleg életre szóló barátságot kötöttünk.

Természetesen a szórakozás mellett a tanulás sem szorulhatott háttérbe. A brit egyetemen egy teljesen újfajta rendszert ismerhettem meg. Már itthon furcsának tűnt, hogy egy tárgy 15 kreditet volt. Azonban, mint kint kiderült, minden mesterképzéses kurzus 15 kreditet, így különös mód a hallgatók egy félévében csupán 2–3 órát teljesítenek, valamint a mesterképzést is 1 vagy 2 év alatt végzik el. Ugyanakkor még mielőtt bárki azt mondaná, hogy bárcsak itthon is így lenne, tisztában kell lenni azzal a ténnyel, hogy a kint teljesített 2–3 óra

A fotósok egyik kedvenc láthelye a birminghami könyvtár tetőtérre

rendkívül intenzív és magas színvonalon zajlik. A 90 perces blokk első fele előadás, míg a második szeminárium. Az órákra körülbelül 5–10 hallgató jut be. Minden hétre fel kell készülni egy bizonyos témából, amelyről a tanár rengeteg cikket feltölt. Ezeket elolvassva az órán egy tudományos diskurzust kell folytatni, ahol azonnal kitűnik, ha valaki nincs tisztában a teoretikus fogalmakkal. Átszokni az új rendszerbe kezdetben sok nehézséget jelentett, hiszen míg itthon inkább a praktikus oldalát közelítjük meg a nemzetközi tanulmányoknak, a portsmouth-i egyetem egy rendkívül akadémikus és teoretikus megközelítést alkalmaz.

A legnehezebb dolog talán a beadandók megírása volt. Egy kurzusra rendszerint két esszét kellett írni, 2500 és 3500 szó terjedelemben, egyiket a félév közepén, míg másikat a félév végén. A portsmouth-i egyetem szabályzata szerint a 80%-os munkák azonnal publikálhatónak számítanak, ezért egy 70% fölötti dolgozatot *first class*, azaz 'első osztályú' munkaként tartanak számon. A beadandókat egy Neptun-szerű rend-

szeren keresztül kellett feltölteni, amely azonnal egy automatikus plágiumszűrő alá helyezte az esszéket. Egy óra után a rendszer kiírta, hogy hány százalékban hasonlít az elkészült esszé más publikált cikkekhez, továbbá a plágiumgyanús részeket részletesen meg is tudtuk vizsgálni és esetlegesen javítani, ha még nem járt le a beadási határidő. Ha valaki a beadási határidőn túl adott le egy dolgozatot, akkor az arra adható legjobb értékelés nem lehetett nagyobb 40%-nál. Ezen felül az esszéket névtelenül kellett benyújtani, amelyek minden esetben átkerültek egy másodlagos olvasóhoz is, aki további megjegyzésekkel bővítette az elsődleges olvasó észrevételeit. Noha a rendszer rendkívül szigorúnak és merevnek hangzik, az oktatók és hallgatók viszonya már-már barátinak mondható. Külön fel is hívták a figyelmünket az első héten arra, hogy nyugodtan szólítsuk az oktatókat a keresztnévükön és mellőzzük a professzor megszólítást, mivel a brit egyetemeken a hierarchikus kapcsolat a hallgatók és oktatók között nem olyan erős, mint a kelet-európai intézményekben.

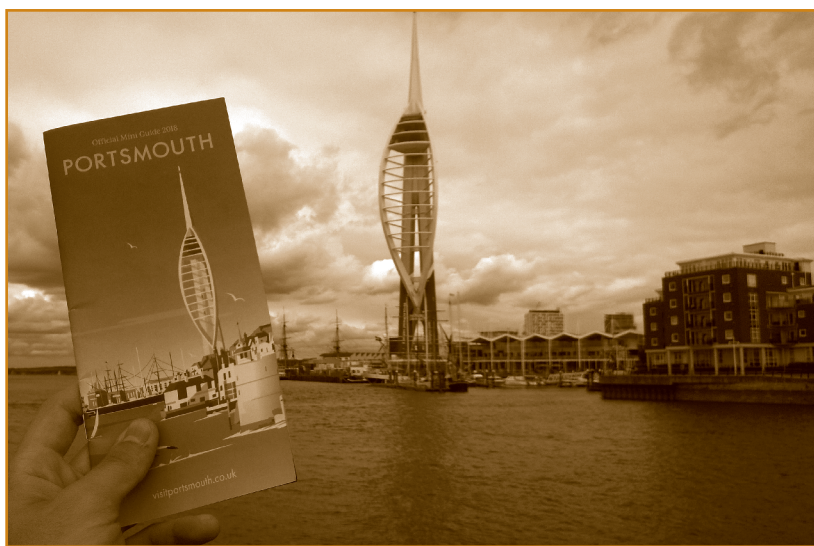
A wellsi katedrális híres ollózó boltíve

Mindent egybevetve, a Magyarországra érkező brit Erasmus hallgatók talán még nehezebben vehetik a különböző oktatási rendszerek által nyújtott akadályokat. Legfontosabb különbségként lehet megemlíteni, hogy míg az itthoni rendszer sok óraszám által igyekszik mindenre kiterjedő tudást biztosítani, addig a brit egyetemen egy-egy területet megcélozva igyekezik átfogó, magas színvonalú, koncentrált tudást átadni. A brit rendszerben a hallgatók felé a visszajelzés nagyon fontos szerepet játszik, ami itthon sajnos sok esetben elmarad, mivel az oktatóknak és hallgatóknak egyaránt sok órát kell teljesíteniük. Egyrészt hiányolom a meglétét egy elengedhetetlen visszajelzési mechanizmusnak az itthoni egyetemokról, ugyanakkor azt is belátom, hogy nagyon sok dolgról emiatt meg nem tanulnak a kinti hallgatók, vagy csak 1 órát szánnak arra, amire itthon egy egész kurzus felépülhet. Mindazonáltal azt is el kell ismerni, hogy noha itthon egy egész

kurzust szentelnek egy-egy területnek, a magas óraszám miatt a tudás elsajátítására nincs ideje a hallgatóknak, ezért egyfajta csipegetésbe megy át a rendszer, ahol mindenből kap a hallgató egy keveset.

Hasznos lenne átültetni a visszajelzési funkciókat az itthoni oktatási rendszerbe, azonban amíg a hallgatóknak 8–12 kurzust kell teljesíteniük fél-évenként, ez lehetetlenné válik. A brit rendszerben is fontos szerepet játszhatna az, hogy több területre betekintést nyerhessenek a hallgatók, hiszen sok, olykor fontos témákkal nem tudnak foglalkozni a limitált óraszám miatt. Természetesen az, hogy melyik rendszer működik jobban vagy hatékonyabban, azt mindenki a saját tapasztalata alapján döntheti el. Egy biztos, kellő szorgalommal mindkét rendszerből ki tudja hozni egy hallgató a maximumot.

*Fülöp Zalán
nemzetközi tanulmányok,
angol nyelvű MA szakos hallgató*

Spinnaker Tower Portsmouth egyik legnevezetesebb látványossága

Az egykori hallgatóink találkozóiról készült beszámolók nagyon színesek, és gyakran megható tónusban íródnak. A legöregebb diákjaink már nemcsak ötévente, hanem sűrűbben is találkoznak, hisz nem tudni, ott lesz-e mindenki legközelebb is: *Hofszang József* ny. adjunktus kollégánk, sokunk tanára, kortársaival 2018-ban az 58. évfolyam-találkozóra gyűlt össze...

Egy soron kívüli évfolyam-találkozóról...

1956–1960 közötti évfolyamunk 50 fővel végzett a Karon. Ezt követően rendszeres kapcsolat mellett összetartva, ötévenként találkoztunk. Idővel sok társunkat elvesztettük, többek között az egyetemi kötődésű *Tóth Árpádot* és *Molnár Imrét* is... 2018-ma már csak 19-en maradtunk, és a következő 'gyémánt-diplomás' találkozónk 2020-ban lesz esedékes.

2018. elején *Hofszang József* évfolyamtársam ötlete volt (akivel a találkozókat közösen szerveztük), hogy ne várjunk 2020-ig. „Mihálykám – mondta utánozhatatlan humorával, és valami tudat alatti Kasszandra-meg-

érzéssel –, ne várjunk 2020-ig, hívjuk össze a társaságot! Nyolcvanasként mi állunk az első sorban... Már ránk lőnek, és ki tudja, mi lesz még addig...”

2018. szeptember 15-én 11-en jöttünk össze a Karon (heten kimentették magukat), majd együtt a házastársakkal a HÁGI-ban, egy közös ebédre. Beszélgettünk, és örültünk egymásnak, azzal, hogy 2020-ban újra találkozunk... Sajnos, azóta ketten – őszinte megdöbbenésünkre *Szűcs Gyula* és *Hofszang József* barátunk – sem tudnak ígéretüknek eleget tenni.

Dr. Vida Mihály
c. egyetemi docens

Negyven éve végeztünk!

Negyven évvel ezelőtt, 1978. január 28-án kaptuk meg jogász diplománkat négy és fél év küzdelmes, de felejthetetlenül boldog egyetemi év után. Ma már felhőtlen, boldog, felszabadult múltra emlékszünk vissza, hisz akkor voltunk fiatalok, okosak, szépek! Megjegyzem, most is okosak és szépek vagyunk, persze, csak a külsőnk változott meg kicsit, kinek hajszínben-sűrűségben, kinek kilóban-karcsúságban, de legtöbbünknek a szemében most is ott dereng még fiatalkori elevenése. A korunkról meg ne beszéljünk annyit, de bölcsőbbek lettünk, annyi biztos!

Szóval, 2018 októberében ismét összegyűltünk *alma mater*ünkben, mint ötévenként mindig, hogy megölelgessük egymást, meghallgassuk egymás történeteit, megemlékezzünk mindazokról a hallgatótársainkról és tanárainkról, akik nem lehetnek már közöttünk. Mert, sajnos, egy-

re többen vannak, lesznek ilyenek. Köszönet és hála a jó szervezésnek azonban, olyanok is eljöttek többen, akik eddig sohasem voltak, de sikerült őket felkutatnunk. A kb. 138 fős évfolyamunkból 57-en gyűltünk össze a Lófara épületében, és eljött közénk egyedüli oktatóként *Hofszang József* tanár úr is, aki rendületlenül eddig is minden alkalommal megtisztelte jelenlétével találkozóinkat. Ki is neveztük Őt tiszteletbeli évfolyamfelelős tanárunkká!

A találkozót főszervezőnk, *Juhász János* szegedi ügyvéd nyitotta meg, köszöntötte a megjelent diáktársainkat, majd a nosztalgias beszélgetésünk elején jelen beszámoló írója, *Zvolenszki Anikó* (*Bobvos Pali* besegítésével) beszélt az elmúlt öt év alatt, a Kar életében bekövetkezett változásokról, és a jövő évben elkezdődő felújítási munkálatok kapcsán arról, hogy a következő találkozóink már egy teljesen meg-

újult, megszépült épületben zajlik majd. Sorra vettük és megemlékeztünk tanárainkról, sajnos, már nagyon kevesen vannak azok, akik még velünk lehetnek... és végtelenül szomorúan vettük tudomásul azt is, hogy 11 hallgatótársunk már csak fentről figyelhet és hallgathat bennünket. Mindannyiukról állva, néma főhajással emlékeztünk meg.

Ezt követően ki sem fogott „a szó, a szusz” belőlünk, három teljes órán át beszélgettünk munkáról, családról, a nyugdíjas évek szépségeiről és alkalmanként gyötrelmeiről is, tudniillik éppen az a korosztály vagyunk, 64–65 évesen, akik mostanában érték el, érik el a ránk irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt. Mindenki szép pályát futott be: nagyon sok ügyvéd még ma is aktívan dolgozik, többen az igazgatszolgáltatásban, közigazgatásban, a civil életben aratták szakmai sikereiket, de maradtunk néhányan az egyetem falai között is, *Bobvos Pál*, *Laluska Pál* és jómagam is kitartottunk *alma mater*ünk mellett.

Na, és akikről a legtöbb szó esett, az unokák! Érdemes lett volna összeszámolni, összeadni, hogy hány unokája van az évfolyamunknak, mert szintén egy évfolyamot kitenne már a számuk. Van, aki még nem büszkélkedhet vele, de vannak 5-6 unokás társaink is. És ahogy beszéltek, beszéltünk róluk, mind megfiatalodtunk, kivirultunk. Történjenek jó vagy rossz dolgok az életünkben, de a legnagyobb kincseink a gyerekeink, az unokáink lesznek mindig, s ez kivétel nélkül mindannyiunk arcáról leolvasható volt! A véget érni nem akaró beszélgetésnek este hatkor mégis véget kellett vetni, hogy a portásunk is végre bezárhassa az épületet és hazamehessen. De előtte

készítettünk a főbejárat előtt egy csoportképet *Csurgó Edit* segédletével, aki a másik szervező társunk volt. Alig fértünk el a képen, büszkén mondhatjuk, hogy olyanokat is végre el tudtunk csábítani a 40 éves találkozóra, akik eddig még sohasem voltak. A képet most szeretettel közzé is tesszük ehelyütt!

A vidámabb és hangulatosabb része a nosztalgiázásnak már étel és ital mellett folytatódott; a szegedi HBH (Bajor) sörözőben folytattuk a bulit, ahová már jöhettek a 'kapcsolt részek', azaz a hozzátartozók is. Úgy hiszem, véget nem érő lehetett a buli, mert éjfél után, mikor jó magam már elfáradtam, még a társaság nagy része, az ún. kemény mag tovább iszogatót, sztorizgatót, mert abból nem lehet kifogyni! Tették ezt még azok is, akik egy előző napi, előbulis, halászcárdás balul sikerült vacsora után enyhe gyomorrontással és/vagy másnapossággal is küzdöttek még. (Bocs az érintettek-től, hogy ezt elárultam!) Mindenesetre, ismét nagyon jól éreztük magunkat, feltöltődtünk, megfiatalodtunk, és úgy búcsúztunk, hogy a mielőbbi viszontlátásra!

Fájdalmas utóirat: e beszámoló megjelenése előtt nem sokkal, 2019. május elején kaptuk a szomorú hírt, hogy *Hofszang József* Tanár Úr, tiszteletbeli évfolyamfelelős tanárunk 83 éves korában elhalálozott. Búcsúztatására a szegedi Dómban került sor. Köszönet mindazon évfolyamtársunknak, akik megtisztelték őt utolsó útján. Sokan voltunk, még Miskolcra, Sopronra, Nyíregyházára is eljöttek évfolyamtársaink, hogy egy-egy szál virággal elbúcsúzzanak Tőle.

dr. Zvolenszki Anikó
adjunktus

Mi vagyunk a '83-asok

Nem tudom, mások hogy vannak vele, én szeretek találkozókra jönni. Jól-
eső érzés visszatérni a jogi kar épületébe,
ülni a padsorokban, ahonnan valami-
kor nagy érdeklődéssel hallgattuk *Pólay*
professzor előadásait. Az életem úgy ala-
kult, hogy régóta külföldön élek. Ezért
csak akkor megyek Szegedre, amikor
Bereczky Kati (az évfolyamunk összetar-
tó lelke, aki kifogyhatatlan energiával és
határtalan odaadással fogja össze a mi
kis közösségünket) küldi a meghívót az
évfolyam-találkozóra. De akkor aztán
szó szerint repülök!

Mi 1983-ban kaptuk kézhez a diplo-
mát. Az akkori önfeledt, gondtalan di-
ákokból mára sikeres jogászok, elismert
közösségi emberek, szülők és nagyszü-
lők lettek. A nagy számban megjelentek
őszintén beszéltek az elmúlt 35 év sikere-
iről, nehézségeiről, örömeiről, fájdalma-
iról. Az évfolyam döntő többsége a hagyo-
mányos jogi szakmákban dolgozik: bíró,
jogtanácsos, közjegyző, ügyész, ügyvéd,

közigazgatási állásokban, adóhivatalnál,
nyugdíjintézetnél, de vannak köztünk
újságírók, egyetemi tanárok és olyanok
is, akik a jogtól kissé eltávolodva családi
vállalkozásban tevékenykednek.

Azt mindig tudtam, hogy a mi évfolyamunk egy különlegesen jól összeválogatott társaság, teli határtalanul tehet-
séges jogászokkal. Az évfolyamunkból
került ki két alkotmánybíró: *Balogh*
Elemér és *Kovács Péter* – utóbbi ezen túl-
menően, 2014 óta az első magyar bíró
a hágai Nemzetközi Büntető Bíróságon.
Büszke vagyok az egykori diáktársaim-
ra. Az én életem szebb és gazdagabb,
mert ezek az emberek kereszteztek az
életutamat. Öröm volt visszatérni fiatal
felnőttkorunk színhelyére, az *alma ma-*
terbe, és éjszakába nyúlóan anekdotáz-
ni. És öröm volt ünnepelni magunkat, a
mi felejthetetlen évfolyamunkat.

Köszönöm mindannyiótoknak!

dr. Bánhegyesi Irén
Toronto (Kanada)

Húsz éve végeztünk

Tisztelt Dékán Úr! Abból az alkalom-
ból írok Önnek, hogy 2018. május 5-én
tartottuk az Állam- és Jogtudományi
Karon végzett évfolyamunk 20 éves ta-
lálkozóját, amelyet megtisztelt jelenlété-
vel. Szegednek, az akkori József Attila
Tudományegyetemnek mindannyian
nagyon sokat köszönhetünk, mind em-
berileg, mind szakmailag. Magas szintű
képesítést, a szakma szeretetét, valamint
a jogi látásmódot tanították meg ne-
künk, és nem alapfokon.

1992. őszén kezdtük el tanulmányain-
kat, s azt mondhatom, hogy a Szegedi
Egyetem kiemelkedő az egyetemek kö-
zött. Ebben az időszakban elterjedt az a
megközelítés, hogy levelezőn nem lehet
jogot tanulni. Önök tudták és most is
tudják, hogy lehet, sőt. Nagyon sokféle
területről érkezünk, és kezdtük meg ta-
nulmányainkat, mintegy 105 fővel. Vég-
zősként, 1998-ban, 95 fővel öregbítettük
az Egyetem hírnevét. Nagyon szerettük
Szegedet, az oktatási miliőt, az érzést,

amit a szegedi egyetem ad, ezt máshol nem érzékeltük. Egy idős kolléganőm jegyzői pályám első évében azt tanácsolta, hogy ha egyszer jogot szeretnék végezni, ez csak Szeged legyen, mert itt van emberség, szaktudás, és a diákért van az oktatás és nem fordítva. Diákbarát oktatás, gondolkodó, elmélkedő és előrevivő gondolkodásmód van itt. Igaza volt, számomra, számunkra Szeged az etalon az egyetemek sorában, a sok szép emléket május 5-én felidézhattük *Balogh Elemér* dékán úr jóvoltából.

Kissé meglepett, hogy az első vasárnapi *email*-emre, amiben azt kértem, hogy engedélyezze, hogy a 'Lófarához' a régi tantermekbe bemehessünk, még aznap 1 órán belül válaszolt, hogy szeretettel várja az évfolyamot és örömmel körbevezet vagy ő maga vagy a dékánhelyettes és kb. 20 percben tartanak egy kis ízelítőt a jogi oktatás mai állapotáról. Másnap már intézkedett, hogy álljon az évfolyamunk rendelkezésére egy terem, ahol megtarthatjuk a találkozót és visszaidézhetjük az egyetemei éveket, diákcsínyeket. Körbevezetett az épületen és ajándékkal is meglepett bennünket, az Egyetemről

készült kiadványokat, amelyet nagy szeretettel elfogadtunk.

Fantasztikusan sikerült a találkozó és Szeged megmaradt olyannak, amilyen volt: nemes, szép és szabadlelkű Egyetemnek. Köszönjük az emberséget, a tudást, hogy azok lettünk, akik most vagyunk, akik komolyan vesszük jogi eskünket, hogy tudásunkat embertársaink javára, segítségére használjuk. Köszönjük dékán úrnak, az Egyetem vezetőségének, hogy közreműködött a 20 éves évfolyam-találkozónk méltóképpen való megünneplésében, a visszaemlékezésben.

Ma is büszkék vagyunk arra, hogy a szegedi egyetem hallgatói voltunk egykor, jó volt átélni az összetartozást, a falakból sugárzó tiszteletet, a megbecsülést, a szakmai alázatot és az emberek szolgálatát. Útravalóul mi mindent megkaptunk, amit lehetett, és sokan közülünk, bírók, ügyvédek közigazgatásban dolgozó szakemberekké váltak, akik továbbviszik az Egyetem szellemiségét, a lángot, a tudást, emberséget. Amit itt kaptunk Önöktől, nehéz egy szóval kifejezni. Köszönjük.

dr. Kosztyi Emma

Balogh Elemér dékán az évfolyam-találkozón

A hagyományörző ügyvéd

Beszélgetés Vass Lászlóval

Az 1848/49-es Szabadságharc Szegedi 3. Zászlóalj Hagymányörző Egyesületet 1998-ban, a szabadságharc 200. évfordulója alkalmából szegedi jogászok alapították. Az egyesület működésébe dr. Vass Lászlóval, az egyesület alapítójával és elnökével készített interjúnkkal kívánunk betekintést nyújtani.

– Hogyan alakult ki Önben a '48/49-es szabadságharc emlékezete iránti érdeklődés?

– Már középiskolás koromban nagyon érdekldtem a '48/49-es szabadságharc eseményei iránt. Számos könyvet, tanulmányt, visszaemlékezést olvastam ebben a témakörben. Ezt követően az egyetem alatt megkezdtem a későbbi könyvemhez az anyaggyűjtést, és ezzel később sem hagytam fel, így tizenhét év levéltári kutatómunkájának köszönhetően 1998-ban jelenhetett meg a „Három hét a szabadságharc történetéből” című dokumentumgyűjteményem, amelynek második kiadása a szabadságharc 170. évfordulóján, 2018-ban látott napvilágot. Ez a kiadvány az 1849. június 11-től augusztus 5-ig tartó időszak történéseire vonatkozó eseményeket mutatja be. A dokumentumgyűjtemény a '48/49-es eseményekkel összefüggésbe hozható iratokat, így levelet, újságcikkeket, piaci árjegyzéket, közgyűlési jegyzőkönyvet is tartalmaz.

– Mikor és milyen keretek között jött létre a hagyományörző egyesület?

– A katonai hagyományörzésnek létezik egy országos szövetsége, amely hozzávetőlegesen hetven egyesületet tömörít. Ennek a szövetségnek én vagyok a becsü-

letbírája, amely tevékenység kifejezetten jogi jellegű. A vitás kérdéseket az ügyrendünk szerint tanácsban eljárva bíráljuk el, a tanács másik két tagja azonban nem jogász végzettségű. Az országos szövetség

A parancsnok, Vass László

keretein belül található a mi szervezetünk is, amely 1998-ban alakult szegedi jogász kollégák (így pl. *Sulyok Tamás, Pozsgay Kázmér, Magyarossy József*) bevonásával. Tudni kell, hogy a szabadságharc során Szegednek volt egy legendás, vitézi zászlóalja, a 3. honvéd zászlóalj, amely egyben az egyesületalapítás apropója is volt.

Közösségünk huszonegy éves története során több mint 250 tagunk volt, jelenleg a tagságunk kb. 65 fő, amelyből 25 tag iskolás gyermek, a legfiatalabb tagjaink 7 esztendősek. A kezdetek kezdetén a gyermek tagokat a saját gyermekeink

adták, ezt követően azonban a fiatalok között egyre népszerűbbé vált az egyesület tevékenysége, amelynek köszönhetően jelenleg is számos gyermek tagunk van, akik aktívan vesznek részt a közösségünk életében.

– *Mondhatjuk akkor, hogy ez egy kifejezetten szegedi érintettségű egyesület?*

– Így indult, azonban ma már számos nem szegedi egyesületi tagunk is van. Ez köszönhető annak, hogy évente közel 60 rendezvényünk van, amelyek során lehetőség nyílik nemcsak a Dél-Alföldön tagokat toborozni. Ezek az események nem csupán az ünnepi időszakok köré szerveződnek, a 'szürke hétköznapiakon' is több összejövetelen van lehetőségünk részt venni. Óvodákban és általános iskolákban is rendszeresen népszerűsítjük a hagyományőrzést. Hála a nagy érdeklődés szolgáltatott rendezvénysorozatnak, elmondhatom, hogy 2018-ban például az egyesületi tagok összesen 96 napot tölthettek együtt.

– *Hogyan jelenik meg egy tag az egyesület rendezvényén? Miben testesül meg a hagyományőrzés?*

– Egyenruha, működőképes, működés-képtelen elöltöltős fegyver egyaránt megtalálható a repertoárunkban. Megjegyzem, e fegyvertípusok használatához különbözeti

vizsga letétele szükséges, mivel használatuk és összeszerelésük folyamata összetettebb, mint egy hagyományos fegyveré. Mindez persze a fiatalok részéről fegyelmet, míg részünkről precizitást követel meg.

– *Az egyesületi élet együtt jár történelemtanítással is?*

– Feltétlenül. Rendszeresen járunk iskolákba, óvodákba, állami és önkormányzati rendezvényekre is annak érdekében, hogy a szabadságharcnak nemcsak a hadtörténeti, hanem a politikai, kulturális háttere is megérthetővé és megismerhetővé váljon. Ezen felül a hagyományörző szövetség önállóan is szervez rendezvényeket, mint például a tavaszi hadjáratról szóló éves megemlékezésünk, amelynek során idén 96 kilométeres távot megtéve Tápióbicskétől Gödöllőig gyalogoltunk el teljes menettfelszerelésben. Ugyanúgy, ahogy 170 éve a Damjanich-féle 2. hadtest tette.

– *Külföldre is utazik az egyesület?*

– Meghatározó része egyesületi életünknek a határon túli magyar lakta területeken való események szervezése. Így például 2013 óta minden évben március 15-én Erdélyben táborot szervezünk. Az ide érkező fiatalok elméleti és gyakorlati oktatást kapnak, a tábor során számos közösségformáló programot szervezünk.

Ételkép egy hagyományörző programról

Ilyen alkalmakkor faluról-falura járunk, oktatva az ott élő helyi fiatalokat.

– *Talán azt is lehet mondani, hogy ezek az egyesületi programok már több feladattal is járnak adott esetben, mint egy hobbi?*

– Ez így van, voltaképpen egy misszió a miénk. Lehetőség nyílik számos barátság, ismeretség megkötésére, valamint a határon túli magyarokkal való kapcsolat szorosabbá fűzésére is. Talán nem véletlen, hogy a ’tiszteletbeli székhely’ kitüntetésben is részesültem. Egyébként természetesen az egyesületi szerepvállalásunkat saját szabadságunk és pénztárcánk terhére tudjuk megvalósítani. Természetesen kapunk segítséget önkormányzatoktól, egyedi felajánlásokban is részesülünk, de összességében az egyesületi tagok állnak helyt a kiadásokért.

Változatlanul élő szabályunk ugyanakkor, hogy a gyermekek tagdíjat nem fizetnek. A gyermekek felszerelését is az egyesület állja, ugyanakkor jelentős költséget jelent tagjaink számára az egyenruha beszerzése, amely 200–300 ezer forintos költséget jelent. Egy előltöltős puská ára pedig 500 ezer forint körül mozog. Jelenleg négy működőképes ágyunk van, amelyeket viszünk magunkkal a rendezvényeinkre. Ha a meghívóink pirotechnikai bemutatót szeretnének, annak költségét át szokták vállalni, egy ágyúlövés költsége ugyanis hozzávetőlegesen 10 ezer forint.

– *Hogyan egyeztethető össze ez a missziós tevékenység a munkával, karrierrel?*

– Előzetesen kiadott éves programtervünk van, így a tagok tudnak előre tervezni. Természetesen nem jön minden rendezvényünkre minden egyesületi tag, de igyekszünk minél többen jelen lenni. A gyerekek esetében külön kikérőt írunk az iskolának, amelyhez hozzá is szoktak járulni az érintett intézmények, lehet azért is, mert cserébe felajánljuk, hogy tartunk bemutatókat az iskolában.

– *Mennyire gördülékeny a határon túli események szervezése?*

– Az a tapasztalatunk, hogy a külföldi hatóságok nem mindig nézik jó szemmel a jelenlétünket. Ettől függetlenül komoly akadályokat nem gördítenek az eseményeink megtartása elé, az azonban több esetben is érzékelhető volt, hogy nyomon követik ottlétünket. A kishegyesi csatáról való megemlékezésünk során a szerb hatóságokkal kifejezetten meggyűlt a bajunk, egészen Belgrádig kellett utaznunk azért, hogy a fegyverek bevitelére az engedélyt megkapjuk.

– *Mennyire sikeres a fiatalabb generációk bevonása?*

– Nincs könnyű dolgunk, de nincs okunk panaszra sem. A jelen kor fiataljait természetesen nagyon nehéz a számítógép elől elrángatni, mégis számos gyermek tagunk van, köszönhetően a nagyszámú programunknak, erős óvodai, iskolai jelenlétünknek. Nem szabad elfelejteni, hogy az egyesületi lét kiemelkedő közösségformáló lehetőséget is ad. Számtalan barátság köttetik, az is előfordult továbbá, hogy tavaly két egyesületi esküvőt is tartottunk, ahol a házasuló felek tagjaink közül kerültek ki.

– *Milyen hatással van a gyerekekre az egyesületi tagság?*

– A hagyományörzésen túl tisztjeink kiemelt figyelmet fordítanak a fiatalok nevelésére, oktatására. Ennek hatására a fegyelem, a bajtársiasság alapjait sajátíthatják el. Nemcsak szórakozást vagy hobbit, hanem életformát és tartást is kívánunk nyújtani tagjaink számára. Ezáltal is méltón tisztelgetünk a ’48/49-es szabadságharc eszmeisége és a szegedi honvéd zászlóalj hősiessége előtt.

– *Tisztelt hagyományörző ezredes-ügyvéd úr, köszönöm a beszélgetést!*

*Dr. Gál Andor
adjunktus*

Könyvkiadás, ösztöndíjak

A szegedi jogi karon folyó tudományos és oktatói munkát sokoldalúan támogató Pólay Elemér Alapítvány töretlenül folytatta 2018-ben is tevékenységét. Számos joghallgató és fiatal oktató kapott kutatói ösztöndíjat. Alapítványunk országosan, sőt nemzetközileg is mind ismertebb szakmai könyvkiadói tevékenysége egyre jelentősebb, amelynek egyik újabb állomásaként a közelmúltban létrehozta a Iurisperitus Kiadót. Tudományos, szakmai sorozataink köteteit a kiadó gondozza. Újabb (al)sorozatokat is indítottunk azokban a szakmai szegmensekben, ahol a kari tudományos-oktatói tradíció ezt lehetővé tette. A régebbi és újabb kiadványaink megvásárolhatók karunkon a Jogi Információs Kabinetben, és megrendelhetők drótpostán (jik@juris.u-szeged.hu). Következzék a 2018. esztendő könyvtermése.

A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára

69. *Legeza Dénes*: A kiadói szerződés története. A reformkortól 1952-ig

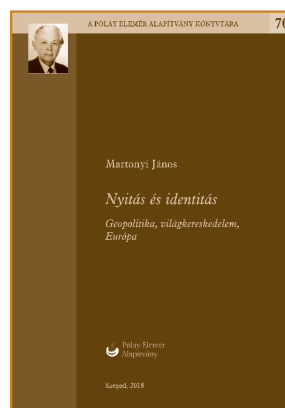
70. *Martonyi János*: Nyitás és identitás. Geopolitika, világkereskedelem

71. *Görög Márta – Mezei Péter* (szerk.): A szellemi tulajdonvédelem és a szabadkereskedelem aktuális kérdései

72. *Deák Zoltán*: Az erőszak, a fenyegetés és a kényszer büntetőjogi fogalmai

73. *Dúl János*: A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztályok jogi fragmentumokkal

75. *Juhász Krisztina* (szerk.): Az első 25 év. A szegedi Politológiai Tanszék jubileumi tanulmánykötete

Fundamenta Fontium Iuris

11. *Nagy Zsolt – Tóth Judit*: Jogászai etika és felelősség

12. *Révész Béla*: Jogtudósok titkai. Történetek a titkosszolgálatok és a jogtudományok neves művelőinek 20. századi kapcsolataiból

Lectiones Iuridicae

21. *Rúzs Molnár Krisztina* (szerk.): Válsági mediáció a gyerekek szempontjából

22. *Gellén Klára* (szerk.): Gazdasági tendenciák és jogi kihívások a 21. században

Ez alkalommal is szeretném megköszönni kedves egykori hallgatóinknak és más támogatóinknak anyagiakban nyújtott nagylelkű segítségét. Az esedékes szja-bevallások idején tehető 1% felajánlása tekintetében újólaj szíves figyelmükbe ajánlom alapítványunkat, amelynek adószáma:

18459203–2–06

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár

Acta est fabula

Alkotmánybíróági szimulációs verseny karunkon

2018. május 3-án az Alkotmányjogi Tanszék mellett működő tudományos diákkör szervezésében hagyományteremtő jelleggel alkotmánybíróági szimulációs versenyt rendeztünk, melynek keretében karunk másodéves hallgatói mérették meg az év során szerzett alkotmányjogi ismereteiket. A szimuláció során a háromfős csapatokban nevezett hallgatók az Alkotmánybíróóság imitált teljes ülésén vettek részt, melyet a testület igazi elnöke, *Sulyok Tamás* vezetett.

A csapatok feladata a magzati élet védelmének követelményére tekintettel, előre rendelkezésre bocsátott indítvány alapján az Abtv. 27. §-a szerinti valódi alkotmányjogi panaszról való döntés volt, amelyet a versenyzők kooperatív vitával alapoztak meg, az indítvány mellett és annak ellenében megfogalmazott érveken keresztül.

Az indítványban foglalt kérelem a gyermektartás jogintézményének interpretációjára irányult, melyben az indítványozó a jogintézmény kiterjesztő értelmezését kérte az Alkotmánybíróaságtól az Alaptörvény II. cikkére hivatkozással, amely szerint a magzat életét a fo-

gantatástól kezdve védelem illeti meg. A szimulációban résztvevő csapatok tudását összetett feladatrendszer tette próbára: az egy hónapos felkészülési időszak alatt minden csapatnak saját határozattervezetet kellett elkészítenie. A teljes ülési szimuláció során a csapatoknak állást kellett foglalniuk az indítvány befogadhatóságáról, mely alapján vizsgálniuk kellett, hogy a testület előtt lévő ügyben fennáll-e a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy az indítvány alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésre vonatkozik-e. (Abtv. 29. §) A résztvevőket a versenyre történő felkészülés során *Pongó Tamás* tanársegéd vita- illetve érveléstechnikai tanácsokkal látta el, melyeket a versenyzők a szimuláció során nagy sikerrel – és még nagyobb lelkesedéssel – alkalmaztak is. A szimuláció specifikuma az volt, hogy a csapatok a teljes ülésen a maguk közül választott alkotmánybírók útján vettek részt, azonban őket tanácskozási joggal csapattársaik (a 'stábtagek') a verseny ideje alatt végig szakmai tanácsokkal láthatták el, mely lehetőséggel a csapatok éltek is. A közel két órán át tartó vitát követően a testület ki-

Sulyok Tamás az Alkotmány Bíróság elnöke és a verseny résztvevői

mondta: az Alaptörvény magzati élet védelmét rögzítő rendelkezése nem alapozza meg a gyermektartás jogintézményének a magzatra történő kiterjesztését és az erre irányuló alkotmányjogi panaszindítványt elutasította, azonban a többség nem támogatta azt az alkotmánybírói felvetést, hogy a testület a szabályozás hiányossága miatt állapítson meg mulasztással előidézett alaptörvényellenességet, és hívja fel a jogalkotót a vitát rendező jogi szabályozás megalkotására.

A versenyzők alkotmányjogi tudásukról és vitakészségükről szakmai zsűri előtt adtak számot. A teljes ülést koordináló *Sulyok Tamás* elnökön és a versengő csapatokon kívül az asztalnál a zsűri tagjai, *Balogh Elemér* dékán, alkotmánybíró (2005–2014), *Szalay Péter* alkotmánybíró és *Sulyok Márton* adjunktus foglaltak helyet. A zsűri döntésének meghozatalakor többek között a csapatok előre elkészített határozattervezeteinek tartalmát, a teljes ülésen tanúsított vitakészséget és természetesen az alkotmányjogi érvelést vette alapul. A végső döntés alapján – amely nem kevésbé jelentett kihívást a zsűri tagjai számára, mint maga az alkotmányjogi probléma a versengő hallgatóknak – az I. helyezett csapat mellett osztott II. és III. helyezés került megítélésre, így a heves vita után végül mindenki nyert.

A zsűri döntésének értelmében az I. helyezést elérő csapat a Jurisdic-trió (*Nagy Botond, Csábi Fanni, Salgó Nóra*), míg az osztott II. helyezést elérők a Szemfényvesztők (*Cseh Mária Viktória, Horváth Regina, Ökrös Tamara*) és a BGB (*Barzó Lilla Andrea, Galina Ildikó, Botos Mihály Bálint*) csapatok. A versenyen az osztott III. helyezést az Alapjogerősek (*Barta Zsófia Edit, Bíró Zsuzsanna, Bagi Ádám Gábor*) és a Fiduciárius Hitelbiztosíték (*Gardi Annamária, Lichtenstein Péter, Szentgyörgyi Áron*) csapatok tudhatták magukénak.

A versenyen résztvevők munkájuk eredményeként értékes nyereményekkel gazdagodtak: Az I. helyezést elért csapat vizsgakönnyítésben részesült, a II. helyezést elért csapatok szakmai gyakorlati lehetőséget tudhatnak magukénak az Alkotmánybíróság elnöki stábjá mellett, míg a III. helyezést elért csapatok az Alkotmánybírósági Szemle egy éves előfizetésével gazdagodtak. A versenyt követően *Szalay Péter* alkotmánybíró, tekintettel a versenyzők által nyújtott teljesítményre és lelkesedésre, valamennyi résztvevőnek szakmai gyakorlati lehetőséget ajánlott fel, mely során a hallgatók – akik a lehetőséget kitörő örömmel fogadták – az alkotmánybíró stábjá mellett vehetnek részt a valódi testület munkájában.

dr. Tribl Norbert
PhD hallgató

Az elnökkel szemben a zsűri: Sulyok Márton, Balogh Elemér és Szalay Péter

Demokrácia és jog

Nemzetközi konferencia az EPLO, az NRTI és Europe Direct szervezésében

2018. május 10–11-én került megrendezésre a European Public Law Organization, a Europe Direct Szeged és a Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézetének közös szervezésében a 'Demokrácia és jog az európai integrációban és a nemzetközi kapcsolatokban' c. nemzetközi konferencia. A kétnapos rendezvényen számos elismert jogtudós folytatott intenzív tudományos vitát az európai integrációt érintő aktuális kérdésekről, így különösen a demokrácia múltjáról, jelenéről és jövőjéről. A József Attila Tanulmányi és Információs Központban megrendezett konferencia köszöntőjében karunk professzora, *Trócsányi László* igazságügyi miniszter hangsúlyozta az európai tagállamok együttműködésének fontosságát a demokrácia mint európai érték megújítását illetően, illetve üdvözölte az EPLO

és a Szegedi Tudományegyetem között újonnan született együttműködést.

Kapcsolódva *Trócsányi László* gondolataihoz, *Spyridon Flogaitis* az EPLO igazgatója felidézte a demokrácia eredetét, mint az ősi Görögországból származó értéket, amely bár tartalmában változott az elmúlt évszázadok alatt, a mai napig összeköti az európai tagállamokat és alapjaiban meghatározza az európai identitást. A köszöntő és bevezető előadásokat követően a Sorbonn Egyetem professzora, *Bertrand Mathieu* a közvetlen és a közvetett demokrácia kapcsolatáról tartott előadásában a jog és a demokrácia lehetséges összeütközésének veszélyeit, egyúttal lehetőségeit hangsúlyozta.

A konferencia második szekciójában *Fejes Zsuzsanna* egyetemi docens moderálása mellett *Sulyok Tamás* az

*A konferencia résztvevői a szegedi Tanulmányi és Információs Központban
Jaap de Zwaan, Trócsányi László, Sulyok Tamás, Spyridon Flogaitis, Eivind Smith, Fejes Zsuzsanna,
Chronowski Nóra, Szalai Anikó, Bertrand Mathieu, Cheryl Novak, Korhecz Tamás*

Merkovity Norbert, Sziehig Orsolya Johanna, Gizem Gültekin-Várkonyi, Hárs András, Szalai Anikó, Pánovics Attila, Hajdú Gábor

Alkotmánybíróság elnöke az emberi jogok védelmének rendszerét az egyes tagállamok nemzeti alkotmányos identitásának tükrében mutatta be, kiemelve a Magyar Alkotmánybíróság joggyakorlatát és az európai alkotmányos párbeszéd jelentőségét. Ezt a témát, szintén alkotmánybírói megközelítésből, *Korbencz Tamás* egyetemi tanár, a Szerb Alkotmánybíróság tagja folytatta, aki a demokrácia egyes megjelenési formáit mutatta be, majd részletesen kitért a szerbiai gyakorlatra és tapasztalatokra. A konferencia délelőtti szekciójának utolsó előadója *Smith Eivind* professzor, az Oslói Egyetem tanára volt, aki a demokrácia és az alkotmányosság kapcsolatáról tartott kimerítő előadást.

A szekciót lezáró vitát, majd ebédszünetet követően párbeszéd folytatódott a demokrácia és az európai integráció összefüggéseiről *Szalai Anikó* adjunktus moderálása mellett. A délutáni szekció első előadásában *Jaap de Zwaan* professor emeritus, a Rotterdami Erasmus Egyetem tanára „Demokrácia az EU szintjén: a tagállamok, EU-s intézmények, nemzeti parlamentek és a polgárok közötti interakció egyedi modellje” című előadásában az európai intézmények transzparenciájának fontosságát emelte ki az európai demokrácia elősegítése érdekében. A szekció második előadásában *Sonnevend Pál*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának dékánhelyettese az Európai

Az elnöki pultus: Jaap de Zwaan, Veronika Bilková, Szalai Anikó, Sonnevend Pál, Chronowski Nóra

Unióban fennálló demokratikus deficit történetét elevenítette fel egy, a megszottól eltérő nézőpontból. A szekció és a konferencia első napjának utolsó előadását *Veronika Bilková*, a Velencei Bizottság alelnökének prezentációja jelentette, aki a demokráciát és az emberi jogokat érintő kihívásokról osztott meg vitaindító jellegű gondolatokat. A konferencia első napját *Chronowski Nóra*, az ELTE tanszékvezetőjének összefoglalója zárta, aki a konferencia ezen szakaszát az egyes előadások konklúzióinak összefoglalásával zárta.

A konferencia második napján megtartott előadásokhoz a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának épülete adott otthont. Ezen a napon fiatal kutatók és PhD hallgatók folytattak tudományos párbeszédet a demokrácia és a jog összefüggéseiről

négy témában: demokrácia és emberi jogok, demokratikus elvek az alkotmányjogban és egyéb jogterületeken, demokrácia a nemzetközi jogban és a nemzetközi kapcsolatokban, illetve a demokrácia kultúrája.

A kétnapos nemzetközi konferencia számos kutatónak és jogtudósnak teremtett lehetőséget a találkozásra, véleménycserére és vitára, nem utolsósorban az egymással folytatott párbeszédre a demokrácia és jog(állam) értékeiről és jövőjéről. Ezúton szeretnénk köszönetet mondani a konferencia minden résztvevőjének, előadójának és szervezőjének, különösen is *Szalai Anikónak* a konferencia szervezésének és lebonyolításának kitűnő koordinációjáért.

*Gizem Gültekin-Várkonyi és
dr. Tribl Norbert PhD hallgatók*

Kemenes Béla Szeminárium

Emlékezés Kemenes Béla professzor tiszteletére

Születésének 90. évfordulója alkalmából tudományos emléküléssel tisztelegtek *Kemenes Béla* előtt az Állam- és Jogtudományi Karon. A jogászprofesszor egykori tanszékvezetői szobáját szemináriumi teremmé avatták. Az SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézete 2018. május 17-én tudományos ülést rendezett az intézet jogelődje, a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék korábbi vezetője, az 1959-es Ptk. Kodifikációs Bizottságának bizottsági titkára, *Kemenes Béla* tiszteletére.

Kemenes Béla 1928. április 9-én született Eleken. 1958-tól az intézet jogelőd-

jének, a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszéknek az oktatója, 1961-től 1979-ig e tanszék vezetője. Tudományos tevékenysége során kitüntetett figyelemmel fordult a polgári jog, azon belül is

Kemenes Béla
Szeminárium

a fogyasztóvédelem területe felé. Tevékenyen részt vett a Polgári Törvénykönyv korabeli kodifikációs folyamatában, a szerződési jog területén mind elméleti, mind gyakorlati kérdésekkel foglalkozott. Sokrétű oktatói és kutatói munkája mellett számos testület és bizottság tagja volt (pl. MAB Minősítő Bizottság Jogi Szakbizottsága, Doktori Tanács), egy ízben dékáni tisztséget is ellátott, két cikluson keresztül rektorhelyettesként tevékenykedett. Munkája elismeréseként számos szakmai és kormány-, valamint miniszteri kitüntetésben részesült. Kiemelkedő oktatói munkájára figyelemmel Szent-Györgyi Albert-díjjal jutalmazták.

„Kemenes Béla egy olyan korban alkotott maradandót, amely kor kevésbé volt fogékony az újra, az újfajta típusú gondolkodásmódra. Mégis egy olyan alkotóközösségnek volt a tagja, amely készen mutatkozott arra, hogy a magánjogi értékeket megőrizze. A professor jogásznemzedékek sorának alakította magánjogi gondolkodásmódját.” – fogalmazott köszöntőjében *Görög Márta*

Márta, a Civilisztikai Tudományok Intézet vezetője. „A vár ereje nem a falakban, hanem a védők lelkében vagyon. Az egyetemet sem falai teszik, hanem professzorai. Kemenes Béla komplex személyiség volt, egyszerre volt tudós, oktató, tanszékvezető, s minden területen maradandót alkotott.” – mondta *Balogh Elemér*, a kar dékánja, Kemenes Béla volt tanítványa. Hozzátette, a Kar épületét állami támogatásból felújítják, így a hajdani légkört idéző intézményt alakítanak ki. Az egykori tanszékek helyén szemináriumokat hoznak létre, így Kemenes Béla tanszékvezetői szobáját a róla elnevezett szemináriumi teremmé avatják.

Trócsányi László igazságügyi miniszter arról a korról beszélt, amelyben Kemenes Béla alkotott. Beszédében kiemelte: „Az 1950-es évek elejétől az 1980-as évekig terjedő viharos időszakban Debrecenben szüneteltették a jogi képzést, Budapest, Szeged és Pécs maradt a jogászképzés helyszíne. A jogtudomány irányítását az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetére bíz-

A kari tanácssteremben: Szabó Imre, Trócsányi László és Görög Márta

ták. Bizonyos mértékben a vidéki jogi karokon a szellemi szabadság nagyobb lehetett, mint a fővárosban. A szegedi jogi kar folyosóján lévő arcképcsarnokban láthatjuk, hogy milyen kiváló professzorok alkottak a Karon ebben a történelmileg rendkívül nehéz időszakban.” Véleménye szerint a polgári jog alakításában valójában egyetlen ember emelkedett ki vidéken, Kemenes Béla, aki a magyar fogyasztóvédelmi magánjog egyik megteremtője is volt. „Kemenes Béla annak a második világháború utáni magánjogász generációnak a kiemelkedő alakja volt, aki megőrizte és átörököltette a ’45 előtti hagyományos római jogi alapú polgári jog tradíciót. Fő értéke emberi nagysága mellett a

dogmatikai gondolkodás és a szakmai felkészültség volt. Tudását hallgatóival is megosztotta, akik igen nagyra tartották, már csak azért is, mert legendásan jó előadó volt.” – fogalmazott az igazságügyi miniszter.

Kemenes Bélára személyes történetekkel emlékeztek egykori munkatársai és tanítványai: *Harmathy Attila* akadémikus (ELTE), *Tóthné Fábián Eszter* és *Szabó Imre*. Az Állam- és Jogtudományi Kar második emeletén, Kemenes Béla egykori tanszékvezetői irodájában kiállítással és szemináriumi terem avatással tisztelegtek a kiemelkedő jogászprofesszor emléke előtt.

Dr. Pákozdi Zita
adjunktus

Küzdelem a terrorizmus ellen

A Szegedi Tudományegyetem Frankofón Egyetemi Központja a Budapesti Francia Intézettel együttműködésben 2018. szeptember 20–21. között rendezte meg a terrorizmus elleni küzdelemmel és emberi jogok védelmével foglalkozó nemzetközi konferenciát. A konferencia megszervezését a Wallonie-Bruxelles International (WBI) és Franciaország Magyarországi Nagykövetsége is támogatta.

A konferencia első napján, Szegeden, az előadók: *Alain Grignard*, *François Saint-Bonnet*, *Julien Pieret* és *Guillaume Renaudineau*, a terrorizmus történetét és az európai demokráciák által képviselt értékekre gyakorolt hatását vázolták fel, valamint bemutatták, milyen konkrét problémákkal szembesülnek a demokratikus államok – az alapjogvédelem és biztonság fenntartásának kettőssége mentén – és így milyen veszélyt jelent-

het a terrorizmus a jogállamiságra. A terrorizmus elleni harc kiemelt fontossággal bír nem csak az egyes országok, hanem az Európai Unió számára is, utóbbi esetében még akkor is, ha a belbiztonság kérdése egyébként a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozik. A terrorizmus határokon átnyúló jellege ugyanis ráébresztette a tagállamokat arra, hogy az Unió szerepe fontos lehet a terrorizmus elleni harcban olyan intézkedések elfogadásával, amelyek lehetővé teszik a tagállamok közötti együttműködés megerősítésével a harc hatékonyságának érdemi növelését.

A konferencia második napja Budapesten került megrendezésre, ahol sor került a Franciaországban és Belgiumban a terrorizmus ellen foganasított jogi eszközök bemutatására. Két bíró, *Béatrice Brugère* és *Raphaël Malagnini*, a területen végzett jogalkalmazás so-

Az előadók: Laureline Congnard, Alain Grignard, François Saint-Bonnet, Julien Pieret

rán szerzett tapasztalatait osztotta meg a közönséggel, míg *Patrick Nopens* a korrupció és a terrorizmus közötti kapcsolat kérdését járta körbe. A konferencia utolsó előadója, *Kimpián Péter* pedig az adatvédelem kapcsolódó nemzetközi kereteit mutatta be.

A Szegedi Tudományegyetem Frankofón Egyetemi Központja az Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézeté-

nek szakmai és külföldi partnereinek a szervezésben nyújtott támogatásával olyan tudományos konferenciát tudott megvalósítani a 2018/2019-es egyetemi tanév elején, amely egy időszerű kérdést szakmailag igényes előadásokkal járt körbe és olyan következtetések levonásához vezetett, amelyek a gyakorlat számára is megfontolandók.

*dr. Kruzslicz Péter
tanársegéd*

Élet a GDPR előtt és után

2018. október 18-án karunk Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete és a Europe Direct, az Igazságügyi Minisztérium támogatásával szervezte meg az 'Élet a GDPR után: jó adatvédelmi szabályok és jövőbeli kilátások' c. nemzetközi konferenciát. A konferencia helyszíne – stílusosan – a Szeged Agóra Informatorium volt, ahol közel 130 vendég gyűlt össze közintézmények, a tudomány, a magánszektor és társadalmi szervezetek részéről. A rendezvény köszöntő beszédét *Giovanni*

Buttarelli európai adatvédelmi felügyelő videóüzenetben tolmácsolta. Beszédében kifejtette, hogy a GDPR nem kopernikuszi forradalmi vívmány, azonban egy jelentős lépés a fejlődés útján, és valóban nagy változást hozó eredmény. Kiemelte, hogy a GDPR végrehajtási szabályait a digitális etika vonatkozásában folyamatosan szem előtt kell tartani az olyan feltörekvő területek vonatkozásában, mint a biometrikus, arcfelismerő, mikrocélzási, és a mesterséges intelligencia technológiák. Végkövetkeztetésként

elmondta, hogy a technológia olyan irányba kell, hogy fejlődjön, amely az emberek javát szolgálja, és javítja az életminőséget.

A konferencia hivatalos megnyitó beszédét *Gizem Gültekin-Várkonyi* tartotta a személyes adatok fontosságát hangsúlyozva az egyének szemszögéből, akik közreműködőként saját elektronikus profiljuk létrehozói. Ennek eredményeképp bár annak esélye, hogy jobban személyre szabott szolgáltatást kapnak, nő, azonban ezzel együtt az adatsértés veszélye is. Az a veszély, amelyre *datafication*-ként utalt, az emberek életét jelentősen befolyásolhatja, politikai választásaikon át a róluk hozott döntéseikig. Kiemelte, hogy bár a GDPR nem akkora lépés, mint az első Holdra szállás, azonban az általa hozott újítások, amelyek jobb védelmet biztosítanak az európaiak számára a személyes adatok védelme területén, így is a legrelevánsabbak és legfrissebbek.

A konferencia délelőtti ülészaka *Trócsányi László* igazságügyi miniszter előadásával kezdődött. Ismertette, hogy pontosan miért is született meg a GDPR, különösen alapjogi, és üzleti szemszögből. A professzor lépésről-lépésre mutatta be a GDPR-t a Lisszaboni

szerződéstől a 95-ös Irányelv módosításáig, példaként említve az *online* szolgáltatások felemelkedését, majd az azokba vetett bizalom megrendülését. Beszélt továbbá a GDPR felé vezető út eljárási kérdéseiről az egyes EU-s intézmények keretei között is.

Az esemény *Urszula Goral* előadásával folytatódott, aki a Lengyel Adatvédelmi Felügyelőség képviselőjeként volt jelen konferenciánkon, hogy ismertesse a GDPR lengyel történetét. Különösen a Rendőrségi Irányelv végrehajtásának szükségességét emelte ki, amelynek kiadása még várat magára a lengyel parlamentben. Hozzátette, hogy bár a Rendőrségi Irányelv nem túl jelentős, hiszen a GDPR tartalmazza a legtöbb kérdéskört, azonban arra szükség van néhány félreértés tisztázásához. Érintette továbbá a GDPR helyi jogszabályokra gyakorolt hatását, a szervezeti változásokat, és a Magatartási Szabályokat. Végül néhány olyan iránymutatást hozott példaként, melyet a Lengyel Adatvédelmi Felügyelőség készített a GDPR megfelelő végrehajtására, például a munkavégzés, a választási kampány vagy a videóval történő megfigyelés során felmerülő személyes adatvédelmi kérdésekkel kapcsolatban.

Szekeres Iláikó, Sulyok Márton, Gizem Gültekin-Várkonyi, Szilágyi László, Novákné Silay Tünde, Bárdos-Dánszki Mónika, Gombos Jarmo Juhani

A lengyel felügyelőség magyar testvérszervezete, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság GDPR felé vezető úton szerzett tapasztalatait *Szabó Endre Győző* elnökhelyettes mutatta be. Ismertette, hogy a GDPR hogyan érintette a Hatóság felépítését, példaként említette az új szakértők felvételét, az új csoportok és alcsoportok létrehozását, valamint a kétnyelvű környezet kialakítását a Hatóságon belül. Fontos fejlemény, hogy az ún. korai előrejelző mechanizmus (EWS), az adatvédelmi hatásvizsgálat (DPIA), valamint az egyablakos ügyintézés (*one-stop-shop*) elv is megjelenik a Hatóság gyakorlatában a GDPR segítségével.

Arra a kérdésre, hogy Magyarország milyen erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a GDPR-t a magyar nemzeti jogrendszerbe illessze, *Salgó László Péter*, az Igazságügyi Minisztérium közjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkára adta meg a választ. Ennek keretében először röviden bemutatta az adatvédelem és az információszabadság történetét Magyarországon, majd az Igazságügyi Minisztérium által végzett jogalkotási munkáról beszélt az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény módosításával kapcsolatban. Utalt az adatvédelemhez való jog hátterére mind a magyar, mind az EU szabályozásban, majd ismertette, hogy a magyar jogalkotó a Hatósággal együttműködve, az Igazságügyi Minisztérium vezetésével hogyan feleltette meg a törvényt a GDPR-nak. A figyelmet kifejezetten arra irányította, hogy a GDPR milyen változásokat hozott a bűnügyi adatkezelésben.

Miután a délelőtti ülészak első előadói a szervezetek gyakorlatait mutatták be a GDPR felé vezető úton, a továb-

biakban tudományos nézőpontokat ismerhettünk meg. *Tóth András*, a Károli Gáspár Református Egyetem docense arra világított rá, hogy habár a GDPR hozott olyan újításokat, amelyekkel az új technológiák miatt keletkezett kérdések kezelhetők, a jelen problémáit mégsem fedi le kellőképpen, hiszen az emberek még mindig kevésbé vannak tudatában azon jogoknak, melyeket a GDPR biztosít számukra. Hasznosnak értékelte a GDPR olyan újításait, mint a folyamatba épített adatvédelem és alapértelmezett adatvédelem (*data protection by design and by default*), az adatvédelmi hatásvizsgálati (*data protection impact assessment*) és a kockázatelemzés. Másfelől azonban kiemelte, miként adják fel az egyének az adatvédelemhez fűződő jogait bizonyos technológiák használatáért, és bizonyos szereplők miként kényszerítik őket rá arra, hogy egy „fogadd el vagy ne használd” modellben tevékenykedjenek. Végül megemlített néhány új kihívást, melyet a feltörekvő technológiák alakítottak ki, mint a dolgok internete (*internet of things*) és a mesterséges intelligencia.

Szőke Gergely László, a Pécsi Tudományegyetem docense a SWOT analízis módszerének segítségével értékelte a GDPR-t. Kutatásában kifejezetten a pozitív és a lehetséges negatív oldalait mutatta be a GDPR-nak, valamint a rámutatott a GDPR módosítási lehetőségeire a jövőbeli jobb értelmezés érdekében.

A konferencia délutáni ülészakán a vállalati szektor, az üzleti élet GDPR-ra való felkészülése volt a téma. A szektor kiemelkedő magyar képviselői kaptak meghívást, hogy megosszák cégeik tapasztalatait a GDPR végrehajtásával kapcsolatban. Habár legjobb gyakorlatok még nem léteznek, a cégek álláspontja a GDPR-ról az, hogy a kockázat-

alapú megközelítése, valamint a cégek jelenlegi kapacitáshatárának feszegetése együttesen megnehezítik a 100%-os végrehajtást. Összegzésként elmondták, hogy a 'GDPR-pániknak' még nincs vége, de megértéséhez a gondolkodásmód megváltoztatására van szükség, és ez biztosan eltart még egy ideig.

Minden egyes szekció végén a résztvevők és a hallgatóság is számos kérdést vetettek fel, amelyek közvetlenül kapcsolódtak a prezentációs témákhoz

és a GDPR-hoz. Összefoglalva, az első ilyen jellegű adatvédelmi konferencia Szegeden nagy figyelmet kapott, amely igazolja, hogy karunk a jövőben is méltán vehet részt hasonló rendezvények szervezésében. A nagy sikerre való tekintettel a konferencia előadásából hamarosan kötet is készül a rendezvényt a Kar keretében szervező NRTI részéről.

*Dr. Sulyok Márton adjunktus és
Gizem Gültekin-Várkonyi PhD hallgató*

Határtalan politikatudomány

Politológiai konferencia és könyvbemutató

2018. november 30-án a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Területi Bizottságának díszterme adott otthont a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Politológiai Tanszéke által rendezett 'Határtalan politikatudomány' című tudományos konferenciának és könyvbemutatónak. A könyvünneppel egybekötött rendezvényt Balogh Elemér, karunk dékán-

ja nyitotta meg, majd a Politológiai Tanszék munkatársai, Juhász Krisztina, Löffler Tibor és Majsa József beszélgettek a tanszék múltjáról, jelenéről és jövőjéről, valamint bemutatták a Juhász Krisztina szerkesztette 'Az első 25 év. A szegedi Politológiai Tanszék jubileumi tanulmánykötete' című emlékkötetet, amely a tanszék oktatói, kutatói és jelenlegi, valamint egykori hallgatók ta-

*„Az első 25 év. A szegedi Politológiai Tanszék jubileumi tanulmánykötete” című könyvbemutató-
beszélgetés résztvevői: Balogh Elemér, Löffler Tibor, Juhász Krisztina és Majsa József*

Molnár Judit, a Politológiai Tanszék vezetőjének köszöntője

nulmányainak gyűjteménye, és amely a tanszék fennállásának első 25 éve előtt tiszteleg. A kötet továbbá bemutatja a tanszéken folyó kutatások sokszínűségét, amit az is alátámaszt, hogy a politikatudomány szinte minden részterületéről – többek között államelmélet, politikaelmélet, politikatörténet, titkosszolgálatok, európai és nemzetközi politika, valamint a politikai kommunikáció – származó tanulmányok születtek.

Az esemény a sokszínűség és multidiszciplinaritás jegyében tudományos konferenciaként folytatódott, ahol a doktoranduszok mellett mester- és végzős alapszakos hallgatók is ismerethették legfrissebb kutatási eredményeiket. Az első szekcióban választáspolitikával kapcsolatos előadások hangzottak el, amelyek a magyar választási rendszer működésétől a népszavazások jelentőségéig változatos témákat dolgoztak fel. Ezt követően a politikai kommunikáció témaköre játszotta a főszerepet, középpontban a politika közösségi média platformokon betöltött szerepével és a 2018-as parlamenti

választási kampányra gyakorolt hatásával. A politikai szocializáció lehetséges vizsgálatának áttekintése után az utolsó szekcióban a nemzetközi és európai politika olyan aktuális kérdései voltak terítéken, mint a *brexít* európai közös biztonság- és védelempolitikára gyakorolt hatása, a macedón csatlakozás várható időpontja, vagy éppen a 2008-2009-es pénzügyi és gazdasági válság izlandi kezelési modellje.

Tisztelegve a 2017 decemberében elhunyt *Kovács László Imre* egyetemi docens emlékének, a következő év tavaszára választástudományi emlékkonferencia megszervezését jelentette be a Politológiai Tanszék. A késő délutánba nyúló rendezvény nem titkolt céljai közé tartozott, hogy népszerűsítse a politológia és a nemzetközi tanulmányok képzéseket a középiskolások körében – akik közül többen a konferencia ki-tartó és aktív résztvevői voltak –, ezért számukra a tavaszi konferenciához kapcsolódó poszterversenyt hirdettek a szervezők.

*Dr. Juhász Krisztina
adjunktus*

Ménesi bortúra

A dékáni hivatal, a tanulmányi osztály és a tanszékek/intézetek adminisztrátorainak munkatársi közössége 'csapatépítő kirándulásra' indult 2017 decemberében a Koch Pincészetbe. A jól sikerült programot, első bortúránkat követően szinte azonnal elhatároztuk, hogy ha lehetőségünk lesz, akkor a következő évi kirándulás során egy történelmi magyar borvidékre, Arad-Ménésre látogatunk el, a Balla Géza Pincészetbe. Így is történt. A vidám társaság 2018. december 14-én kelt útra. A sok szép alföldi és villányi tételt követően úgy gondoltuk, hogy még komolyabb, karakteresebb magyar borokat is szeretnénk együtt megkóstolni, megismerni. Már javában tartott a kirándulás szervezése, amikor jött a hír, hogy a Magyar Bor Akadémia a 2018. év bortermelőjének választotta *Balla Géza* borászt, amely a legrangosabb díj a magyar borászszakmában, így még nagyobb lelkesedéssel vártuk az utazást. *Balla Géza* 35 éve dolgozik borásként, ebből 20 éve vezeti a saját pincészetét. A marosvásárhelyi Sapientia Tudo-

A pincészet bejárata

mányegyetem Kertészeti Kar Szőlészeti és Borászati Tanszékének vezetője, adjunktus, a Magyar Bor Akadémia és a Pannon Bormíves Céh tagja.

A kóstolónkat *Rechtenwald Rudolf* *sommelier* vezette, aki szórakoztatóan, sok történettel és humorral mutatta be csoportunknak a pincészetet, a borokat,

A résztvevők egy vidám csoportja az autóbuzson

mesélt a szőlőfajtákról és Ménes különleges földrajzi adottságairól, mikroklímájáról. Gézával sajnos személyesen nem találkozhattunk, de megtudtuk, hogy éppen aznap este vette át Budapes-
ten a rangos kitüntetést.

Egy rövid pincelátogatást követően már el is kezdtük a kilenc tételből álló különleges kóstolónkat a hűvös decemberi délelőttön, de már karácsonyi hangulatban. Bevezetésként egy kiváló, friss, gyöngyöző borral nyitottunk,

majd reduktív, fehér borokkal és roséval folytattuk. Kóstoltuk a magyarádi fehérret, az illatos királyleánykát, nem csak a palackozott tételt, hanem a legfrissebb hordómintát is, így alkalmunk volt összehasonlítani az érettebb és az újbort is. Balla Géza híresen jó, sokszoros győztes rubinvörös kadarkája következett, és egy különlegesség számunkra, a fekete leányka. Magyarországon ritkán kóstolható különleges, fűszeres erdélyi bor. Várt még ránk a gyümölcsös merlot, mindenki kedvence a félszáraz, mézes illatú tramini és lezárásként egy igazi prémium *cabernet sauvignon* tétel is 2013-ból.

Nemcsak jó borokkal, valóban nagyon finom ebéddel is vártak bennünket, így aki korábban még nem kóstolta, most lehetősége volt megismerni a mennyei, erdélyi csorbalevest, ezúttal húsgombóccal. Akinek kedve támadt, vásárolhatott is a pincészet borboltjában, és nagyon jó hangulatban, vidáman indultunk haza Szegedre. Szerencsére az időjárás velünk volt ezen a szép napon, csak hazaérkezésünket követően kezdett hullani az első hó.

*Sas Gabriella
a Tanulmányi Osztály vezetője*

Csoportkép a pincészetben, középen a kirándulás szervezője, Sas Gabriella

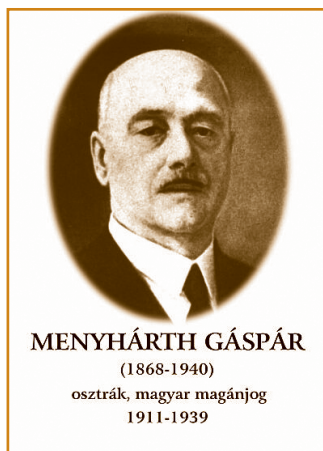
Menyháarth Gáspár

A trianoni békediktátumot követően Szegedre települt kolozsvári egyetem itteni első rektora, *Menyháarth Gáspár* (1868–1940) professzor éppen 150 éve született.

Eleken (az akkori Komárom vármegyében) látta meg a napvilágot; középiskoláit Gyulafehérvárott végezte, majd Kolozsvárra került a Ferenc József Kir. Tudományegyetemre, ahol 1891-ben jogtudományi, 1893-ban államtudományi doktorrá avatták. 1895-ben ügyvédi vizsgát tett és ügyvédi irodát nyitott Kolozsvárott. 1898-ban a kolozsvári Jog- és Államtudományi Kar a magyar magánjog egyetemi magántanárává habilitálta. Ügyvédként is főleg magánjogi ügyekkel foglalkozott. 1911 decemberében nevezték ki a kolozsvári egyetemen az osztrák magánjog nyilvános rendes tanárává és itt működött a város megszállásáig.

1919 után sokat tett a háborút követően Budapestre menekült egyetemért, ahol az 1919/20. és az 1920/21. tanévben a jogi kar dékánja volt. Amikor az egyetem Szegedre költözött, a Magyar Magánjogi Tanszékre nyert kinevezést. Menyháarth az 1921/22-es tanévben az egyetem első rektora lett, majd az 1927/28-as tanévben ismét a Kar dékánja volt. 1929. május 15-én az egyetem megválasztotta őt felsőházi képviselőjévé, amely tisztséget 1932-ig töltötte be.

Tudományos munkássága szerteágazó és meghatározó volt, amelyet az is alátámaszt, hogy a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

MENYHÁRTH GÁSPÁR

(1868-1940)

osztrák, magyar magánjog
1911-1939

Tanulmányai közül elsősorban a Jogtudományi Közönyben a polgári jogi felelősség témájában közölt ötrészes munkája érdemel kiemelést ('A kártérítés tanához'). E cikksorozatban egyértelműen a polgári jogi felelősség objektív alapra helyezése mellett tört lándzsát. Kiemelendők továbbá az ajándékozási szerződés témakörében írt munkái, így többek között az 1905-ben megjelent ötrészes tanulmánya ('Ajándékozás hatálytalanításáról csődön kívül'), valamint a *Szladits Károly* által szerkesztett hatkötetes 'Magyar magánjogban' az ajándékozással kapcsolatos könyvrészlet. Menyháarth professzor különbséget tett az ajándékozás mint kötelem és az ajándékozási szerződés között. Figyelmet érdemel az a megállapítása, hogy az ajándékozás mint kötelem az ajándékozási szerződés teljesítésével nem szűnik meg, hiszen a törvényben meghatározott esetekben az ajándékot vissza lehet követelni.

Szeged társadalmi és közéletében betöltött szerepe elismeréseként a város törvényhatósági bizottsága 1929-ben örökös tagjává választotta. 1930-ban az

államfő, *Horthy Miklós* másodosztályú polgári érdemkeresztrel tüntette ki.

Szivós Kristóf
PhD hallgató

Szandtner Pál

Szandtner Pál (1884–1963) neve ma már kevesek számára tűnik ismerősnek, pedig a Kolozsvárról száműzött egyetem szegedi elhelyezésében, vagy a diákjóléti intézmények itteni és országos rendszerének kiépítésében meghatározó szerepet játszott közel száz évvel ezelőtt.

Szandtner Pál 1884. december 5-én született Dunaföldváron. Édesapja népiszkolai tanító, édesanyja egy molnár-mester lánya volt. Kilenc éves korában elárvult, neveltetéséről egy nagybátyja, Szandtner Antal dunaszekcsői esperes plébános, majd a pécsi káptalan és a ciszterci rend gondoskodott. Felsőbb tanulmányai költségének nagyobbik részét hivatalnoki és instruktori munkák vállalásából önmaga fedezte. A pécsi főgimnáziumban jelesen érettségizett. Egyetemi tanulmányait mint ciszterci növendék az innsbrucki egyetem hit-tudományi karán kezdte meg. Az ott eltöltött öt félév során előbb filozófiai stúdiumokat folytatott, majd dogmatikai, erkölcstani, bibliai hermeneutikai, keleti (héber, arab) nyelvészeti, egyháztörténeti és kánonjogi tanulmányokat végzett, a legjobb eredményekkel.

Ezt követően a kolozsvári egyetem bölcsészettudományi karán magyar, német és latin nyelvészetet és irodalmat tanult, emellett filozófiai és pedagógiai előadásokat látogatott, mindenből jeles eredményt érve el. 1907 szeptemberében az egyetem jogi karának lett öt féléven

keresztül hallgatója, s kitüntetéssel letett doktori szigorlatai után 1911 januárjában avatták államtudományi doktorrá. Az avatás után alig négy évvel, 1915 februárjában az egyetem jog- és államtudományi kara az alkotmánypolitika tárgyköréből magántanárrá habilitálta. Közzolgálatba szigorló jogászként 1910-ben lépett.

Előbb a székesfővárosi tanfelügyelőség-nél, majd fél év múlva a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elnöki osztályánál alkalmazták. 1911 októberében a nagyváradi jogakadémia magyar közjogi és politikai egyesített tanszékének elnyerésére nyújtott be pályázatot. A tanári kar egyhangú javaslatára 1911 decemberében lett a magyar közjog, a politika és a jog- és államtudományi bevezetés nyilvános rendkívüli tanára.

A háborús időszak derekán újólag előkerül a közigazgatási továbbképző tanfolyamok szervezésének terve. A közoktatásügyi minisztériumban működő Jog- és Államtudományi Továbbképzés Központi Bizottsága az illetékes szervektől véleményt kér. A kérdések egyike: kettéválasszák-e a közigazgatási és az igazságügyi szakemberek továbbképzését? A nagyváradi jogakadémia álláspontját e kérdésben Szandtner Pál dékán fogalmazza meg. „Elsődleges követelmény – hangsúlyozza –, hogy az állami életben ténykedő jogászok ismerjék meg azokat a problémákat, melyeket a modern állami, szociális és nemzetközi élet változatos irányai és alakulásai, a javak termelésének, forgalmának és elosztásának jelenségei, a földművelési, ipari és kereskedelmi technika fejlődése a jogi és politikai tudományok, valamint a jogalkotás és jogalkalmazás megoldandó feladataiul egyre nagyobb számban felszínre vetnek. Mindjobban ismerjék meg az egyre inkább gondozásuk alá kerülő egyének és társadalmi osztályok életviszonyait is. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy az egyetemi és akadémiai jogi oktatás csak az alapvető és nélkülözhetetlen ismereteket közvetíti. A közigazgatás és az igazságszolgáltatás dolgozóinak ezeknél lényegesen több ismeretre van szükségük. Ezért a korábbiaknál szakmailag alaposabb továbbképző tanfolyam szervezendő.” (A jog- és államtudományi továbbképzés jövő szervezése. Nagyvárad, 1916.)

Miután a kolozsvári egyetem magántanárává habilitálta, a jogakadémián 1915 áprilisában nyilvános rendes tanárrá léptették elő. 1916 végén pályázott a kolozsvári egyetem jogi karán megüresedett magyar közjogi tanszék elnyerésére, melyre a kar egyhangúlag első helyen javasolta, s nyilvános ren-

des tanári kinevezéssel vele töltötték be a tanszék vezetését. Szandtner Pál volt pécsi püspöki árvaházi növendéknek a nagyváradi jogakadémia tanári állásából a kolozsvári tud. egyetemre való kinevezése a nagyváradiakat is büszkeséggel töltötte el. Erről a nagyváradi Szabadság a következőkben emlékezett meg: „A király, miként azt a hivatalos lap mai száma közli, Szandtner Pál dr. nagyváradi jogakadémiai tanárt a kolozsvári Ferenc József tudományegyetem jog és államtudományi karán üresedésben lévő közjogi tanszékre a törvényszerű illetményekkel nyilvános rendes tanárrá nevezte ki. Szandtner Pál dr. nemcsak mint jogtanár és dékán szerzett magának elévülhetetlen érdemeket ebben a városban, hanem irodalmi működésével is méltóképpen reprezentálta a jogi szakirodalomban a nagyváradi jogakadémiát. Nevezetesebb művei, amelyek annak idején élénk feltűnést keltettek: Az államcél elméletei, Az alattvalói engedelmesség problémája. A jogakadémiai Almanachban jelentek meg: Az engedelmességről és A jogi és államtudományi továbbképzésről szóló művei. Szandtner Pál dr. rövidesen leteszi az esküt és nemsokára elfoglalja Kolozsváron közjogi tanszékét, amelyet Réz Pál egyetemi tanártól vesz át. Az új egyetemi tanár mindössze 33 éves, mégis értékes, nagy munkásságú tudós tanár, akinek a jogászvilágban elismert neve van.” A közjogi stúdiumok oktatása mellett 1917-ben Kolozsvárott létrehozta a közjogi és a közigazgatás-jogi szemináriumok könyvtárát, majd 1918-ban megbízták a jogi kar könyvtárának vezetésével is.

A román csapatok Kolozsvárra történt bevonulása után nem volt hajlandó felesküdni a román királyra, családjával együtt Budapestre menekült. 1919

októberében a külügyminisztérium Békeelőkészítő Irodájának Csoportjához osztották be az erdélyi kérdés egyik szakreferensének, majd az iroda feloszlása után az akkor felállított Országos Menekültügyi Hivatal Diákvédelmi Főosztályának megszervezésével és vezetésével bízták meg. Ezzel egyidejűleg a székhelyét veszített kolozsvári egyetem tanácsa az egyetem újraszervezése ügyében létrehozott karközi állandó előadóvá választotta meg.

A kormány számára készített előterjesztésében azon elhatározás meghozatalát javasolta „hogy az otthonából jogellenesen kitelepített kolozsvári Ferencz József magyar tudományegyetemet, addig is, míg az az 1872. évi XIX. t. cikkben nyugvó eredeti székhelyére újból visszatérhet; eddigi nevének s kolozsvári jellegének meghagyásával a magyar állam valamely erre alkalmas kultur-centrumában továbbra is fenntartja.” Meghatározó szerepet játszott abban, hogy ez a „kultur-centrum” éppen Szeged lett. 1920. augusztus 7-én az egyetemi tanács a Szegedre költözést irányító kormánybiztosnak Szandtner Pált ajánlotta, aki augusztus 16-án elvállalta a feladatot. Amikor pedig az egyetem további fennmaradásának kérdése végleg eldőlt, 1921 márciusában a kultuszminiszter a Ferenc József Tudományegyetem szegedi elhelyezése ügyének miniszteri biztosává nevezte ki.

Az oktatási intézmények elhelyezésén túl a legnagyobb feladatot a városba költöző oktatók és családjaiknak lakással való ellátása jelentette. Szandtner Pál kezdeményezésére egy részvénytársaság az egyetem idehelyezésével kapcsolatos lakáshiány-kérdését úgy oldotta meg, hogy a jelentkező háztulajdonosok házait 10–15 évi házbér ellenében egy-egy emelettel felemelték. Harminc háztu-

lajdonos jelentette be az ügy iránt való érdeklődését és hajlandóságát, emellett a város százöt háza közül négy házat szintén átalakítottak. A negyven tanári lakáson kívül kilátásba helyezett 8 millió korona támogatást, valamint további épületeket és újabbak fölépítését – jelentette a Szeged című napilap 1921. május 11-én.

1921 októberében Szandtner Pál a Kar egyhangú meghívása alapján a politika tanszékének nyilvános rendes tanára lett. Igaz, hogy az egyetem kolozsvári tartózkodása idején kapott egyetemi tanári kinevezést, munkássága azonban Szegeden teljesedett ki. Kutatói érdeklődése körébe elsősorban az állam és a politika általános kérdései tartoztak. 1928-ig vezette a tanszéket, miközben az 1922-1923-as tanévben a Jog- és Államtudományi Kar dékáni tisztét is betöltötte. Egy 1925-ös egyetemi magántanári képesítéssel kapcsolatos véleményes jelentése alkalmat nyújtott arra is, hogy az éppen átalakulóban lévő választási rendszer elméleti értékelését is megfogalmazza: „A választójogból való kizárás csak büntetés alakjában lehetséges, mint akár államellenes, akár megbecstelenítő cselekvések mellékbüntetése. Mindez így van, illetve így kell legyen azért, mert az állami élet csak úgy teljes, ha abban az összes önrendelkezéssel bíró egyének részt vesznek, s mert az egyesnek nem függvén egyéni tetszésétől az, hogy akar-e állami életet élni vagy sem, az állam és egyén közötti e kényszerű kapcsolatból nemcsak az következik, hogy a polgár az állam terhei hordozásában vehessen s vegyen részt, hanem az is, hogy az állam a maga életét a polgárok aktív részesedésével élje, ami viszont a törvényhozást illetően a parlamenti választójogot s ennek a már ismertetett értelemben általanosságát involválja.”

A tanszék vitele mellett az Országos Menekültügyi Hivatal szegedi Diákvédelmi Kirendeltségét is vezette, majd ennek 1923 júniusában történt megszüntetése után az Egyetemi Tanács által az országban elsőként létrehozott Egyetemi Diákjóléti és Diákvédő Irodának lett a megszervezője és vezetője. Szandtner szervezte újjá Szegeden az 1928-ban 250 férfi és 150 nőhallgató számára átépített Egyetemi Diákotthont, s igazgatta működésének első esztendejében (Budapestre költözése után az éppen Szegedre ért *Horváth Barna* vette át a kollégium vezetését.) Feltehetően fiatal korának nehézségei, és a diákeveiben tapasztalt segítőkészség is inspirálhatták a diáktagozat mellett elkötelezettségére, mindenesetre az első év tapasztalatait így összegezte: „Mikor a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Magyarország területének a háborút követő megcsonkíttatása következtében, ősi otthonát, Kolozsvárt elhagyni kényszerült, s 1921-ben Szegeden telepedett meg, a maga elvesztett tudományos intézményének újjászervezésével párhuzamban s híven hagyományaihoz az egyetemi ifjúság erkölcsi és anyagi érdekeiről is köteles volt intézményesen gondoskodni.” (Jelentés a magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem kebelében szervezett Diákjóléti és Diákvédő Iroda első évi működéséről, 1924.)

1928 márciusában a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium által létesített Főiskolai Tanulmányi és Pályaválasztási Tájékoztató Intézet szervezésével és vezetésével bízták meg, melynek igazgatója volt az intézet 1945-ös megszüntetéséig. Kinevezéséhez nagyban hozzájárulhatott tudományos munkásságának azon része, amelyet a pályaválasztás tudatosításának európai tapasztalatai nyomán összegzett: „A jövő generáció kiképzé-

sének, nevelésének és az életben leendő elhelyezkedésének az a hivatásetikai és szociálpedagógiai követelménye, hogy mindenki oly élethivatás keretében igyekezzék boldogulását keresni, melyhez a pálya alapos ismerete nyomán legtöbb kedve és legtöbb képessége van, az ifjúságnak az akadémiai fokozatot feltételező életpályák felőli tervszerű és preventív felvilágosítását s ehhez egy erre sajátosan hivatott intézmény beállítását nem kisebb szükségességgel kívánja meg, mint az a gazdaságpolitikai szempont, hogy az ily pályák megválasztásában beálló tévedés, az e pályák előzménye költségeinek nagyságánál s az ily pályák lényege közötti nagy heterogenitásnál fogva, a pályája megváltoztatására kényszerülő egyénnek általában sokkal nagyobb idő- és pénzbeli veszteséget és ezzel a köznek is jóval jelentősebb gazdasági károsodást okozhat és okoz, mint aminőkkel az életpálya megváltoztatása a főiskolai végzettséget nem igénylő, egyszerűbb élethivatások terén szokott járni.” (A főiskolára készülő ifjúság pályaválasztási felvilágosításának németországi intézményei, in: Magyar paedagogia, 1928, 37.)

A Délmagyarország c. napilap már 1928. szeptemberében tudni vélte Szandtner Pál professzor távozását, miszerint Budapestre kap majd meghívást. „Szandtner professzornak igen nagy érdemei vannak a Kolozsvárról száműzött egyetem elhelyezése körül, ő volt Szegeden az egyetem szálláscsinálója, a végleges elhelyezkedés után pedig a diákjóléti intézmények élén fejtett ki igen eredményes munkálkodást. Távozása, ha tényleg bekövetkezik, bizonyára érzékeny veszteséget jelent majd a szegedi egyetem számára.” A sajtó sejtése valósnak bizonyult, a tanév végén Szandtner Pál a Pázmány Péter Tudományegyetem

Jog- és Államtudományi Karára került, a Kar egyhangú döntésének eredményeként nyert nyilvános rendes tanári ki nevezést a politikai tanszékre. Ahogyan Szegeden a politika oktatásnak első professzora volt („Politika. Heti 5 óra. Előadja hétfőtől péntekig de. 11 – 12-ig Dr. Szandtner Pál ny. r. tanár a IV. sz. tanteremben”), úgy – amint ez később kiderült – Budapesten a politika utolsó előadója lett Szandtner Pál.

A szegedi egyetemi ifjúság 1929 júniusában köszönt el Szandtner professzortól. A Délmagyar tudósításából kiderült, hogy „az Országos Magyar Diáknyomor Enyhítő Akció szegedi főosztálya diszülésen búcsúztatta megalkotóját és agilis vezetőjét, dr Szandtner Pál egyetemi tanárt. Egy művészi kiállítás díjat kapott a jelenlevők lelkes éljenzése mellett a szegedi egyetemi ifjúság nevében. A professor meghatva mondott köszönetet és ígéretet tett, hogy távozá sa után is mindig szívén fogja viselni a szegedi ifjúság ügyét. Csemetzky Ödön az országos központ elnöke tolmácsolta a budapesti ifjúság örömét és abbeli reményét, hogy a diák szociális ügyeknek épp oly lelkes vezére lesz, mint Szegeden volt.”

Valóban, Budapestre kerülése után, tanszékének elfoglalásával egyidejűleg az Egyetemi Tanács megbízta a diákjóléti és diákvédő iroda megszervezésével és vezetésével. Ennek szervezését 1930-ban kezdte meg, s a Pázmány Péter Tudományegyetem Diákjóléti és Diákvédő Irodája az 1931/32-es tanévvel meg is kezdte működését. Szandtner közmege légedéssel vezette az irodát annak 1948 októberében történt bezárásáig.

1944/45-ben és 1945/46-ban a kar dékánná választotta. Ezalatt indult meg az első kétéves, esti munkástanfolyam, 1945 szeptemberében és októberében

358 hallgató iratkozott be. „A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara megnyitotta kapuit a szervezett ipari munkásság előtt... – írta a Népszava. Ez az esemény azért nagy fontosságú, mert megtörte azt a felfogást, hogy az egyetemen csak az érettségi bizonyítvány lehet a bebecsátó levél és akiknek ez a képesítésük nincs meg, azok nem lehetnek az egyetem hallgatói. Magyarországon egy hamis előítélet múlt ki és egy szellemi demokratikus igazság indult hódító útjára.”

Mindenestre második dékánságának lejártakor az alábbi gondolatokkal köszönt le tisztségéről: „Ha dékáni éveimről részletes tevékenységi jelentést nem adok is, most, hogy a tekintetes Kartól búcsúzom, két tényt mégis nyugodt lelkiismerettel megemlítek. Egyik tény az, hogy nem volt és nem lesz a Karnak még dékánja, aki tisztségét és teendőit nagyobb kötelességérzettel és több odaadással kívánta vagy fogja viselni, mint amennyivel azt magam ellátni mindenkor törekedtem. A másik tény pedig, amelyet megemlíteni megokoltnak látok az, hogy nem volt és kívá nom, hogy soha ne is legyen a Karnak még egy olyan dékánja, akinek a dékán tisztét súlyosabb egyéni körülmények és nehezebb kari viszonyok között kellett illetve kelljen majd viselnie, mint amilyen helyzetekben a Kar ügyeit két éven keresztül intéztem.”

A koalíciós időszak egyre gyorsuló tempóban menetelt a kommunista hatalomátvétel felé, mindez természetesen az egyetemi szférát sem tartotta érintetetlennek. Ugyanakkor az 1950-es nagy elbocsátási hullámot megelőzően – miközben Szandtner professzor 1948. szeptember 15-én éppen benyújtotta aranydiplomája kiállítása iránti kérényét – október 6-án a minisztérium

*Kuncz Ödön*nel és *Moór Gyulával* együtt felszólította, hogy kérjék nyugdíjaztatásukat. Másnap Szandter Pál a következő beadvánnyal fordult a kari tanácshoz: „Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar! Jelentem a tekintetes karnak, hogy Tolnai Gábor úr, a vallás- és közoktatásiügyi minisztérium egyetemi főosztályának főnöke általam folyó hó 5-én kézhez vett táviratával magához kéretett s közölte velem, hogy miután a jog- és államtudományi karok közelebből életbelépő új tanulmányi rendjében a tanzékem tárgyköre módosul, a miniszter úr azt óhajtja, hogy nyugdíjazásomat kérjem. Az osztályfőnök úrtól vett és imént vázolt közlésre nézve az osztályfőnök úrral eszmecséret nem kezdtem, mert abból a tényből, hogy nyugdíjazásom ügye a fennebb előadott megokolással felvetetett, önként következőnek ítéltém, hogy a velem közöltekben az ügyem érdemét érintő módosításra a tárgyi eszmecséretől sem lett volna várható. Kijelentettem ezért az osztályfőnök úr előtt, hogy a miniszter úrnak az osztályfőnök által tolmácsolt kívánságát tudomásul veszem és nyugdíjaztatásom iránti beadványomat a tekintetes kar útján be fogom terjeszteni. Kifejeztem az osztályfőnök úr előtt, hogy azt vélném méltányosnak, ha nyugdíjazásom csak részemre előzetesen engedélyezendő hosszabb szabadságolás után következnie be. Kérem a tekintetes kart, hogy amennyiben és amíg azt megérdemlem, engem jó emlékezetében megtartani szíveskedjék. Fogadja a tekintetes kar mély tiszteletemnek és irányomban húsz éven át tanúsított sok és nagy jóindulataért leghálásabb köszönetemnek őszinte kifejezését.”

Marton Géza dékán – a jegyzőkönyv tanúsága szerint – „a kar minden tagja érzelmeinek ad kifejezést, amikor hang-

súlyozza, hogy a három kollégának emelhatározása érdemes, szeretetet, rokonszenvet élvező tudósok és professzorok részéről történt”. Szandtner Pál méltatásához pedig külön is hozzátette, hogy „hosszú egyetemi működése során feláldozta mind egyéni, mind családi életét, sőt tudományos ambícióinak egy részét is azért, hogy a szegény diákság ügyét szolgálja, ennek sorsát enyhítse. Az egyetemi diákság jóléti intézményeinek megszervezése körül valóban maradandó érdemeket szerzett.”

Ortutay Gyula vallás- és közoktatásiügyi miniszterhez intézett levelében Szandter Pál közszolgálati pályafutásának történetét is összegezte: „Jelentem egyben, hogy előzetesen megszerzett főiskolai végzettséggel és a közszolgálati eskü egyidejű letétele mellett 1910. évi szeptember hó 15-én léptem közszolgálatba, és a jelzett időponttól a jelenig összesen 38 naptári év és egy hó óta előbb a vallás- és közoktatásiügyi szolgálat fogalmazási szakának tisztviselőjeként, majd 1912-től 1917-ig a nagyváradi jogakadémiának, 1917-től 1929-ig a kolozsvári, illetve szegedi egyetemnek, 1929 óta pedig a jelenig a budapesti Pázmány Egyetemnek nyilvános rendes tanáraként közszolgálatom minden megszakítása nélkül működtem, illetve működöm.”

Az már csak a miniszter kicsinyességének a jele, hogy a karnak 1948. december 15-én küldött levelében „206.789/1948. szám alatt” megvonta tőle a szigorlatoztatás jogát is. Az ekkor még csak 66 éves Szandtner Pál hátralévő éveit visszavonultan, csendesén töltötte el. Csak a Magyar Nemzet utolsó oldalán közölte a család, hogy 1963. november 10-én váratlanul elhunyt. Születési helyén, Dunaföldváron helyezték örök nyugalomra.

Az 1945–1946-os tanév megnyitóján mondott dékáni beszédének időt álló intelmeit érdemes felidézni: „Kedves joghallgatóink, abban a nagy megújulásban, amelyre oly nagy szükségünk van és amelynek során társadalmi és állami életünkben a legnagyobb, de egyben, a legnehezebb életformára, az önmagunk feletti uralomra, demokráciára törekszünk, jogi és politikai tanulmányaik során nem lesz elégséges pusztán csak a tételes szabályok pontos

tudására, értelmezésük és alkalmazásuk technikájának elsajátítására törekedniük, hanem azokat a helyes eszméket és eszményeket is keresniük kell, amelyeknek meggyőződéses ismeretében az igazságos jog megalkotásának szakavatott előkészítői vagy éppen tényezői, a helyes jog igazságos végrehajtói s jogkereső polgártársaiknak megbízható tanácsadói és tanítói lehetnek.”

*Dr. Révész Béla
egyetemi docens*

Ürmös Ferenc

2018 augusztusában temettük el Ürmös Ferencet (1945–2018), aki mai egyetemünk jogelődjén, a József Attila Tudományegyetemen oktatta szociológiára a joghallgatókat.

Az egyetemi almanachunk által is megörökített pályafutása jó bepillantást enged szakmai, tudományos érdeklődésébe. Jogászdoktori oklevele megszerzése után (1970) egyetemi pályafutása az Államjogi (1975–80), majd a frissen alakult Szociológiai Tanszéken (1980–84) indult. Több hónapos külföldi tanulmányúton is járt a Szovjetunióban, s tagja volt a Magyar Szociológiai Társaságnak. Szenvedélyes oktatónk volt. Az egyetemi oktatói lét szükségszerű elvárása, hogy azt oktadjuk, amit kutatunk. Csak később tudatosult bennem, hogy a szociológia, s annak különböző specifikus területeinek kutatása és egyetemi tananyagként való továbbadása az én generációm előtt nyílt meg először. Ebben az intellektuális élményben tanáraink voltak segítségünkre, akik közül a fiatal tudományos munkatárs, majd a kandidátusi fokozat megszerzését követően (1982) főmunkatárs, Ürmös Ferenc kiemelkedett, s úgyszólván ő személyesítette meg mestere, *Szentpéte-*

ri István professzor mellett ezt a régi-új tudományterületet. Nagyon beszédesek azok a tanulmánycímek, amelyek legfontosabb tudományos eredményeit jelzik. Jogásként a szervezetszociológiai részproblémák közül főként a bíróságok belső igazgatási, szervezeti rendszerének struktúráit elemezte, s bátran kijelenthető, hogy tanulmányainak eredményei a mai kutatások számára is megkerülhetetlenek. Fiatalabb kortársa, kollégája, *Révész Béla* az Igazságügyi Minisztérium történetéről *Antal Tamással* közösen írt, s idén megjelent könyvében is jól tudta hasznosítani Ürmös Ferenc bíróság-igazgatási tanulmányait. Az államszervezet elemzésének alkotmányos és igazgatástudományi megközelítése olyan időtálló kutatási témának bizonyult, amelynek jogállami aspektusai napjainkig folyamatosan szélesednek, s a téma kutatói a vizsgálódást csakis Ürmös Ferenc tanulmányainak elolvasásával kezdhetik.

Nekem megadta a sors, hogy a tanítványa lehettem, az általa vezetett egyik szemináriumi csoport hallgatójaként. A tanár úr, mert így szólítottuk, nekünk szociológiát, szervezéstant tanított. Egy fiatal, dinamikus, korszerű gondolkodá-

sú fiatal férfi oktató állt előttünk, akivel hétről-hétre vártuk a találkozást. Régi tanáraink szavaira általában nem emlékezünk, de a módra, ahogyan tanítottak, igen. Öntudatlanul belém vésődött Ürmös tanár úr szelíd, de határozott oktatói egyénisége, inspiratív gondolkodásmódja.

Hálás vagyok a Gondviselésnek, hogy ismerhettem őt; büszke vagyok arra, hogy a szegedi egyetem oktatói sorában említhetem őt, s állíthatom tudományos teljesítményét, oktatói hagyatékát mindannyiunk elé, mérceként.

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár

Kovács László Imre

2018 fekete év volt a Politológiai Tanszék életében. Januárban temettük el a súlyos betegségben váratlanul elhunyt Kovács László Imre (1954–2017) politológus-történészt, aki nyugdíjba vonulását már nem érthette meg.

1978-ban, magyar-történelem szakos diplomájának megszerzése után került a tanszékre, első és utolsó munkahelyére. Az 1980-as években nagy szerepet játszott a modern politikatudományi, politikaelméleti oktatás bevezetésére történő erőfeszítésekben, kidolgozásában. A politikai tudományokkal való megismerkedése vezette el, a személyiségtől meglehetősen távol álló közéleti, politikai szerepléshez. Bekapcsolódott az egyetemi állampárti struktúrák lebontásába. Az 1988 novemberében Szegedről induló reformkörü mozgalom egyik meghatározó alakjává vált. A kor-

látozó jelzők nélküli többpártrendszer nem követelni kell, hanem természetesnek tekinteni. Ez a politológusi nyelven megfogalmazott egyszerű tézise a reformkörök politikai krédójává vált. Ő kezdeményezte a párbeszédet az 'újonnan alakult politikai szervezetek' helyi képviselőivel. (Ezt a kifejezést az ő javas-

latára fogadták el a 'felek'.) Az MSZMP októberi rendkívüli kongresszusára küldött választották.

„Nem megmenteni” címmel a Délmagyarország első oldalán a kongresszus előtt, azt előkészítő cikkében is politológusi létezmódban fogalmazott: „egy érdektagolt társadalom adekvát politikai mozgásformája a plurális demokrácia, amely nem elutasítandó, nem eltűrendő, hanem érték.” A kongresszuson néhány percre fellépett az országos politika színpadára is, hozzászólásával hozzájárult ahhoz, hogy az állampárt története a kongresszussal véget ért. Előként kérdezett rá, hogy az állampárt felszámolásával kié lesz a főhatalom a demokratikus átmenetben: „Miniszterelnök úr, mi van a kormányval?”

Ezzel lezárult rövid, alig egyéves politikai pályafutása, szerepvállalása. A Szegedi Egyetem 1989. okt. 16-i számában az újságíró azt írta róla: visszanyerte politikai szabadságát. Akkori döntéséhez élete végéig tartotta magát, semmilyen politikai szerepet nem vállalt soha többé. Az elfoglaltságok, egyoldalúságok szakmai alapon történő profi és diszkrét kritikussá vált. Az idő múlásával egyre kevésbé vállalt tévé- vagy rádiós szereplést. Véleményét alapos, elmélyült kutatások alapján írásaiban, szakmai folyóiratokban fogalmazta meg, politikai elfoglaltság nélkül. 1988-1989-es álláspontjához a demokrácia, a szabadság, a pluralizmus, az alkotmányosság védelmében azonban mindvégig ragaszkodott.

Oktatói és tudományos munkássága politikai szerepvállalása időszakában sem szakadt meg, és azt követően teljesedett ki. Fiatal oktatóként tudományos pályafutását a Kisgazdapárt 1945-1947-es történetének kutatásával kezdte, melynek keretében elsősorban az 1945-ös és 1947-es országgyűlési választások elem-

zésével foglalkozott. Egyetemi doktori disszertációját ebben a témában védte meg. A választáskutatás azután meghatározta egész további pályafutását. Az 1989-es szegedi időközi választásokról írt műhelytanulmányt. Az 1990-es szegedi önkormányzati választásokról *Löffler Tiborral* együtt írt tanulmányt. Az áttekintés – vagy inkább búvárkodás – során új és új kutatási feladatok fogalmazódtak meg számára a többpártrendszeres parlamenti demokrácia, a szabad választások terepén.

Az 1990-es évek elejétől 25 éven keresztül *Fábián Györggyel* együtt folytatott kutatásai és közös publikációik eredményeképpen létrejött a választástudomány szegedi műhelye, szegedi iskolája. A választási rendszerek arányossága című kandidátusi disszertációjuk alapján 1996-ban elnyerte a politikatudomány kandidátusa tudományos fokozatot. A disszertáció könyv alakban is megjelent, és meghatározó művé vált a magyar választástudományban. Összesen négy OTKA pályázatban vett részt, kettőben vezetőként. Ennek eredménye volt az Osiris Kiadónál megjelent 'Választási rendszerek' c. kötet, majd a 'Parlamenti választási rendszerek az Európai Unió országaiban 1945-2002' c. monográfia. Ugyancsak ezek eredménye volt 'Az európai parlamenti választások' c. kötet a Pólay Elemér Alapítvány kiadásában. Számtalan publikációt jelentetett meg szerzőtársával közösen, illetve önállóan. Több országos tanulmánykötetben publikált. Részt vett nemzetközi együttműködésben folytatott kutatásban, parlamenti bizottsági szakértőnek is felkérték. A Politikatudományi Szemle konzulense volt. Oktató és tudományos munkája elismeréseként elnyerte a Széchenyi Professzori ösztöndíjat.

A tanszéken véleménye etalonnak számított, higgadt, körültekintő állás-

foglalásaival a tanszéki véleményformálók közé tartozott. A politológia szak bevezetésének legelső szorgalmazója volt. Nagy szerepet játszott a politikatudomány BA, és különösen a választástudományi MA akkreditációs anyagának, programjának elkészítésében és megvalósításában. Az egyetem és a kar közéletében is részt vett, különböző bizottságok tagjaként. Ezek közül kiemelkedik, hogy rektori megbízásként, két alkalommal a közalkalmazotti tanácsi választás vezetőjeként végzett hatalmas és nehéz munkát.

Laci imádott tanítani, gondolkodásra serkenteni. Kiváló tanár, szuggesztív előadó volt. És amit sokan irigyeltünk, oktatói kvalitásait a diákok is visszaigazolták. Elképesztő mennyiségű oktatási segédanyagot dolgozott ki, rendkívül alaposan, sok időt fordítva készült az óráira. Súlyos betegsége alatt is 2017 decemberéig, az utolsó pillanatig megtartotta az óráit. Vizsgáztatni azonban már nem tudott.

A 'nagy generáció' második – *Cseh Tamásos* – hullámához illően, alapító

atyaként részt vett egy emberarcú, pluralista szervezet, a Borbarátok Szegedi Társasága létrehozásában. Egyetemen akkreditált borkurzust hirdettek. Pincelátogatások, *Hamvas Béla*s borfilozófia, szőlőkultúra történelmi és nemzetközi kitekintéssel. Tanultak és tanítottak. No és baráti esteken merengtek a világ dolgairól (szerzetes, tanár, kutató, helyi politikus jobbról és balról, borász, újságíró). Aki látta őt csak egyszer is – akár a szegedi borfesztiválon – a szettet, az 'éppen nála lévő' terítőt szétrakosgatva palackot bontani – természetesen a kiöntő ízé sem hiányozhatott –, majd a talpas poharat a belső oldalán leereszkedő cseppekkel a diszkrét fény felé tartani, mosolygó szemmel koccintani és kóstolni, az talán nem élt hiába.

Laci a tanszéki közösség olyan tagja volt, akit nem lehet elfelejteni. Ezért, amíg a Politológiai Tanszék létezik, Kovács László Imre továbbra is a Tanszék tagja marad.

*Dr. Fábíán György és Dr. Géczi József
egyetemi docensek*

Nagy Tamás

A fájdalmasan fiatalon távozott kollégánk, Nagy Tamás (1971–2018) október 6-iki búcsúztatásán elhangzott emlékezéssel gondolunk drága barátunkra. Badó Attila intézetvezető professzor gyászbeszéde az élőszó elevenségével idézi elénk Tamás alakját.

Kedves családtagok, barátok, hallgatók, kollégák! Jogászok és irodalmárok! Nagy Tamást búcsúztatjuk. Tamást, ha megengedik, megengeditek. Aki született 1971-ben, és elhunyt idén, szeptember 22-én. 47, vagy 48 évesen. Ki hogy

számolja. Fiatalon. Sajnos nem volt ideje annyira megöregedni, hogy finom úriembernek nevezhessék. Pedig az volt, még ha ritkán lehetett is öltönyben, nyakkendőben látni. Legutolsó fényképe, mely a gyászközlemény mellett a sajtóban megjelent, mosolygós félszégességet, kicsit tanácstalan arcot mutat. Nem sokkal halála előtt készült az intézeti honlapra. Nyakkendőt vett fel, hiszen szeretett volna megfelelni. Új intézeti egység jött létre szeptemberben, aminek oszlopos tagja lett. Akinek óráit akkor is sok hallgató vette fel, ha az nem volt kötelező. Akinek szabályos rajongói voltak és vannak a fiatalabb tudósok között is, és akinek műveire mindig odafigyelnek határon innen vagy túl. Aki, bár egészsége nem volt teljesen rendben, a halála előtti napon is órát tartott, és aki első kérésre rohant be helyettesíteni, ha arra kértük. Egyetemi ember volt, klasszikus értelemben. Hatalomvágytól mentes, érdeklődő, olvasó, elmélyülésre képes. Barátságos és segítőkész. Tisztelettudó, a legjobb értelemben.

Kevés sokáig betartott elhatározásom között tartom számon, hogy gyászbeszédet nem mondok. Az elhatározást személyes okok mellett a műfaj képtelen jellege magyarázza. Milyen feladat az, amikor a felfoghatatlan feldolgozására kell oly módon készülni, mint valamilyen egyetemi előadásra, vagy valamilyen megmérettetésre. Az ember papírt vesz elő, vagy bekapcsolja a számítógépet, és elmenti a készülő fájlt, aminek nevet is ad. Őrület. Majd, ahogy elmondta valaki, aki sok ilyen beszédet tartott, még izgul is kicsit az ember. Hiszen szerepel. Izgul, miközben beszél egy helyzetben, ami mást sem bizonyít, mint hogy nincs értelme semmilyen izgalomnak. A műfaj annál is lehetetlenebb, mert nehéz a fennhangon, fejhangon, szinte énekelve

elmondott templomias beszéd, és a vidám, angol humor stílusában előadott gyászbeszéd között középútat találni. Engem arra kértek, hogy ne legyek túlságosan gyászos, mert nem illene Tamáshoz. Nehéz teher ez ma.

Hiszen annak, hogy most megtöröm az említett fogadalmat, éppen Tamás az oka. Tamás, aki nem csupán a személyes okokat írta felül, hanem aki a gyászbeszéd stílusára is könnyedén választ talált volna. Egyrészt mert műveltsége egyetemi környezetben is kimagaslónak számított, és könnyedén idézett volna híres gyászbeszédet. Talán emlékszik itt még valaki arra, hogy az internet korszaka előtt a szakma egy vers idézetet köröztetett, aminek senki nem ismerte szerzőjét. Tamás ránézett, és persze megmondta. Másrészt, mert akik ma itt vannak, pontosan tudják, hogy ő volt a 'Stílus' maga. Ahogyan kinézett, beszélt, érvelt, felemelt egy tárgyat, vagy elmesélt egy történetet, az mindig stílusos volt. Ahogyan megsodort egy cigarettát, és leült, ahogyan mosolygott, nevetett, vagy éppen elszomorodott, abból mindannyiszor elegancia sugárzott.

Hallgatóm volt, és a közös szentesi gyökerek ellenére Szegeden ismertük meg egymást. Gyorsan kiderült, hogy műveltsége messze átlagon felüli. Már akkor megkérdeztem tőle, hogy miért a jogi karra jött, és miért nem lett nyelvész, vagy irodalmár. Azt mondta, valamilyen ügyvédes filmelménynek köszönhetően. Amikor végzés után bejött hozzám, és jelezte, hogy szeretne a tanszéken maradni, akkor ezt azzal magyarázta, hogy olyasmivel kíván foglalkozni, ami örömet ad, és valami maradandó lehet a végeredménye. Ha meghallgatják majd *Fekete Balázs* búcsúztatóját, érteni fogják, hogy ez Tamásnak miért is sikerült.

Így lett kollégám, de hogy barátom-

nak miért nevezhetem, ahhoz sok egyéb kapcsolódási pont is kellett. Mindketőnk kedvencei között volt *Kafka*, vagy a magyarok közül *Hajnóczy*. Elmeséltem neki, hogy életem egyik első középiskolai esszéjében, ami a „Perről” szólt, javítás után Josef K. neve mellett egy olyan tanári bejegyzést találtam, hogy „neveket lehetőleg ne rövidítsünk”. Nevetett. Azt is, hogy barátom testvérének barátja volt Hajnóczy, és hogy barátom testvére is úgy halt meg, mint Hajnóczy. Fonalat akartam felvenni, nem kérkedni egy áttételes ismeretességgel, ám Tamás rácsapott. „Ezek szerint Te ismerted Hajnóczy barátjának a testvérét? Nem semmi!” – mosolygott huncutul, Tamásosan. Szentesi humora volt, de mindig a bántás határán belül.

Örökké büszke leszek arra, hogy első közleményét közösen írtuk, hogy azután megtalálja a saját útját, ami a jog és irodalom határterületére vezetett, és ez jelentős ismertséget, komoly sikert hozott számára. A jogelmélettel foglalkozók szűk közösségén túl a legnevesebb irodalmárok elismerését vívta ki. Ha megengedik, idéznék egy rövid szöveget, amit Tamás azzal kezd, hogy: „Ha megengedik, idéznék egy rövid szöveget, ami számomra fontos.” Doktori disszertációja opponenseinek írt válaszát kezdte így, akik a dolgozatot az egekbe dicsérték, ám rendkívül kevés kritikai megjegyzésükben azt hiányolták, hogy Tamás miért nem ad nagyobb hangsúlyt saját meggyőződésének. Tamás ekként válaszolt: A nálunk kevésbé ismert, ám a valaha létezett hazájában – s ma már Nyugat-Európában is – sokra tartott jugoszláv képzőművész és művészet-teretikus, *Leonid Šejka* – „a fausztai megpróbáltatások festője”, ahogy *Danilo Kiš* jellemezte – „utolsó följegyzése”, amit nem sokkal korai halála előtt vetett pa-

pírra, így szól. „A szeméttelép számomra a modern művészet átmeneti kísértését jelentette, ezzel a modern művészetnek számomra vége. Ha visszatérnék az élethez (az életerőmhöz) úgy festenék, hogy a festés a legnagyobb örömet szerezze (úgy, mint a régi mesterek) akár azon az áron is, hogy ne legyek eredeti....A festészet az ima egy formája.”

Tamás válaszában mindezt átfordította a saját tevékenységére, dolgozatára, és általában a társadalomtudományra. Mindebből az következik, hogy számára az írás volt az ima egy formája, ami folyamatos örömet szerzett neki. Ráadásul úgy, hogy amit írt, azt nem teszi érvénytelenné vagy érdektelenné jogszabályváltozás, vagy a politikai széljárás. Örökérvényű műveket alkotott. Ahogy akarta.

Most, amikor elszorul a torkunk, ha azokra nézünk, akiket mélyen szeretett, és ha az anyai múlhatatlan fájdalomra, a testvéri gyászra, gyermeki elárvulásra gondolunk, azt se felejtjük el, hogy akiknek most szörnyen fáj, azok mennyi örömet szereztek Tamásnak. Gondoljunk arra is, hogy neki mennyi öröme volt, amíg közöttük lehetett.

Szeretném megőrizni Tamás emlékét. Az intézeti kollégáim is segítenek ebben. Ám görcsösen koncentrálok majd arra, hogy az írásain túl főleg az maradjon meg belőle, ami igazán számít. Ahogy ül nálunk a teraszon, lazán, könnyedén. Ahogy hallgatom a fiáról, *Nikuról* szóló végtelen történeteit, édesapja éremgyűjteményének titkait. Ahogy *Adél*hoz szól. Ahogy kedvenc zenéjét hallgatja és mutatja meg nekem... és ahogy búcsúzik... ahogy búcsúzott, és ahogy utoljára is búcsúzott. „Na, hernyó főnikém.” Szia Tamás, nyugodj békében!

Dr. Badó Attila
egyetemi tanár

Kari Hírek

Dr. Szabó Pál tudományos munkatárs (Európai Jogtörténeti Tanszék) „Some Aspects of the Marriage Plan between the Noble Family of Hunyad and of Celje (1451)” címmel tartott előadást a Lucian Blaga University (Sibiu/Nagyszeben, Románia) 'Inter-confessional marriages' témában megrendezett nemzetközi konferenciáján.

2018. március 8.

Dr. Görög Márta egyetemi tanár (Civilisztikai Tudományok Intézete) Szegeden 'A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül' c. tanulmánykötet könyvbemutatójára szervezett konferencián „A képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmének fejlődéstörténete és a jogosultat megillető „rendelkezési jog” gyökere” címmel tartott előadást.

2018. április 12.

Dr. Szabó Imre egyetemi tanár (Civilisztikai Tudományok Intézete) Szegeden, a Kemenes Béla születésének 90. évfordulója tiszteletére szervezett emlékülésen „Diákkörtől – diákkörig” címmel tartott előadást.

2018. május 17.

Dr. Pétervári Máté tanársegéd (Magyar Jogtörténeti Tanszék) Varsóban a 'History of Legal Sources: The Changing Structure of Law. XXIVth Annual Forum of the Association of Young Legal Historians' elnevezésű rendezvényen „The Realization of the First Hungarian

Municipal Act Concerning to the Districts” címmel tartott előadást.

2018. június 14–17.

Dr. Pétervári Máté tanársegéd (Magyar Jogtörténeti Tanszék) Athénban a '15th Annual International Conference on Law' nevű konferencián „The Establishment of the Districts in Hungary after the Austro-Hungarian Compromise” címmel tartott előadást.

2018. július 16–19.

Dr. Szabó Pál tudományos munkatárs (Európai Jogtörténeti Tanszék) „„ekbolé’ or ‘iactus’ in the Acts 27; 18–19, 38 – Juridical Remarks on Possible Connections with Hellenistic and Roman Maritime Law” címmel tartott előadást a 29. Szegedi Nemzetközi Bibliikus Konferencián.

2018. augusztus 29.

Dr. Juhász Krisztina adjunktus (Politológiai Tanszék) “What Kind of Europe for the Visegrad Group?” címmel tartott előadást a a Közép-Európai Politikatudományi Társaság 23. konferenciáján, Besztercebányán (Szlovákia).

2018. szeptember 13–14.

Dr. Szabó Pál tudományos munkatárs (Európai Jogtörténeti Tanszék) az Irodalmi Rádió országos pályázatán 'Az Év jogász költője' kategóriában 2. díjat nyert.

2018. szeptember 15.

Trierben rendezték meg a 42. Rechtshistorikertag-ot, a jogtörténészek

hagyományos konferenciáját, amely alkalomból a német joghistóriával foglalkozók mellett a világ minden tájáról érkeztek kutatók. A Szegedi Tudomány-

*Homoki-Nagy Mária, Pétervári Máté,
Varga Norbert és Antal Tamás Trierben*

egyetemet ez alkalommal *Dr. Homoki-Nagy Mária* egyetemi tanár, *Dr. Varga Norbert* egyetemi docens, *Dr. Pétervári Máté* tanársegéd (mindhárman: Magyar Jogtörténeti Tanszék) és *Dr. Antal Tamás* egyetemi docens (Európai Jogtörténeti Tanszék) képviselte, akik a számos színvonalas előadás mellett *Dr. Szabó Bélának*, a Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszéke professzorának a Magyar Királyság kora újkori peregrinációt bemutató prezentációját hallgathatták meg. Őt érte ugyanis az a megtiszteltetés, hogy a magyar jogtörténészek közül egyedülként felkérést kapott 2018-ban előadás tartására a rendezvényen.

2018. szeptember 16–20.

Dr. Farkas Csaba egyetemi docens (Civilisztikai Tudományok Intézete) Szegeden 'A társasági jog múltja, jelene, jövője' című konferencián „Az üzlet rész történeti megközelítésben” címmel tartott előadást.

2018. szeptember 19.

Dr. Gellén Klára egyetemi docens (Üzleti Jogi Intézet) Rómában, a La

Sapienza Egyetemen a 'The Best Interest of the Child' elnevezésű rendezvényen „The Identity of Child Consumer in Hungarian Law” címmel tartott előadást.

2018. szeptember 20–22.

Dr. Gellén Klára egyetemi docens (Üzleti Jogi Intézet) Kolozsváron a Balás P. Elemér Emlékkonferencián „Balás P. Elemér a sajtó-helyreigazítási jog tárgyáról” címmel tartott előadást.

2018. szeptember 28.

Dr. Farkas-Csamangó Erika adjunktus „Az e-mobilitásra vonatkozó jogi szabályozás”, *dr. Labancz Andrea* tudományos segédmunkatárs (mindketten: Üzleti Jogi Intézet) „Regulatory Challenges of Crowdfunding” címmel tartottak előadást Szegeden, a 'Current Challenges of the Improvement of the Digital Economy in the field of the Business Law' elnevezésű konferencián.

2018. október 4.

Dr. Merkovity Norbert adjunktus „Highlights of Media and Political Communication Studies Scholarship in Hungary” címmel tartott előadást a 7. Európai Kommunikációs Konferencián (ECC): 'Centres and Peripheries: Communication, Research, Translation' Lugano (Svájc). Ugyanez a rendezvényen választották meg Merkovity Norbertet a European Communication Research and Education Association Kelet-Közép Európa Hálózatának (CEE Network) titkárává.

2018. október 31. – november 3.

Dr. Pétervári Máté tanársegéd (Magyar Jogtörténeti Tanszék) Temesváron az 'International Biennial Conference 12th Edition' elnevezésű rendezvényen „The

Historical Basis of the Hungarian Public Administration System” címmel tartott előadást.

2018. november 2.

Dr. Labancz Andrea tudományos segédmunkatárs (Üzleti Jogi Intézet) Nagyszombatban a 'Social Sciences from a Perspective of Young Scientific Reserchers III' elnevezésű konferencián „EU Crisi Management Trends in the Digital Age” címmel tartott előadást.

2018. november 6–7.

Dr. Gyenge Balázs tudományos segédmunkatárs (Üzleti Jogi Intézet) a franciaországi Nice-ben a 'European Law Institute – European Tax Development in R&D' elnevezésű rendezvényen „CCTB – R&D” címmel tartott előadást.

2018. november 23.

Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár (Európai Jogtörténeti Tanszék) „A nemzeti-ségi viszonyok jogi rendezése hazánkban 1848–49-ben. Jogalkotói törekvések a zsidóság emancipációjára”, *Dr. Homoki-Nagy Mária* egyetemi tanár (Magyar Jogtörténeti Tanszék) „Az emancipációtól a recepcióig. A zsidók politikai és jogi egyenjogúsítása az egyházpolitikai küzdelmek között”, *Dr. Molnár Judit* egyetemi docens (Politológiai Tanszék) „Kesztyűs liberalizmus» helyett keresztény-nemzeti fajvédelem (1919–1944)”, *Dr. Trócsányi László* egyetemi tanár (Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete), igazságügy miniszter „Zsidó tudósok hozzájárulása a magyar jogtudomány fejlődéséhez” címmel tartott előadást az SZTE, A Szegedi Zsidó Hitközség és a Magyarországi Zsidó Kulturális Egyesület által Szegeden 'Emancipáció: integráció vagy asszimiláció' címmel megrendezett konferencián.

2018. november 27.

Kitüntetések

Deák Ferenc-díj

Dr. Nagy Ferenc professor emeritus (Bűnügyi Tudományok Intézete) szakmai munkájának elismeréseként vehette át 2018. március 15-e alkalmából az igazságügyi minisztertől.

Csongrád Megye Díszpolgára

Dr. Trócsányi László igazságügyi miniszter, karunk professzora (Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete) vehette át 2018. március 15-én. Az elismerést az 1848–49-es forradalom és szabadságharc 170. évfordulója alkalmából rendezett Nemzeti Esten adták át Szegeden; a kitüntetett életútját *Dr. Balogh Elemér*, az SZTE jogi karának dékánja ismertette.

Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Dr. Nagy Ferenc professor emeritus (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2018. április 26-án az V. rendes Kari Tanácsulésen.

Raktori Elismerő Oklevél

Skultétné Vőneki Zsuzsanna ny. tanszéki ügyintéző (Alkotmányjogi Tanszék) vehette át 2018. június 27-ei egyetemi ünnepségen az SZTE rektorától.

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat

Dr. Törőcsikné Dr. Görög Márta egyetemi tanár (Civilisztikai Tudományok Intézete) vehette át 2018. augusztus 20-a,

államalapító Szent István király ünnepe alkalmából a fővárosban, a Pesti Vigadó dísztermében *Kásler Miklóstól*, az emberi erőforrások miniszterétől.

Miniszteri Elismerő Oklevél

Dr. Antal Tamás egyetemi docens (Európai Jogtörténeti Tanszék) vehette át a 2018. szeptember 24-ei Szenátus ülésén az SZTE rektorától.

Altiero Spinelli-díj

Dr. Berki Gabriella adjunktus (Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék) vehette át 2018 szeptemberében az Európai Bizottság által alapított Altiero Spinelli Prize for Outreach-tól. A díjazott az európai betegmobilitással foglalkozik. E kutatása eredményeit a 2018 januárjában a *"Free Movement of Patients in the EU – A Patient's Perspective"* című könyvében összegezte.

Kari kitüntetésben részesültek

Pro Facultate Emlékplakett

Dr. Papp Tekla egyetemi docens (Civilisztikai Tudományok Intézete)

Az Év Oktatója

Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus (Bűnügyi Tudományok Intézete)

Dr. Takács Albert egyetemi tanár (Közgazgatási Jogi Tanszék)

Kiváló Dolgozó-díj

Bozsó Anikó tanulmányi előadó (Tanulmányi Osztály)

Kovács Bernadett adminisztrátor (Statistikai és Demográfiai Tanszék)

Mészáros Zsuzsanna előadó (Dékáni Hivatal)

Diplomaosztó

Jogász szak

nappali tagozat: 113 fő

levelező tagozat: 82 fő

Nemzetközi tanulmányok

alapszak (BA), magyar nyelven: 26 fő

mesterszak (MA), magyar nyelven: 1 fő

mesterszak (MA), angol nyelven: 22 fő

mesterszak (MA), francia nyelven: 13 fő

Munkaügyi és társadalombiztosítási igazgatás

alapszak (BA), nappali tagozat: 43 fő

alapszak (BA), levelező tagozat: 22 fő

mesterszak (MA): 10 fő

Politológia

alapszak (BA): 30 fő

mesterszak (MA): 1 fő

PhD

Dr. Da Lu

Dr. Deák Zoltán

Dr. Dudás Gábor János

Dr. Dúl János

Dr. Mészáros János

Dr. Molnár Erzsébet

Dr. Pétervári Máté

Dr. Pongó Tamás

Sántáné Dr. Szakály Zsuzsa

Dr. Török Bernát

Dr. Waddah Salem Saleem Alrawashdeh

Habilitáció

Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta

Dr. Gyémánt Richárd

Dr. Heka László

Díszoklevelet kapott

A szegedi jogi karon 75 (Ezüst Emlékplakett), 60 (gyémánt) és 50 (arany) évvel ezelőtt végzettek 2018. szeptember 28-án vehették át a Rektori Hivatalban rendezett ünnepségen életkorukkal kiérdemelt díszokleveleiket.

Ezüst Emlékplakett

Dr. Mohos Andor

Gyémántdiploma

Dr. Bakos Geyza

Dr. Horváth Tibor

Dr. Kesztyűs Ferenc

Dr. Kiss György

Dr. Hortobágyi Gyula István

Aranydiploma

Dr. Antalffy György

Dr. Bodnár László

Dr. Boros Béla

Dr. Dienes-Oehm Egon

Fekete Istvánné dr. Abonyi Márta Ilona

Kamarásné dr. Szántó Adrienne Gabriella

Dr. Kiss Attila

Dr. Kovács István

Dr. Kovács Rolandné dr. Tóth Erzsébet

Dr. Lakatos Zoltán János

Dr. Latkóczy Antal László

Dr. Lele András

Dr. Marosi István Attila

Márton Zoltánné dr. Boldizsár Mária

Dr. Mezei László József

Dr. Mezeiné dr. Nyitrai Beáta Mária

Pintérné dr. Torma Mária

Dr. Rábold Gábor

Dr. Rábold Gáborné dr. Bodóczy Zsuzsanna Klára

Dr. Rissanek Klára

Dr. Sávai János

Dr. Soósné dr. Tatár Magdolna

Dr. Szabó Péter Pál

Dr. Szabó Sándor

Dr. Szamosvölgyi Zoltán

Dr. Szász László István

Dr. Szilvási László Zoltán

Dr. Szitás Benedek

Dr. Szomszéd Imre

Varga Péter Miklósné dr. Csetneki Erzsébet

Virágh Jánosné dr. Mészáros Ágnes Stefánia

Dr. Völgyesi Lászlóné dr. Hornyák Ágnes

Mohos Andor